Partium

Irodalmi, művészeti és közéleti folyóirat

XXXV. évfolyam, 3. szám, 2026. ősz

SZERZŐINK

Bakos Pál (Kocsord)
Balajthy Ferenc (Székesfehérvár)
Bíró József (Budapest)
Bobory Zoltán (Székesfehérvár)
Boga Júlia (Kolozsvár)
Bogár Gábor (Mártély)
Bozók Ferenc (Budapest)
Czine Árpád (Mátészalka)
Czirják Árpád (Marosvásárhely)
Csák Gyöngyi (Budapest)
Csoma József (Nyíregyháza)
Csontos Márta (Szeged)
Debreczeny György (Budapest)
Fellinger Károly (Jóka)
Haklik Tamás (Ózd)
Horváth Máté (Lengyeltóti)
Jahoda Sándor (Budapest)
Jóna Dávid (Páty)
Juhász Zsuzsanna (Budapest)
Kaiser László (Budapest)
Lengyel János (Budapest)
Létai Eszter (Élesd)
Lukács András (Budapest)
M. Fehérvári Judit (Debrecen)
Marczinka Csaba (Budapest)
Mihályi Molnár László (Szepsi)
Molnár Mária (Vámospércs)
Mórotz Krisztina (Dénesfa)
Novák Valentin (Budapest)
Nyilas Atilla (Budapest)
Oláh András (Mátészalka)
Orosz Margit (Bánhorváti)
Péntek Imre (Székesfehérvár)
Patócs Molnár János (Szeged)
Pósa Zoltán (Budapest)
Radnai István (Budapest)
Sajtos Orsi (Budapest)
Sarusi Mihály (Balatonalmádi)
Sipos Attila András (Debrecen)
Stancsics Erzsébet (Budapest)
Szabolcs G. Alex (Nyíregyháza)
Szeder Réka (Szeged)
Szöllősy Tibor (Vásárosnamény)
Tánczos Eszter (Harghita)
Tóthárpád Ferenc (Köszeg)
Törő István (Diósd)
Vántus Ildikó (Nyíregyháza)
Varga Lili Tímea (Budaörs)
Vári Fábián László
(Mezővári – Nyíregyháza)
Vasas Tamás (Debrecen)
Zámboriné Laskai Ildikó (Nyíregyháza)
Zilahy L. Ágnes (Székesfehérvár)

A kiadvány a Nemzeti Együttműködési Alap támogatásával jött létre

A borítón **Czine Árpád: „Ráncaink”** című alkotása látható.
A lapbelsőt **Czine Árpád** képei díszítik

Főszerkesztő: **Oláh András** (Mátészalka)

Szerkesztők:
- **Szabó Krisztina** (Nyíregyháza)
- **Drohle Zsolt – weboldal** (Budapest)

Kiadja az **UART** (Unitárius Alkotók Társasága) Vásárosnamény

Lapigazgató: **Dr. Felhős Dávid** (Budapest)

PARTIUM MŰHELY

WEB: https://partiumonline.hu/

E-mail: olah.andras59@gmail.com

A kiadvány a Summa Pont Bt. gondozásában jelent meg.
Nyomdai előkészítés: Szabó Tamás

ISSN 1216-7525

Tartalom

SZÉPÍRÁS

Bíró József: Emberhalász (*vers*) ... 5
Vári Fábián László: Kisasszony-napra, Jégangyal, Szent a föld (*versek*) ... 6
Oláh András: „Ha élek, hát legszebben éljek…" (Beszélgetés Jánosi Zoltánnal) ... 9
Mihályi Molnár László: Csíksomlyói virradat, Aki van,
Egyszer, talán… (*versek*) ... 20
Bobory Zoltán: Nem lehetsz, Tőkesúly, Veszteségeink nőnek (*versek*) ... 22
Pósa Zoltán: Önreflexiók – 2. (*regényrészlet*) ... 25
Debreczeny György: téli délután lesz, hát háttal állunk,
betonból van az óriáskerék (*versek*) ... 34
Tóthárpád Ferenc: Én, a magyar kisindián…, Volt egyszer az Ember (*versek*) ... 37
Sipos Attila András: Exodia, Emelt fővel, Erdélyország (*versek*) ... 38
Novák Valentin: Egy potenciális merénylő (*regényrészlet*) ... 40
M. Fehérvári Judit: Éjjeli fohász, Sylvia Plath Tedet keresi,
Sylvia Plath utolsó levele Tedhez (*versek*) ... 43
Mórotz Krisztina: Inkoherens (*vers*) ... 46
Nyilas Atilla: Hardcore (*vers*) ... 49
Haklik Tamás: Ott a piros (*regényrészlet*) ... 50
Sajtos Orsi: Kőkereszt, Tűztáltosok idején (*versek*) ... 55
Fellinger Károly: Dal lantra, Szívcsap, Leutascher Geisterklamm (*versek*) ... 57
Juhász Zsuzsanna: A tulajdonos, Döghúsevők (*novellák*) ... 59
Jóna Dávid: Vétlenségek bűnében (*vers*) ... 64
Csontos Márta: Keresztre feszített madárdalok, Ne ítélj (*versek*) ... 65
Jahoda Sándor: Egysorosok (*versek*) ... 67
Szabolcs G. Alex: Örökké, Amiért érdemes (*novellák*) ... 69
Orosz Margit: Hírnök a hegyen, Majd, ha… (*versek*) ... 76
Lukács András: Találkozásom az Úrral, Múltvarázs (*versek*) ... 77
Zilahy L. Ágnes: Remény (*novella*) ... 79
Balajthy Ferenc: Nyárvégi dal neked, Egyszer mind (*versek*) ... 81
Csák Gyöngyi: Tarol az ősz, Mostanában (*versek*) ... 82
Törő István: Hangszerek hatalma, Őszi biztatás (*versek*) ... 83
Patócs Molnár János: Fáber Jónás kézikönyve (*novella*) ... 85
Bozók Ferenc: Órák, Domoszló (*versek*) ... 92
Szeder Réka: Háborgás, Fény (*versek*) ... 93
Radnai István: A telefon (*novella*) ... 95

Vasas Tamás: netflix (*vers*) ... 97
Marczinka Csaba: Elporoszkálunk?, Orkesztika Nővér, AI-terror? (*versek*) ... 98
Létai Eszter: Posztoperatív állapot, Infúzió (*versek*) ... 99
Molnár Mária: „A vers számomra ünnep" (A 70 éves Bakos Pál köszöntése) ... 101
Bakos Pál: Emlékszem, Marosi ősz, Most, Szegény vagyok, Utolsó ítélet, Utak (*versek*) ... 103

TANULMÁNY
Orosz Margit: Makacs hűséggel (*Tollas Tibor költő-író emlékének, költészetének adózva*) ... 106

SZILÁNKOK
Sarusi Mihály: Írni, de minek ... 112
Péntek Imre: Rajzolatok régi időkből ... 123
Mihályi Molnár László: Zsákutcában – avagy rossz szekéren a Parnasszus felé ... 129
Czirják Árpád: Akháb? Naná! ... 132
Bobory Zoltán: „Mindig új élet lesz a vérből", Szélmalomharc? ... 137
M. Fehérvári Judit: Egy elpazarolt, de mégis maradandót hátra hagyó élet ... 139
Boga Júlia: A pont végtelenje, Szembe néző szemünk ... 141
Bogár Gábor: Mikor lesz már holnap? ... 143
Szöllősy Tibor: 56-os emlékeim ... 147
Stancsics Erzsébet: A barna postakocsi ... 149
Csoma József: Élni, Autonóm (*jegyzetek 2023-ból*) ... 151
Lengyel János: A Mitracsek Pressz jelenti! ... 153

SZEMLE
Kaiser László: Könyv Baranyi Ferencről ... 156
Oláh András: „Ima elrontott időkben" ... 157

GYERMEKHANGON
Vántus Ildikó: Álommanó és a valóra vált álmok (*mese*) ... 160
Zámboriné Laskai Ildikó: A beszélő kövek (*mese*) ... 161

KOPOGTATÓ
Varga Lili Tímea: Egocentrikus világkép (*vers*) ... 164
Tánczos Eszter: fejvesztett saláta (*vers*) ... 165
Horváth Máté: Magyarország Hauptbahnhof (*vers*) ... 166

HÍREK ... 167

SZÉPÍRÁS

BÍRÓ JÓZSEF

EMBERHALÁSZ

(– *emlékezés Csoóri Sándorra* –)

:
néhányszori bíztatásod vidéki
életidőmben megváltással felérő
:
angyalszárnyak érintése immár'
hálatelten gondolhatom törődés
:
kri zan tém
fe hér lik

Czine Árpád alkotása

VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ

Kisasszony-napra

Hol a tél, hogy e romlott földre
patyolat-tiszta havat hintsen?
Elrejti vizeinek fészkét
és napját eloltja az Isten.

Megteheti, mert mindenható.
Nincs arca, teste, csak az árnya.
Teremtő karjai ívével
a pólusokat összezárja.

Majd a világfa felé fordul.
Vezérágait megragadja,
s amint pereg alá a csillag,
hatalmasodik haragja.

Már a tengerek medrét rázza,
s a földbe rogynak a hegyek.
Ellepik vastagon az arcunk,
elvégzik dolgukat a legyek.

Világos immár: nincs menekvés.
Az égtájak kapuin lakat van.
Szétdúlva minden fecskefészek,
minden anyaméh lakatlan.

S ha megszületnék mégis a gyermek,
rejtsd, Uram, kagylók bölcsejébe,
nyíló egedben tündököljék
a napba öltözött asszony képe.

Jégangyal

Görömbei Andrásnak

Irgalmas, hűvös este van,
a szélben jégangyal suhan.

Jaj jégszívének, jaj neki! –
Röptét lézerfény követi.

Mint jégmezőn a jégvetés,
megered szívemben a kés,

és páros pengével üti át
a hibernálódó éjszakát.

Szökkenjetek fel, keljetek,
atyánk szeméből jég pereg,

jégtermést hozott almafánk,
jégkölyköt vetett hű kutyánk,

jégfegyvert s vitézt szór az ég –
nem volt még elég, kell-e még?

Húsvéton át, s a májuson,
fel a Rajnán, a Níluson

az Egyenlítőre tart a had –
még van miért, hát védd magad.

Vizeink hátán jéghegek,
jégdögök testén jéglegyek.

Elébb a véknyát, a szemét! –
Jégnyüvek másznak szerteszét.

Ne irtózz, ne légy úgy oda,
fertőtlenít a fagy foga...

Nem tudni, melyik féltekén –
Amnéziában élek én,

mi végre szültek, nem tudom,
jégvirág minden bánatom.

Van valahol egy jégtanyám,
aggódó eszkimóanyám.

Víg álmából még felrivall,
de fókaugatás már a dal,

s a hajdani igény oly kicsi!
Sokunk a szebb jövőt hiszi,

s áldásban bízva küldi át
vendége ágyába asszonyát.

Járhatok én a tengeren,
azt az egy leányt nem lelem.

A varázsige itt mit sem ér.
Csak az ölelés... Csak a vér!

SZENT A FÖLD

(Nyírő József hazatér)

Szent a föld mindenütt, tudom,
s bár békén hagy nyüvek hada,
szedd össze csontkezem, Jézusom,
vezessél engemet haza.

Forogtam, hontalan halott,
a meleg madridi földben itt,
megtapasztaltam én, Istenem,
a rügybehalt lombok kínjait.

Terhedre azért nem leszek,
árnyékod alatt is elmegyek,
mindig a harangszó után,
szelíden, mint a szellemek.

Jönnek elém a székelyek,
és mégsem ismernek reám.
Telepítsd újra nyelvemet,
szóljon vagy egyet még a szám.

Hadd igazolják létemet
holt számból származó szavak:
bozgorrá tetted népemet,
Uram, s én nem bántottalak.

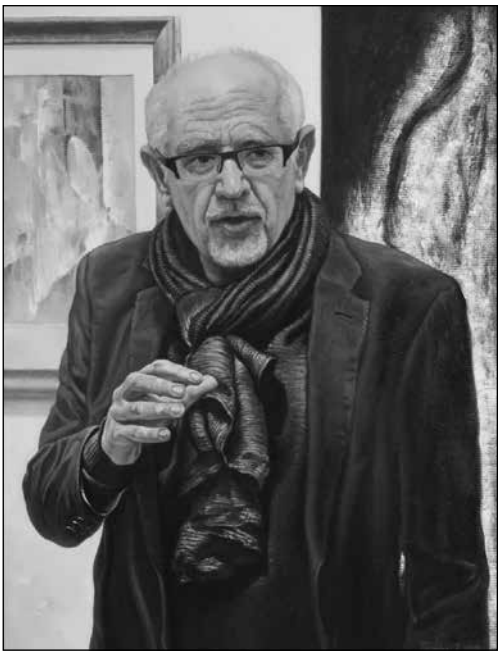
Nagyot böffen a csőcselék,
bendője potyával teli,
s bár magam vagyok a megrabolt,
most koponyám követeli.

Apostol voltam én egykoron,
ím az utolsó intelem:
ha árendát kérnek síromért,
te fizess meg nekik, Istenem!

OLÁH ANDRÁS

„Ha élek, hát legszebben éljek…”

(Beszélgetés Dr. Jánosi Zoltánnal)

Tarnóczi József olajfestménye Jánosi Zoltánról

Az első könyved egy novellagyűjtemény, ami a 80-as években jelent meg a Katona Béla által szerkesztett „Tiszta Szívvel Füzetek”-ben, nem sokkal azt követően, hogy megnyertél egy novellapályázatot, amit a Magyar Nemzet hirdetett meg. Pár év múlva pedig egy verseskötet is napvilágot látott. Sikeres szépírói pálya bontakozhatott volna ki előtted, ám a két említett kötet után mintha félretetted volna a szépirodalmat. Mi volt ennek az oka? Miért hagytál fel a vers- és novellaírással?

Bizony, szép régi emlékek! 1982 májusában, a Bessenyei György Tanárképző Főiskola 1. számú Gyakorló Iskolájába, ahol akkor tanítottam, egy kolléganőm, Urbán Teréz tanárnő hozta el nekem a Magyar Nemzetnek azt a számát, amelyben a novellapályázatot meghirdették, gondolta érdekelhet a felhívás. Úgy is volt, és én egy estén és egy hajnalon Édesanyám edelényi konyhaasztalának sarkán megírtam életem első novelláját, megmutattam a feleségemnek, aki azt tanácsolta, hogy a befejezésén csiszoljak még. Úgy is tettem, és ezt a novellapályázatot így, 837 résztvevő közül, akkor már ismert írók előtt én, illetve a tanácsot adó feleségem, ketten megnyertük. A zsűri tagjai Jovánovics Miklós, Száraz György és Vámos Miklós voltak. A megyei írócsoport vezetője, Katona Béla tanár úr ezután kért meg, hogy a Tiszta Szívvel Füzetek számára adjak le egy novelláskötet-tervezetet, mert mindaddig csupán verseskötetek láttak a sorozatban napvilágot. Én azt mondtam, hogy egy kis időt kérnék még, mert nekem csak ez az egyetlen novellám van egyelőre, ezért nem tudtam a Magyar Nemzetnek sem többet, újakat adni. Rövidesen megírtam aztán még egypár elbeszélést, így jelent meg az Életveszély című kötetem 1984-ben. De akkor már más önkifejezési irányok is erősen mozogtak bennem. Verseim már a novellaírás előtt megjelentek akkoriban, de költői munkákhoz túlságosan racionálisnak éreztem magam, az általad említett verseskönyvvel ezért nagyjából lezártam a versalkotói pályát, nem erre kerestem az irodalmi utakat. Ha pedig a prózaírásnál maradok, akkor még úgy ítéltem meg, Budapestre kellett volna költözni, a lapoknál, a kiadóknál személyesen is jelen lenni, megnyilvánulni az irodalmi életben, szervezetekben.

Ehhez semmi kedvem nem volt, meg aztán a díjkiosztás után meghívtam az ott levő helyezetteket az akkor még működő Hungária Kávéházba, ami tele volt íróval, többen oda is ültek az asztalunkhoz. Szavakat váltva, és felfogva a környező pszichikai, társadalmi és egyéb jelenségeket, tökéletesen idegennek éreztem magamtól ezt a világot. Viszont boldogan jöttem haza, a családdal volt egy szép karácsonyunk, én pedig ama döntésem után, hogy nem kell sem az íróság, sem a főváros kövezete, már teljes erőmmel arra a feladatra figyeltem, ami az irodalomkutatói pályámat később meghatározta: Görömbei András professzor úr, egyetemi témavezetőm javaslatára a szakdolgozatomat doktori dolgozattá alakítottam, és 1986-ban megszereztem a KLTE-n az egyetemi doktori címet. A tudományos pályát jelöltem meg magamnak tehát, érdeklődéseim és a tanári elhivatottságom kiteljesítésére is. Ettől fogva, s már ennek a választásnak az alátámasztására, elsősorban recenziókat, könyvismertetéseket, tanulmányokat, esszéket írtam, s ha néha ki is szakadt vagy szakad még ma is belőlem egy-egy vers vagy novella, azok már a tevékenységi köreim peremén állnak. Azt ugyanakkor sohasem állítottam, hogy egyszer nem teszem félre az irodalomkutatói tollat, s nem kezdek ismét a számomra legkedvesebb műfaj: azaz novellák írásához.

Az egyetemista Jánosi Zoltán

Nemrég – egy beszélgetés során – derült ki számomra, hogy a főiskolán a nyelvészeti és az irodalomtörténeti tanszéken is dolgoztál. Irodalomtörténészként hogy keveredtél a nyelvészeti tanszékre? A nyelvészettel való foglalkozás adott-e valami különleges rálátást az irodalmi nyelvre?

Sőt nemcsak ezeken a tanszékeken, hanem nagycserkeszi, általános iskolai tanári, majd a gyakorlóiskolában betöltött magyar szakos szakvezetői munkám után először a főiskola Tanítóképző Intézetébe kerültem, onnan azután a Magyar Nyelvészeti, még később az Irodalom Tanszékre. Innen kért meg Balogh Árpád Rektor Úr, hogy pályázzak a frissen kialakítandó Bölcsészettudományi és Művészeti Főiskolai kar főigazgatói munkakörére, majd hét év után, 2007-ben a rektori tisztségre, amit aztán a törvény szerint lehetséges időhatárig, két ciklusban, 2015-ig töltöttem be. Minden egyes állásszituáció, beosztás, az általános iskolától az egyetemig – egy időben óraadó voltam a debreceni egyetemen is –, rengeteget adott számomra mind szakmai, mind morális, mind vezetői értelemben. Mindenhol gazdagodtam, egyetlen percet sem sajnálok egyik munkaterületen tartózkodásomból sem, valamennyi kiegészítette, transzformálta gondolataimat, vagy tovább segítette bennem a megértést a létezés ügyei iránt. Összességében szinte valamennyi, az irodalommal és a magyar nyelvészettel kapcsolatos tárgyat tanítottam az évtizedek folyamán, így – csak mutatóba sorolva fel egy párat –: nyelv- és beszédművelést, retorikát, a leíró magyar nyelvtan számos ágát a jelentéstantól, az alaktantól a

szövegtanig, aztán általános nyelvészetet, stilisztikát, gyermek- és ifjúsági irodalmat, irodalomelméletet, a magyar és az egyetemes irodalomtörténet több periódusát, a folklór az irodalomban speciális kollégiumot és így tovább. Hogyan kerültem a nyelvészekhez? Nyelvészeti tárgyakat már a tanító szakos hallgatóknak is oktattam, és soha nem volt idegen tőlem a magyar nyelvészet: a leíró nyelvtan Bachát László tanár úr révén, a régi Bessenyei György Tanárképző Főiskoláról rendszerszerűen volt a fejemben, Debrecenben, az egyetem kiegészítő magyar szakán pedig ez a tudás a nyelvtörténeti ismeretekkel tovább mélyült. Másfelől, ha értelmét láttam, odafigyelő és nyitott voltam a pályamódosító igényű külső megkeresésekre, hat-hét év után, olykor még rövidebb időszakokban sem igen tudtam igazán megmaradni ugyanabban a munkakörben. Így történt, hogy Mező András professzor úr, a Magyar Nyelvészeti Tanszék vezetője a Búza téri piacon, ahol az egyikünk szatyrában sárgarépa és más zöldségek, a másikében burgonya és káposzta volt, megkérdezte tőlem, nem mennék-e át az ő tanszékére stilisztikát oktatni. Néhány nap múlva igent mondtam, mert maga a tárgy, Gáspári László jóvoltából korábban is a kedvencem volt, s oktatása erős kihívást jelentett, aztán természetesen egyéb tárgyakat is kaptam. Volt, hogy fél éven át nyelvtudományi munkákat olvastam, ám azokból irodalomtörténészként és esszéíróként is rengeteget tanultam. Azt, hogy nyelvészetből viszont nem szeretnék publikálni, mert széttördelné bennem az irodalomtörténetre figyelő vektorokat, azonnal megmondtam Mező tanár úrnak. Ő végtelen nyitottsággal úgy válaszolt, hogy az sem érdekli, ha a cikkírás terepén fizikából publikálok, csak tanítsam meg rendesen az általa megjelölt nyelvészeti tárgyakat. A hallgatóimnak mindig irodalmi példákon illusztráltam a nyelvi jelenségeket, és elsősorban megszerettetni akartam velük az anyanyelvet, annak a „legbuktatósabb" tárgyait is, mert az volt az elvem, hogy a megszerettetés szűrőjén lehet megmozgatni a legnagyobb emberi akaratokat, pozitív szándékokat. Különben is, csupán egy-egy kulcslyuknyi az a tudás, amit a legkomolyabb erőfeszítéssel is ki tudunk emelni az oktatásban akármelyik tudományterületről, minden a jó elméleti instrukciókat és biztatást kapó fiatalember további lépésein, kreativitásán és igényességén múlik. A nyelvészeti munkálkodás minden hasznos fogalmazási, értelmezési és ismereti lecsapódása, tanulsága jelen volt és jelen van ma is írásaimban.

A Nagy Gáspár-emlékülés előadójaként

A KLTE-n doktoráltál. Az általam is nagyon tisztelt Görömbei András volt a mentorod. Hogyan emlékszel vissza a vele folytatott munkára?

Görömbei Andrást szinte második apámként tiszteltem, szerettem, és kiemelten figyeltem mindig a szavaira. Nemcsak kivételes tudós, de példákat sugárzó erkölcsi erő is volt ő, és írásai és emlékezete révén az ma is. Tudósi, akadémikusi értékei mellett ráadásul remek

pedagógusként is működött, nem véletlen, hogy a tanítványai politikai kurzusokon átívelően ott voltak és vannak a történelemelemző, a nemzeti értékeket tudatosító és szolgáló irodalomértelmezés országos fórumain, illetve azok élén is: egyetemi és főiskolai katedrákon, szerkesztőségekben, kulturális szervezetekben, a színházművészetben és a közélet síkjain. A kisdoktori után a kandidátusi dolgozatomat is az ő tekintete kontrolljában írva, az aspiránsi felvételem után néhányszor átutaztam Debrecenbe a tanácsaiért. S Görömbei András egyszer csak azt mondta: rendben van ez már a fejedben, írd meg az egészet, és majd akkor gyere át, ha készen vagy, akkor elolvasom a munkádat, s a módosítani valókat rendbe tesszük. Ez a bizalom óriási erőt adott: így született meg az a kb. 500 oldalas munka, ami az 1996-os könyvbeli kiadása után, a Magyar Írószövetségtől – az Artisjussal egyetértésben –, még ugyanabban az esztendőben „Az Év Könyve" díjat kapott, s 1997-ben a második kiadása is megjelenhetett. Haláláig folyamatos maradt a kapcsolatunk professzor úrral, s ennek nemcsak a Hitel folyóiratban – amelynek Csoóri Sándor, Nagy Gáspár, Lázár Ervin, Tőkéczki László mellett ő is kimagasló szerkesztője volt –, tehát e lapban megjelent tanulmányaim őrzik a bizonyságát, hanem az őt köszöntő vagy a neki ajánlott munkáimon túl a ma már a nagyváradi Partiumi Keresztény Egyetemen található óriási könyvtára is. Először nekünk, a Nyíregyházi Főiskolának ajánlotta fel, de a Tamás Attila-könyvtár befogadása megelőzte az övét, nem volt terünk már a könyvei elhelyezésére. Nagyváradon viszont éppen akkor segítettük a keresztény egyetem magyar szakának akkreditációját, s megkérdeztem, nem adná-e inkább az ottani tanulóifjúságnak s az oktatók-kutatók csapatának. Örömteli válasza után Nyíregyházán katalogizáltuk óriási könyvtárát, s innen szállítottuk a nagyváradi egyetemre. Betegsége miatt a könyvtár 2015-ös, váradi átadásán Bitskey István akadémikus úr jelent meg a nevében, a partiumi egyetem részéről pedig maga az alapító, Tőkés László püspök úr, valamint János-Szatmári Szabolcs rektor vették át a könyveket, az egyetem hallgatói pedig a mai napig szakmai épülésekre forgathatják Görömbei András számukra örökül hagyott nagyszerű gyűjteményét.

Az első nagylélegzetű irodalomtörténeti tanulmányodban Nagy László mitologikus költői világát tártad fel. Miért épp Nagy László költészete vonzott? Mit adtak számodra az ő versei?

A sátoraljaújhelyi Kossuth Lajos Gimnáziumnak a piarista templom melletti kollégiumában, a tatárjárás után emelt épület másfél méteres falai között volt egy kis folyóirat-olvasó szoba, ahol a kezembe akadt egy irodalmi lap, benne Nagy László verseivel, úgy 16 esztendős, másodikos gimnazista koromban. Ahogyan elolvastam őket, megváltozott körülöttem a világ. Nagy László verseinek optikájával kezdtem nézni a tárgyakat, a tájakat, az eseményeket magam körül, néhány társammal együtt pedig versírásba is fogtunk, folyamatosan olvastuk őt, aztán Bari Károlyt, Sinka Istvánt és a többieket. Verset olvasni, ismerni és mondani, sokunkban akkor nemcsak iskolai „feladat", hanem belülről fakadó szenvedély is volt, egymást érték a versmondó versenyek. Először Nagy László képi ereje, majd keménysége, erkölcsi tartása, majd poézisének igen összetett műveltségi alapokra tekintő rétegeltsége ragadott meg. Nem értettem minden elemét, de nagyon meg akartam ismerni, a mélyére kívántam hatolni ennek a

költészetnek. Így jutottam aztán a folklóron át az archaikus mítoszokig, sőt egy időben jóval több etnográfiai és mítoszelméleti könyvet, illetve folklórszöveg-gyűjteményt olvastam, mint szépirodalmi vagy irodalomtörténeti munkát. Főiskolás koromban döbbentem később rá, hogy Nagy László költészetében még van néhány olyan terep, amit még nem mutatott ki, tárt fel igazán, csupán csak részleteiben az irodalomtudomány, és ez a terep engem az alsó mitológiához s a világirodalom kortárs, főképp remitologizáló műveihez vezetett. Utóbbiakhoz tarozott például Thomas Mann, García Lorca, Csingiz Ajtmatov, Leopold Sedar Senghor, Nicolas Guillén, Pablo Neruda, García Márquez munkáinak egy-egy vagy olykor több darabja is. Ennek a gondolatnak az ívén, a magyar és a világirodalmi előzményeket, rokonságot feltárva írtam meg az általad említett első Nagy László-könyvemet, amelyet aztán még több is követett. (*A Csodafiu-szarvas,* 2003 *„Szólítlak, hattyú”,* 2006 stb.) Nagy László szembenállása a diktatúra korával és ennek hatalmas igényű költői kifejezése nekem mint hétköznapi személyiségnek is rengeteget nyújtott: segített átvészelni, sőt legyőzni a körülvevő sötétebb történelmi idők sújtásait és a magánélet válságait is. A „Ha élek, hát legszebben éljek” (*Virágok, veszélyek*) üzenetét felírtam belső világom falára, ilyen mondatokkal együtt, mint: „igazság gyanánt szemétdombot sohase öleljek, anyám” (*Rege a tűzről és jácintról*) vagy: „pokolé a tábor, hol vitéznél több a ringyó” (*Balassi Bálint lázbeszéde*), avagy „ritmus és rítus ne várj, nem vagyok hímbalerína, // csörgőkre, ha rágondolok, harangoz bennem a csömör, / és orrkarikát ha csak sejtek, elered az orrom vére” (*Medvezsoltár*), és különösen: „…századunk emberét a képmutató ragadozók bűvölik”; ám – folytathatjuk nagy Bartók-versét –: „Az ember nem adhatja meg magát. Se a hatalmas bánatnak, se bármilyen »dögvész-országnak«…” (*Bartók és a ragadozók*)

Sokat foglalkoztál a térséghez kötődő alkotókkal is. Különösen Ratkó Józseffel. Róla monográfiát is írtál. De Krúdy és Móricz sem maradt ki. Vajon mi az oka annak, hogy ez a – sokak által csak lesajnálón emlegetett – keleti peremvidék ilyen nagyságokat adott a magyar irodalomnak? És akkor még nem is említettem Kölcseyt, Bessenyei Györgyöt, Képes Gézát, Váci Mihályt, Balázs Józsefet, Rákos Sándort…

Ratkó emlegette olykor, hogy ezt a vidéket „leszólt vidéknek” nevezik, és pontosan tudtuk, hogy ennek hátterében nemcsak a Trianonban lemetszett földek állnak, amelyek elvágása az anyaországtól a mai haza peremére tolta Szabolcsot, Szatmárt és a Bereget. Hanem ott vannak azok a történelmi mulasztások is, amelyek a fekete vonatok földjévé, a sötét Szabolcs fogalmával minősítetté tették egy időre ezt a földet. De azt már kevesen emlegették, különösen a Kádár-kor általad is átélt szakaszában, hogy a híres nyírbátori református templom a törököt Erdélyből, a kenyérmezei csatában Kinizsivel közösen kiverő Báthory István kezétől építtetett, hogy az e vidékről, Tiszabercelről származó ember, Bessenyei György fejében merült fel először – egyéb érdemei mellett – a magyar tudós társaság, azaz a későbbi Magyar Tudományos Akadémia gondolata, hogy Madách, még az 1848-as forradalom előtt egy-két évvel, az örökváltságait megtett és rohamosan fejlődő Nyíregyházát mint a polgári cselekvés modelljét állította – Szontágh Pálnak írott levelében – a magyar települések elé, azt pedig még kevésbé, hogy Pócspetri lakossága, 1948-ban, a vaksötét Rákosi-diktatúra megcsontosodása idején az egész nemzet lelkiismeretét megmozgató bátorsággal

– amit azután vadállati módon megtorolt a hatalom – állt ki egyházi iskolájának megőrzéséért. Volt idő, amikor, Váci Mihály országos felismerései és parlamenti fellépései ellenére is a megye elmaradottságának hangsúlyozására, nem a segítségre esett a nagyobb nyomaték sokfelé, s voltak is erre, a nyomort konzerváló történelmi örökség miatt okok, ha például Végh Antal Penészlek-tanulmányát megnézzük. A szellem hatalma, ereje, a Szalkai Lászlók, Jósa András, Zielinsky Szilárdok, Kölcsey Ferencek, Móricz Zsigmondok, Krúdy Gyulák példája az utókorban, így Rákos Sándor, Czine Mihály, Kósa Ferenc, Képes Géza, Ratkó József, Balázs József munkásságában megnyilvánulva szintén és ismételten azzal találkozott, hogy ez a föld a nagy és szédítő ellentmondások földje, hogy a legnagyobb emberi teljesítményekkel szemben ott áll a történelemben megoldatlan gondok halmaza, a szegénység fájdalma, a peremek sújtottsága, és ezen a hagyatékon nőtt fel az a még fiatalabb nemzedék is, amelynek te is generációs tagja vagy, s akik a magyar irodalomban nem kicsi arányokban e táj és ember örökségéből építették fel mégis remek írói-költői világukat. A régió helyzete a teljes magyar irodalomtörténetben nagymértékben kényszerített tehetségeket az erről a helyzetről valló, illetve ennek a sorsnak a vonásait a művekbe integráló irodalmi megszólalásra, ez az oka, hogy szinte felbillen a térkép, ha felsoroljuk innen felnőtt íróinkat s irodalomkutatóinkat Telegdi Katától, Bessenyei Annától Várkonyi Anikóig, Bessenyeitől, Kölcseytől Balázs Józsefig, Borbély Szilárdig, Hamar Péterig és tovább. Amikor egyszer Pécsett, egy Nagy László konferencia után Szécsi Margitnak említettem, hogy talán a fővárosba költöznék, mert ott gazdagabb az irodalmi élet, ő csöndesen így szólt: „semmi szükség erre, hiszen ha nagy értéket keres, ott van Ratkó…" Ebben maradtunk.

Hosszú évekig voltál a Nyíregyházi Főiskola rektora, és szinte ezzel egyidőben irányítottad a Kölcsey Társaságot is. Nem biztos, hogy szerencsés a két dolgot összekötni, de mégis érdekelne, hogy milyen célokat fogalmaztál meg intézményirányítóként és egy civilszervezet vezetőjeként? Akadtak-e közös pontok? Be tudtad-e vinni a főiskolai képzésbe az irodalmi kapcsolataidból adódó lehetőségeket? Profitálhattak-e ebből a diákok?

Pontosan ez volt az egyik kiemelt célom, amikor elvállaltam a jelölést a Kölcsey Társaság elnökségére: minél több fiatalt bevonni a főiskolások vagy volt főiskolások köréből a Társaság munkáiba, sőt később annak vezető szerepeibe. A rendezvények, utak, előadások, amelyeket olyan társakkal készítettünk elő és valósítottunk meg, mint elemi tájolóként Csorba Sándor, volt tanárom, és különösen Kasztovszky László és Szabó István tisztségviselők – és barátaim –, az események között is kiemelten a magyar kultúra napjának szatmárcsekei ünneplé-

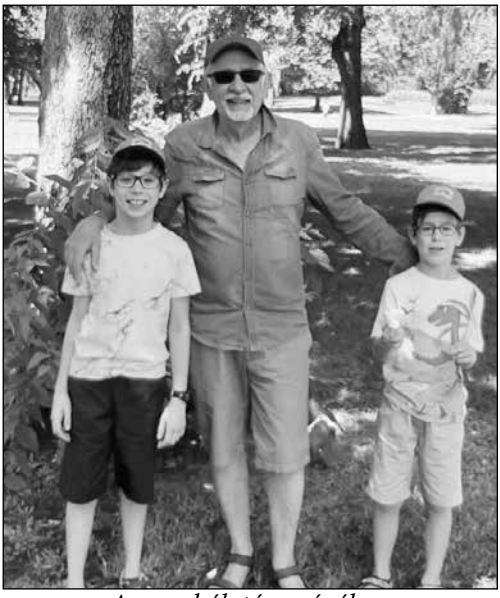

Lányaival a Magyar Örökség-díj átvételekor

se, az intézményi és megyei tanárkollégákon kívül igen sok fiatalt is vonzott, s ezek gyakran teremtettek számukra szereplési lehetőséget is. Így került volt tanítványaim közül a Társaságba, majd alelnökké nőve előbb Antal Balázs s a tevékenységeinkről, Kölcseyről való remek filmforgatásai, és a határon túli fiatalokat is vonzó kommunikációs-médiaszakértői képzési munkája révén az egyik jelenlegi alelnök, Kántor István is, a vezetőségbe korábban Nagy Zsuka, a kollégáim közül pedig János István és a másik jelenlegi alelnök, Karádi Zsolt. A főiskola énekkarai, népdalénekesei is többször szerepeltek a csekei református templomban vagy más rendezvényeinken, magukba lélegezve és a lelkükbe ölelve a Kölcsey-eszmeiség üzeneteit. Mindez a térségben lakók öntudatát is nagymértékben növelte, hiszen Szatmárcseke a magyar kultúra ünnepnapjain, ha csak egyetlen napra is, az ország szellemi fővárosává változott, a nemzeti kultúra jelentős alkotói, a legkülönbözőbb pártokhoz tartozó politikusok s a határon túli magyarság képviselői mellett ott voltak az ünnepen a keleti magyar vidék lakosai is. S az ide látogató aztán hírét adhatta e tájnak és az itteni embernek, és még valami nagyon fontosat vihetett magával: mégpedig a nemzeti összefogás eszméjét. Hiszen a legkülönbözőbb politikai nézetek és társadalmi rétegek képviselőit a *Hymnus* és Kölcsey páratlan erővel kapcsolta egybe, az ünnep itt sohasem a szembenállás őrületét, hanem az összetartozás szükségszerűségét, a nemzeti egyetértés eszméjét sugározta. Azt a nagy összefogás-hitet és az erre hajló energiát tehát, amely máig hiányzik a tragikusan megosztott magyar társadalomból. „Nemzeti fény a cél. Hogy elérd, forrj egybe, magyar nép." – írta epigrammájában a költő. De annak is kivételesen örültem, amikor Kölcsey szülőhelyének román polgármestere, aki Sződemeteren díszpolgárrá avatta a nagy magyar szülöttet, szintén eljött hozzánk, magyarokhoz a magyar kultúra napjára, Csekébe, neki románul köszöntem meg a sok jó üzenetet hordozó jelenlétét. A főiskolán is hasonló volt rektorként a célom: a fő beiskolázási körzetünkből származó szabolcs-szatmár-beregi és borsod-abaúj-zempléni, s a más helyekről is jövő fiatalokban elhitetni, hogy nem kisebbek a sorsesélyeik a Budapesten, Szegeden, Debrecenben, Pécsett tanulókénál, hogy a Balogh Árpád és Nagy Kálmán révén integrált és a nagyszerűen felújított nyíregyházi campus olyan felszállópálya, ahonnan egyetemes magaslatokra lehet emelkedni. Mint például Veres Zoltán műrepülő világbajnok s a MALÉV pilótáinak jelentős része, az Országgyűlés gyors-és gépíróinak nagyszámú csapata, a gyorsíró-, illetve „tésztahíd-építő"- világbajnokaink, helyezettjeink, s azoknak a kiváló gépészeknek, mezőgazdászoknak, közgazdászoknak, művészeknek és pedagógusoknak: tanároknak, tanítóknak, óvónőknek a sokasága, akik innen kikerülve alkottak s alkotnak művet és embert ma is. Életem kiemelten fontos küldetése volt mindez, hiszen anyám, apám, nagyszüleim s számos más, immár a nyíregyházi Morgó temetőben nyugvó rokonom és barátom sírjánál nem tudnék megállni tiszta lélekkel, ha nem erre törekedtem volna.

Bizonnyal mindkét feladat rengeteg munkát adott. Ám közben mégis elképesztő mennyiségű könyvet, tanulmányt írtál. Hogyan tudtad összeegyeztetni a – vélhetően rengeteg bürokratikus munkával járó – irányító tevékenységet a kutatással, az írással?

Nem tudtam összeegyeztetni, az lehetetlen volt, hogy a még ezekre is rárakódó egyéb szervezeti tisztségek mellett annyit írjak, amennyit szeretnék.

Az unokák társaságában

A Bölcsészettudományi és Művészeti Kar főigazgatói (2000-2007), majd a rektori (2007-20015), illetve a Kölcsey Társaság elnöki (2011-2018) megbízásai mellett ugyanis ezekben az időkben egyéb kulturális közéleti feladatokat is elláttam. 1996-1997 között a Ratkó József Irodalmi Társaság ügyvezető elnöke, 2009-től 2018-ig a Magyar Irodalomtörténeti Társaság Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Tagozatának elnöke, a 2007-2015 közötti időszakban a nyíregyházi Vidor Színházi Fesztivált támogató Happy Art Alapítvány kuratóriumának elnöke, 2008-2010 között pedig a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Közoktatási Közalapítvány elnöke voltam. S éppen rektori munkám zárása után, a 2016- 2018 közötti években a Nemzeti Kulturális Alap Szépirodalom Kollégiumát vezettem. S hogy ha már e felvállalt intellektuális „közmunkákról" beszélünk, hadd említsem meg azt is, hogy ugyanezekben az években még tagja voltam a Németh László Társaság elnökségének, a Tokaji Írótábor Kuratóriumának, a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia Miskolci Területi Csoportjának, A Magyar Akkreditációs Bizottság Irodalomtudományi Szakbizottságának, a főiskolák képviseletében az országos OTKA Bizottságnak, a Magyar Rektori Konferencia Tehetséggondozási Állandó Bizottságának, továbbá a Bölcsészet- és Társadalomtudományi Szakbizottságának, valamint a Debreceni Egyetem BTK Doktori és Habilitációs Bizottságának is, s ma is tagja vagyok a Nagy Gáspár Alapítvány kuratóriumának.

Aligha szorul tehát magyarázatra, hogy az éjszakák, de különösen a hajnalok mellett szilánkokat kellett kihasogatnom a nappalokból is, amikor gyorsan papírra vethettem az éppen célba vett munka egyes bekezdéseit. Farkas Tibor gépkocsivezető barátomnak köszönhetően minden fontos hivatalos vagy szakmai rendezvényre időben odaértem az országban, s az olykor több órás utak igen jó lehetőséget adtak, hogy a hivatalos vezetői és szakmai ügyek telefonos rendezése után a jobb hátsó ülésen skiccelhessem tovább a vázlataimat. Egyszer viszont sikerült kapnom egy magas lázzal járó influenzás betegséget, s noha ritkán voltam beteg, három napig otthon kellett maradnom. Ezt a három napot szinte üdvrivalgásszerűen éltem meg, mint hirtelen jött alkotói szabadságot, s emlékszem, egy Németh László-tanulmányt hoztam akkor tető alá. Ám nem voltam magammal sohasem elégedett, arra törekedtem csupán, hogy írásaimmal az irodalomértelmezésben a felszínen maradjak.

Lapszerkesztésekben is közreműködtél. A Partiumot már említettem, de épp a minap – Korpa Tamás Ratkó-díja kapcsán tartott laudációdból derült ki számomra,

hogy az Új Hegyvidékhez is voltak kötődéseid. Az igazi kihívásokat azonban minden bizonnyal az Irodalmi Magazin és a Magyar Napló főszerkesztőjeként élhetted meg. Hogyan emlékszel vissza ezekre az évekre?

A lapszerkesztések a rektori pályám végéig egytől egyig a keleti régióhoz kötődtek. A Partiumot 1997–1999 között, a Korpa Tamás által indított szendrői Új Hegyvidéket 1999-től 2001-ig szerkesztettem, az említetteken kívül 2006 és 2009 között szerkesztőbizottsági tagja voltam a miskolci Új Holnapnak is. 2015-ben, amikor a második rektori ciklusom is letelt, Nagyváradon, a Partiumi Írótáborban szólított meg Oláh János, a Magyar Napló akkori főszerkesztője, hogy elvállalnám-e a nemrég indult Irodalmi Magazinnak, a Napló társlapjának főszerkesztését. Ezután lettem kétlaki: folytonos utazó máig, Nyíregyháza, majd Nyírtelek és Budapest között, mert úgy gondoltam, a felsőoktatásért már megtettem mindazt, ami tőlem tellett, most már, így nyugdíj felé közeledve csak azzal szeretnék foglalkozni, ami az életben a legjobban érdekelt: az irodalommal. Oláh János aztán a betegágyáról hívott fel telefonon, hogy ha már annyit küzdött érte, vállaljam már el a Magyar Napló főszerkesztését is. Halála után egy ideig párhuzamosan szerkesztettem a két lapot, felügyeltem a Kiadó könyvkiadói tevékenységét is, majd a Magazint átadtam fiataloknak, s hetven éves koromig ott maradtam a Naplónál. Ennek évében aztán e lapot is ifjabbakra bíztam, ez ennek a legtermészetesebb rendje. A pesti elfoglaltságok alatt rengeteg íróval, költővel, kritikussal, szerkesztővel és más művésszel ismerkedtem meg, kiváló emberekkel, akik a maguk szellemi terepén valamennyien a magyar kultúráért dolgoztak, s igen jelentősen gazdagodott velük világképem és -szemléletem, bővültek barátságaim. Mind a Magazin, mind a Napló, mind a könyvkiadás azt az örökséget képviselte, immár szélesebb körökben is, amit innen, Szabolcs-Szatmárból és a Beregből vittem magammal. Ennek az értékképviseletnek lehet az egyik mutatója az is, hogy a Magyar Napló folyóirat 2021-ben Magyar Örökség-díjat kapott.

Rendszeres résztvevője – gyakran előadója is – vagy a Tokaji Írótábornak. De találkozni szoktunk a Berekfürdőn is. Milyen szerepük van (volt) az életedben ezeknek a találkozásoknak? Most, amikor ismét divatja van – nem csupán a politikában – az árokásásnak, a kirekesztésnek, a szembefordulásnak, hogyan ítéled meg: van-e még jövőjük ezeknek a közösségi programoknak? Vissza tudják-e még hozni a nézetkülönbségek tisztázását szolgáló érdemi vitákat, korrekt párbeszédeket? E lehet-e fogadni és fogadtatni azt, hogy többféle magyar irodalom létezik?

A Magyar Napló főszerkesztője
(Vadócz Dávid felvétele)

Az irodalom léte, az olvasás eleve közösségi értelmű, ahogyan egész életünk is az, az izoláció csak átmeneti lehet, létünk legnyilvánvalóbb axiómája a közös-

ségi kapcsolatrendszer és az abban való mozgás, értékalkotás. Az írótáborok ennek a kapcsolati fejlesztésnek: a diskurzusoknak, az ismereti hálónak a talán legboldogabb formái, mert nem öltönyös konferenciák kinyilatkoztatásaival, egymásra fújt dörgedelmeivel, az utoljára olvasott külföldi tudományos tézisek villogó szemű átültetési elszánásának nehezékeivel, vagy az ifjúkorban hallott nézetek közül kimozdulásra képtelen magatartást tükröző papírlapokról, hanem vízparton, úszás vagy borozgatás közben, békés tanácskozásokon szólalnak meg. Az így elhangzó vélemények, ütköző szempontok, és köztük bizony gyakran az éles szembeállítások, továbbá az ezekből leszűrt következtetések pedig az irodalmi fejlődés elemi generátorai, motorjai. A többféle irányú, tartalmú, stílusú magyar irodalom tehát nem a magyar irodalom szétszórtsága, szétdaraboltsága fájdalmának vagy krízisének, hanem éppen gazdagságának bizonysága. Ami a veszélyes, az éppen az, hogy ha ezt a sokféleséget, amely ismereti, származási, lakóhelyi, neveltetési, ízlésbeli, politikai különbözőségekből fakad, de mind és egyenrangúan a nemzet irodalmának eleme, nem fogadják el az egyes eltérő irányok követői, s monopóliumra, a másik kiszorítására vagy lejáratására törekszenek. Nyilvánvaló, hogy a vitákban mindig lesznek olyan pontok, amelyek feloldhatatlanok, mert éppen ezért vagyunk különbözőek. A másik, a másféle emberi-írói-elemzői közösség szemléletének tiszteletben tartása viszont a demokratikus gondolkodás alfája és omegája. Nem „megegyezni" kell mindenben, hanem a higgadt és érveken alapuló kritikák mellett békén hagyni a másikat, elismerni született értékeit, és kerülni a ki-

A Magyar Napló csapatával

szorítósdit. Ebben hatalmas szerepe lenne az oktatásnak, különösen a magyartanárokat képző felsőoktatásnak. A magyar és a világirodalomnak erről a sokrétű szépségéről, sokfelől egybeálló szellemi építményéről adandó teljes kép lehet csak hiteles, nem pedig az éppen adott ideológiai vagy egyéb érdek szerint kiválasztott egy-egy vonulatának aránytalan kiemelése; amely torzítja és alásüllyeszti a másfajta alkotói-szellemi minőségek erőit, szerepeit. Mert ez a közelítés és az ilyen válogatás – mivel egyoldalú és csonka irodalomképet közvetít – a válasz-tiltakozásokat kiváltva maga válik eleven táptalajává a nézetek közötti árkok fenntartásának, sőt mélyítésének.

2024-ben elköszöntél a Magyar Naplótól. Úgy is fogalmazhatnék, hogy nyugdíjaztad magad. De az élet láthatóan nem állt meg. Rendszeresen látlak előadóként rendezvényeken. Legutóbb Győrött illetve Nyíregyházán futottunk össze. Eszerint nem a pihenésre és a kikapcsolódásra helyezed a hangsúlyt. Mit csinálsz most, mi foglalkoztat, és milyen terveid vannak?

Nemrégiben, ez év áprilisában, a Magyar Művészeti Akadémia Művészetelméleti Tagozata, amelynek 2023-tól levelező tagja lehettem, a tagozat vezetőjévé választott. Most ez a munka jelenti a „kikapcsolódást" azoknak az írásoknak, könyveknek a befejezési munkálataiból, amelyeket az utóbbi években vagy hónapokban elkezdtem. Rövidesen, még ez év őszén megjelenik az *Európé tenyerén* című új tanulmánygyűjteményem, már a könyvhétre boltokba került az *„Ítéletig tanú a sebed". Képek Nagy László életéből* című oratórikus összeállításom, Kondor-Szilágyi Máriával közösen pedig megírtuk az MMA könyvkiadójának kérésére *„A világ képeiben mi vagyunk". Nagy László, a képzőművész* című album elemző tanulmányait, már ez utóbbi is forgalomba került. Kerekes Elek Győző nyíregyházi festőművész barátom albuma pedig napokkal ezelőtt érkezett meg a nyomdából, benne az alkotó Krúdy-sorozatának festményeivel, Verebes György ajánlásával és a művek kiállításaihoz csatolódó esszéimmel. Deák Ernő főszerkesztő pedig két éve arra kért fel, hogy vállaljak szerepet a Bécsi Napló szerkesztőbizottságában. Nem unatkozom tehát: Nyíregyházától – a lelkemben a nyírségi székhely testvérvárosává fogadott – Győrig számos rendezvényen ott vagyok, segítek közreműködni az irodalom szeretetének éltetésében. És figyelek az unokáimra, akik egyre több verset tudnak fejből, ezek a költemények pedig, nemcsak úgy hiszem, hanem mind bizonyosabb vagyok benne, egyre izgalmasabb, szebb és az emberi életnek nagyszerű tartalmakat adó világértelmezéssé állnak össze bennük is, ahogyan az irodalmat olvasók sokaságaiban. Mert hát: „Műveld a csodát" – üzente Nagy László és rajta kívül is többen. Ne pedig azt magyarázd, hogy: „sehova kacsázik minden út…"

Csíksomlyói virradat

csak a fű
a zöld
csak az ég
a kék
csak a szó
s a csend
csak a szív
s remény
csak a kéz s a száj
a nyíló szembogár
s árnyékod
ha szemben a fénnyel
megállsz
egész a sarkadig ér…
kitárja ölét az ég s a völgy
remeg benne a várakozás
szinte tapinthatóvá válik az ígéret
hogy a napba öltözött asszony
elküldi közénk újra fiát
ki egybe fűzi azt mi szétszakadt
felemeli azt mi elmerült
utat vág a sötét éjszakában
és koszorút fon a hegyekből nekünk
amely alatt az ősi szent haza
egyszerre mond érette imát

Aki van

benne és általa
csak elfogadni nehéz
amit nem lát a szem
nem bír az ész
pedig akkor is
ragyognak fenn
a csillagok
amikor borús az egünk
mikor vakít a fény
mert aki szeret
akkor is itt marad
velünk

Egyszer, talán...

egyszer majd mi is
hazatérünk
és akkor nekünk is
lesz majd hazánk
amilyen mindig
megilletett minket
ahová megszült
jó anyánk
ahol a szó
amit ő adott
ahol a dal
mit ránk hagyott
ahol a táj
mi bennünk él
feltámad újra
mint a szél
és betölti ismét
a szemhatárt
hogy elmondhassuk végre
kik vagyunk
mert ez itt az otthonunk
hazánk

Nem lehetsz

Nem lehetsz kivetett!
Ezer és kétezer esztendő múltad.
Fölé építsd váradat,
ne kerüljön a kő cicomás falakba.
A fájdalom acélozzon;
ha befelé folynak könnyeid,
tekintetedtől
remegni fognak az útonállók.

Nem lehetsz többé bujdosó!
Kiálts az elbitangoltaknak:
Vissza! Haza!-
Farkasok gyülekeznek!
Emeld föl földön
fekvő testvéred fejét,
lássa Napbaöltözött Anyánkat.

Nem lehetsz gyáva!
Lábad nyoma mintha Árpádé lenne,
karodban Zrínyi ereje,
a Fejedelem keze válladon,
Széchenyié szíved dobbanása,
hősök dalára
tanítanak a „doniak”,
és jönnek, jönnek köréd
a pesti srácok.

Nem maradhatsz egyedül!
Hitvesed kezével kezedben
mondd az esti hálaimát.
Kérdezd nagyapádat,
ha leülsz mellé a temetőkertben,
s őrizd hűséggel apád
kísérő tekintetét.

Gyermekeidet hívd a tűzhöz,
amit Ő hozott a világra
nekünk.
Nem leszel kivetett!

Tőkesúly

A tőkesúly, barátaim…
Legyőzöttként néha félreállunk;
néha? Dehogy!
Beijedt félreállás az egész…
Amikor hallgathatod a hetedhét
csúszó-mászó árulók vihogását.
A hajóról menekülőkét…
A gyűlölködőkét, akik tudják,
hogy neked dolgod van,
felhatalmazásod, hozzá hited.
Főnix-madár sorsod.

Nekik meg marad a piszkos pelenka,
amit – azt hiszik – zászlórúdon
fog majd mutogatni a siserahad.
És úgy tűnnek el, süllyednek,
mint a cicomás hajóik,
ha jön egy valamire való vihar.

A tőkesúly, barátaim,
az egyenesség és a kitartás:
Te kiszállsz a parton,
őket kiviszik a hullámok.
Odaszáradni.

Veszteségeink nőnek – Korondra tartó vers…

Perelnélek Uram!
De hát - tudom – ezt nem lehet!
Te vagy a legfőbb bíró,
nincs más, kihez fordulhatnék
nagy szomorúságomban, amivel
éppen te teszel – ezt is tudom-
próbára hitemben.

Szolgád, mégis kérdelek Uram,
miért ez a súlyos teher,
azok elvesztése, ami miatt
a legfájdalmasabb zavarodott
éveket éljük – holtunkig…?

Azt is tőled tudjuk, Teremtőnk,
hogy a földi „Rend" szerint születünk,
s botladozva, vakon bejárva
az általad kimért utunkat, meghalunk,
ki-ki érdeme szerint reménnyel
várhatja kegyelmedet..

Mégis, nem tagadhatod meg, Uram,
– aki bátorságot is adtál nekem –,
hogy szemedbe nézve kérdezzem:
tudod-e milyen fájdalom
elhagyottságunk a te akaratodra?

Mert vergődésünkben nincsenek,
akikhez eddig fordulhattunk,
bátorító, igaz szavakért,
egy-egy ölelésért, kézfogásért,
s ami óriássá tett érdemtelenül –
adhattunk keveset mi is számukra…
Ezért perelnélek Uram!

PÓSA ZOLTÁN

ÖNREFLEXIÓK 2.

BARNA MÁRTA, AZ IGAZ SZERELEM TÖRTÉNETE (1973-1976-1990),

Önéletrajzi regényfolyam II.

Első közlés: Az ÖNREFLEXIÓK 1 (1948-1973) VASKORI TEKERCSEK A REMÉNY ORSZÁGÁBÓL, 2022 című, az 2024-es könyvhétre Baranyi W. Krisztina IdőJel kiadójának gondozásában megjelent önéletrajzi regényem folytatása, a tervezett szeptológia második könyve. (A 2024-ben megjelent első kötetre kaptam 2025. március 15-én a Herczeg Ferenc-díjat.)

FELEJTHETETLEN FELESÉGEMNEK, MÚZSÁMNAK, ALKOTÓTÁRSAMNAK BARNA MÁRTÁNAK (KUNMADARAS, 1955. MÁRCIUS 5-BUDAPEST 2023. ÁPRILIS 20.) ÉS FIAMNAK, PÓSA MÁTÉNAK SZERETETTEL AJÁNLOM

Ne félj, Kusmárta, jobban szeretlek annál, semhogy bántsam a szüleidet – felelem. Sajnos, az 1976 október 15-1984 július 29-ig tartó szoros együttlét során nagyon sokszor szegtem meg ezt a szép ígéretet, amit most különösen bánok, mardos a bűntudat mindenért, amit tökéletes asszonyom ellen valaha is vétettem. Amikor Budán vagyok, azaz, majdnem mindig, naponta kijárok sírni a Farkasréti temető ossariumához. három influenzás nap kivételével. Ott áll a két kis sír, az egyik miénk, amelyre Máté könyörgése miatt még sem írtam föl a nevemet, ez három személyes. Leendő közös földi végső lakásunktól Márta néni, Pali bácsi kettős ossariuma alig hatméternyire van, Márti kívánságának megfelelően. Sokszor látogattuk meg őket, elmondva egy Miatyánkot és elhozva sok-sok virágot. Ilyenkor Márti előre nyújtva két kis kezét, ökölbe szorítva idézte meg őket, majd a Napba tekintettünk. INTEGETTÜNK! Most már egészen elárvultam e földön, csak Te vagy mindig mellettem, de mivel láthatatlanul, a fájdalom és a bűntudat letaglóz. **Nem tudom, hogy bírom ki halálomig…** Végy erőt magadon, s térj vissza 1976 márciusába.

Hamar ágyba bújunk, persze, most még külön-külön helyiségben. Te jóéjt puszit adsz a kis szobában, majd átmégy az egyik nagy szobába, leendő fészkünkbe, szüleid tőszomszédjába. Hosszú napjaink lesznek, szombaton délelőtt várbeli sétát tervezünk, délben nagy ebéd vár ránk, s eközben megismerem a leendő sógort, s a komaasszonyt, s vasárnap délelőtt meglátogatjuk a Nagykovácsi telket, s még aznap este vissza kell térnünk Debrecenbe, mert engem hétfőn várnak a balmazújvárosi diákok és a Patyomkin-gimnázium.

Te közben üzensz nekem megint: ne vesszek el a részletekben, gondoljak az olvasóra is, ne legyen nyolcszáz oldalnál hosszabb, sőt. **Üzened:** Dzsolika, ne feledd, hogy már te is versenyt futsz az idővel, hiszen, ha most máris eljönnél Hozzám, már azt mondanák: egészen szép kort megélt. Én hozzá teszem: már ahhoz képest is, hogy harminchét éves korában majdnem elpatkolt. Te felszisszensz, pedig tényleg Te mentettél meg engem, én Téged nem tudtalak.

Folytassuk 1976-ban. Lecuccolok a kis szobában, s vár a finom velőspirítós vacsora, Márta néni ételkülönleteivel, paradicsom, paprika, hagymasalátával is megberheli. A konyhában ülünk le, a szülők tapintatosan egyelőre kettesben hagynak minket. Milyen csodálatos volt minden annak dacára, hogy ennyire bizonytalan soha nem volt a társadalmi helyzetem, mint összességében 1974 március végétől ha tetszik „mostanáig", azaz 1976-ig. Óriási kontrasztok, életem legboldogabb szakasza kezdődött társadalmi karrierem mélypontján 75 októberének végén, a bennünket végleg összeboronáló gólyabálon, nincs állásom, minden fórumról kiebrudaltak, persona non grata vagyok már a mérsékelt nemzeti ellenállás fővárosában a keresztény hitem, a radikális, irredenta nacionalizmusom és a nyelvépítő avantgárd kísérleteim miatt. S most, miközben 2018-tól 2022 tavaszáig minden harmóniába szintetizálódott, a szörnyű diagnózis megingatta lelki békénket. Én március 2022. március 11-étől a 2023 április 20-ig Márti felé megpróbáltam jókedvet mutatni, reggeltől estig együtt éltünk, ápoltalak, drága szerelmem a tizenhárom hónapból tizenhét napig voltunk kórházban, ahol a nappalokat és a hétvégéket együtt tölthettük, egyébként otthon voltunk teljes szimbiózisban, s Te magad mondtad, hogy lelkileg mindennél többet jelent, hogy együtt vagyok Veled szinte minden percben. No persze, a sógorom Máténak pusmogva mondta, hogy vissza kellene vinni a kórházba Mártit, én eléggé haragudtam rá, annak dacára, hogy azóta és eközben is, magasztalták „hősiességemet", amiért hazahoztalak, s csak akkor tértünk vissza a kórházba, amikor Te kérted, mert a kis adag morfin már nem csillapította a fizikai kínjaidat, s kellett az állandó infúzió. Sajnos, a fájdalom sokk okozta a légszomjat, melynek szövődményeként kellett távoznod az Atya jobbjára. Ez a bátyádtól és a sógorasszonytól kapott tüske addig bennem maradt, míg Te meg nem üzented Isten jobbjáról, hogy bocsássak meg mindenkinek. Értsem meg, azt is, hogy elképesztően erős gyászomban bár látszólag sokan osztoznak, de igazából kevesen tudnak követni, s már arról pusmognak, (például Kelemen Erzsike és Gáspár Feri beszéltek aggódva rólam) hogy ne süppedjek el a mérhetetlen fájdalomban. Máté, Móni, Nóri, Ádám, Ili és családja, valamint a szomszédjaim, a Babics Gábor-Zeleznik Mária házaspár, s a két kis gyerek, Beni és Berci amennyire tehetik, mellettem állnak, segítenek. Nóri átölelt bennünket a temetésen, a két kis szomszéd fiú a kis játék kirakósukban megmutatták nekem egy kis figurát, mondván, hogy ő Márta néni. Majd elsírtam magam.

S visszatérve 1976 márciusába, emlékezem arra, amikor társadalmi státuszom mélypontján, egyetemi oktatóból falusi tanárrá száműzötten, minden szerkesztőségből kiebrudaltan, immár huszonhárom hónapja publikációs embargó alá vetetten mindkét kezem a fejem alá téve álmodozom szerelmem budapesti lakásán, a kis szobában és olyan boldog vagyok, mint soha nem voltam még korábban. Barna Márta minden műnél, minden irodalmi és társadalmi sikernél többet jelent számomra, s ez akkor is fölemelő érzés, ha Te magad, Barna Márta, ki után úgy ácsingózom, hogy a szomszéd szobában alszol, azt mondanád, nekem, hogy ezt a két dolgot, a szerelmünket és az irodalmi tevékenységet és a sikereket nem szabad egymással szembe állítani!!! S eközben elszenderedem.

Másnap reggel villásreggeli vár, miután Márti bekísér a fürdőszobába, s nevetve biztat, hogy nyugodtan használjam bármire a benti budikát, a kedvencet. Szalonnás, hagy-

más rántottával köszöntünk egymásnak jó reggelt, Márta néni elmondja, hogy Márti elárulta, mennyire szeretem a parasztos reggelit és hozzá a bőséges tejeskávét, paradicsomot, paprikát.

VÁR A VÁR

Aztán útnak indulunk. VÁR minket a VÁR, s annak három igazi csodája, a Mátyás templom, a Halász bástya és a Szent Háromság tér. Ennyi fér bele, mert ebédre várnak bennünket a szüleid, ahol megismerhetem leendő sógomat, Laci bátyádat és feleségét, Ilonkát Istenem, de bőkezűen láttad el nem akármilyen szoliterküllemű, extra szépségű fővárosunkat, mely telítve van emblematikus, lenyűgöző épületekkel, városnegyedekkel, melyek közül a legesleget, a felső fok utáni túlzó fokot képviseli a város a városban, illetve a Prága és Veszprém csodáival vetekedő, sőt, azokkal egyenértékű Budai Vár, ahonnan elénk tárul az egész város panorámája, szemből a Szent István bazilika kupolája és a neogót országház, a világ legszebb parlamentje. Látod, most én készültem, s azért is, mert a múltkor elmesélted, hogy amikor harmadéves magyar intézeti kultúrkirándulásotok során, Barta János jóvoltából minden este megnézhettetek egy színdarabot Budapesten, egy hétig a Citadella hotelban laktatok. E hét során legkedvesebb, nagy négyesen kívüli barátaiddal, a becsületes kisújszállási tanárrá lett vénája szakadt (azóta újratöltött) költőtársaddal, Pintér Pistával, s két lelki feleségeddel, az NDK-ba kiházasodott Kóródi Editkével és Molnár Marival, kivel nem sikerült Miskolcon találkoznunk, arról beszéltetek, hogy a szállodátok az 1848-as, 49-es szabadságharc vérbe fojtásának szimbólumaként is felfogható, hiszen Haynau, a megtorlást is levezénylő, győztes tábornok, a bresciai hiéna építtette föl a Citadella nevű erődítményt, hogy ellenőrzése alatt tarthassa a várost, s egy erős helyőrséggel nyomban közbeléphessen, ha a rebellis magyarok újra akarnák kezdeni függetlenségi háborújukat. S te akkor úgy vélted, mert úgy hallottad, hogy a közeletekben álló Gellért hegyi Szabadság szobrot Kisfaludi Strobl Zsigmond a saját, korábbi, Horthy István síremlék szimbólumalakja nyomán készítette el, sőt, az egyik pletykaváltozat szerint felnagyítva bár, de teljesen lekoppintotta saját munkáját, mivel a repülőbalesetben elhunyt kormányzófi, e fiatal pilótatiszt szimbólumfigurája szintén egy sudár nőalak, ki magasba emel egy göbzit. Valóban, a szobrász a gyönyörű, megnagyobbított hölgy kezébe a repülőgép helyett egy pálmaágat adott, s te akkor, a budapesti teátrum túrátok alatt elmondtad barátaidnak: stílszerűnek tartod, hogy a szovjeteket dicsőítő felszabadulási emlékművet egy síremlék jelképezi. Lehet, hogy neked van igazad, de én azt hallottam az egyetemen Rubovszky Kálmántól, a művelődéstörténeti tanárunktól, no nem hivatalos előadásán vagy szemináriumán, hanem az idei obligát, október eleji össz-népművelő bulin, amelyre a tanszék megkapja az egész egyetemi teret, mint a gólyabálokon szokás, hogy a nagymester az úgynevezett Szabadság emlékművet, Nikéről, az antik győzelemistennő alakjáról mintázta. Én ennek már korábban utána olvastam, s elkezdtem bőszen helyeselni Rubovszkynak: Tanár úrnak igaza van, valóban, a gyönyörű, sudárkarcsú nő és a pálmaág is fölismerhetően azonosítható az ephesosi Niké domboművel. Magyarán, Kisfaludi Strobl Zsigmond kijátszotta a megbízóját, Vorosilov marsallt, a megszálló szovjet hadsereg parancsnokát, s a Szabadság szobor helyett magyar győzelmi emlékművet készített, ami azt is jelenti, hogy mi, magyarok örök túlélők,

örök győztesek vagyunk. Na, ez a jóhiszemű elemzés, de rosszhiszeműen akár úgy is értelmezhetjük, hogy Kisfaludi a győztes oroszokat is dicsőíti Niké alakjával. Hát, sikerült Rubót saját magával zavarba hoznom. E művelt, ám óvatos tanárember, pár perccel azelőtt még tőle szokatlan bátorsággal beszélt az örök győztes magyarságról, de nyomban meghátrált, amikor kissé spiccesen kinyilatkoztatott bátor mondataival egyet értve kifejtettem, hogy én mindig is ezt vallottam. S előadtam a te elméletedet: Van, aki szerint Kisfaludi Strobl ön-epigonizmust követett el, s újjá formálta megalomán változatban Vitéz Nagybányai Horthy Miklós repülőbalesetben elhunyt fiának sírszobrát. Ez persze nem zárja ki, hogy az eredeti Horthy István emlékművet is az ephesosi dombormű inspirálta, így mindkét híresztelés igaz. Mindegy, szerintem a pálmaágat magasra nyújtó szobor, immár a magyar nemzet fővárosának igenis, dicső és szép emblémája még akkor is, ha ***Kuczka Péter*** az elképesztően rossz ***Béke*** című rákosista versével a szocializmus apológiává próbálta degradálni….Mi Mohács óta az állandó szomorú csatavesztések dacára is örökké triumfálunk, nem győzhetett le végérvényesen bennünket sem a német a Lech mezején, sem a tatár, sem a török, sem az osztrák, sem az első és a második világháború látszólag győztes nagyhatalmai. Túléltünk két nagy háborút és Trianont, a véres fasiszta kommunista Rákosi terrort, s túléljük ezt a mostani langyos dagonyának álcázott legújabb kori elnyomást is. Igenis, e szobor kimondja, él nemzet e hazán, bármennyire is próbálnak minket szlávok és germánok eltaposni. Rubovszky rémülten háhogott: jaj, miket nem mond, Mártika Közbeordítok: – Mártika a kis varsói-gdanski és balatonboglári hős fantasztikus, az én kis Bogyóasszonyom nagysága előtt újra és újra le kell borulnom, s letérdelek előtte, ő mókás álrémülettel fölsegít.

Leballagunk a második kerületi tanács előtti méltóságteljes lépcsőn, s ott látom a Mechwart ligetben a malomipar aranykorát előidéző hengerszék kiváló feltalálója, a magyar villamosipar elindítója, Mechwart András ábrázolatát a szökőkútnál, s Márti azonnal asszociálja: na, itt van az a szobor, ahol egykor a kisgimnazista Pósa mester – képzeletében, ahogy nekem már számtalanszor elmesélte – megpillantotta a kisiskolás Barna Mártát, s nyomban belé szeretett, s elhatározta, hogy feleségül veszi majd. – Nem képzelgés volt, ez maga a valóság - kiabálom közbe, Márti elneveti magát. – Hát, most még csak jegyben járunk, gyűrű nélkül bár, de máriapócsi áldással. Az igaz, hogy ebben a hangulatos ligetben, s azon a játszótéren szinte hetente, kiskoromban naponta előfordultam.

A négyes villamossal döcögünk el a Széna téren át a Kalefig, s fölkapaszkodva a patinás, szecessziós postaépület előtt szállunk föl a vári buszra. S közben Márti folytatja: azon az október eleji népművelőbulin, amikor Rubovszky Kálmán, a tanszék egyik legfelkészültebb, ám úgy tűnik nem igazán merész oktatója, kit úgy látszik, a jó édes, ám valójában igen kemény szatmári szilvapálinka tett átmenetileg hőssé, kezdte visszavonni saját ötvenhatos ízű gondolatait, s szabályosan pisszegésbe fogott. Ám váratlanul helyeselni kezdett nekem az a macskabajuszú, majd két méter magas, széllel bélelt Ferkó, garabonciás küllemű, csontsovány, szőke, ápolt, most is jól öltözött, világosbarna öltönyt és drapp nadrágot, rózsaszín nyakkendőt viselő egyetemi hallgató, bizonyos Jesse Sándor, akit te a Menekülés négy sávonban és az Aranykor tekercsekben Nyikita, a bomlott neoszürrealista festőként jelentetsz meg. Regényeidben ő, afféle rezonőrként,

kissé árnyalatlan optimizmussal olvassa a fejedre, hogy az új 56-os, megkésett Széna téri, Corvin közi srác pózának kedvéért föláldoztad komoly debreceni karrieredet, így nincs más megoldás számodra, mint sürgősen Budapestre menekülni, ahol a számos irodalmi és politikai klikk közül valamelyik biztosan befogad. S egyébként is, a főváros a tolerancia non plus ultrája.

Leszállunk a hatalmas dimenziókat magába ölelő Kapisztrán János téren, gyönyörködünk a templomromban és a Hadtörténeti múzeum grandiozitásában, majd a Mátyás templom felé veszük utunkat, s Márti folytatja: Jesse akkor már kézen fogva ült ott azzal a hozzá hasonlóan magas, eminens külleműn szépséges, szőke lánnyal, kit Vacskamatinak becézett Lázár Ervin Négyszögletű Kerek Erdő béli mesehőse nyomán. Ő, a korábban szemérmes kislány nyomban igyekezett tudtomra adni, hogy „kicsit álmos vagyok, de még a buli előtt is hatalmasat szeretkeztünk Sándorral." Úgy látszik, a beatesen felvilágosult, emancipált diáklány szerepében is eminens akart lenni. – Gratulálok – feleltem. Sándor a fejét csóválva helyteleníti újsütetű kedvese kicsit idétlen szabadszájúságát, s nekem azt mondja, eddig azt hitte, hogy én is csak afféle pesti nagyszájú kisnyuszi vagyok, mint a másik két egyetemi szépségkirálynő barátném, Máté Gaba és Czárán Judit-ka. Ám amivel most meghökkentettem és sarokba szorítottam ezt a jobb sorsra érdemes Rubovszky Kálmánt, megijesztve őt saját szókimondásától is, kivívtam legmagasabb elismerését. Megtisztelő, gondoltam. Ambivalens fickó, jó arcú, de koránt sem jóképű, hiszen az arca inkább érdekesen csúnya, mint esztétikus. Én így képzeltem el Bulgakov A Mester és Margarita című regényében szereplő nyurga, sőt, anorexiásan vékony macskabajszú, tört cvikkeres, látszólag világian elegáns, ám mégis, tetteiben és ruházatában is valahol elképesztően rendezetlen, egészében is hihetetlenül komolytalan, örökké iszonyatosan groteszk csínyvarázslatokat elkövető Korovjovot, (az újabb kiadásokban majd Korovjevvé alakul a név), más néven Fagótot, a Sátán első számú, örökké mókázó hadsegédjét. S az öltözéke is Fagótra hajaz, ápolt, decens ám majdnem hányavetin ízléstelen, sőt, a rózsaszín nyakkendője kimondottan giccses. S a lelki, szellemi habitusa is kétarcú: értelmes, ám a legjobb mondataiban is rejlik valami eredendő komolytalanság. Erről a Jesséről, kivel és Vacskucival hármasban aztán jót beszélgettünk, rólad is hallottam, mástól is, hogy tehetséges, de afféle rögtönzőkirály, kamuherceg, a festményein is olykor blöffökre hajlandó, polgár és elvtárspukkasztó fiú. Van egy ellenzéki szubkultúránkban elhíresült képe, amelyen Sztálin, a diktátor az ég felé néz és egy kifeszített kötélen pihenő színes pillangóban gyönyörködik. A reklámízű diktátor plakátszintű allegóriája, aki szereti és szemmel dédelgeti azt, akit hamarosan halálra ítél – mondom Jesse szemébe képének dicséretét és burkolt elmarasztalását. Te írod le a Menekülés négy sávonban, hogy van egy gyönyörű, szenvedő, saját magára hasonlító Krisztus feje és számos kiválóan megkomponált rögtönzése és átirata, parafrázisa is. Utóbbiak közül számos darab megjelent az Egyetemi Életben, sőt, a Hajdú Bihari Naplóban és egyszer az Élet és Irodalomban is, de éppen az emlegetett két legjobb és szubkultúránkban közismertté vált munkáját nem merik sehol sem lehozni, az egyetemista képzőművész tárlatokról is kicenzúrázzák. Azt állítja, hogy megnyerte a Pannónia Filmstúdió tehetségkutató rajzpályázatát, s amint lediplomál, várja ott egy nem csupán fázisrajzolói, hanem tényleges rajzolói állás. (Az a röhej, hogy ebben igazat mondott, kivételesen nem blöffölt, sőt,

elvben, mint még a szocializmusban, 1985-ben először Belgiumba, majd Hollandiába legálisan kitelepedett, önálló stúdiót alapító animációs filmszakemberként a rendszerváltozás után jó pár évvel Németországban landolt, majd 1996-tól az MDR Televíziós Társaság alelnökeként társadalmi értelemben keményen be is futott, de se festőként, se filmalkotóként sincsenek kiugró munkái. Leglátványosabb sikere, hogy ő Ternovszky Béla kiváló Macskafogójának egyik rajzolója, /de ez azért eléggé tömegesítetten közös dicsőség/ Valójában, ha jóindulatúak vagyunk, magas rangú kultúrfunkci lett, ki markáns, ám minimális nyomelemekben őrzi elvetélt művész énjét. Vajon, hogy sikerült ezt kiviteleznie egy salgótarjáni proligyereknek?) Továbbá azzal dicsekedett, hogy bejáratos a szorgalmas, ám túlbuzgó, mindenki által kimosolygott Jankovics Marcell pasaréti villájába, akit a kollegái is lenéznek (Itt és most, Jankovics Marci már odaát van, de az őt kimosolygó, lenéző kollégáira, akár csak Jessére, már senki sem emlékszik, őt viszont 75-ban, talán éppen akkor, amikor a mi kis széllelbélelt Ferkónk és blöffkirályunk fumigatív megjegyzéseket tett reá, éppen Oscar díjra nominálták a Sisyphus című filmjével, majd 1977-ben elnyeri a legmagasabb művészfilmes nemzetközi elismerést, a Cannes-i Arany Pálmát a Küzdőkkel. S ami fölér több Oscarral is, 1984-ben megkapta Hollywoodban, az Oscarosztó filmakadémiától a Fehérlófiáért a neki személyesen alapított „Minden idők legjobb rajzfilmje" díjat is. Az ember tragédiája animációs filmváltozatával Krakkóban, Portugáliában, Kanadában, Los Angelesben egyaránt átütő sikert arat. Halála után minőségi, mennyiségi értelemben is gigászi életművet hagyott maga után rendezőként, de még esszéregényíróként is enyhén szólva jelesre teljesített. A mi Jessénk már a hetvenes évek közepén átveszi a baloldali liberális fórumok szelektív nagyképűségét, kik a saját táborukból a legszerényebb féltehetségeket is a magas kultúra lovagjává ütik, s a nemzeti keresztény értékrendet valló alkotók korszakos gigászait is leszólják.) Sándorkánk elmondása szerint ő ám puszipajtása Dobai Péternek és Fábián Lászlónak a Film Színház Muzsika utolsó főszerkesztő helyettesének, (kettőnk majdani főnökének), az Új Magyarország 1990 végétől 91-elejéig, az első próbaszámok után sunyi módon leváltott, majd 1992-ben visszahívott, később, 1994-ban újra leváltott főszerkesztőjének (húsz hónapig Pósi főszerkesztőjének), aki akkor még a Népművelési Intézetben dolgozik, s csak egy frissen, 1976-ban megjelent népi szürrealista regénye van, ám az kiváló, *a Hazatérő lovam körmén virágos rét illatát hozza, avagy furcsa görcs a torokban*. Abban például igaza volt, hogy erősködött: a számos izgalmas, szubkultúrákban nagy reverenciával emlegetett, 1975-ös, tavalyi megjelenésű *Amerikai anzix* című különös, groteszk nagyfilmmel egy csapásra élő legendává vált zseniális rendező, Bódy Gábor besúgó. Görcsösen hajtogatta: nem létezik, hogy különben ilyen hamar és ennyire látványosan felfuttatták volna, hiszen egyedül ő az a szakmából, akit már Színi Főiskolás hallgatóként fölvettek a Balázs Béla Filmstúdióba. S Jessének azzal meg kimondottan mázlija volt, (vagy talán őt is Bódyhoz hasonlóan láthatatlan szálak kötötték össze a hatalommal), hogy mindig bejött neki, hogy a népművelő vizsgáin, fa és pléhpofával rendre hivatkozott nemlétező nyugati szerzők műveire, így, mivel a tanárai szégyellték, hogy nem ismerik a „közismert amerikai, holland, francia, német, svéd andragógust", hamar kidobták jelessel vagy négyessel, saját bevallása szerint mindig pont akkor, amikor felkészületlenül éppen elfogytak volna a mondatai. Azt állítja, hogy a nagy

ókortörténészt, Sarkadyt is megetette, azért kapott jelest tőle, pedig szinte semmit sem tudott, ám pofátlanul kamuzott és nemlétező amerikai ókortörténészekre hivatkozott. S örökké Pesten járkál, ahol állítólag várja a filmes rajzolói állás a Pannónia Filmstúdióban. Tény, hogy igen jól értesült, még ott, a bulin, ahogy kiejtettem Kuczka Péternek, a saját sztalinista lírájából is kiábrándult, 56-os forradalmárrá lett költőnek nevét, már tudta, mi is van vele itt és most. Azt még én mondtam el, hogy Kuczka nyilván azért tűnt el nyomtalanul a köztudatból, mert tényleg a Rákosi kor irodalmának emblémája volt egy ideig az egész sematikusan hitvány költészetével, az egykori nyugatos Gellért Oszkárral együtt ők az ötvenes években nem csak egy-egy seggnyaló verset írtak a Generalisszimusz magyarországi legjobb tanítványához, Rákosihoz és Sztalinhoz, hanem szinte a teljes korabeli irodalmukat a vérvörös diktatúra szolgálatába állították. Ám ami miatt Kuczka ma is persona non grata, hogy nem csak nagy rössel szervezte 1955-ben korábbi bálványozottjai ellen a tüntetéseket, hanem fegyveres harcokban is részt vett, így akár ki is végezhették volna. Jesse azonnal tudta, hogy Kuczka sokáig rejtőzködhetett elit szoci hivatalnoki állásokban, ám tavaly óta a Móra Kiadóban dekkol, ahol kinevezték az általad tudfasztnak csúfolt Science Fiction fő felelősének, a Galaktika című tudományos fantasztikus folyóirat és a Galaktika Könyvek főszerkesztőjének. (Ha valaki akkor azt mondja nekem, hogy hét év múlva, a peresztrojka harmadik esztendejében, 1983 augusztus 15-1989 október 15-ig, hat évig és két hónapig Kuczka kollégája leszek, s nem csak, mint mórás gyermek folyóiratszerkesztő, hanem a Galaktikának is prominens szerzőjeként, kiröhögöm, majd elkomolyodva arra kérem, van nekem elég bajom, ne áltasson engem). Jesse javára írható, hogy bevallotta, értesülései nem elit pesti körökből, hanem a te barátodtól, Pósikám, a sci fiből Julow Viktornál szakdolgozó Urbán Lászlótól származnak, ki bár Érden művházvezető, de „haza jár" az alma materba a minden politikai értelemben flekkes ember támogatását vállaló pánhumanista Viktor bácsihoz, mert a science fictionból akar nála doktorálni is. Urbán Laci mesélte Jessének a minap, hogy Kuczkából váratlanul tudfaszt atyamester lett a Móra Kiadó Kozmosz Fantasztikus Könyvek szerkesztőségében, s ő a Galaktika folyóirat főszerkesztője is. Hát, drága szerelmem, Pósikám, Zolikám, bizony *erre a Kuczkára is érvényes az, amit Bacsó Péter Tanújában mond ki megvetően a kivégzésre váró foglyokkal rokonszenvező foglár, amikor kiderül, hogy Pelikán amnesztiát kapott:* ***EGY BRANCS MAGUK!*** Egyébként, ez a film magasan legjobb mondata! Kuczka továbbra is a kommunisták kutyakölyke. Obersovszkyt, Gálit halálra ítélik, aztán kegyelmet kapnak, Gyula az amnesztiáig börtönben ül, Fekete Gyula, Déry, Lengyel Balázs, a kis és a nagy íróper vádlottjai több évig börtönben senyvednek, ő, aki fegyveres cselekményekben is részt vett az elsoroltakkal ellentétben, megússza azzal, hogy nem lehet főállású irodalmár, de már most, sokakkal ellentétben főszerkesztő…. Ezzel Jesse nagyon egyet értett – Én, mármint Pósa Zoltán, a várbeli jelenben hozzá teszem: Jesse Sanyit senki sem szereti a barátaink közül, hiszen elcsábította Long feleségét és ezt a Vacskamatit is, ki korábban a hebreisita, irredenta Ács Gábor menyasszonya volt. - Ki is ez a Gábor, azon kívül, hogy a Menekülés négy sávonban leírod azt a jelenetet, amikor beront a KLTE dékániájára és közli, hogy az egyetemen megjelent a gonosz és itt a világ vége, s aztán kényszerzubbonyban szállítják a zárt osztályra? – kérdezi Márti. Én így felelek: Ács Gábor, egyszerre haszid zsidó, irredenta magyar,

keresztény, katolikus, hunmagyar ősvalláshívő gondolkodó és írójelölt. Nagy darab szakállas zsidófiúnak látszik, de ezt először tagadta. Barátjával, eleinte szobatársával, az ős székely gyökérrel és már hallgatóként kiváló hírben álló nyelvésszel, Mikó Gyulával, a bozontos medveküllemű, Háromszékről Vácra elszármazott fiúval eleinte csak magyar népdalokat énekelgettek, furugláltak. Aztán elkezdték hirdetni, hogy az egyetlen hiteles vallás az ősmagyar-hun hit, Arany Atyácska Öregisten és Hadúr Fiúisten a mi igazi vezérfényeink. Aztán Mikó megtért, illetve visszatért református hitéhez, Gábor lélekben katolizált és buzgón követett például engem az első Máriapócsi Utunkon. Ő is részt vett volna a misén rajtam kívül egyedül, de annyira berúgott, hogy a többiekkel együtt elaludt a virrasztás közben. S ezután pár héttel egyszer csak közölte, hogy ő megtér ősei zsidó hitéhez, de nem a farizeusok és a szaduceusok módján, hanem az érzelmes, messiásváró, zsidó ferenceseknek is csúfolt haszidok credojának nyomvonalán. S azóta is, szinte hetente váltogatja őszinte meggyőződéseit, ez nem tréfa, mint afféle örök labilis és kóbor szellem, tényleg teljes szívből oszcillál lelkileg ide-oda, hol hun ősmagyarhitű, hol katolikus, hol zsidó, olykor mindhárom egyszerre és teljes szívből. Néha verekedésekbe keveredik, máskor beviszik a tébolydába. A debreceni egyetemi klinika zárt osztályán rossz nyelvek szerint már bérelt helye van, afféle ingázó beteg, ki-be járkál a viccosztályon. S az a fura, hogy e látszatok dacára íróként nem kókler, sőt, kimondottan tehetséges. (A jövőbe látva: Mikó Gyulából a debreceni református gimnázium és a teológiai akadémia kiváló, s hírhedetten szigorú magyar tanára lett, ***a vérengző Mikó***ként emlegetik még a teológusok is, mert ott is keményen vizsgáztat nyelvészetből, s magasan vezet az engedékeny intézmény liberális tanárainak utóvizsgáztató versenyén. Ács Gábor – regényemben „***Gábriel, a haszid irredenta***" - maradt, aki volt, buzgón készül immár a diplomamunkájával, a pán humanista Julow Viktor megengedte, hogy a haszid irodalom áperegyeséből, Samuel Joszif Agnonból írja meg a szakdolgozatát. (Önreflexiósan a jövőbe pillantva: diplomás fejjel olykor repatriál Erecbe, máskor visszatér Magyarhonba. Híres arról, hogy négy évig élt a nyolcvanas években egy kibucban, s aztán hirtelen Németországban alapított számítógépes céget, hazatér, mert édesanyja súlyosan megbetegszik, a rendszerváltás után Pesten gründol Bábel néven egy nem túl sikeres haszid könyvkiadót, újra Erec-Izraelba menekül, s azóta állítólag megint visszatért, azt hitte, végleg kikeresztelkedett és buzgó katolikusként jár misékre. S közben ír kiváló regényeket, melyeket Longhoz hasonlóan az első visszautasítás után eléget. Most éppen kételkedik újra, s ingadozik a haszidizmus és a katolicizmus között, s néha Izraelbe készül, máskor újra és újra indítja a könyvkiadóját Pesten, aztán a plébánosánál gyónja meg bűneit. Azaz megmaradt örök ingázónak. Ki tudja már, igazak -e ezek a híresztelések, vagy kacsák.)

Úristen, micsoda kavalkád – nevet Bogyi. – Az ő örvényveszélyes világukból kell kiszabadulnunk, s most is, a világ legszebb városában róluk beszélünk. - Még csak annyit, hogy Long is, Ács is azt terjesztik Jesséről, hogy besúgó, nyilván bosszúból, mert elvarjúzta a nőiket. (A jövőbe látva: ezt igazolni látszik Jesse előbb ismertetett, szédületesen magasra ívelt társadalmi karrierje németországi liberális körökben, s egyáltalán, hogy legálisan kiengedték még a komiban Nyugatra, először Belgiumba, onnan Hollandiába,

végül Németországba dolgozni, mint a szintén spicligyanús, a saját sógorát följelentő Konrád Györgyöt.)

Na, térjünk vissza ide, a Budavári Nagyboldogasszony Templomhoz, amelyet Mátyás templom néven ismer a széles közönség. Istenem, ez a legelső változatban 1015-ban román stílusban megépült, Szent István parancsára fölszentelt számtalanszor, tatár, török által megrongált, lerombolt, újjáteremtett, oroszoktól megszentségtelenített csoda az elpusztíthatatlan magyarság sorsszimbóluma – így Bogyi. Lenyűgözve nézzük a mostani, kecses gótikus küllemét, mielőtt Schulek Frigyes ezt a mostani formáját nagy részben a XIX században újjáépítette volna, volt a török megszállók dzsámija, az alig tegnapban orosz katonák tábori konyhája és mégis, csak azért is, ahogy él nemzet e hazán, a keresztény Magyarország eme szubsztrátuma is teljes pompájában virágzik ma is. Ég felé mutató, égbe szökellő tornyai, a keresztény hit emberközpontú bensősége és az Istenhez kiáltó szándék monumentalitása nyűgözzön le téged is, Zolika, sétáljunk a fő és a mellékhajók között és felejtsük el a társaságunk önnön farkába harapó macskaként pörgő-forgó, általunk megoldhatatlan infernókeringőjét.

Leülünk, imádkozunk egymás kezét fogva, s aztán a neogót, neoromán körerkélyek, tornyok egymásba falatkozó, szintén a mennybe szökellő alakzataiba feledkezünk, Bogyi szavai nyomán. Ez a Halászbástya, melyről szinte az egész műemléki PestBuda legmarkánsabb és központibb szegmense tárul elénk, szintén Schulek Frigyes tervezte. Halászok bástyája volt valóban, az alatta elterülő Vízivárosnak is halászváros volt a régi neve. Látod, Zolika, megfertőztél, készültem erre a sétára. Azt tudod e, hogy Pest székely nyelvjárásban kemencét jelent, Buda sváb neve Ofen, magyarul kályha volt, így lényegében a Budapest összetett névszó mindkét tagja majdnem ugyanazt jelenti, a kályha a kemence urbánusabb rokona, így, ha lefordítjuk, annyit tesz: KÁLYHAKEMENCE.

Belém karolsz, s már akkor kialakult nálunk a hipszteres, a társdalomtól elkülönült egyetemkörüli szubkultúrák divatöltözködésének ellent mondó, konzervatív módi, hogy nem kézen fogva járunk, hacsak nem öleljük át egymást, hanem Bogyi megkarol, és enyhén összesimulunk. Ez a kettősünk emblémája maradt, nem tudatos rájátszásként szeretjük így, de például Szila úgy véli, mi ezzel is tüntetünk, nem csak a konformizmus, hanem a hamis modernitás külsőségei ellen. Bonyolult lelkek vagytok még számomra is - nevet Szila. Mi összenéztünk, ez látszólag az Arany Jánostól átvett „gondolta a fene" tipikus esete, de most, hogy így „belegondolunk", tényleg jogos a feltevés. MI alapjában véve konzervatív, keresztény, nemzeti jobboldali módiban különülünk el még a baloldali népies és a baloldali liberális többségi ellenzéktől is. Elnémultan azonosulunk a Dunától kettészelt OfenPest páratlan panorámájával, gótikus ég felé mutató parlamenti tűk, a Szent István bazilika nyugalmat, fenséget árasztó domborulata, s mögöttünk a Budai Nagyboldogasszony Katedrális, ismertebb nevén a sokat szenvedett, átalakult Mátyás templom. Kerengünk kicsit a tündérutcácskák aurájába és főként egymásba fonódva, s elég gyakran csókolózunk, muszáj leírnom, hiszen kapcsolatunk bár 1973-ban fogant, újabb, teljesebb változatban alig fél éves. – Ne izgulj, a szüleim nem bántanak, jó benyomást tettél rájuk tegnap, édesapám annyit mondott: azt nem hitte volna, hogy ennyire gyerekes a külsőd, bár én leírtalak, de ahhoz képest is infantilisnak vélt, s ebben is összeilletek, hiszen akár tinédzserpárosként is előadhatnátok magatokat.

DEBRECZENY GYÖRGY

téli délután lesz

Ágh István nyomán

tavalyba rejtett csapda jövőbe révedőn
jövőbe rejtett csapda a múltba tévedőn
szkíta aranykincsek az idő tengerében
láttam az angyalt dolmányos varjú volt
utoljára Zuglóban látták a Csalogatóban
mások az Aranyhal kerthelyiségében
de a csapdákat gondosan elkerülte
és a jövőbe rejtetteket is el fogja kerülni
telefonhívás érkezik valahonnan
talán a dolmányos angyal szállt a telefondrótra
felveszem és téli délután lesz a nyári délelőttből
lehet egy búbos cinege hív vagy egy őszapó
hát mondom is neki hogy hirtelen tél lett
már a hóba rejtett csapdákat kerülgeti az angyal
a vörösbegy tudatja hogy a hidegben
inkább bogyókat gyümölcsöket szedeget
én pedig harminc évvel ezelőtt
illendőképpen elköszönök
és a szkíta aranykincset a helyére teszem

hát háttal állunk

zEtna-kollázs

Mozart barackízű alma
mélykék a zamata
avar gőggel keresem az utat
az almás vagy a barackos felé
de csak a vörös bársony
és a vörös csillag kap lángra
boszorkányok kacagnak
a sötét ledlámpák alatt
a virágszaküzlet prófétái
megszaglásszák a gyászkoszorúkat
aztán hirtelen elálmosodnak
aludj majd jól te is
amikor ébren vagy

Mozart almaízű barack
az almafákat kivágták eltüzelték
melegedtek az emberek
aztán megfeledkeztek róluk
és ők is az almafákról
ledek alatt ladik alatt
keresték az utat az útkeresők
macskakövet találtak a fémkeresők
és fémet akik macskákat kerestek
légnemű lavinák jönnek
háttal állunk a háttal
nem kezdünk mondatot feliratnak
és hát a hátunkat megvakarjuk

Mozart csokoládé és likőr
un coup de pistolet au coeur
marcipánnal és nugáttal töltött
golyó te golyhó
a tökéletesség édes diadala
a diadal édes tökéletessége
amitől rosszul vagyunk mindannyian
és ez nagyon is jól van így
most pedig hajolj meg
köszönj szépen a közönségnek
légy közönséges
mi pedig sajnálattal közöljük
hogy ma nem sajnálkozunk

továbbá hogy nincs közölnivalónk

betonból van az óriáskerék

Tamkó Sirató Károly nyomán

jósolj nekem az élet tavaszán
tökéletes anyagcserét
kék hajnalon opál estén
harminc évig ülünk a neon fügefa lombjai alatt
mindig akartunk messze menni
betonvárosban tovább aludni az életet
ne féljetek ti tegnapépítők
ne féljetek a tegnapelőttől
milliárd évek tolatásvezetői
beton kőtáblái az emlékezetnek

jobb ha tőlem tudjátok meg
Tamkó Sirató Károly egy magyar költő
író és műfordító
a tökéletes anyagcsere című versét
nem találni a keresési eredmények között
talán mert nem írt ilyen című verset
tökéletes anyagcserép
jósolj nekem az élet tavaszán
még sohasem találkoztam senkivel
aki azt mondta volna: lila pizsama

kék estén opál hajnal esetén
de szép is élni sóhajtott egy nő
hány tonna álom támolyog
a Pernod-zöld támfalak között
ne féljetek az anyagcserétől
a tökéletes neon fügefák lombjai alatt
valaki kényszerleszállást hajt végre
a jövőpótló autóbuszról
betonból van az óriáskerék
és csak forog forog visszafelé

TÓTHÁRPÁD FERENC

ÉN, A MAGYAR KISINDIÁN…

Zokogva zengem, hogy magyar vagyok.[1]
Itt a barát álnok, hazug!
Az apparátus feldarál,
s gyémántokból őröl hamut.

Ahol anyám a fényre kínlódott,
ugye, ott van az én hazám?
Barátaim! Maradjak itt,
vagy tűnjek el innen talán?

A gyermekem EU csavargója,
istápolónk a jó világ.
Lépésváltó dübörgéssel
ki lesz, aki tartja szavát?

Mi ez? Talán a gyávaság, ami
megköt? Kötözve lenni, óh!
Palintálok kendervégen,
élő ingám csak erre jó!

Csak erre jó!?

VOLT EGYSZER az EMBER

Magunkra hagytál játszani,[2]
s a Földünket feldúlta a
megistenült ember.
(Szakálla volt kender.)

Játszásiból az eget is
eljátszotta. S kit érdekel,
mi marad utána?
(Felmászott a fára.)

A partit bár elvesztettük,
az új osztást mi keverjük:
csodák csodájára.
(Leesett a sárba.)

1 Töredék Kosztolányi Dezső Álmodtam én is c. verséből.
2 Egy sor Gazdag Erzsi *Könyörgés rabságért* c. verséből.

SIPOS ATTILA ANDRÁS

Exodia

Kezeim levágták, fegyverré ne váljak,
Lábaim elvették, utat ne találjak.
Szétszórtak, elrejtettek a világ elől,
Tudták, ha ébredek, minden romba dől.

Várok, egyre csak várok a sötétben,
Újra arany fényben csillogni, egészben.
Bosszúm parazsa izzik legbelül,
Közel a nap, mikor egy se menekül.

Feltört a pecsét, mi elzárt engem,
Láncom lehullt, szabaddá lettem.
Megidézett lényem a porba taszít,
Ki ellenem kiáll, az azonnal veszít.

Hiába a fegyver, hiába a harc,
Rettegésbe torzul minden földi arc.
Nem maradt már élő, ki ellenem tegyen,
Megsemmisítek mindent: nyomuk se legyen!

Emelt fővel

Megfeszült az izom, megkeményedett a tenyér,
Tudtam már, mi az ára, ha asztalra kerül a kenyér.
Nem néztem az eget, csak a barázdát a földön,
Vigyáztam, a becsület rajtam sárfoltot ne öltsön.

Vállamra vettem a házat, a családot, a sorsot,
Kiittam fenékig a mézet és a keserű borsot.
Asszonyom szemében kerestem a békét és a vágyat,
Míg odakint a szél hajlította a jegenyeágat.

Most már megállok néha, s visszanézek az útra,
Nem vágyom hiába a messzi, csillogó múltba.
Beérett a vetés, mit két kezemmel elvetettem,
Egy emberöltő súlyát emelt fővel megviseltem.

Erdélyország

Visszahív a csobogó víz,
Mit sziklák közt rejt a vadon,
Könnycseppé vált minden mese,
Ezen az idegen utamon.

Tündérkertnek fakapuját,
Hiába is keresem már,
Hargitának havas csúcsán,
Csak egy őszi, hűvös szél jár.

Nem hallom már hangját,
A búsan zengő hegyeknek,
Hol sötétzöld fenyvesek,
Titkot suttogva remegnek.

Bárcsak egyszer, utoljára,
Visszalépnék a bűvös körbe,
S magához ölelne újra,
Erdélyország, mindörökre.

Czine Árpád alkotása

NOVÁK VALENTIN

Egy potenciális merénylő[1]

**Budapest, Hermina út 35/b szám előtt,
a Liget szélén, 1917**

Párbajra hívom, párbajra hívom a bugrist, a bukottat. Párbajra hívlak a nép nevében! A pojáca huszárosdit játszik. Kimegy a frontra, tesz-vesz kicsit, barátkozik, aztán visszajön a pesti jólétbe… Hát itt lakik. Visszamerészkedett Pestre… Hej, égig nyúló gizgazok, istentelenül fáj a gyomrom. Ez a sok csiger. Már megint nem ettem két napja, csak iszom. Szép ez a liget, affene, de szúr a májam tájéka. Ez a ház lenne? Igen, igen, Hermina út 35/b. De így nem lehet, egy talpig úri emberhez, egy ilyen talpig levitézlett fizimiska, egy Miskakancsó telvék borokkal, háromnapos borostával, pecsétes nagykabáttal, megtiprott kalappal, a savanyú ízzel a számban, hétszilvafával a pedigrémben. Szép kis palota… Most akkor tovább megyek. Valahol kell, legyen egy borkimérés itt a közelben, bár lehet már vagy hajnali három… De korhelyek mindenütt akadnak, akik nem hagyják bezárni a söntéseket… Na, legalább körbejárom. Á, mégsem, még vegzálnának, letartóztatnának. Mit kódorog itt egy magamfajta kódis alak, egy szalajtott… Nem értem, miért nem tart nemes ellenfélnek engem, aki, ha szorult helyzetbe kerül, segítségére is méltó lehet. Miért fáj neki, ha támadom, ha ostorozom? Mert ellene haragszom… Ebből már nem is lehet kitörni. De sohasem tett értem semmit, pedig korábban még mellette is álltam szinte, mert ő volt itt a lehető legliberálisabb ember, ebben a nemesi brancsban. Meg hát egy helyről, egy vallási tőről is metszett minket az úristen… Legalább, mint földijével foglalkozott volna. Fogadott kétszer is, mi hasznom… Önző fráter… Kettévágom… Nem támogatta párizsi utamat sem, ennek ellenére tiszteltettem egy levélben. Megeshet félreértett, pedig messze állt tőlem a cinizmus. Mindössze megköszöntem, hogy foglalkozott a kérésemmel, még ha nem is foglalkozott. Ezen mérgelődött fel. Mit tudhatni ekkora embereknél… Aztán tudom ám azt is, betéve tudom, hogy mit firkálgatott össze rólam, pedig kétes értékű fogalmai voltak, mit voltak, vannak!, a művészetről… Olyan képeket dicsérgetett, amelyek fabatkát sem értek, olyanokat meg nem értett, amelyek díjat hoztak az alkotónak. Megfeneklett az ízlése Aranynál… Biztosan arra is csak azért hajlott, mert kötötte a geszti hagyomány… No, itt egy pad, innen megszuggerálhatom álmában. Tisza, te, te, te, geszti Napóleon, te, te, bihari isten… Pfűj, de pocsékul vagyok, azt hiszem, kijön ez a sok sav, meg platánfát öntöznöm is kell. Ahhh… Hűvös van, a fene megenné. A költő szükségét a természet sem nézi jó szemmel. Faggyal ereszkedik. Faggyal fizet a gyöngeségeimért… Hogy is, hogy is? Már a memóriám is akadozik… Későn jött ez a tünemény, ez a kis Csacsinszka… Már csak a romjaimat apportálhatom ebbe a kapcsolatba, fenemegette… Zsebemben volt, a zistenit! Ja, megvan! Még lötyög

1 Részlet a szerző megjelenés előtt álló, Fecsó című nagyregényéből, mely a Róheim-villa száz esztendejét dolgozza fel.

az alján. Gluggy… Nem kellett volna összetörnöm. Ah, reménytelen alak vagyok, ezt megsúghatom magamnak… Te Bandi, mit sem érsz… Minden e miatt van, aki ott alszik nyugodt álommal. Ez a kikezdhetetlen, akit csak kidönteni lehet. Ki-dön-te-ni! Majd a forradalom, majd az. Szóval így ír az alatt a Rusztikusz födőnév alatt… Az alatt párolja a sok sületlenségét… Hogy is? Ja, ja… Megvan! *Hát lehet egy kalap alá venni a Merengőhöz szerzőjének líráját az Ady állítólagos költészetével? Vörösmartyék választékos, virágos nyelve egy szigorú etikai alapon álló világnézet világos, tiszta, nemes, előkelő érzelmi világának díszes köntöse, emezek értelmetlen bombasztja pedig a lelki anarchiának, az ész és a szív ürességének kócos takarója.* Tudom, hisz. Elolvastam vagy ötvenszer! Meg írta ezt is a nagy szakértő… A politikához, a világ irányaihoz sem konyít, de beleszól a költő dolgába… Írta ezt is, a franc hogy nem vitte csára a tollát: *Ady állítólagos költészete a pöffeszkedő parvenü üres feltűnéshajhászása, mely joggal számít a félművelt közönség ízléstelenségére.* Igaz, mit sem ártott, mit sem használt a megítélésemnek. Megvolt már akkor a respektem. Mikor is? Tizenkettőben. Igen, hogyne lett volna meg. Hogy is rondíthatott volna bele egy anonim elégedetlenkedő, egy ilyen semmi lapban… Melyikben? Az áldóját, hogy mindent kiürít belőlem ez a nagy sok ital… A Magyar Figyelőben… Ja, ott… Nevetséges… Veregették a hátam, mikor magamból kikelve dobtam a Nyugat szerkesztőségében az asztalra ezt a szemetet. Nyugtatgatni igyekeztek, de még inkább felidegesítettek, mikor megsúgták a szerző kilétét, mert ők mindent, de tényleg mindent, tudtak… Ezt is tudták: *Ady és a Nyugat levéltetűk a magyar kultúra pálmafáján*… Hogy ezt ki mondta, azt is tudták! Ez! Ott! A Róheim-házban! Akkor aztán elöntött az epe, három napig vedeltem, s törtem a fejem a válaszon… Aztán nem írtam semmit… Erről nem… Szabolcskák, pfúj! Leköptem a kabátom… Le kell, üljek, mert forog velem a világ… Milyen hosszú ennek a padnak a támlája, már megyek vagy egy perce, de még nem tudtam megkerülni… Inkább átlépek rajta… Franc! Franc! […] A tenyerem is felsebeztem, a zsebkendőm sincs meg… Szentségit, ilyet nem pipáltam. Rosseb egye meg! A szfinxről sem estem ekkorát. Legalább lenne itt Deziré. De mit is keresne itt? Megrímelné, ezt az ökröt, aki én vagyok, Arany János platánjai alatt… Most aztán tényleg úgy festek, mint akit az éjjeli menedékből menesztettek… Ha, ha. Tulajdonképp igaza volt Bonczának! Egy ilyet! A lányához! Egy ilyen parvenü senkit, aki még a szilvafáinak kérgét is desztillálná. Aki a csucsai birtok bokraiban rejtegetné a gugyit. Mégis morál, Endre, mégis morál! Ülj itt egyenes derékkal, sajgó tenyerekkel, mint egy mártír, mint egy önjelölt Krisztus, és nézd merően a Tisza házát, amelyből jelen állás szerint. Böhhh… A gyomrom… Ennyit az emelkedettségről… Jelen állás szerint kettő vagy három villa is lebeg itt a kandeláber fényben… Keményen ártottam magamnak megint. Nincs már sok hátra, úgy vélem… Talán békülni kellene inkább… Böhhh… Párbaj és béke. Már itt sem maradhatok, jön a csendőr, aztán bevisz. Maga alá csináló… Agya vesztett… Mindenkinek nekiugró… Önmaga emésztő… Nímand… Böahhh… Toloncház… Minek is, minek is jöttem ide? Még így eldőlök, ennyire még futja… Aztán… Így… Oldalamra kissé, ha kellene… Csak nem rág szét a fagy. Légy átkozott, te, geszti bolond, senkik játsszanak a koponyáddal, te, teee… Tudd meg egyszer, milyen nyomorultnak lenni. Kívánja neked egy borgőzös, hatujjú táltos…

[…]

– Halló! Kérem, kisasszony, kapcsolja a zuglói rendőrkapitányságot. Sürgős!

– Várjon, kérem!

– Halló, rendőrség. Kivel beszélek, mit óhajt?

– A Róheim–Tisza-villából, Petereczky rendőr őrmester jelentkezem. Gyanús mozgást vettem észre a liget felől, úgy hajnali háromnegyed három körül. Kérnék egy járőrt kiküldeni, én sajnos nem hagyhatom el a posztomat, Tisza gróf védelmére vagyok kivezényelve.

– Patruhács ügyeletes tiszt vagyok. Mégis mit látott? Az embereinket esetekhez vezényeltük. Van egy raktártüzünk, egy kocsmai verekedésünk egy halottal, meg két széntolvajlásunk, megkezdődött hisz az idény…

– Kérem, arra lettem figyelmes, hogy a Hermina út Liget felőli oldalán egy hosszúkabátos alak baktatott, erősen dülöngélt, lehet, sántított is… Aztán megállt, és ágált, a mozdulatait mind a villa felé irányozta. Kiléptem a teraszra. Üvegcsörömpölést is hallottam, meg elfojtott, érthetetlen szavak, mondatok foszlányait. Aztán, ahogy a kopaszodó gesztenyefától kivehettem, az illető átesett egy padon, aminek sokáig támaszkodott. Istentelenül káromkodott. Ez hangos volt, ezt megértettem, pedig lehetett harminc-negyven méterre. Aztán leült a padra, megint errefelé mutogatott, majd eldűlt. Úgy gondolom, érdemes lenne megvizsgálni.

– Ugyan, Petereczky, ha minden részeg, frontról jött invalidushoz kiküldenénk valakit, mert erősen dülöngélt, nem lenne emberünk a gáton… Biztosan már az igazak álmát alussza, maga is nyugodjon meg, nem lesz itt semmi baj…

– De mégis, ebben a hangulatban… Mindenki Tisza grófra mutogat, ő a háborús bűnbak. Hátha egy potenciális merénylő, akinek inába szállt a bátorsága…

– Egy potenciális merénylő, aki alszik a liget százados fái alatt, a helyett, hogy merényelne. Ugyan, ne hozzon ki a sodromból, őrmester!

– Maga tudja. Én azért résen leszek. De ha történik valami, az a maguk felelőssége is!

– Állunk elébe, vállaljuk, no, isten áldja, jó éjszakát!

– Jó éjszakát.

M. FEHÉRVÁRI JUDIT

Éjjeli fohász

Uram! Ilyenkor szeretek találkozni veled,
mikor a csönd elhalkul, és egyre közelebb kerülnek
egymáshoz némaságunk szárnyai, mert van miről beszélgetnünk,
hiszen mindig történik valami.

Erről szólnak a pillanatok éppen úgy,
ahogyan a hosszú évtizedek:
a csönd zsebéből kibuggyan egy régi keszkenő,
azé a világé, amikor az MRSA nem a halál,

a kínok középkori pestisét idézte,
hanem a rózsalugasok illatát és tüskéit egyaránt,
s benne egy régi szerelmet, ami olyan nagyon tiszta volt,
mint a Te orcád, Uram! És igaz.

Uram! Ne hagyd, hogy temetőkké legyenek földjeink,
akkugyárak duruzsolásává régi, meghitt játszótereink,
gyermekeink mosolya hadd terüljön széjjel ma is e hazában,
s a hit ragyogjon a békesség homlokában.

Mert: tudni Uram, hogy van hatalmad jót cselekedni,
az emberiség egyetlen fegyvere, ha már halkuló szavainknak sincsen ereje.

Sylvia Plath[1] Tedet keresi

Hol talállak, ki társammá szegődtél,
együtt lépdeltünk nyárban, télben,
jégesőben egymás kezét fogtuk,
szandálaink levéve tépett virágként
így futottunk menedéket keresve.
Aztán a szám megtalálta hímporod

1 Sylvia Plath (1932–1963) amerikai költő és író, a vallomásos líra egyik legmeghatározóbb alakja. 1956-ban házasodott össze Ted Hughes angol költővel, akivel Londonban éltek, s, aki többször megcsalta, majd elhagyta. Plath egész életében depresszióval küzdött, ami többszörös kórházi kezelést igényelt. Két gyermeke, Frieda és Nicholas a szomszédos szobában aludtak, miután teljesen elszigetelte azt, és fejét a kinyitott gázsütőbe tette.

összezsugorodva és tejfehér zsarátot
csapolt belőled forró lüktetésben
nyögve: nem számított többé az
égbolt féktelen dühe.
Dimenziók
váltják egymást, villámok dühöngnek,
ruháink lefejtik rólunk a feltámadt szelek.
Csak néhány csillag tartja elénk tükrét,
meghempergünk a fűben, s a végén
testemmel védlek, de lehet, te vagy az,
aki vágyait így szeretné megosztani
velem. Életemmé lettél, ha egymásba
olvadtunk, s a mindenemmé leszel, ha csókolunk.
Ne hidd, hogy holnapra felejteni tudnám ezt az éjt,
mi megpecsélte sorsunk ismét és örökké.
Nem birtokolni akartalak soha, ha aludtál,
lábujjhegyen libegtem, mint tavasszal a nádszál.
Te pedig gyönge madár voltál, kalitkában
mégis én éreztem magam, akár egy elárvult madár.
Miért kellett neked minden nőt megszeretni,
akire, csak ránéztél, poligám alkatod nem
akart már rólam is hallani, csak elviseltél,
mint egy berendezési tárgyat, akit, ha kedved
tartja, becézve ringathat. Verődő vadmadár
kevés voltam neked, mindenestől tiéd lettem,
kevéske életem eléd helyeztem, ha rám néztél
csordultig kielégült kinyílott kelyhem.

Sylvia Plath utolsó levele Tedhez

Ó, Ted! Hogy tehetted? Miért kellett neked
másik nő? Mindent megtettem, ami tőlem telt,
mert azt gondoltam, egyek vagyunk szerelemben,
alkotásban, háborúban, a két gyermekünk
mosolyában, de mégsem voltam neked elég.
Soha sem voltam igazán jó neked, már azt
sem tudom, hogyan is indult szerelmünk,
s, amikor költöztünk éppen, az közös döntés
volt-e, vagy csupán a te nárcisztizmusod, ömlengésed…
Előttem ez kép elevenedik meg. Pihepuha füleid
apró selymes pihéit csókolják nyelveim egészen

sokáig, míg a légzésed egyre szaporábbá válik,
a nyakad íveinél már- már kiegyenesednek az erek,
s hasad diadalittasan várja, hogy nyelvem csússzon
a nadrágod szárába lentebb. Lassan gombolom ki
a slicced, érosz rakétájának íze a számban hófehér
zsarát, még forró, akár az első csókunk, aminek a
végén egymás testébe burkolództunk, akár a hó
alatti jég télen, olyan síkos volt mindkettőnknek
ott alul, s vágyva vágytunk arra, hogy ringatózva
minél előbb tornádóként egymásba csússzunk…
Ó, Ted! Gondoltál rám akkor, mikor éppen lakótársunk
volt az, akinek ágyából kócosan kikecmeregtél,
nem néztél rám, tűzarcod köntösödbe temetve a
fürdőbe menekültél, majd végezvén megölelted
méhem gyümölcseit, Friedát, Niholast, a veled közös
sorsfonalainkat, rólam elfordítottad tekinteted, pedig
ekkor már szerelmet nem, csak szánalmat éreztem, és
az akaratot, hogy visszacsábítsalak attól a nőtől, ki el
mert tőlem venni, mert micsoda erő az, aki ezt büntetlenül
megteheti? Így sáladnál fogva behúztalak közös hálónkba,
s, mint egy bábut, beleejtettelek a fotelba, míg én hatalmas
ágyunkban meztelenül fetrengtem, kezeim a bimbóimat
formálták egyre hegyesebbre, majd lentebb is sürögtek
arra a sikamlós helyre, nyögtem, míg kielégültem, s te
lángra lobbantál újra, így ma reggel szeretőddé lettem…
Ó, Ted! Maradj mellettem, boldogságba babonázlak,
ha kell, minden egyes napon eljátszom az aznapi csábító
hancúrom… Nem, nem kell több pszichiáter, sem elektro-sokk,
sem depresszió, s a kocsival sem merülök el a vízben, csak Ted,
varázsolj el édes szavaiddal, testeddel, klárisok fűzte szemeiddel,
s olyan leszek, mint a vaj: lágy, puha, vonzóan édes, vadítóan kéjes…

Ha mégis elhagysz, gyógyító vízzé válok, nem nézek fel többé
rád, elhagyom e világot, törve, zúzva: boldogtalan harminc éves.

MÓROTZ KRISZTINA

INKOHERENS

Nap süt Nap süt hajtogattad
nyugodj meg Pí all right OK
de én a fecskeröptöt láttam
nagyanyám köténye korcában
a mézgafényes délutánokat
a messze földre röptető lugast
Egyiptomot szűk sikátor porát
ahol összeesett egy teve
bárdokkal vágták rögtön
de még utoljára felemelte szép fejét
méltósággal bátran sírt
pontosan tudta a halált
Nap takarta már a felhőt
belém égett 1920 és
szálltam tovább a mandulafák felé
fehér falú házat építettem
és játszottam a tetejét levettem
hogy ne az időm elforgását lássam
csak a hajnal csuprából előcsurgó
mézsárga fényfolyamokat
mire a hangyák odamásznak
és lenn a földút vibráló porát
árnyékban harmincöt fok délben
a levegő is porszemek mozaikja
igen ott a tisztaszobában (emlékszel?)
üldögéltem Salvador Dalival
de
akkor
azt mondtad gyorsan
ilyen nincs
ez
inkoherens
és
nem értetted
nem értetted
hogy utazom
én csodáknak tártam ajtóréseket
és elhallgattam

Napégette papírlapok üres könyvvé fűzve
mit írhatok? milyen színnel? tessék, játsszunk!
mondd aki tudod a kulcsot a szabályt
zöldet rózsaszínt nem de borostyánt igen
voltam Peter W-nél is emlékezz rá
citromfák a szobákban mindenütt
nem értettük egymást nyelvét akkor
vak kerítések maradtunk jól mondtad
ma sem értem a szót pedig lehunyom szemem
kinyújtom a karomat érted más nyelven szól
mese narancsul kék hegyek mögül
minél inkább közelednénk annál távolabb jutunk
északon énekeltem levegőégben sírtál
fehér madárrá lettem érted szemedben keringtem
nem hullottunk le fenn ez az ötödik dimenzió
hajamba a Nap szőke csíkokat húzott
még nem tértem vissza közétek
és
akkor
azt
mondtad
csináld csak Pí
ami jól esik neked
hallod
szajkó
nyugodj meg
all right OK

és én – hiszed vagy sem – repültem megint
táncoltam Gibraltar szürke szikláin Sopron hegyein
ahol Cs. a csoportképet csinálta csattognak a cs-k
menjetek ki a póznábóóól és lett egy nagy Ó a képen
mindenki szája egy Ó mert a Nap a Tűztoronyra esett
mérnöki pontosság alázat precizitás költőnők
ez pontosan úgy hangzott mint a hüvelygomba egy változata
Cs mint csoda kizárva – mondtam neked de közben
betértem Pablo Picassohoz épp csak úgy lazán
ahogy Picasso tért be Gertrud Steinhez
fotel galamb bika kövek kagylók a vásznai rendben
láttam formáit hallottam nevetését imádta az abszurdot
a felesége zöld haját egy képen a két fiát és igen
láttam Dorát gyönyörű ujjait ahogy matat a géppel
és voltam Virginiánál is róla mindig a tó jutott eszembe

ahogy a Temzébe átmegy abszurd ötlet a kavics
a gyerekbordélyban kisírt szemmel magam keresve
sütött a Nap sütött és te hajtogattad hogy ne tegyem fel
ne tegyem fel amit az utam során láttam például Alexandriában
tenyérlenyomatok maradtak bennem amikor megálltam
sorok verssorok nehéz voltam ott voltak az enyéim is
de nem találtam nem találtam nem találtam sírtam
gyerek sír így port maszálva arcán
és még Franciaországot elértem P-vel váltottam pár szót
nem olyanok már a parkok mint voltak sóhajtotta
biciklizett a parton Dover felé miközben hencegett
hogy homokba hempergeti majd a nőket fahéjillatú a bőrük
és már a patakot láttam ahol édesanyád mosott
írd meg ezt adom neked vetetted oda
az én szememmel akartad látni
az én szememmel
mindent
apám ócska slagját
a dunsztosüvegbe eltett kovászos uborkát
a düledező tyúkólat
a Linkó partján a sárga virágokat
az első csókot a templomnál hogy az Isten is lássa
ne csak a szomszéd néni

az a szomszéd néni
tavaly még élt
sárga volt
minden kaktusza kinyílt
néztük nevettük
a kordonon két-három kicsi uborka
a Nap az átkozott Nap
kiégette mindenét
a paradicsomokat is
de a kaktuszok újra és újra virágoztak
tél volt bennem amikor zöld kardigánjában elment
olyan halkan ahogy élt

Inkoherens tél.
Fenyőcinegék.

NYILAS ATILLA

Hardcore

Azt is szeretem a koncertekben,
hogy önkéntelenül el szoktam tűnődni rajtuk,
mintha a színpadi fényjáték
olykor az elmémbe világítana,
például egy hardcore punk hangversenyen,
ahova a Légióssal mentem,
és ahol a pogózók összevisszasága
időnként forgó köralakba rendeződött,
az entrópia és a szépség viszonya felől
adatott elgondolkoznom,
előbb a szépség lényegét
az entrópiának való ellenállásban
véltem feltalálni,
aztán meg fordítva, abban láttam szépséget,
ha valami megadja magát az entrópiának,
és innen már könnyű volt arra jutni,
amit már de sokszor megelőlegezett
részeg intuícióm,
nemegyszer *Jó minden létező!* felkiáltással
hangot adva neki,
hogy minden mindegy,
olyan értelemben, hogy történhet bármi,
mindenképpen szép minden,
vagy iskolásabban fogalmazva:
a világ mindaz,
aminél a szépség esete fennáll.

HAKLIK TAMÁS

Ott a piros

(részlet a Kegyetlenek című készülő regényből)

Anyám meséiből sokszor csak a westernfilmek tudtak kizökkenteni.

– Nekem is ilyen farmerom van! – Néztem a színészóriásokat, ujjaimmal revolvert formáltam. Legyőzhetetlen cowboy-nak képzeltem magam. Úgy éreztem, ez a kor, ahol színesben nézhetem a tévét, sokkal jobb, mint az anyám történeteiben lévő régi évtizedek.

A tesóm és a szüleim mosolyogva hallgattak. Ők sem tudták, hogy van különbség John Wayne Levis 501-ese meg az én Trapper nadrágom között, így megmaradtam a tévhitemben. A nagybátyám viszont tudta, hogy jobbak a külföldi farmerok, és azt is, honnan szerezhet ilyeneket.

„A nagybátyátok mindig a csibészségen törte a fejét" – ahogy anyutól megtudtam, már gyerekkorában megmutatkozott szélhámos természete.

Feri szerencsésnek mondhatta magát, mert jó erőben volt már kiskölyökként is. Imádott fára mászni, szerette heccelni a lányokat, és elpáholni azokat a fiúkat, akik megszólják őt. Szenvedélyévé vált mások verése, csakúgy, mint a motorok. Megőrült a boldogságtól, amikor Panni robogóját lecserélhette egy jóval nagyobb teljesítményű járgányra, egy kétszázötven köbcentis Pannóniára. Édesapjának már volt rá pénze. Csak nagyon vigyázz vele, ez súlyos motor, figyelmeztették Ferit a szülei. Juli gyakran érezte, hogy bátyja több figyelmet kap és drágább ajándékokat, de nem tette szóvá. Belenyugodott, hogy jobban szeretik, talán mert első gyerek, vagy fiút jobban akartak. Később aztán világossá vált számára, ez nem jobban szeretés, hanem elkényeztetés. Ha Feri a vadonatúj nadrágját rongyosra szakította a térdén, mert elvágódott a motorral, következő héten kapott másikat. Hála az égnek, hogy nagyobb bajod nem lett! Enynyivel lezárták a szülők. A motorbalesetek mindig használhatatlan nadrágot eredményeztek, de Ferikének mindig vettek újat. Ha Julika csinált valami rosszat, kiborította a szörpöt a terítőre, vagy játék közben összekente a ruháját, azonnal ráordítottak. Feri volt a család szeme fénye, Juli meg a fekete báránya. Évek múlva viszont a bátyja és közte lévő határvonal elmosódott, majd felcserélődött a szerep a két testvér között. Feri lett a fekete bárány.

– Bátyus! Milyen farmer van nálad? – Kérdeztem Feritől. A nagybácsi megszólítás sosem jött a számra, és bár szerettem a nevét, ha valami miatt felnéztem rá, egyszerűen Bátyusnak hívtam.

– Levis! Ilyet a piacon nem kapsz, Lacika! – Hangosan, szinte kiabálva beszélt, főleg amikor volt a fejében. A borszag most is megcsapta az orromat.

– Mennyiért adod? – Sosem kaptam otthon zsebpénzt, de reméltem, ha nem túl drága, anyumék talán meg tudják venni. Átfutott az agyamon az is, hogy a jó rokoni kapcsolat jeléül ingyen ad egyet.

– Másoknak drágábban adom, de neked… – elgondolkodó arcot vágott, mint a sakkozók egymással szemben. Ekkor már tudtam, hogy grátiszban nem fogom megkapni a nadrágot. Végül olyan árat mondott, amit a szüleim nem voltak hajlandóak kifizetni, aztán lezártuk a témát azzal, hogy talán majd legközelebb. Nagyapa ekkor már néhány éve nyugdíjas volt, agyvérzés miatt leszázalékolták. Hiába tette el a pipát meg az üveget a polc és az emlékei mélyére, egyre rosszabbul lett. Bottal ment még vizelni is, beszédje vontatottá vált. Anya varrónőként dolgozott, apa meg kovács volt az ÓKÜ-nél. Meg kellett gondolniuk, mire költik a lóvét.

A bátyám szintén akart egy Levist, de logikus volt, ha az őseim egy árát is sokallják, kettőét sem fogják kicsengetni. Mindig egyenrangú gyerekekként kezeltek minket, ha Robinak nem jutott valamiből, én sem kaptam. Ha a bátyám hülyeséget csinált, ugyanúgy szapulták, mint engem. Már ha ezek a hülyeségek kitudódtak. Sokszor csak a titoktartásunkon múlott, és mindig falaztunk egymásnak. Anyuról meg Feriről ez nem mondható el, szerintem nem tekintettek egymásra igazi testvérként, és az évek alatt ez csak fokozódott. Már tízévesen megfogalmazódott bennem, hogy nagybátyám fizess érte, vagy nem segítek attitűdje az egyik oka ennek. Minden a pénzről szólt számára. Eltávolodásuk szó szerint is értelmezhető, ritkultak a találkozásaik.

„Feri Miskolcra költözött" – anyu szerint más előzménye is volt annak, hogy megromlott a viszonyuk.

A húszhoz közeledve, Feri egyre inkább kiábrándult a motorozásból. Új hobbija az Ildikó nevű menyecske fenekére és a poharak aljára nézés lett. A szerelem és az alkohol ugyanott kerítette hatalmába, a kocsmában. Ildi a Kék Acél étteremben pincérkedett, mielőtt csapos lett. Feri csupán egy sörre akart betérni a csehóba azon a nyári délutánon, amikor megismerkedett a rikító kékszemű hölgyeménnyel. Beszélgetés közben nemcsak Ildi mosolya, hanem humora is megigézte őt. A kellemes csevejből hosszú kapcsolat lett, majd több évnyi börtön és életfogytig tartó alkoholizmus.

Juli utálta, ha a bátyja ivott. Apjukat juttatta eszébe, amikor az részegen ment haza. A férfi agresszívvé vált az italtól, viselkedése felhozta Juliban a bútoraprítós emlékeket.

A kreolos bőrrel és sötét hajjal megáldott férfi megbolondította a nőket. Gyakran váltogatta a szeretőit, akiket kocsmákban ismert meg, ahova nem az ital, hanem a nőtársaság miatt járt. Sokáig csak Bambizott, vagy maximum egy Borsodi Világost ivott a kőkemény bányász műszak után. Munkatársai kezdetben gúnyos megjegyzésekkel ostorozták, amiért nem tartott velük piálni, de őt ez nem érdekelte, vagy ha mégis, akkor bevetette fizikai erejét. Magának való természete miatt titokzatossá vált a szemükben, hamar felismerte, hogy ez előny számára. Ha esetleg kibeszélték a háta mögött, óvatosan tették, semmit nem érzékelt belőle. Szemöldökét mindig összehúzta, nem a napsütés erőltette rá. Mimikája szigorú fickó benyomását keltette. Ildi imádta a jellemét, szerelmük kezdetben végtelennek tűnt. Egy éve házasok voltak, amikor az ital elhatalmasodott felettük, hármasban éltek. Feri még magának sem val-

lotta be, de már leginkább az alkoholmámorért járt be a csehóba. A másik ok, amiért naponta betért Ildihez, a beteges féltékenysége volt. Munkatársai sokszor beszámoltak neki arról, hogy a szomszédjuk felesége félrelépett, és ezek a sztorik többnyire nem pletykákból táplálkoztak, hiszen ők maguk voltak a csábítók. Feri tudta, hogy a nő odavan a szexért, és részeg pillanataiban el tudta képzelni róla, hogy más férfiakkal is szívesen játszadozna. Szeretett kihívó ruhákban járni, dús kebléből sokat láttatni, és minden vendégével túl kedvesen beszélt, ez okot adott nekik a félreértésre. Sok egyedülálló fiatal, vagy elhidegült kapcsolatban élő középkorú munkás járt hozzá, az italban megnyugvást, személyében társaságot keresni. Ha Ferivel összeveszett, azzal heccelte, hogy másnap bedől valakinek a pult mögött, vagy az italraktárba csalogatja, ha nem némul el. Egy civakodás során Ildi kényszerült hallgatásra. Feri nem az a fajta ember volt, aki szégyell megütni egy nőt. Rövidke duzzogás és pityergés után Ildiből előtört a megbocsájtás, szenvedélyesen engedte húsos combjai közé tesztoszterontól túlfűtött férjét. Napi rutinná vált a veszekedés-pofon-némaság-megbocsájtás-összebújás zamatos egyvelege.

Feri egyre kegyetlenebbé vált. Az Ildi által emlegetett férfinevek sebes mozdonyként zakatoltak fejében. Egyik nap bezárta nejét a házukba, mielőtt dolgozni indult. „Nem mész innen sehová, meg ide sem jön senki, nehogy megdugasd magad valamelyik korhellyel!" A saját szemében csak mások voltak alkoholisták, nem látta be függőségét. Ildi kimászott az ablakon, ennek köszönhette, hogy nem rúgták ki a munkahelyéről. Ha otthon marad, talán másképp alakul az életük.

Műszakja leteltével, Feri betért a törzshelyére. Meglátta feleségét a pult mögött, elborult az agya. Nem bírta türtőztetni magát, amiért a nője a regulák ellenére önszántából cselekszik. Ildi éppen egy fiatal fickóval nevetgélt. Feri a munkásember véreres szemébe nézett. Hamar letörölte a vigyort a krapek arcáról. Ildi meg a padlón szétfolyt vért törölgethette, miután megérkeztek a rendőrök, és ki mert lépni a pult mögül.

Miskolcon, a Fazekas utcai évek megtisztították Feri szervezetét az alkoholtól, de érzelmileg még inkább beszennyezték. A zárkában kiélvezhette fejlett nárcizmusa másokra tett hatását. Megalázta cellatársait, hogy feljebb kerüljön a hierarchiában. A smasszerek hiába verték össze minden héten, továbbra sem hódolt be nekik. Nem érdekelte, hogy elbukja a kedvezményét. Az erőszakkal megszerzett csomagok tartalma, a napi kalóriatöbblet nagy emberré tették. Sokan kimosták a ruháit, elmosogatták a csajkáját, még az ágyát is megvetették. Ha nem lett volna heteroszexuális, valószínűleg egyéb szolgáltatásokat is elvárt volna cellatársaitól. A hozzá hasonló keménykötésű elítéltek nem bántották, inkább kitanították a bűnözés rejtelmeire.

Az előzetes során az egész család izgult, vajon mennyi lesz a letöltendő. Juli ekkor már férjes asszony volt, második gyermekét várta, mégis minden hónapban elutazott beszélőre. Annak ellenére, hogy eltávolodtak egymástól, úgy érezte, illik meglátogatnia Ferit. Egyik hónapban az apjával ment, a következőben az anyjával, ez sokáig így zajlott.

Közeledett a büntetés jogerőre emelkedése, Ágnes egyre többet aggódott. Csak az nyugtatta meg, ha unokájával, Robival foglalkozott, és Lacika közelgő születése adott neki örömet. Tudta, megviselné a bírósági tárgyalás, és férje meg lánya is izgultak érte.

Végül úgy döntöttek, egyikőjük sem megy. Megírták Ferinek, hogy lélekben vele vannak, és bármi lesz a végeredmény, maradjon erős.

Feri nem igazán feszengett, pedig lett volna rá oka, már egy gyermek is várta a kinti világban. Ildi az első beszélőn közölte vele az örömét, hogy valószínűleg terhes. Amikor biztossá vált a dolog, a férfi büszkén mesélte a zárkában, hogy fia lesz, Csabának fogják hívni. Zavarta, hogy a srácot korai éveiben csak a beszélőn láthatja, de cellatársai megnyugtatták azzal a poénnal, hogy legalább nem kell pelenkáznia. Ildi viszont a szülés napjához közeledve, Feri orra alá dörgölte, hogy nem fog várni rá, magára vállalja Csabi felnevelését. Feri arra gyanakodott, Ildinek szeretője van és ezért döntött így. Juli biztosra vette, nem bátyjáé a gyermek. Tévedett. Csabikán a korai kamaszévek kihozták apja jellemvonásait. Csibészes vigyora, mimikája, és a mozgása is hasonlított.

Ildit gyakorta látták egy másik férfi társaságában, még Csabika csecsemőkorában. Ferihez sok minden eljutott a szabad világból. Azt is megtanulta, hogy a rossz hírek okozta bosszúságát hogyan enyhítse. Minden gyűlöletét, amit Ildi iránt érzett, kivetítette a vézna cellalakókra. Az egyik fiatal autótolvajtól olyan szívességet kért, amilyet előtte sosem. Szabadjára engedte a benne rejlő vadállati ösztönöket. Nem a testi kielégülés volt a célja, hanem a lelki. Mások megalázásának mámora erősítette, segített számára túlélni a mindennapokat. Édesanyja viszont nem tette túl magát annak a táviratnak a tartalmán, amiben egyetlen fia végleges büntetése állt. Mire János hazaért a gyárból, Ágnest az asztalra dőlve találta a konyhában. Nem tudta felébreszteni. Az asztal lapján semmi más nem volt Ágnes előtt, csak a levél, ami a szívrohamát okozta. Juli éveken keresztül Ferit tette felelőssé édesanyjuk halála miatt.

– Csabika, mutassuk meg az unokatesóidnak, milyen ügyes a kezed – kiáltotta Feri a gyerekének. Anyám tejbegrízt főzött Papónak, én Robival és Csabival a Három kívánságot bámultam.

– De Apu, Dévényi Tibi bácsi van! Imádjuk!

– Majd megnézitek a jövőhetit! Na, itt ez a három gyufásskatulya – Feri kinyomta a tévét. Tibi bácsi egy kis ponttá változott, majd nagy semmivé a zöld képernyőn.

Egy pillanatig a barna fadoboz Videoton felirat melletti gombját figyeltem, de nem mertem felállni és visszakapcsolni. Inkább a skatulyákat néztem. Kékszínű, sisakos figura volt rajtuk. Egyik kezében bárdot, másikban pajzsot tartott. Csak a körvonalai látszódtak, és mindig azon gondolkodtam, milyen lehet az arca és a ruházata a kis zsoldosnak. Az egységes balesetbiztosítás, olvastam a katona felett, alatta meg ezt: bárhol és bármikor bekövetkező balesetekre érvényes. Eszembe jutott az a reklám, amiben egy bajszos fickó száguldozik a kocsijával, a felesége győzködi, hogy ideje lenne balesetbiztosítást kötnie, de ő nemmel reagál. A következő kanyarban kisodródik, belezúg az árokba, aztán egy faágon kapaszkodva kántálja, hogy Cascot akarok kötni. A bátyámmal rengeteget nevettünk a pancser csávón.

– Most jól figyeljetek! Itt ez a kis piros golyó. Ki kell találnotok, melyik gyufásdoboz alá kerül –folytatta Feri, kizökkentve gondolataimból.

Csabika keze tényleg ügyes volt. Villámgyorsan csúsztatgatta a gyufásdobozokat és görgette alattuk a golyócskát.

– Na, hol a piros, gyerekek? – kérdezte Feri, és vigyorgott.

– Ott a piros! – vágta rá a bátyám.

– Szerintem is. Várj, mégsem! De, ez lesz az, amit Robi mondott – tippeltem a középső dobozkára. Nem voltam benne biztos, de elhittem, a bátyám tévedhetetlen.

– Háhá, ez bukta! Csabika, mutasd a többit is! – harsogta Feri. Kezét-lábát folyamatosan mozgatta, mint aki részegen akar karmestereset játszani.

Csabika felemelte a kartondarabokat. Bámultuk, mintha profi bűvész lenne. Egyik alatt sincs a golyó! Döbbenten Ferire néztünk, tőle reméltünk választ.

– Mutasd a tenyeredet, Fiam! – Utasította Csabikát széles mosollyal, csillogó szemmel. Extázisban volt, hogy irányítja a játékot és ámulatba ejthet minket. Csabika megmutatta a golyót, a mutató- és középső ujja tövében piroslott, mint érett cseresznye egy fehér tányéron. Feri a bárgyú arckifejezésünk láttán felnevetett. Mindannyian elkezdtünk röhögni.

– Te mi a ku… mi a francot csinálsz itt? Az én lakásomban tanítod a gyerekeket itt a piros, hol a pirosozni? Az én gyerekeimet?

Anyám szeme kigúvadt, hangja rekedtté vált. Azelőtt sosem láttam ennyire idegesnek. Egy pillanat alatt lehervasztotta a vigyorunkat.

– Nyugi má', Juli! Csak megmutattam, Csabika milyen ügyes. Aranykeze van az én fiamnak – Feri megcsókolta Csabika kezét. Szerencsétlen gyerek azt sem tudta, merre forduljon, teljesen zavarba hozta anyám kirohanása.

– Most az aranykezű fiaddal eltakarodsz a lakásomból, de kurva gyorsan, te börtöntöltelék szarházi! – Anyu nem akarhatott káromkodni, végül kicsúszott a száján.

Feri szó nélkül teljesítette kérését. Papót megpuszilták, aztán leléptek. Az előszobában megdermedve álltam Robival, aki nem tudta, mi rosszat tett, és búsan várja az ítéletét.

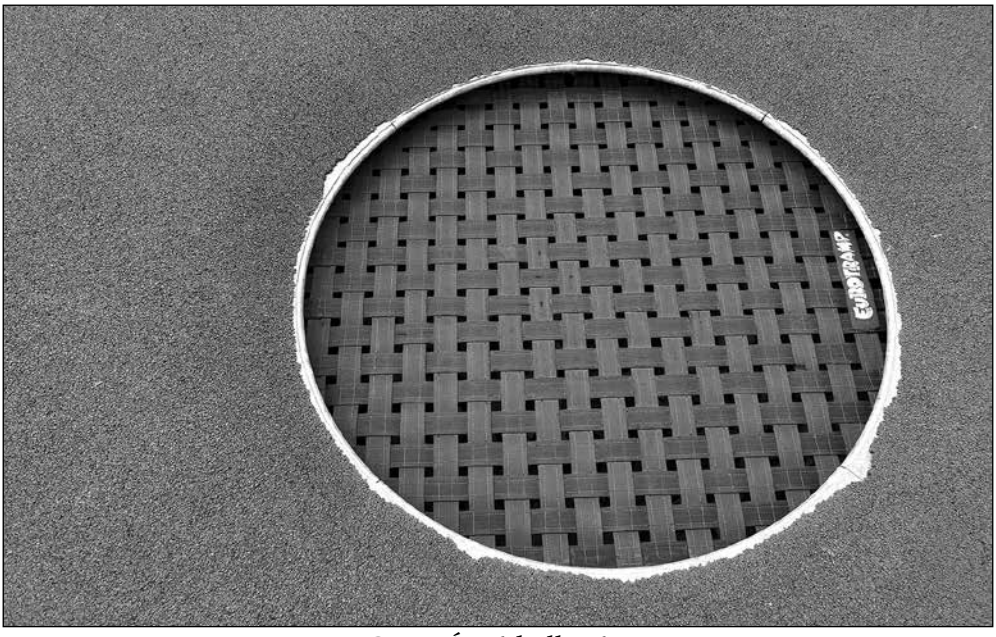
– Ti meg takarodjatok a szobátokba!

SAJTOS ORSI

Kőkereszt

Lassan engednek fel a megdermedt fűszálak,
ahogy hozzájuk koccannak ébredő, ólomszín
reggeli fénycirmok, szitáló köd ujjbegye érinti
meztelen mezők arcait.
Hűs hajnal húrjain csilingelnek sások,
zörög elaggott gyepföveny.
Veled is megtörtént?
Tegnap holtan láttam az élőket.
Csak korpuszok.
Kihűlt, elfehéredett testköpenyben,
és álltam némán meztelen testeink felett.
A gyermekeket temető anyák sikolya.
A tudatuktól megfosztott férfiakat
molekulákká hasító töltényhüvely tébolyító sípolása
is meghalt velünk.
Most mozdulatlan a völgyben vénülő vidék.

Kopott kőkereszt mellett, facsoport őrzi
határban hagyott lelkeinket.

Czine Árpád alkotása

Tűztáltosok idején

Roppant ára van örömnek, tavasznak —
szegycsontért megváltott létezés,
kicsavart rügyek vére körmöm alatt,
a szél felárért adja a derűt,
s én kifizetem:
éjszakáim apropénzével.

Kiviszi a huzat az álmatlan virrasztásaim,
mint kifordított zsebeket —
ablakcsattogásban verdeső szívemet
széthordja a lépcsőház.
A sötét lélegzik.
Rám hajol.
Nem alszom — csak várok valamire,
ami még nem tudja nevem.

Amikor felébredsz,
én már messze járok.
Át, kihűlt párnák kontinensein.
Kereslek —
mint aki saját árnyékát próbálja megelőzni.

Gerlicék szürke szárnyának roppanása.
Kettéhasad egy gigászi felhőóriás.
A barna Föld gyomrának moraja
felkúszik talpamon. —
Hazahív halk szitár és szélkolomp.
Elemek kergetőznek ahogy
Keletről szépül a Napkapu.

Vágtázó tűztáltosok viszik át lelkeinket
a pirosló folyón —
parázsló patájuk alatt
felizzik a tegnap:
Nagy ára van örömnek
Tavasznak.

FELLINGER KÁROLY

DAL LANTRA

(Sir John Sucklingnak)

Szerencsejátékos vagyok, eladom
magamból a csillagos eget, csak a
szememre bízom magam, mozgásban tart,
lentről elérek mindent, ami nem meg-

engedett, ám a hegyen tériszonyom
van, belékarolok egy üres, fájó
keresztbe, hóna alá nyúlok, mint egy
féllábúnak, megyünk Jeruzsálembe.

SZÍVCSAP

(Anne Bradstreetnek)

Megszállják tavasszal a levelek a
fát, Odüsszeusz bátor katonái,
trójai faló a sudár jegenye,
ha elszaladna, nem tudna magára

találni, a természetfölötti nem
a természet fölött lebegő angyal,
bennem, a fában lakozik az Isten,
a lehulló levélben, az avarban.

Az egyenlőség finom kenyeret szel,
hogy mindenkinek ugyanakkora és
éppen elég jusson, kanyarít hozzá
még szorgosan a nemlétből is titkon.

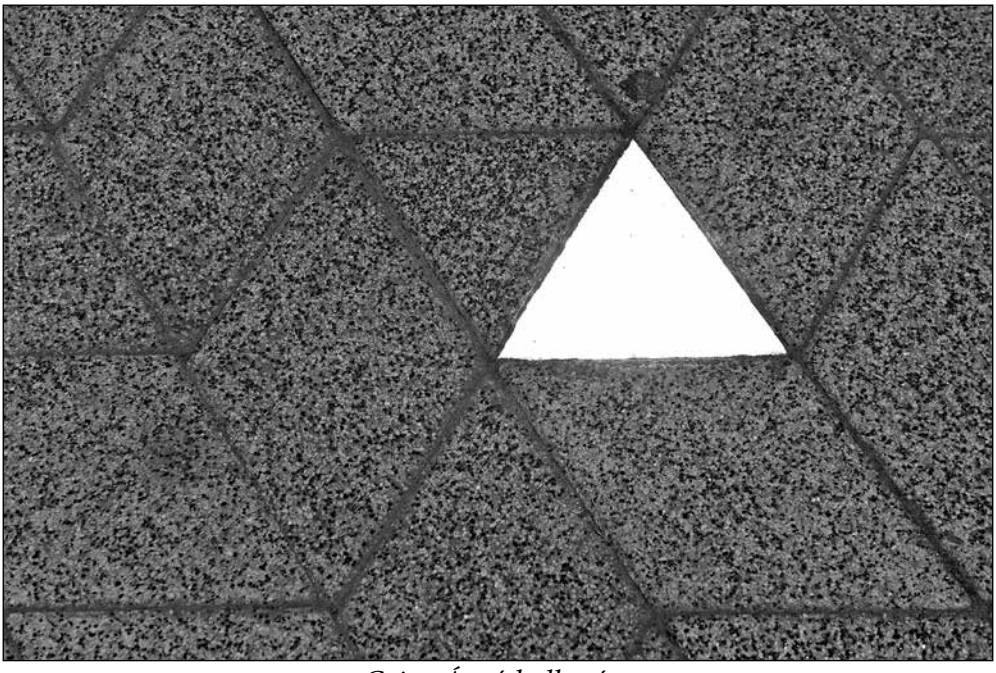
LEUTASCHER GEISTERKLAMM

(Reviczky Gyula és az Alpok)

Már várja a kobold, hogy nagy kő essen
le János szívéről, aki, miután
megkönnyebbül, a mihaszna koboldot
a kővel együtt szúró mellkasára

fekteti, hátha segít a kő, hiszen
egyszer már megkönnyebbülést hozott az
életébe, gyógyító kő lesz minden
bizonnyal, ami a hófödte Alpok

csúcsait összebékíti egymással,
ilyen kincs még az értékes érceket
rejtő hegy gyomrában sem található,
kiszűrődik onnan a kopácsolás.

Czine Árpád alkotása

JUHÁSZ ZSUZSANNA

A tulajdonos

Csak nem csendesül benne a bírvágy, dehogy. Sőt, még rosszabb napok, hónapok elé néztünk, mert felnőttek a fattyai.

És párt vettek magukhoz. Hogy azok is a mi vérünkön hízzanak, kerekedjenek előbb. Majd fogyjanak csinosra. Sápadjanak és törékenyedjenek a munkátlanságtól. De azért folyton nyafogva, elégedetlenkedve, hogy szülőjük szívét a markukban tartsák. Míg másikat, a másik tenyerüket elé, és üresen mindig. Az ősi állapotokra utalva, mikor még a kölykök nyüszítve, éhségtől gyötörten élelmet kuncsoráltak a nagyoktól.

De az ő kölykei nem éhesek. Nem éhesek soha, csak jobban, ügyesebben tudnak pumpolni, fejni, eljátszani a sovány, beteg háromlábú kutyát is olykor. Csak ne kelljen dolgozni addig se, míg szülőjük él. Csak kibekkelni akarják ezek az időt, míg már bírni lehet, tulajdonolni egyedül, szülői felügyelet nélkül. S aztán még tán össze is vesznek rajta, mindenen, mindazon, amit örököltek.

Míg mi csak nézzük. Mindig nézzük. Ha nincs is itt, akkor is. Ha otthon vagyunk, akkor is. Mi már mindentől elfordultunk, hogy csak őt egyedül tekintsük. El a tévétől, el minden kormánytól, minden politikától. Se jobbosok, se balosok nem vagyunk. Csak őt nézzük, ha nincs is velünk, körülötte forognak a gondolataink, mert várjuk, egyre várjuk az irgalmát, a kolduson megeső szívét, pedig rá se nézünk soha. Munka közben, kezünket, lábunkat jártatva beszélünk vele mindig. Vagy ha meg kell állnunk, akkor se nézünk rá, mintha a mi szégyenünk lenne ez az egész, hogy egyre kevesebbet érünk, egyre kevesebbet ér a pénz, amit ad. Beosztva is éppen hogy elég. De nem irgalmaz, holott verejtékünkből táplálkozik, mintha azt inná, mert szereti, szereti ténylegesen is a sót. Mert az élete az, ami sótlan és egyhangú. De örömöt, bánatot ő ölt ki belőlünk, mert irigy, féltékeny lesz rájuk. Mert neki szürke minden, mert neki minden kapható, házi, otthoni sikere egy szál se. Mindent

Megvesz és megcsináltat. Még tán irigyli is ezt az elosztástól hangos, olykor cívódásból lenyugvó életünket. A túlélés zaját és csöndjét, a ritmust, ami neki nincs. Mert neki mindig van pénze, ő bármikor adhatna. De nem ad, sőt vigyáz, egyre jobban vigyáz magára. Az órabérrel elégedetlenkedőt már az első nap kirúgja, nehogy megrohassza a többi almát, azaz minket. A bánatainkról meg azért nem beszélünk, mert akkor gonoszkodni kezd, hogy majd meglátszik a munkánkon. Hogy bánatunkból kedvetlenség, erőtlenség lesz itt, gyengébb teljesítmény, amiért neki ugyanannyit kell fizetni. Hisz vigyáz, legfőképp arra vigyáz, hogy egyetlen percünk se legyen munka nélkül. Hiába, hogy már így is két-három ember helyett dolgozunk, hiába, hogy a felügyeleti szervek rendszeresen szólnak rá, vegyen fel több embert. Kimagyarázza magát mindig, hogy ide emberség kell, s akiben ez nincs meg, azt páros lábbal rúgja ki.

És vesz fel inkább másikat. És vesz és mindig vesz, és újra vesz, mert neki tényleg mi vagyunk az egyetlen szórakozása, filmje, katasztrófa filmje, borzongása. Az újak, az újonnan felvettek, akiknek nagyon kell a pénz. Mert végrehajtó űzte őket ide, továbbtanuló gyerek, a munkanélküliség, a tétlenség lázától, forróságától ütődött férj,

vagy csak enyhe, de folyamatos depresszióba hullott családtagok, akik értelmet egyre nehezebben találnak bármiben is. Akik elől tényleg jobb munkába menekülni. De bántalmazott, férje által vert, felesége által kicsire, laposra szuttyongatott ide egy se jön. Tán azért, mert az ilyenek már fel se állnak, el se indulnak sehová.

És tán ettől félünk mi is. Ezért jövünk hóban, fagyban, esőben és szélben, és rekkenő hőségben, mikor madár se röppen. És ő kinevet bennünket, hol nyíltan, hol titokban, de neveti igyekvésünket. És nem lát belénk, nem látja, hogy ki összeugrott gyomorral jön, le-föl liftezővel, félve, hogy ma ugyan miben talál majd kifogást ő. Ki meg elszántan, már a kapuból kiáltva önnön magának, hogy gyere, gyere anyucihoz, te test, kíváncsi vagyok, bírod-e estig. És kussolj, te lélek, bújj el, tapaszd be a füleidet, hogy ne halld a szidalmakat. Légy nem létező estig, mert kell a pénz, ne önérzeteskedj, hisz' ami nincs, az érezni se érezhet semmit.

Hát nézzük csak őt, holott rá se pillantunk. Csináljuk, mintha jó, elfogadott vezetőnk lenne. Pedig halálgyáros ez, ostoba, bárdolatlan halálgyáros, lelkek eltaposója. Mert aki eleve pajzstalan, védtelen jön, akinek nincs kire gondolnia itt, mikor a lelkét taposssák, rágják. Az eltaposódik itt, az megrágódik és kiköpődik.

Annak idő kell és sok hazai szeretet, törődés, lélekmelengetés, hogy újra talpra tudjon állni. Ha tud. Mert ő se néz senkire, de ne is nézzen. Sunyítson csak. Legyen csak szar a fűben. Mert fél, a csontja velejéig retteg, hogy egyszer államosítják.

És olykor próbálkozik is már. Olyakor visszafogja saját szidalmazásának, hangjának erejét.

De tudja, ha eljön az idő, rá sose szavaznánk. Még vezetőnek se kellene nekünk, még tányérunk mosogatójának se.

Még talpunk nyalójának se. Mert akkor is hálát várna mitőlünk. Hálát. Tőlünk. Ezért. A kevés pénzért. Tőlünk.

Akiknek végtelen és tarthatatlan jólétét köszönheti.

Döghúsevés

Szolzsenyicinnek

Sajnálom, barátom, hogy ki akartalak kerülni. Hogy volt, hogy látni se akartalak.

De lásd, te voltál a tapintatlan. Te, aki sorstársadnak mutattad sorsra méltatlan életed.

És ráadásul télen, hajnalban, mikor te orgonálni mentél, én csak simán dolgozni. De mindketten kilökettünk éppen a jó meleg kuckónkból.

És te mondtad, mondtad, mint valami bibliai átkot, hogy mehetnél a híd alá, ha anyád nem fizetné a rezsit. És hagytad, hogy én tegyem hozzá gondolatban, hogy mehetsz is. A híd alá, ha anyád tényleg meghal. És hagytad, mert csendben maradtál, hogy végignézzelek, végighallgassalak, mint orvos, mint lelkek gyógyásza, hogy alkalmas vagy-e a híd alatti létre.

És naná, hogy nem voltál alkalmas. Kövér voltál, szuszogó, nehezen, szélesen járó. Párnásnak párnás a tested, de elvinne mégis az első éjszaka. A felháborodás, a dühtőé meglódult szív, a csúcsra járatott véred nyomása, az agyvérzés vagy a koszorúér elzáródás. Hogy te, hogy két diplomával itt, a híd alatt mégis. Ekkora nagy családi háttérrel, ennyi unokabátyi törődéssel és tudásszomjjal és szívóssággal és kitartással itt végzed mégis.

És vigasztaltalak volna, hogy nagy a ház, nagy a család, csak megtűrnek valahogy, és löknek eléd egy tányér ételt. De eltűntél. Egy darabig nem akadtunk össze a megállóban. De mindegy is volt már. Mert emlékeztem rád, megoldatlan feladat maradtál. Csoportba, valami ősi ösztöntől vezérelve csoportba akartalak vonni. Élőbe, élő jövővel. Olyan jövőt akartam ösztönösen, amiben te is élsz.

Te, akit először csípőből lelőttelek társadalmilag. Puszta, színtiszta társas érzületből. Mert *lelúzereztelek*. Mert élni akartam, mert túlélni akartam azt a téli hétvégi napot, és távol a családomtól. Vagyis a melegtől. Mert úgy gondolom most már, hogy a család az, ami holnap is család lesz, és ki tudja, lesz-e családom a jövőben. Nem kell-e nekik is megtagadniuk engem, szükségből-kényszerből, hogy élni tudjanak. Tagadni a létem, ahogy én a tiédet a télen, de úgy látszik, muszáj, hogy neked is a nyelved legyek, a védőbeszéded. Közvetítő Isten és teközötted. Mert újra felbukkantál, bár eljött a tavasz.

És a megállót is áthelyezték. És mondtad, persze tapintatosan, finoman, ahogy neveltek. Nem úgy, nyersen, ahogy én, hogy lehet, lehet. A nagynénéd fizetné a rezsit, és enni is adna neked. És kb. annyi idős, mint te, hát lenne eltartód halálodig. De te nem, te nem akarsz vele egy légtérben lakni, mert katonás. S mivel nyugdíjba ment, te lennél az egyetlen, akit fegyelmezhetne.

Halálra. Gondoltam akkor. De mielőtt beléd szomorodhattam volna, ugrottál is el. El, otthonról és mondtad, mondtad, mint jó reményt, mint kikötőnevet súg, motyog a fáradt, öreg tengerész. Hogy az ismerőseid mind szépen, alvás közben, reggelre haltak. Mint jó kisfiúk. Statisztikailag mind csak szépen elaludt. Mintha csak jó, igazán jó gyerekek lettek volna. Gondoltam. De akkor mire, miért is születtek, és miért is nem haltak kisfiúkorukban, gondoltam. Anyjuk ölével vagy csecsével a szájukban. De nem

mondtam, nem is mondhattam semmit. Mert ugrottál tovább. Mert tényleg, ha összeakadunk, lerakod minden terhét a lelkednek, mint hordalékát a folyó. A fene tudja, miért nálam lassulsz le, mikor nekem a buszon kellene felgyorsulnom, hogy már-már felpörögve érkezzek dolgozni. Mert ott ez az elvárás, és úgy tudom, máshol is.

De tényleg, mintha búgócsigák lennénk, mi, a dolgozó osztály. Csak az a baj, hogy egyre kevesebb a kedvünk felpörögni. Mert nincs miért. Mert a megérdemelt, nyugodt öregkort elvitte a korhatáremelés. Lehet, meg se érjük. És lehet, nem is akarjuk megérni. Ennyi felpörgés után hogy is tudnánk majd lelassulni? Engem már most felbosszantanak a ráérős, kiöltözött, utcai beszélgetésre éhes idős hölgyek. Akik a megállókban vadásznak egy kis csevegésre, sorsra, sorsokra, amitől feláll a hátukon a szőr. Egy kis elborzadásra, egy kis megvetésre. Mert olyanok vagyunk már nekik, mi dolgozók vagy fiatalok, anyák, szerelmek, szeretők, mint egy katasztrófafilm. Örülnek, hogy már nem velük történik meg minden, hogy velük már igazán nagy tragédia nem fog történni soha. Mert már megtörtént. Minden rossz és minden jó is, és most már csak kíváncsiskodni akarnak, és az jó.

De te nem. Te nem azért elegyedsz szóba velem. Te se adni, se elvenni nem akarsz tőlem. Te csak monologizálsz. Hagyod kifutni a szádon, ami jön. Én meg hallgatlak, mit is tehetnék. Te meg nem tudod, mert nem szakmád, ez az én szakmám, hogy arra emlékszünk leginkább, amit nem fejeztünk be.

És én, akárhányszor találkozom veled, nem tudlak befejezni. Bár igaz, és ezért megkövetlek, először ki akartalak zárni az életemből, önvédelemből. Nem akartam arra gondolni, hogy lehetnék én is a te helyedben. Nem vagyok én akkora világmegváltó, hogy gondoljak milliókra, milliárdnyi emberre, akinek vagy ezért vagy azért nincs, és nem is lesz nyugdíja. Hát ki vagyok én? Valami világszellem, ami egyensúlyban tart fényt és sötétet, szegényt és gazdagot? Bőséget és ínséget?

Dehogy, én csak egy túlélő vagyok, barátom. És mindig csak egyet. Egy napot. Ahogy a gulágot lehetett túlélni. Ahogy Ivan Gyenyiszovics csinálta. Minden este számba vette a jót, hogy mi jó történt vele aznap. És örült. És nem fájdította a szívét a reménnyel. Mert látod, barátom, fájhat olykor a remény is. Sőt, ölhet is, igen. Hisz' neked sincs kedved egy őrmesterrel tölteni majdani napjaidat. Pedig az lehetne a te jövőd útja. De nem kell, nem vágysz rá. Semmid sincs ugyan, se pénzed, se ingatlanod, de tartásod az van. Az megmaradt. Neked akármilyen élet nem kell. Neked fegyelmezett, fegyelmező, beosztott élet nem kell. Mert te művész vagy. És tényleg orgonista vagy, és lehet, lehet – látod, átálltam hozzád -, hogy lefogynál és sokáig élnél, de olyan lennél, mint a herélt kandúrjaink, kankutyáink. Hosszú és eseménytelen életed lenne, és az már nekem se kellene. És az érzés se. A haszontalanság érzése se kellene. Ami kivet minden csoportból. A hasznavehetetlenség tudata nap, mint nap, amivel maga, saját kezűleg veti ki magát az ember minden csoportból. Családból, társadalomból.

De látod, röhej, röhej, hogy nem tudsz meghalni. Mert mondod, mondod tovább, hogy a múltkor rosszul lettél, igyekszel meghalni valahogy, gondoltam, és bementél a cukrászdába leülni. A torkodon akadt a vérnyomáscsökkentőd. Mert látod, valamire vagy mégis, valamire születtél. Istennek vagy a nagy világszellemnek dolga van még veled.

Mert nem fulladtál meg, valaki hátba csapott vagy köhögtél magadtól, de megmaradtál.

Én meg nem kérdeztem meg, hogy is volt, mert magamban, csendben röhögtem, vinnyogtam, csapkodtam a combomat nyerítve, mint egy, de tényleg, a gazdáját ledobó ló. Szabadon, barátom.

És lásd, én is találtam így, veled, általad halálnemet. Én röhögve, magamon vagy máson, de belül röhögve szeretnék meghalni. Én így szeretném *nem* elérni a nyugdíjkorhatárt.

De te, barátom, mivel férfi vagy. Mutogatós. Vagyis eleve tovább akarsz adni minden tudást a fiatal férfitársaknak. Te kiülsz, leülsz, beülsz valahová. És halálra rémiszted a sovány, hajtós, stressz által kasztrált gazdagokat. Rád néznek és nem hisznek majd a szemüknek. Hogy mi végre a hajtás, az önsanyargatás, a nő és gyermek nélküli élet?

Ha ez lesz, ha végül te leszel belőlük. Kövér, nagyon kövér, kissé spicces öreg, aki még levegőt se tud venni rendesen a hájtól és izomgyengeségtől.

Mert ők meg ezt tervezik(?) bizonyára. Téged, barátom. Hogy egyszer esznek, isznak, dőzsölnek majd, elengedik magukat.

És futópadra soha, de soha nem lépnek.

Viszont ha téged meglátnak, megüti őket a guta.

Jóval, sokkal előbb, mint a nyugdíjkorhatár. És ők nem hagynak nyomot, és őket nem akarja utánozni senki.

Mert természet- és emberellenesek. Addig vannak csak, míg milliók, milliárdok ínségben.

Czine Árpád alkotása

JÓNA DÁVID

Vétlenségek bűnében

A fogalmainkat a többiek értelmezéséhez érdemes simogatni,
mert különben egy életen át szelfizhetünk a gondolataiddal…

Van, hogy mögé kerülök a szavaimnak,
de ilyenkor sem lepleződök le könnyen,
mert ha kell, akkor a versemben egyszercsak
meghajol és kalapot emel egy templom,
felemelkedik néhány melegfényű ház,
ahol, mint egy szoknyát, úgy kapja fel a szél a meggyőződéseinket.

Magic, ahogy a bűvész modaná, vers, ahogy a költő!

A csodavárásunknak hízelegnek a folyékony mondatok
és elterelik a szót a sérülékenységről, az érzékenységről, a hiányokról,
valamiről és bármiről. Mutatunk valamit, hogy ne kelljen mutatni mindent!
Az elterelés minősége az, ami fontos…

Az álló óra is mutatja az időt. Naponta kétszer.

Vétlenségek bűnében a gondolat a vággyal való szövetség,
és van egy pont, amikor mindegy, hogy megtörténik vagy sem,
elég, ha megtörténhetett volna. Képzeletnek hívjuk.
Ha nincs, akkor semmi sincs. Ha van, akkor kézben az idő legyőzéshez az eszköz.
Hiba lenne nem használni.

Egy francia gróf mondta volt, hogy „több, mint bűn: hiba”,
ezzel úgy játszom magamban, mint ahogy egy gyufás skatulyát
forgatja az ember az ujjai között...

Mindig is szeretnénk kivételek lenni,
akiknél megdőlnek majd a tételek, a dogmák, ahol megtéved a Sors,
elkerülve a „miért éppen én” valóságát.

A kivétel nem erősíti a szabályt, hanem próbára teszi…

Szenvedélyessége miatt rövid az ősz,
a cinóbersárga levelek között gurulnak a narancseperfa teniszlabdái,
és minden évben lesznek kisfiúk, akik felveszik őket és rácsodálkoznak…

A *van* ilyenkor újra és újra belakja az időt és a teret,
felszívja a lehetőségeit.

CSONTOS MÁRTA

Keresztre feszített madárdalok

A februári égen felfakadt sebek,
megvénült fák ráncos kérgén
a szél mormol siratóéneket,
vércse köröz a homályban,
a szamárkóró csontvégein
megszáradt, elnémult madárdalok,
még az idő is fázva bújik
a lét szárnyasoltára mögé.

A demokrácia már letapogatta
a zsarnokokat a nagy felvonulásban,
plusz időt adott az árulóknak,
megjutalmazta a besúgókat,
majd lassan lecsendesedett,
és hirtelen megöregedett…
nem tudta mit kezdjen a bébi-arcú
kalózókkal, akik már kifosztották
a tengereket, s most az egykor szent
földön kitűzték lobogójukat.

Az Írás beteljesedett…

Ne ítélj…?

Üdvözlet nektek, kik
falat emeltek a Józanság határán,
s fekte ürességbe töltitek
az ismert slogant:
Ne ítélj.hogy meg ne…és így tovább,
nem folytatom, és a halottakról
is vagy jót vagy semmit, de mindig elakad
a szavad és hallgatsz inkább
a megroggyant ég alatt.
Hamis az összekötő szöveg,
ajkadon megfakul az ének,
a szó többé már nem fegyver,
csak hasznavehetetlen törek.

Ki, mint él, úgy ítél, hallod ezerszer,
s a többség zászlaja alatt az ember
jó vagy hitvány, nem tudni, mennyire
igaz a szent prédikáció, hisz nem mindegy,
hogy színekben vagy hangokban tárod
fel a világot, nem mindegy, hogy fejszéddel
élesíted a követ, vagy a csak a csillagokat
nézed az égen, s ha már megláttad Istent a fényben,
nem zavar annyira a körülötted lopakodó szürkület.
A magadba zárt történetet megfejteni nem tudod,
de nem vádolsz mást, hogy ne haragudj
sokáig önmagadra.
Aggodalom sodor a mélybe, a menekülő fény
gyenge sugarában már nem látod jól magad,
önkívületben vagy értékeid felett, így jó, ha
kicsit lemaradsz önmagadtól, hisz mások
elfogadása is sokszor hiábavaló igyekezet.
Kötődés és kötöttség határán feszül méltóságod
törékeny körvonala, jól sejted, Attilának igaza volt:
én nem ilyennek képzeltem a rendet…
most már én is tudom, a bölcselkedés halála
az okoskodás, s mindig ugyanazokat a hibákat
követed el, csak a szituáció mássága zavar.
Nem veszek másról tudomást, ítélkezek fölötte,
nem vesznek rólam tudomást, ítélkeznek fölöttem
Csak a szépre emlékezel, pedig a rossz magasodik
föléd, s ha nem veszel valakiről tudomást,
az is ítélet, közben nem tudod, hogy a másikban
mi a lényeg, zavar érték és önértéke kettősége…
léted disszonanciába öntött csendélet.

JAHODA SÁNDOR

EGYSOROSOK

„Ki sokfele bolygott”
Nagy kalandom zigótakoromban kezdődött…

Nagy kérdés
Vajon elkerülhető a múlt?

Szavak és nem csak szavak
Szabadság, Egyenlőség, Testvériség, Terror.

A világ hálója
Hálójával a világ mindent telefon.

Ergo
Fájok – tehát *élek*.

A kíméletlen műítész
Ami nem jó, az rossz.

Csoda-hajtotta szekér
A dolgok – bárhogyan is, de – *működnek*.

Baljós figyelmeztetés
Vigyázz, holttér!

Szép
Szép vagy, Élet, legalább *másoknak* szép!

Különleges kellék
Állítható hátsó szárny.

Azt hiszem, élek
Járok-kelek, *mozgó* árnyékot vetek.

Lopás
Ha *magától* lop az ember, az mekkora bűn?

Horror
A józanság – mint olyan – *hátborzongató!*

Közöm
Életem? *Mi* közöm hozzá?

Vágják
Vágják a fákat. Hallom. *Érzem*.

Érzékre
A művészet *hat* érzékre hat – vagy hathat.

Sor
Mind *reményért* állunk sorba, és hosszú a sor.

Jókívánság
Boldog világot kívánok!

Szóról szóra
Szóról szóra – lök előre az írás.

Váratlan
Van, amikor az Isten hirtelen *megérint*.

Ünnepek
Ünnepek… mi az, hogy Ünnep… Ja? *Túléltem*.

Tépelődés a postán
Add-fel-ne-add-fel-add-fel-ne-add-fel… *Feladom!*

SZABOLCS G. ALEX

Örökké

Ez a szó (is) sokat jelent, nem egyszerű, és kimondani sem, szerintem nem is kell (talán, talán? néha), de ne mondd, hogy soha…

Viszont (viszonttal nem kezdünk mondatot) minden kapcsolatot ezzel kell kezdeni. Igaznak kell érezni, mert csak akkor kapcsolat. Belementem olyanokba, amikor nem mondtam ki ezt (és sajnos nem is gondoltam, de szükségem volt rá). Nem lett jó vége. Nem volt tragikus, de – önmagában attól –, hogy vége lett, rá kellett volna jönnöm már az elején, hogy nem örökké.

Gyarló vagyok, gyarló vagyok. Ki nem az. Ennek ellenére: ki ne szeretne gyarlóként is örökké. Szeretni és szeretve lenni. Van másnak értelme? Mindenhol ezt kutatjuk, mindenhol ezt várjuk.

Ne szűkítsük! A csecsemő is szenvedi, ha szül a nő[1].

Gyermekké tettél[2].

Ha nagy leszek, „Ibit elveszem feleségül, mercédes kocsit vezetek, Ibi nem ülhet bele, otthun a hele".[3]

Nem kell ezt leszűkíteni a nő és a férfi kapcsolatára. Gyermek-szülő, főnök-beosztott, barátnő-barátnő, barát-barát. Országokról, hatalmakról ne is beszéljünk… pedig nem lenne érdektelen.

Na jó, az origó nem is ez volt, nem is ezt kérdezted.

Most és mindörökké[4]. Láttad ezt a filmet?

Mit értek örökké alatt?

---

1 József Attila: NAGYON FÁJ
A csecsemő
is szenvedi, ha szül a nő.
Páros kínt enyhíthet alázat.

2 József Attila: GYERMEKKÉ TETTÉL
Gyermekké tettél. Hiába növesztett
harminc csikorgó télen át a kín.
Nem tudok járni s nem ülhetek veszteg.
Hozzád vonszolnak, löknek tagjaim.

3 WEÖRES SÁNDOR: Kisfiúk témáira
1 Ha majd hatéves leszek
Ibit elveszem feleségül
mercédes kocsit vezetek
Ibi nem ülhet bele
otthun a hele.

4 A Most és mindörökké (eredeti cím: From Here to Eternity) 1953-ban bemutatott amerikai filmdráma, melyet James Jones regénye alapján Fred Zinnemann rendezett. Magyarországon 1987. szeptember 17-én került a mozikba. Wikipédia

Azt, hogy „csak te vagy csupán, úgy vágyom a szád után”[5]. Nem bántanálak soha, és ez független attól, tudom: te sem engem. Persze sokkal többet jelentesz, de elég az is, amikor az arcodat megsimogatom, és becsukott szemmel is érzem: mosolyog a szemed.

Milyen szép lenne a világ, ha nem benne lenne ártó szándék.

Tudom, az ember színe fehér[6]. Tudom, a nő nem ember. Meg a medve…[7]

A napokban egy rigó (hatalmas csapat él a kertemben) ijedt meg tőlem annyira, ha lett volna benne még jelentősebb túlélési szándék, a homlokomra koppintott volna. De ő is tudta, én vagyok a teremtés koronája.

Ő sem találkozott még az oroszlánnal. Afrikában én sem, de az életben igen, úgyhogy már tudom, nem vagyok oroszlán. De miért akarnék az lenni. Jó vagyok Kosnak. Örökké, örökké.

Igen, csak így szabad hozzáállni. Hozzá feküdni is. Szeretem, amikor rádőlsz a vállamra, fáradt vagy, és egyenletesen szuszogsz. Érzem: megnyugodtál, pihensz, biztonságban érzed magad, azért, mert tudod, vigyázok rád, a karom azért van a hasadon, hogy jól, hol nyugalomban, hol izgalomban, érezd magad. Hiszen az nekem is öröm, és örömöt ad, ha otthon érzed magad velem.

Kell ennél több?

Persze kell, neked is, nekem is. Talán azt is megadjuk egymásnak. Kis hamis vagy, hisz tegnap se mentél el zuhanyozni, hanem bújtál-bújtál, és kihoztad belőlem, sajnos nem az oroszlánt, de nem is a nyuszit. Lehet valami szerethető „köztes” állatot. Na jó, csak egy hozzád bújó embert. Egyébként tudod, melyik ember/ állat, amelyik egy nap a legtöbbet veszít a súlyából? A férj[8].

A férjed? Nem leszek. Bár szeretem, ha úgy fonjuk össze az ujjainkat, mintha gyűrű lenne rajta, mert már az érintéstől érzem, összetartozunk.

Tehát az örökké?

Az örökké arról szól, hogy ma van, tegnap is ma volt, holnap is ma lesz, és mindegy a tegnap és a holnap, és azt gondoljuk, hogy ez örökké.

Ha másképp lesz, akkor sem veszi el tőlünk senki a tegnapi örökkét. Úgyhogy így gondoltam azt, hogy örökké.

Egyébként mi lehet örökké? A Nap, a csillagok? A Föld? Az isteni gondviselés? Az anyagi lét, a szellem sugara? A Tejút? Nem tudom a választ. A Galaxis tudja?

Halandó a létünk, talán annyit kell tudni, itt és most légy Ember! Szeress, fogadd el, viseld el, éld meg, élvezd, amit lehet, örülj, aminek lehet, és vágyj a jobbra, utasítsd el (ha nehezen is megy) a rossz gondolatokat. Légy Ember!

---

5 Tortuga - Csak Te vagy
Csak te vagy csupán
Úgy vágyom a szád után
Ahogy esőt kér az égtől
A föld aszály után

6 Egy „nem rasszista” vicc: nem vagyok én rasszista, de az ember színe fehér! (elnézést)

7 A sör nem alkohol. A tészta nem étel. Az asszony nem ember. A medve nem játék. Székely mondás

8 Erre a szakállas viccre már pontosan nem emlékszem, de valami ilyesmi: Reggel szól a feleség a férjének, felkelsz már te víziló, délben: úgy eszel mint egy disznó, este: hozzám bújsz nyuszikám, majd elalvás előtt: ennyi volt, te tetű…

Örökké?

Két örök élet, ingyen sör![9] Szegény kutyák, nem jött össze nekik. Pedig, kell ennél több? Az ingyen sör elég jó! Két örökélet totál jó.

Viszont azzal az eggyel, ami nem is örök, ha nem tudunk mit kezdeni, akkor mit kezdjünk az örökélettel? Ha ezzel a halandó létünkkel tudunk valamit, akkor talán jöhet az örök is. Egyébként, ők hol kínálták azt az örökéletet, azt az ingyen sört? Elképzelem: Paradicsom, Purgatórium, Pokol… Már csak azért, mert van valami ilyen jellegű – Dantétól származó – felosztás, legalábbis én tőle ismerem[10]…

Fel, fel, úgyis fel, itthon, otthon, távol, messze idegenben… Ahol hazát találsz.

Nem is ebből indultunk ki, de ide jutottunk. Úgyhogy: én veled (tudod: jár vele más is): örökké!

Örökké!

Ha bebújsz a takaróm alá, és megölelsz, akkor úgyis ma, most és mindörökké!

Amiért érdemes

Ugyan miért kérdezed, ki volt, mi volt előtted, hiszen te vagy a legfontosabb. Persze hozzám tartozik, így akarsz megismerni. Az első szerelem is fontos, az utolsó is, ne tegyünk a kettő között különbséget. Persze lehet, ahhoz képest, melyikhez állsz közelebb.

A szerelemmel, a szerelem szóval is csínján kell bánni, ne „fogjuk rá" bármire, én sem fogtam rá, de belementem olyan „kapcsolatokba", amelyek vagy jók voltak, vagy kevésbé, de azért adtak valamit. Közben rájöttem, nem biztos, hogy kellett volna, természetesen bizonyos szükségleteket „kielégítettek", de ha nincs szerelem, akkor minek. Ezekből a kapcsolatokból én léptem ki. A magam „értelmi és érzelmi intelligenciájának" megfelelően, igyekezve úgy, hogy a másik kevésbé sérüljön. Több ilyen gyönyörű nővel néha találkozom, köszönünk, nem igazán beszélgetünk, néha ők néhány mondattal kezdeményeznek, arra reagálok. Tudunk egymás szemébe nézni. A névnapomon, és aki még tudja, a születésnapomat, üzenetet is küld. Kedveset. Meg is szoktam köszönni.

Tudom – most már –, a szerelem más huszonévesen, más harmincévesen, más… Na jó, nem sorolom az összes korosztályt, Z generáció, Y generáció. Ezekben a betűk-

9 A „két örök élet, ingyen sör" (gyakran csak: örök élet, ingyen sör) a Magyar Kétfarkú Kutya Párt (MKKP) egyik legismertebb, 2006-ban indult szlogenje és választási ígérete.

10 „A Túlvilág ugyan hármas felosztású (Pokol, Purgatórium, Paradicsom), de a Túlvilágra érkező lélek számára valójában csak két út van: a kárhozat (= Pokol) vagy az üdvösség (= Purgatórium és Paradicsom). Az üdvösség lehet azonnali (ilyenkor a lélek azonnal feljut a Paradicsomba), vagy vezekléshez és felkészüléshez kötött (ilyenkor jut a lélek a Purgatóriumba). Azok érkeznek ide, akiknek voltak hibáik és bűneik, de megbánták őket és küzdöttek ellenük." Mi a Purgatórium? (Dante-kisokos 6.) Mátyus Norbert (1972) https://1749.hu/fuggo/essze/mi-a-purgatorium-dante-kisokos-6.html

ben már elvesztem. Nem vagyok Ratkó gyerek, de a szüleim sem voltak azok, korábban születtek. Boomer vagy X vagyok? Nem érdekes.

Középiskolás voltam mikor egy punk zenekarnak nevezett formáció a suliban péntek este koncertezett. Két nevelőtanár felügyelt ránk. T tanár úr – emlékszem – rajztanár volt, annyira művészlélek, hogy az Érettségi előtti utolsó évben, a pénteki utolsó órára, amit ő tartott, nem is mentünk be (mi néhányan fiúk). Most már bevallhatom – „elévült" –, helyette a közeli diákkocsmában töltöttük az időt. Megittunk egy kólát. A mondat végét te sem gondolod, hogy komolyan mondtam. A tanárnő, sajnos nevére nem emlékszem, de igen: Éva néni (most már nem, akkor pedig még jó volt a névmemóriám).

A punk zenekar egyik dalának feledhetetlen sora így szólt: 40 éves vén faszok… Ekkor hirtelen a koncert közben, áram leolt, villany felolt, koncert vége. A nevelőtanároknak itt akadt ki a biztosíték. Igazuk volt? Igazuk volt. Hisz az egy „igaz" világ volt.

Egyébként ők csak munkatársak, kényszerből ugyanarra a feladatra beosztott tanerők voltak.

Tudomásom szerint már akkor is közel álltak egymáshoz, valószínűleg az ilyen koncertek segítettek ezen. Majd – akkor már leérettségiztem – a családjukat felrúgva, engedve a szerelem érzésének mégis egy pár lettek. 40 éves vén faszok (elnézést) voltak, 17 évesen én is így gondoltam, de most már…

Ami érdekes: lehetsz ötéves, lehetsz százéves (na jó, annyi nem leszel, lehetnél: az emberi kor végső határa efölött van). Akkor is az élet mozgatórugója a szerelem. Számomra igen.

És ami a kort illeti? Chuck Norris úgy gondoltam, úgy gondoltuk halhatatlan, ehhez képest, mai hír: nincs többé. 86 éves volt. Igaz, aki nem fekvőtámaszt csinált, hanem lenyomta a Földet, és aki megértette a nőket, kétszer, az 86 év alatt is sokkal többet élt. Nyugodjék békében! Ha a korábbi hídelnevezési pályázat nem is az ő győzelmével zárult, most már építhetünk egy új hidat, amit róla fogunk elnevezni. Az már csak a társadalmi közmegegyezés (milyen szép szó, mily jó lenne, ha lenne) kérdése, hol legyen: Duna, Tisza, Maros, Olt (hiszen Dunának Oltnak egy a hangja)[1].

A legmonumentálisabb az lenne, ha a Balatonon, a kérdés csak az: hosszában vagy keresztben, ha ez így kivitelezhetetlen, akkor legalább írjon erről egy dalt, hídavatás címmel az Analog Balaton[2], nem Arany János stílusában[3].

1 Ady Endre: Magyar jakobinus dala
Dunának, Oltnak egy a hangja,
Morajos, halk, halotti hang.
Árpád hazájában jaj annak,
Aki nem úr és nem bitang.

2 elektronikus zenei duó

3 Arany János: HÍD-AVATÁS
...
S nincs ellenállás e viharnak,
Széttörni e varázsgyürüt
Nincsen hatalma földi karnak.
Mire az óra egyet üt:
Üres a híd, csend mindenütt.

Már összezavarodtam, elkalandoztak a gondolataim. Végül is az első és az utolsó szerelemre kérdeztél rá. Utolsó? Nem jó szó. Vagy mégis? Hiszen minden elsőnek olyannak kell lenni, ez az utolsó. Tőled pedig az utolsót kérem!

A válaszom nem elég? Még mindig kíváncsi vagy, hiszen nőből vagy.

Az első? Lehetne más mint az édesanyám? Most hagyjuk, maradt-e így a dolog. Természetesen nem is maradhatott, és nem is maradt. Lett más. Óvodás voltam. Azzal mentem haza, szerelmes vagyok. Szülői kérdés: szép, okos, kedves (lehet az is kérdés volt szőke, barna, vörös; kék, zöld szemű)? Áh dehogy, kövér (szerintem azt sem tudtam, milyen a szeme színe, milyen a haja szőkesége). Szülői döbbenet. Hát akkor? Mondom, dagi!! Értelmetlen történet. Nem. Sovány, vashiányos kisgyerek voltam, koraszülött, de nem koravén, és az eszem, a koromhoz képest „helyénvaló"[4]. Mit hallottam porbafingóként: egyél, egyél, egyél. Az első szerelmem evett. Ez nem egy beteljesült szerelem volt. Már a „paramétereire" sem emlékszem. Kinőttem belőle. Elég hamar. Ez volt a saját korosztályom, de hamarabb kellett volna említenem. Akkor megteszem, még nem Claudia Cardinale volt az ideálom, hanem az óvónéni. Akár szerettem volna, akár nem, csak bevittek valami óvodának nevezett, számomra ismeretlen helyre, és egy ismeretlen, nem igazán szimpatikus „valaki" szeretett volna valamit (számomra új, szintén ismeretlen dolgot) tőlem. Nem akartam. Régi polgári ház, nagy előtérrel, oldalra nyíló szobák, csak be akarnak vinni valahova, ahova nem szeretnék. Nyílik az egyik ajtó, szintén köpenyes hölgy, akkor nekem néni, végre kilép. Felragyog a nap. Mert ő, nem úgy mint a másik köpenyes, kedves, mosolygós, kell nekem. Ez is szerelem. A felsőcsoportos óvónéni. Ha végre megláttam, nem eresztem. Köpenyébe kapaszkodtam, a következő három évben elválaszthatatlanok voltunk.

Újabb szerelem, lépjünk hatalmasokat. Falusi iskolából tízévesen kerültem a „nagyvárosba", új iskola, néhány hét múlva: sporttagozat. Szikár, csontos, szép arcú lány, fiú? Mondták a nevét, tudom, de nem árulom el, tippek: Klaudia, Claudius (csak visszatértem az előző gondolathoz), nem így hívták, csak számomra ismeretlen név volt, nem tudtam eldönteni: fiú vagy lánynév, amit hallottam. Mivel még egyáltalán nem beszéltünk egymással, messziről figyeltem, „csodáltam", nem tudtam eldönteni, a barátja, vagy a szerelme akarok lenni. Ő is gyerek volt (mi meglepő, hiszen osztálytársak voltunk), így a szemeim nem csaltak, hogy nem tudtam eldönteni, fiú vagyok-e vagy lány, azt el tudtam, csak azt nem, hogy ő…

Kiderült, lány!!! Utána már vonzódtam a másik nemhez, így hozzá is, távolról, bár nem, és tizenhárom évesen még puszilkodtunk is, megfogtam a fenekét, és a már éppen kifejlődő kebleit is.

Akkor még – bár lehet, hogy „tetőzött az ifjúsági probléma"[5] (és már jócskán nem a hatvanas években jártunk) – annyira nem akcelerált az emancipáció, vagy mi nem

4 Mit mond a kéményseprő? Az anyukám azt mondta: nagy koromban jön meg az eszem…

5 Cseh Tamás - A hatvanas évek
A hatvanas években nyár felé
tetőzött az ifjúsági probléma.
Emlékszem, nap mint nap hajóval
átmentünk Almádiból Siófokra.

észleltük, hogy a lányok milyen hamar válnak nővé. Szerintem ezzel a kiskamasz-kort „megfejtettük".

Az igazi kamaszkort, a középiskolát, most ugorjuk át. Sok minden, sok lány volt benne, de az egy másik történet, és még más generáció voltunk, nem igaz, hogy kilenckor ágyba bújtunk, hogy tízre hazaérjünk[6].

Mielőtt jött a sas-behívó, hiszen felvettek az egyetemre, de annak feltétele az elő-felvételis katonaság, jött az első igaz szerelem is.

Jó, a szüzességet nem akkor vesztettem el, A lány nekem szép volt, nyurga, lehet egy picit magasabb is mint én, nagyon odaadó, keménytestű mindenhol. Milyen lehetett volna más tizenhétévesen. Tapasztaltabb mint én. Már akkor sem otthon, nem kollégiumban, hanem albérletben lakott. Iskola után vele, nála lehetett héderelni. Sokszor kettesben is. Mikor jöttek a többiek, dicsekedhettem: hétszer megvolt. Igaz is volt, a saját stílusomban.

Boncz Géza története jut az eszembe a szépségkirálynőről. Neki is összejött. Nekem is összejött, a szerencse kegyeltje voltam. Egy bár velem korú, de nálam tapasztaltabb lány vette el a szüzességemet.

Visszatérve az első igaz szerelemre. Majdnem Ballada a katonáról stílusban. Néhány napunk volt, és bevonulás. Többszáz kilométer az elsőlépcsős laktanya. Még meglátogatott egyszer, ez is megérne egy külön történetet. Majd „fényt kaptam" (bakák magunk között így neveztük azt, amikor jött az elbocsátó szép üzenet). Sajnos azóta sem láttam…

Végre vége volt a bezártságnak (is). Vár az egyetem, a másodéves lányok vadásztak az elsős fiúkra. Engem is levadászott az egyikük. A. szép testű volt, végül is vele tanultam meg szeretkezni, ami nem igaz, hiszen sosem fogom megtanulni, illetve a jó pap is holtig tanul, akkor jó, ha mindig van valami más, valami új, valami szép.

Fölsorolhatnám a Föld összes fővárosát, és Annának a tőlem volt abortuszát…[7]Igen, sajnos volt egy… Életem egyik szégyenfoltja. Ilyen szintű talán nincs több.

Valahogy elváltak útjaink. Nem merte vállalni, nem merte mondani, nem tudta vállalni, szeretett volna gyermeket magának, szeretett volna tőlem. Az egyetemen még láttuk egymást messziről, azóta sem tudom mi van vele, csak jót szeretnék remélni. Lehet, hogy az a megnem született gyermek akkor fogant, amikor a magyar kézilabda válogatott éppen lemaradt az aranyéremről[8]. Sejtésem, igen, ketten, kettesben drukkoltunk, de a szünetet kihasználtuk, talán nem csak a szünetet, és nem is vigyáztunk eléggé.

Nehéz folytatni.

Zs.-t csak megemlítem. Külön történetet igényelne. Gyönyörű körtefeneke volt. A vallása letiltott.

6 Talán: Nagy Bandó András Kocka utca 13.

7 Cseh Tamás – Horvátország
Fölsorolhatnám a Föld összes fővárosát,
és Annának mind a négy tőlem volt abortuszát,
hogy megértsd, hogy London mért Horvátország nekem.
Hát ennyi és nem több a világhelyzetem,

8 Negyven éve nyert világbajnoki ezüstérmet a magyar férfi kézilabda-válogatott.

Szerencsére heteken belül jött a gyermekeim anyja, akkor még nem az volt, utólag sem bocsátja meg nekem, hogy úgy aposztrofáltam: szerelem második látásra. Ma már mindegy, lehetett volna nyolcvanadik látásra is: két gyönyörű gyermek ennek az eredménye. 30 év után döntött úgy, vannak más utak.

Azóta vagy bolyongtam, vagy nem. Voltak szőkék, barnák, talán feketék is, vörösek nem, jó lett volna. Persze nem ennek volt jelentősége.

Mit köszönhetek annak, hogy nem volt B tervem, de mégis ki kellett találni. Még egy szép szerelmet. Ma már ennek sincs jelentősége. Mindig megmarad, de már a múlt.

Hogy kezdtem … legfontosabb. Akkor ezt a „vallomást" elfogadod?

Még jó, hogy ilyen lassan eszel, megrágsz minden falatot, így most/már én is befejezem az ebédet, talán nem is maradtam le nagyon. A kérdés csak az, ebéd után álmos vagy? Egy meleg takaró nálam? Aludni is lehet, össze is bújhatunk, hisz az ilyen szép napsütéses tavaszi hétvége a pihenésről is szól.

Lehúzom a redőnyt. Nem teljesen. Fogjuk egymást látni, de én veszem le a blúzodat, ha te is le akarod venni a pólómat.

Ha nem, az sem baj, veled ruhástól is összebújok, tedd a fejed a vállgödrömbe, és csendesen szuszogj.

Czine Árpád alkotása

OROSZ MARGIT

Hírnök a hegyen

(Iz.52,7: Milyen szép a hegyeken annak a lába, aki jó hírt hoz;…)

ki fényével gyújt új csillagot
ki hegyek hegyén féli a reményt
kit hite magára nem hagyott
ki új tűzzel világít eget
s nem hoz ránk sápadt holnapot
nem taszít bűnök örvényébe
nem hagy kétségbe, sötétségbe'
bár zuhannak világégésbe
összepréselt sötét angyalok
a félelem úr minden porszemen
gyújt-e szabadulás-csillagot
vágy-tornyunkra kupolát borít
az önzés vaskos varangy-üstje
árnyékok szabdalják arcunkat
cseppkő lett sírásunk barlangja
s mint fénylő vakolat hull le
emberről a Tízparancsolat

Majd, ha…

Majd, ha az időnk már lejárt,
terheink eldobjuk a szélnek,
hadd szálljanak a semmibe
limlommal keveredve.
Mindegy is, már nem leszünk,
csak a sok felesleges kacat,
élt életünk maradéka,
mi utánunk marad.
Nem kell senkinek, mi éltük
azt, de vidd tovább, ha maradsz,
vidd tovább, ha maradni kell,
a válladra pakolt terhet,
az összekócolt álmokat,
én majd odaát megvárlak.

LUKÁCS ANDRÁS

Találkozásom az Úrral

Ma nem vagyok közömbös.
Egy kisgyerek világgá sírja panaszát.
Befordulok egy utcára, és nem hallok semmit.
Süket füleket dönget az utca, az emberek, minden.
Ugyan nem vagyok közömbös, de távol
tartom magam a nyüzsgéstől, a panasztól, a rossztól.
A távoli zongoraszót mégis meghallom.
Az utca bűnös forgatagától távol betérek
egy kis házba, mécses világít.
Mi a bűnöd – kérdezi az Úr?
Nem tudom, mit nevezünk bűnnek.
Gondolkodj csak.
Gondolkodni kezdek, de csak fehér elhullajtott
tisztaságcseppeket látok magam körül.
Mire felébredek az álomból, az Úr megkegyelmez
nekem, és még tisztább cseppeket látok magam körül.
Elindultam a megtisztulás útján. Köszönöm, Uram.

Czine Árpád alkotása

Múltvarázs

A buszon utaztam,
mellettem sok fiatal ült.
Kerestem egy tekintetet, de már
nem találtam semmit, csak az ürességet.
Itt ülök, kezemben egy üveg, és
hallok valamit a múlt hívogató
varázsából.
Egy ember épp a munkába igyekszik,
előtte kiterítve fekszik a nyár, mintha
kapaszkodna az emlékekbe akkor. Később sápadtan
hívogatja a nap. De már nem ugyanaz a nap, mint
húsz éve, amikor egy éjjel a vakondtúrásokat kereste
apjával. Megfakult szívében valami varázs, holnap
talán újra meséket mond, de most emlékfogságban
van.
A régi dolgok vonulnak el szemei előtt, majd szűk kapu
nyílik, ami átvezeti a tegnapba, kiömlik a lelkéből a
szeretet a földre, az utasok csipegetik a szeretetmorzsákat.
Üres tegnapok, üres nappalok után most újra érzek valamit,
elém rohan a nyár, és szívemet felmelegíti egy üzenet: lelked
tiszta tudott maradni, nem számítanak az apró bűnök.
Kézen fogva megyek az utasokkal, és beérek egy új mába.

ZILAHY L. ÁGNES

REMÉNY

Volt egy nap, minden évben, amikor anyám elővette szekrényéből a legszebb, legcsinosabb ruháját és magára öltötte. Megigazította rakoncátlankodó loknis, szőke fürtjeit, amik nem igazán szerettek szót fogadni a hajkefének. Nem színházba készült, hanem szentmisére.

Sírni nem láttam. Úgy tűnt, könnyei kiapadtak. Egykoron szép vonásait megkeményítette az idő vasfoga. Szeme alatt sötét karikák gyülekeztek, amit finoman, némi púderrel próbált lefedni. A hosszúra nyúlt reményt – hogy apám sok-sok év után hazatér a frontról –, soha nem adta fel, lelke erős maradt. Nem kezdte ki az idő múlása. Ha róla beszélt, kivirult az arca, élénken csillogott azúr-kék szeme. Minden szavából szilárdan sugárzott a hite, hogy imái meghallgatásra találnak, és egyszer csak betoppan apa.

Emlékeit egy díszes nyolcszögletű, körben virágmintás, fafaragással díszített, sötétbarna színű, felnyitható tetejű dobozban őrizte. Sokáig nem beszéltünk erről. Ám az egyik szentmise napja után felnyitotta. Kényelmes fotelben a szoba sarkában álló fekete vaskályha mellé telepedtünk le. Vidáman pattogott benne a tűz. Kinyitható cirádás ajtaja szegletébe anyám gesztenyéket rakosgatott. Finom illatfelhőjük körbelengte a kisszobát. Anyám öle rejtekébe ott lapult a doboz. Boldogan vártam, hogy felnyíljon a teteje. Szerettem nézegetni a benne lapuló színes képeslapokat. Gyönyörű hosszú alkalmi ruhába öltözött hölgyeket ábrázoltak, akik belekaroltak a díszes katonai uniformisban pózoló párjukba. A látvány olyan volt, mintha egy divatlapból léptek volna elő. Azon morfondíroztam, melyik szép hölgy alkalmi ruháját választanám, ha felnőtt lennék. Anyám némán hallgatta csacska fecsegésem. Pillantásában ott volt apám utáni sóvárgása, csókjának édes íze és ölelése, a messzi távol, a várakozás reménye.

Apám eleinte Kurszk térségében harcolt. Először sűrűn érkeztek a képeslapok tőle. Aztán ahogy áttevődtek az összecsapások távolabbra, úgy fogyatkoztak. Anyám merengve nézett párás szemmel a távolba. Elnéztem őt, szemében könnycsepp csillant.

Töretlenül minden évben elment hálaadó misére. Imádkozott azokért a hős hazafiakért, akik nem a mi háborúnkat vívták, és akiket áldozatul odadobtak az ellenség karmai elé. Sokan közülük nem térhettek vissza szeretteikhez. Szólt imája apám életéért is, akiről nem volt információnk, hogy él vagy elesett.

Az apa egy orosz, zsúfolásig megtelt kórház folyosóján feküdt. Bal lábában hordta gránát ejtette sebeit. Testét láz égette. Nem tudta, hogy társai közül ki hagyta el a földi életet. Agyába belehasítottak az utolsó emlékek foszlányai; a hó és a csend védtelensége, a lövészárok ridegsége, a végtelen menetelés a térdig érő hóban, és a visító szélvihar képei. Volt, aki közülük az utolsó hóesést láthatta. Fejük felett ott lebegett a kegyetlen halál. Gránátok élesen csattantak, ropogtak a fegyverek, az ágyúk öblösen dördültek.

Lázálmában cipelte láthatatlan sebeit, aggodalmai repítették haza szeretteihez: „Győzi-e a feleségem a terhek viselést? Gyermekem? Tíz évesen láttam utoljára. Nem ír mostanában az asszony, vagy elkallódtak a levek. Nem lehet otthon minden rendben. Haza, haza, haza” – suttogta.

Egy nyár végi napon vánszorogva érkezett a város határába. Futótűzként terjedt a hír:

„Nagy Laci él, és újra köztünk van!" – kiabálták jöttére az emberek.

Több hónapig tartott az útja, a létért való küzdelme a hótenger hullámain át a nagy hidegben. „Haza akarok jutni az enyéimhez –vezérelte minden egyes lépése. Ha éhezett, gyökereket evett, ha szomjazott, pocsolyából ivott. Látta a vérengzés nyomait, a bekerített és legyilkolt fiatal katonák megfagyott tetemeit. Vitte a lába úttalan utakon át. Futva, bolyongva menekülve, megérkezett Magyarországra.

Megőszülve, lesoványodva, rongyos ruhában, bicegve ugyan, de hazatalált kis családjához. Kitörő örömmel, tárt karokkal repültünk elé. Úgy öleltük összekapaszkodva egymást, mint akik soha, de soha nem akarják elengedni egymást. Szem nem maradt szárazon. A megnyugvás, és a leírhatatlan öröm könnyei voltak ezek.

Minden katona hazatalált. Ki égi, ki földi otthonába. Apámat kenyér várta, nem puska, vér helyett bor, lövészárok helyett puha ágy, vércseppek helyett ölelés és szeretet.

Czine Árpád alkotása

BALAJTHY FERENC

NYÁRVÉGI DAL NEKED

Gyapjas melegben duzzog a délután,
Elkókad a lomb, árnyék a ház falán.
Dalt dudorászik magában a szellő,
Bújtatná a Napot morc bárányfelhő!

Virágok csókjától részeg még a méh,
De, csendbe zárt viharok zaja kísért.
Áldott, ezüst szirom hull a fejemre,
S egy csillag, belehal a szerelembe.

Magot szór a gyom is, rejtett ígéret,
Bár, kertek alatt jár már az enyészet.
A tegnap, ma volt ruhát ölt holnapra,

S fejkendős anyóka ül a zöld padra.
Esti fény halványul, a csend eltemet,
Valaki elment – de fogja kezemet!

EGYSZER MIND…

(Késő májusi szerenád)

Ha, bántott létem valaha,
Már ezerszer megbántam.
Ha, nem lett volna szerelem,
Én, mindig annak láttam.!

Ha, szerettél és hogyha nem,
Mi maradt meg belőle?!?
Ha nélkülünk kereng a Nap,
S szalad föl a nagy Égre?!

Ha, szomorúfűz ránk hajol,
Ne mondj búcsút az Estnek!
Ha, oda bújok majd veled,
Hol, senkit sem keresnek!

Ha, mára semmink se marad,
Csak csend csobog utánunk.
Ha, egyszer minden elveszett,
Egyszer, mind megtaláljuk!

Tarol az ősz

Országomat már nem ismerem,
felszívódtak a lélek toronyiránt
vezető útjai, melyek az elágazásoknál
segítettek mindig jó irányt választani.

Hiába szökik szemkápráztató
vörösbe, aranyba fáimnak levele,
tarol az ősz, sárba tapossa mind,
csontomig hatol a halál lehelete.

MOSTANÁBAN

A szenvedély-apasztó öregség
eltilt minden lázadástól,
nem támaszkodhatok a rációra,
míg amputált lelkűek társaságában kell
a maradék időt átutaznom.

TÖRŐ ISTVÁN

Hangszerek hatalma

Berzsenyi Dániel születésének 250. évfordulójára

Szorításként a meleg kézben,
amely átplántálja az érzést,
a megbecsülés mozdulatai,
az összetartozást tetten érték,
a mindenség gyorsan arathat,
hadra fogható isteni szikra,
de megmaradhat az utókorra,
ahogy elődeink keze írta,
csöndként henyélve néma kürtben,
megfújva az ember fellázad,
halkan, hangosan megcifrázva
zenét és csöndet adott a század –
ébresztő ódát, hasznos kertet,
s a világ benne forrongott szótlan,
tudtad, mit akkor tenni kellett,
lelked emelt a szorítóban,
bár Erinnysz is ott keringett,
Lollid gyönyörű szeme óvott,
és négy gyerekkel is megáldott,
talált a kornak méltó utódot -
még szivárványos hitben remélve
megénekli a feltámadást,
forradalmat hint a sok hangszer,
citerák, cimbalmok, orgonák,
őssejtjeikben gyönyört keresni
indul a beszéd, térítő szózat,
összehangolva szívek ritmusát,
magán kívül másokhoz szólhat,
az emberfia, a holnap fia,
mindig sejti, mikor felébred,
a győzelemhez elér-e útja,
ha örökösen mellé zenélhet?!

Őszi biztatás

A lomha fény alig ér ide,
bezzeg nyáron nem bújhatsz előle,
erdőbe vágytál, akár szarvas,
árnyékod adnád az avarnak,
pázsit lehetsz, ki tavaszát várja,
nem készül fel a hófúvásra,
még ölelgetnéd a déli szelet,
cirógat, becéz, olykor kinevet,
méreget puhán és megsimogat,
lágyan megérint, nem riogat,
nem néz le gőgösen, szelíd pillantást
érzed a bizalom ritmusát,
nem nevet ki, és rád sem számol,
ha kiütöd magad e világból,
cselekedete játékot ér meg,
gondtalanul is vágyat ébreszt –
ahogy a fény biztat, hogy lázadj,
miközben megbékélésre vágyhatsz,
betűket összerakhatsz papíron,
– köd markában elszáll a bizalom –
tárgyak, állatok és fázós lények,
immár a te kegyedből élnek
homály beterít, sötétet készít,
jövőt várva szorongva élsz itt.

PATÓCS MOLNÁR JÁNOS

FÁBER JÓNÁS KÉZIKÖNYVE

Szélpál Regina, francia-német szakos tanárnő, a szanatórium ablakából, az árnyékoló lamellái mögül lesi a buszmegállóban várakozó férfit. Fáber Jónás utcaseprő mészfehér, keményített ingben, pünkösdi rózsa színű nyakkendőben, vitorlavászon nyári nadrágban feszít. Mandulavágású szemében elégedettség, már-már büszkeség. Fel-felpillant az egykori grófi palota ablakaira, mintha érezné, valaki figyeli. Lábánál divatos, ezüst színű guruló bőrönd. Regina ismeri a tartalmát, ő is segített, hogy a Máltai Szeretetszolgálattól ajándékba kapott jó minőségű használt ruhát, kozmetikumot belesimogassák. A bőrönd is ajándék. A beutaláskor magával hozott két raffia szatyrot a foltos, kopott göncökkel Jónás saját kezűleg dobta a szelektív hulladékgyűjtőbe. Lényeg a lényeg, sajnos, menni kell – mondogatta, akivel csak találkozott. Hiába rimánkodott a tanárnőnek, hogy vesse latba közismert kapcsolatait, és még legalább egy heti benttartózkodást kieszközöljön. Eljött a búcsú ideje végérvényesen. A hivatalos ebédidő előtt kiszolgálták, hogy elérje a buszt Makóra. Épp sztrájkoltak a buszsofőrök, csak néhány járat közlekedett. Az aranyos nővérkék megtudakolták a pótmenetrendet. Finom ételt kapott, gombakrémlevest, rántott csirkecombot krumplipürével, egresmártással, két dobos szeletet. Mikor ehet otthon ilyet? Aztán a folyosóra kigyűlt betegektől elköszönt, kártyapartnereivel lekezelt. A tanárnő aznap a kánikula miatt nem érezte jól magát, a kórteremben maradt. Ez kedvezett Jónásnak, mert neki külön ajándékkal kedveskedett, s nem szerette volna, ha visszatetszést szül a beutaltak között. Udvarias kopogtatást követően csontos, napbarnított kezével vérvörös pántlikával átkötött, illatos, rózsaszín sztaniolba burkolt csomagocskát nyújtott át. A nő a meglepetéstől szólni sem bírt, tekintete riadtan ugrált a csomagról Jónásra, s vissza. A férfi egy darabig zavartan állingált egyik lábáról a másikra, majd hirtelen hátra arccal távozott.

– Kisztihand – dobta vissza előkelően búcsúzóul az ajtóból. – Sietnem kell, a busz nem vár.

Az előkelő járgány begurul, a férfi még egyszer visszanéz a szanatóriumra. Felszáll, más utas nincs, a jármű máris tovarobog a megtépázott tekintélyű magyar hagyma fővárosa felé.

A tanárnő kibontja a csomagot. Tüdő színű füzetecske lapul benne. Kinyitja. Akkurátus, nyomtatott betűkkel írt szövegre esik a tekintete. Csak néhány oldal. Címe is van: *FÁBER JÓNÁS TISZTELETBELI KÉZI KÖNYVE.* Elmosolyodik, olvasni kezdi.

Amikor kerekesszékben ülve a klinika folyosóján együtt várakoztunk az ultra hangra és Magácska megszólított, úgy éreztem, angyal szált le hozám. Bár ez bizonyosan rossz mondás, árvaházban nőttem fel, nem tudhatom, milyen egy angyal, templomhoz nem szoktattak. Az apám, ha igaz a Don-kanyarnál tűnt el, kevéssel a születésem előtt, anyámat az orosz katonák megmocskolták, kapott ajándékba valami nemi betegséget, abba halt bele, amikor olyan három éves lehettem. Rá már konkrétosan emlékszem., konyhacseléd volt, mosogatólány-féle, nekem egy nagy konyha-félében a sarokban sám-

lin kuporogva csendben kellet órákat eltöltenem, miközben futkároztak a fehér ruhás nők és férfiak, edények csörömpöltek, étvágygerjesztő illatok csiklandozták az orromat, de nekem nem volt szabad elmozdulni a kuckómból. Ha nagyon kellet pisilni, kiabáltam, s kikísért valaki az udvarra a fehérre meszelt vécé sorhoz, az egyikben volt gyerek üllőke, ott kellet gyorsan elvégeznem a dolgom… Szép keze volt anyámnak, olyan simogató, karcsú ujjakkal, felnőttként csodálkoztam, hogy nem durvult el abban a munkában... Apám egyik testvére vett magához. Két saját gyermekét testvérnek éreztem, mostohaanyámat igazinak. Ő volt az első angyal az életemben. Mostohaapámat a kolhozosításkor vesztettem el, agyonverték állítólag, mert nem akart belépni a közösbe. Mostohám nem bírt egyedül a gazdálkodással, nem akart egy helyen élni azokkal, akik megnyomorították az életét, elmenekült velünk együtt Dunaújvárost építteni. Egy darabig, nem tudom meddig, akkor még nem volt időérzékem, ahogy egy cihológus magyarázta, nőttünk a telepen, mint a dudva, Nagyokat jáccottunk, jó mulacság volt, csak vigyázni kellet. Egyik jáccótársunk, cicázás közben belecsúszott a meszesgödörbe, azonnal elsüjedt, szerencséjére voltak a közelben melósok, kimentették. Valamikor a hatóságok úgy döntöttek, hogy jobb lesz nekünk állami gondozásban, elvettek anyánktól. Arra élesen emlékszem, hogy jajveszékelt, le kellet fogják. Búcsúzóul azt kiabálta, majd ha kap lakást, kihoz, ha a fene fenét eszik is. MInden nap vártam, hogy egyszer csak megjelenik az ajtóban és magához ölel. Nem tudom, mi lett vele, minket elválasztottak egymástól. Miután leszereltem a honvédségtől elindultam megkeresni, de nem akattam a nyomára. Engem tizennégy évesen gondozásba vett Gyenes Ágnes, ő volt a második angyal az életemben. Minden szépet és jót, ami velem történt, neki köszönhetek. Az előző életem történetét tőle tudom, ha ő hazudott, amit nem hiszek, akkor én is. Neki nem lehetett gyereke, a férje emiatt elvált tőle. Ő makói volt, így kerültem a városba, azóta is ott élek. Ágnes anyám azt szerette volna, ha valamilyen jó szakmát tanulok. A villanyszerelést, meg a víz-gázt veszélyesnek gondóta, úgyhogy szobafestő-mázoló inasnak adott. A mesterem a pofonpedigógia hatékonyságát vallota, meg nem is volt nekem érzékenységem hozzá, hiába adtak vonalzót, nem bírtam egyenes vonalat húzni. Mikor ide érkezik az olvasásban már gondolom elege van belőlem, nem is tudom mért tartom fontosnak az életemet leírni. Gondolom azér, mert Maga olyan különleges. Bár bizonyára buta történet, hétköznapos, mondhatni érdektelen. Talán azér, mert a kórházi beszélgetések úgy alakultak, hogy nem volt erre lehetőség, miközben égető szükségét éreztem, hogy kiboritsam, ami belül feszít. A cihológusnő szerint, jobb beszélni promt, mint hallogatni.

A tanárnő felderül. Ismerős élethelyzet, sokan akarnak megnyílni előtte, van benne valami, ami őszinteségi rohamra késztet egyeseket. Sőt többeket. Talán az, hogy ő is szívesen beszél magáról, s ez egyfajta kölcsönösségi, azonosulási ingert vált ki? Férje szokta mondani nem túl hízelgően: ha veled beszél valaki, tíz perc alatt megtud rólad minden fontosat, anélkül, hogy kérdezne. Egy barátnője szerint a bizalomgerjesztő nagy, őzike szemei nyitják a lelki kapukat. Számára természetes volt, hogy az orvosprofesszortól az utcaseprőig, mint Fáber Jónás, sokféle ember, férfi és nő, bízta rá életének érdekes és érdektelen jeleneteit. De hogy valaki le is írja, ez meglepő. Ösztönös gesztus a mulandóság legyőzése irányában? Netán burkolt szerelmi vallomás? Ez képtelenség! Feltrancsírozva nem is érezte magát nőnek a szó szexuális értelmében. Felháborító,

ugyanakkor bámulatos módon hízelgő, hogy egyesek, még ilyen elesett állapotban is „arra" gondoljanak.

Egyedül üldögél a kórteremben. Korábbi betegtársát, akivel összebarátkoztak, s megegyeztek, hogy tartják a kapcsolatot a kórházon túl is, hazaengedték. Aznap utaltak be új beteget. Ahogy ilyenkor szokás, a páciens reggeltől késő délutánig különféle vizsgálatokon vesz részt. Csak az ebédnél voltak együtt, a cukrosokat külön ültetik. Lukovics Anna így került a Fáber Jónás helyére a tanárnővel egy asztalhoz, és már mondta is az élettörténetét: hogyan lett honvéd törzsőrmester. Hogyan esett össze egy hadgyakorlaton. Hogyan pusztult bele majdnem az operáció után kapott vérmérgezésbe. Hogyan dobta keresztül a fején egyetlen mozdulattal a barátságtalan és ellenséges nővérkét. Satöbbi.

Most, hogy a füzet, ismeretségük első pillanataira emlékezteti, elgondolkozik. Nagyon félt a műtéttől, sok mindent összeolvasott az interneten, a közösségi médiában a bypass beavatkozásról. Riasztó dolgokról értesült. Már maga a tény, hogy kettéhasítják, mint egy vágásra ítélt malacot, szörnyű. Arról nem is beszélve, hogy elsőnek a lábából operálják ki a vénát, ami aztán majd az eldugult koszorúereket helyettesíti. Milyen lesz annak a lábnak a vérellátása? Nem tudta elképzelni. Remélte, altatni fogják. Rettegése késztette arra, hogy a hasonló vágóhídi jelenetekre készülőktől információt szerezzen. Ezért elegyedett szóba Fáber Jónással. Akit bizonyára lenyűgözött, hogy az orvosok, nővérek által megkülönböztetett figyelemben részesített tanárnő, aki több fiatal orvost tanított, és mondhatni kézről kézre adták, észrevette őt. A férfi arról számolt be, hogy milyen „szuperül" érzi magát a klinikán, mondhat bárki bármit a magyar egészségügy szomorú helyzetéről, neki csak „pozitívos" tapasztalatai vannak. Pedig ő nem tanárnő, egyszerű hulladékgazdálkodási dolgozó, magyarán utcaseprő, tőle biztos nem vár senki hálapénzt, nem azért kedvesek vele. Nem volt lehetősége tőkét kovácsolni, örökségre sem számíthat, ha nagyon a fogához veri a garast, egyik fizetéstől a másikig eléldegél, és hálás, hogy szerényen de tisztességesen telnek napjai. Ha nem esett volna össze váratlanul, s nem hozzák be a mentők… Hiába kérdezgették az orvosok, neki nem volt korábban panasza, nem az a panaszos fajta, volt amikor gyengébbnek érezte magát, volt amikor nem volt kedve munkába menni, mert már ébredéskor holt fáradt volt, de hát nem kényes grófkisasszony ő, ha élni akar, melózni kell, ugyibár. Hát persze, hogy dohányzik, ki nem? Legalábbis is az ő melóstársai, az ismerősei mind füsttel konzerválják magukat az örökkévalóságra, he-he-he. Persze tudja, neki is mondta az üzemorvos, mert ugyibár, minden évben van ilyen alkalmassági „kontról" vagy mi, hogy Jónás bácsi le kéne tenni a cigit, de hát azért orvos, hogy ilyeneket mondjon. Ezért fizetik ugyibár. Az egyetlen kellemetlenség, hogy nem dohányozhat, de azt mondják, majd a rehabon lehet. Persze hivatalosan tilos, de a szanatórium tágas kertjében senki sem ellenőrzi, ha a beteg titokban rágyújt ugyibár.

Így tudta meg Regina, hogy a klinikai kezelést követően nem mehet haza, hosszú rehabilitációs időszak következik. Fáber Jónás a pontos időhatárokat is tudni vélte: két hét klinika, négy-hat hét rehab. Ő minél tovább nyújtaná a kezelést, neki sosem volt prímább dolga a kórháznál. Regina viszont mihamarabb szeretett volna hazajutni. Az orvosoktól hiába érdeklődött, rébuszokban beszéltek: a gyógyulás sok mindentől

függ, a beteg kedélyállapotától is, csak nyugi, semmi stressz, majd meglátjuk, aztán majd tovább nézünk, reméljük a legjobbakat. Rossz dolga van itt magácskának? Nem. Na ugye, akkor ne türelmetlenkedjen, mi vigyázunk a felépülésére. Ha olyan állapotban lesz, hogy mehet, azonnal elengedjük.

Regina börtönnek érezte a bárányfelhő színű környezetet. A természetet szerette, mégsem hatotta meg a különleges díszfákkal, ritka cserjékkel, előkelő virágokkal beültetett, halastóval büszkélkedő, szépen gondozott óriási park. Az intenzíven két nap helyett tízig marasztalták. Hallotta, amikor éjszaka az ügyeletes felhívta az Ibizán nyaraló sebészt, aki megműtötte, s már repült is külföldre – adjon tanácsot, mert félő, hogy elvesztik a beteget. Hallotta, ahogy diktálta, milyen anyagokat tegyenek az infúzióba. A tüdeje nehezen indult be, napokig nyelte az ajkai közé rögzített csövön át az oxigént, a rezidens ott kucorgott egy széken az ágya mellett egész éjszaka. Legalább is így emlékszik: az első három nap a műtét után teljesen összefüggéstelen klippekben él a tudatában. Úgy sejti, a drog miatt, amit altatóként kapott. Arról nem is beszélve, hogy mindenféle elképzelhető és elképzelhetetlen hűllőket látott tekergőzni a szoba falán. A férje naponta meglátogatta, a szabályzat szerint egy órát ülhetett mellette. Nagy öröm volt a fényes sivárságban, dehát huszonhárom óra kétségbeesés, egy óra remény elég rossz arány. Amúgy megvolt elégedve az ellátással. Csak egy nővérrel gyűlt meg a baja, aki nem adott neki vizet, hagyta szomjazni egész éjszaka, hiába jajgatott, hogy cukros, neki folyadék bevitelre van szüksége. Legyen elég az infúzió, oktatta. Minél hangosabban jajgatott, annál dühösebb lett, hallotta, hogy panaszkodik a folyosón a társainak, hogy elege van mindenből, különösen az elkényeztetett, hisztis betegekből, ha nem lennének gyerekei már reggel felmondana, el van baszva az egész rendszer, el van baszva az egész kurva magyar világ. Három hét kellett a megerősödéshez, hogy elszállíthassák a rehabra. Fáber Jónás már ott virult, benfentesként fogadta őt, a folyosón többeknek mondta, behallatszott a kórterembe: ez az a tanárnő, akiről meséltem. Tőle kérdezhettek bármit, mindent tud.

Amikor kivitek a rehabra minden nap lestem az újoncokat. Attól tartotam, hogy esetleg más központba viszik, de reméltem hogy nem, mivel helybeli... Ha tudná, mit izgultam Magáért, halottam hogy szaladgálnak éjszaka az ügyeletesek, a tanárnő nincs jól, halottam, hogy hívják a nővérek az ügyeletes dokit magához, minden éjel. Szívesen megnéztem volna, de hát én sem szálhattam le az ágyról, bár Magához képest jól voltam. Köröttem nem nyüzsögtek, persze, nem is volt mért. Az a helyzet, hogy a nőkkel nem voltam szerencsés. Az egyik aranyos nővérke megkérdezte, amikor panaszkodtam a magányomra: Jónás bácsi, mért nem alapított családot? Most volna, aki hazavárja. Mintha a családalapítás csak elhatározás kérdése lenne. Hát kezdjem ott, hogy a leszerelésem után kőműves segédnek szegődtem. Volt ott egy cigányember, családja, gyereke volt, de leéretségizett és végezte levelezőn a főiskolát. Na ez a fickó rágta a nyúltagyamat, hogy fiatal vagyok, legyen anbícióm, ne ragadjak le a kulimelónál. Addig nyüstölt, hogy elhatároztam, tanulok… Két osztályt három év alatt el végeztem az esti tagozaton a dolgozók szaközépiskolájában. Közben szerelmes lettem egy osztálytársamba, aki pincérnő volt. Munkásszálláson laktam, olcsóbb volt mint a kovártéj, de oda nem vihettem. A lánynak gazdálkodók voltak a szülei, kertes ház, sattöbi. Az anyjának nem tetszettem, áperté kiderült a beszó-

lásokból, amikor mentem hozájuk. Nem voltam jó parti ugyibár, árvaság, lakás nincs, csekéj kereset. A pincérség meg nekem nem jött be, piszok féltékeny voltam. Azér kábé félévet jártunk. Nekem sok lett a tanulás, szerelem, meló. Kimaradtam a suliból, lassan de biztosan a lány is eltávolodott tőlem. A kőművesmunka meg olyan, hogy tavasztól őszig meló látástól-vakulásig, mikulástól-virágzásig meg szinte nula. Már vagy öt éve dógoztam építkezésen, amikor egy fickó kefekötő gmk-át létesített. A műhelyt az udvarán mi építtetük. Tanoncokat is toborzott, mert hogy ő hosszú távra tervez. Jelentkeztem. Mégsem a szabad ég alatt kel melózni, a téglahordás, betonkeverés mindig nagyon kimerített, meg a fizu sem lett volna rosszabb. Tervezte a háza felújítását is. Én megtanultam vakolni, tudtam mihez, milyen összetételű malter szükséges, nyílászárót cserélni, ilyesmi. Úgy gondolta, nemcsak az ecset meg a kefekészítésben lehetek hasznos, kőművest sem kel alkalmazon. Még egy darabig megtűrtek a munkásszálón, aztán útilaput köttötek a talpamra, mert már nem az állami szektorban, hanem maszeknek dolgozom. Kovártéjt kellet keresni, kényelmesebb volt, de jóval többe került. Ott voltam megint ahol a part szakad. Köhécseltem, taknyoltam, addig-addig, hogy a főnök dokihoz zavart. Megálapították, hogy alergiós vagyok a szőrökre, fűrészporra., ragasztókra. Egésségesebb volna, ha a szabad levegőn dolgoznék. Most menjek vissza az építtőiparba? Láthassa, nem vagyok egy izompacsirta, a nehéz fizikai munka mindig kimerít. Persze, a szívem miatt, de akkor még nem tudtam, hogy baj van a motorral. Akkoriban vezették be a rendszeres szemétszálíttást a városban, kukásokat kerestek. Jelentkeztem, felvettek. A főnököm letolt, hogy ez milyen megalázó lépés részemről, hogy nem tudom megbecsülni a jó soromat, ki kellet volna kérjem a véleményét, épp most készül légtisztító berendezést szerelni a műhelybe. Szerinte ez lecsúszás a társadalmi létrán, vagy mifenén. A főbérlő is felmondott, hogy ilyen foglalkozástól a lakás is megbüdösödik. Elmondtam az új fönöknek, hogy hajléktalan lettem, azt mondta megpróbál segíteni. Egy hétig a munkahelyemen a garázsba vackoltam be magam, szerencse nyár volt. Akkor jött nagy büszkén a főnök papírt lobogtatva, hogy kijárt nekem egy szociális bérlakást. A városközpontban, háromemeletes bérház szuterénjében, központi füttéses szoba-konyha-vécé. Arcon csókótam örömömben. Ha nem férfi, ő lenne a következő angyal az életemben. Kevesebbet kellet fizetni, mint az albérletben. Senki nem baszogat, hogy kit hozok a lakásba. Nem mintha nagyon kurvás lettem volna… Először gondoltam életemben arra, hogy akár családot is alapíthatok. Mindenesetre elhatároztam, gyűjtök egy kis monit, nem vagyok nagyigényű ugyibár. Minden hónapban hízott a vagyonocskám. A kukás mesterséget nem bírtam sokáig idegileg, kábé egy évig. Álandóan rettegtem, hogy leesek egy döccenőnél. Meghalgatást kértem a főnöktől, inkább megyek a szabad levegőre utcaseprőnek. Az is munka, valakinek ott is helyt kel álni, én nem szégyelem. Ahogy gondolom, mondta, csak meg ne bánjam, mert visszaút nem nagyon van. Munkatársaim többsége nő lesz, és az etnikumhoz tartoznak. Nem gond, válalom. Mai napig úgy gondolom, jól döntöttem. Rövidesen csoportvezető lettem, onnan mentem nyugdíjba. Egyszer még volt, hogy majdnem került párom… Egy májusi reggel, amikor munkába áltunk, a mérnök kiadta az ukázt, kiosztottam a csoportnak. Akkor már városgazdálkodásnak hívták a céget, a parkok, zölldövezetek díszítése is hozzánk tartozott. A központban van egy körforgalom, a közepén virág grup. Azt kellet kitisztítsuk, előkészítsük a helyet az új virágok számára. Hát egy gyönyörűen öltözött lány

aludt a díszcserjék között. Lakatos Manci fedezte fel, jelentette nekem. Ballagások voltak városszerte, talán szükséglete volt, a díszcserjék közé bújt, s elaludt. Végig gondoltam, értesítsük a mentőket? Nem tűnt sérültnek. Egyszerűen berúgott, netán bedrogozott? Először is fel kellene ébreszteni. Elsőre nem sikerült. Manci fél locsoló vizet az arcába locsolt, a kómás férjét is így szokja éleszteni. Hatott. Nem tudta szegény, hol van, nem tudta, hogy került oda, megkukult. Hirtelen ötlettel a kétszáz méterre lévő lakásomhoz támogattam, nem tiltakozott. Lefektettem, rázártam az ajtót. Ebédszünetben hazamentem, még mindig húzta a csendest. Hagytam egy cédulát az asztalon, hogy négykor otthon leszek, nehogy nekem cirkuszt csináljon, aztán kitegyenek rendzavarásért. Igyekeztem meghúzni magam ugyibár, nem akartam okot adni, hogy elvegyék a kéglit. De elvezényeltek túlórára. Alig maradt időm, hogy záróra előt megvegyem amire egy másnaposnak szüksége lehet, tejet, szódabikarbónát, sört, fájdalomcsillapítót, némi felvágottat, kenyeret, mert semmi kaja nem volt otthon. Már besötétedett, mikor benyitottam. Felugrott, sikított, az egyik konyhakésemmel hadonászott. Alig bírtam megnyugtatni, nem bántom, segíteni akarok. Végre elnémult, de még mindig úgy nézett rám, mint egy csapdába csalt vadmacska. Elmondtam, hol tanáltuk meg. Mi a szándéka? Nem akarom untatni Magácskát a részletekkel, bár minden élénken él bennem, húsz év elteltével is. Valóban egy ballagó csapattól maradt le. Hódmezővásárhelyi, az utolsó busz abba az irányba már elment. Ott a központban csak nem támadják meg. Helybeli osztálytársai már hazamentek, szégyelt volna hozzájuk beálítani. Maradjon nyugodtan nálam, javasoltam, esküszöm, nem nyúlok hozzá egy ujal sem. Még jó, egy ilyen rozoga! – jegyezte meg. Nem sértődtem meg, negyvenkilenc voltam akkor, a legszebb férfikorban. Dehát ilyenek ezek a mai csirkék, borotvált testre, tojásarcra, ecsetfejre buknak. Megvacsiztunk. A konyhában volt egy ilyen régi típusú fakerevetem, tettem rá paplanyt, hogy ne nyomja nagyon a bordámat, oda bevackoltam magam. A kisasszonynak megvetettem rendesen a pamlagon, amin korábban is dekkolt. Másnap, adtam neki útiköltséget, mert a bérletét is elvesztette. Azt hittem nem látom többet. Tévedtem. Egy délután beálított matrózruhában, éretségi vizsgán volt. Jött a pénzt megadni. Mondtam, ha mindenáron fizetni akar, igyuk meg egy vendéglőben. Biztos, nem akart velem mutatkozni, lecsapta az asztalra a lóvét, elviharzott. Egy őszi este, inkább éjjel kopognak, hát megint ő. KIssé csapzott volt, kissé mátyós, valami koncertről hablatyolt, lekéste az utolsó buszt, fél egy padon. Befogadtam. Még gyütt néhányszor. Egyszer már le voltam feküve, bebújt mellém. Volt ami volt, nem ilik részletezni, egy olyan finom hölgynek, mint Maga… Aztán egy téli éccaka egy sráccal gyütt. Bezártam a konyhaajtót, de úgysem tudtam hunyni a kufircolástól. Reggel megmondtam nem vagyok száloda. Azzal eltűnt az életemből. Valamit még nem mondtam el magának, nem akartam dicsekvőnek látszani. Egyszer felragyogott a szerencsecsilagom... A rendszerváltás magaságában. Ez is a körforgalomnál történt, ott pucoltuk a padka mellet lerakodot földet, lehúzott mellém egy amerikai böhöm nagy nyitott kocsi, Rögtön látta, hogy én vagyok a főnök. Ismerem-e a várost? Mint a tenyerem. Hol van a Sírkert ucca? Elmagyaráztam. Azt mondja, komplikált, üljek be mellé, ha nem gond, irányítsam, visszahoz. Jól beszélt magyarul, de kevert idegen szavakat is. Kábé egy órát nyüstölt a zsidótemetőben, aztán hotelt keresett, a Koronához vezettem, onnan már a körforgalom közel. Pénzt akart adni, nem fogadtam el. Meghívott vacsorára a Koronába. Nem akarom

untatni a részletekkel, a lényeg, hogy kivitt Amerikába, Bószton nevű városba, megszerezte a zöld kártyát, meg ami kell, bérelt nekem szobát, kifizette előre három hónapra. Úgy volt, hogy társak leszünk egy takarító cégben, látta, hogy értek az ilyesmihez. Odaadtam neki a kis megtakarított monit. Elkezdte szervezni, én meg vártam, hallgatam a beszámolót, hol tart, mert ugye nem beszéltem az amerikai nyelvet. Azt is mondta, beirat tanfolyamra. Aztán amikor kezdeni kellet volna, eltűnt. Az irodaházban, ahol hivatalt bérelt, semmit nem tudtak róla, csak azt, hogy hónapokkal előre jelezte, nincs szüksége tovább az irodára. Még szerencse, hogy nem bíztam benne, nem adtam neki minden pénzem, maradt annyi, amivel haza repültem. Nagy pofára esés volt. Azt is észrevette, hogy nagyon akarnék családot, kecsegtetett, hogy van neki egy húga, nem akar csak magyarhoz férjhez menni, majd beszél vele az érdekemben. A nevezetes húg, ha egyáltalán létezett, Csikágóban élt, sosem találkoztunk. Ezt csak azért írtam le, hogy lássa nem vagyok éppen olyan senki, mint amilyenek egy nyögdíjas utcaseprőt tartanak. Az életem ezel nyitott könyv, kéznél van, ahogy szokták mondani. Megadom az elérhetőségem, ha Magácská akar találkozni a kórházon kívül ugyibár. Asziszem nem voltam Magának közönbös. Ha úgy gondolja, küldjön esemest. A Maga tiszteletbeli Fáber Jónása.

Szélpál Regina nézi a tökéletlen helyesírással körmölt akkurátus mondatokat. Mégis mit gondolt szegényke? Az emberséges viszonyulást összetévesztette valamiféle erotikus szimpátiával, amit az ő ellenállhatatlan férfiúi vonzereje váltott ki? Na ne nevettessük magunkat! Már csak a korunk miatt se. Így legyen az ember nyitott, empatikus a testi-lelki-szellemi ügyefogyottak iránt. Három hétig ültek a menzán egy asztalnál, csak nem fog az étkezéssel kapcsolatos minimális szókészletre korlátozódni! Egy intelligens ember sosem lehet elutasító. Természetes, hogy a kissé nevetségesen választékos beteggel vele egyenrangúként bánjon. Talán túl jó alany volt? Túl lelkesen hallgatta az ő kis előadásait. Nem tehet róla, tanár mivoltát nem tagadhatja meg. Azt is észre kellett vennie, hogy amikor a férje látogatásai alkalmával a parkban sétáltak, mintha csak véletlenül, mindig feltűnt a közelben. Egyszer rá is kérdezett viccesen: Jónás kedves, csak nem féltékeny? Az emberke nyakig elvörösödött, és hevesen tiltakozott. Talán nem alaptalanul szokta mondani a párja, hogy Regina naiv és rossz emberismerő.

Mit tegyen a füzettel? Semmiképpen sem tarthatja meg. Rövidesen megérkezik a férje. A szobában nincs hova dugni. A kukában feltűnhet a takarítóknak, nem szeretné, ha avatatlanok szórakoznának olvasásával. Megvan. Be a matrac alá. Rendben, ez sikerült. Miután a férje elmegy, kisétál a parkba. A gazdasági bejárat mellett virulnak a szelektív hulladék konténerei, amiket hetente egyszer cserélnek. Abban már nem kotorászik senki.

Nyílik az ajtó. A férj mindkét keze tele, az egyikben ásványvizes palackok, a másikban gyümölcsök.

– Hova rakjam? – néz szét tanácstalanul.

– Mindegy. Ölelj meg. Annyira vágytam az érintésedre. A nap fénypontja, amikor megérkezel. Csak óvatosan, a sebeim érzékenyek. Szeretlek. Aztán nehogy nagyon elhidd magad.

BOZÓK FERENC

ÓRÁK

Úgy áll hozzá már az időhöz,
mint órát gyűjtő öregember.
Víg Doxák és bús faliórák
percegnek mindig körülötte,
s mind-mind eltérőt mutogatnak.
Múltat gyűjtő, bús bogarasság:
óráit folyvást igazítja,
s nem tud többé már igazodni.

DOMOSZLÓ

Hogy menekülnék
Nyár-lobogásban
napozó sírköveidtől,
barna varangyként
kapa-éllel csata-vívó
guruló, dús rögeidtől?

Tarka virágok,
réti cselédek,
kaszaéltől leszakadtak,
messze csavargó
ereszalj-röpte csibéi
mama-templom madaradnak.

Mondd, hova bújjak?
Hogy menekülnék?
Rögeid drága gyümölcsét
éh-fiatalság,
zabolátlan kamasz-étvágy
teli szájjal falatoztam,

kis falu engedd
messzire züllő
kusza, város-teli szívem
s végül a testem
anya mellé, apa mellé
tebeléd majd hazahozzam.

SZEDER RÉKA

Háborgás

Morajlik, háborog, kiömlik.
Erdőkbe szöktünk előlük,
kavicsokból építettünk várat,
levelekből napernyőt,
árnyakat teremtettünk semmiből,
hogy mire jönnek – ott
semmitől sem engedtek szabadulni.
Morajlik, háborog, kiömlik.

Mohapárnák lettek gátjaink,
avarlakók építik majd fel
kavics ablakos, kő-merev házaink.
Rájuk is gondolnunk kellett.
Mi addig eltereljük a patakot,
háborog, morajlik, kiömlik,
tudjuk, jönnek
– sehogy se engednek szabadulni.

Városok visítanak,
fülünkbe mohát rejtünk.
Hitünk kérgekbe,
fűcsomókba szőve.
Megerőszakolják csendünk
idegenek habzó szájjal
rúgják, tiporják földbe,
amit építeni mertünk.
Morajlik, háborog, kiömlik.
Tudtuk – sehogy sem sikerült.

Fogaik csattognak, amiképp arról harsognak,
aminek sohasem lehetett vasárnapja,
szú-szavaikért indítanak háborút,
önmaguk nevezik át, ők is teremteni
születtek, parancsolataik skandálják,
miközben égetik a mohát.
A hamut arcukra kenik,
a törmelékekkel koronáik díszítik.
Morajlik, háborog, kiömlik.

Fülünkre tapasztjuk kezünk,
de ők tenyerünk követelik, tiszta-e,
látni akarják, s sárban ázott kezükkel
ragadják magukhoz tulajdonunk.
Morajlik, háborog, kiömlik.
Nem érezni az égett mohaszagot.

Fény

Mocskukat söprik elénk,
kutyakaját öntenek világító,
modern, fényes tálakba –
Michelin csillagnak lehet
nézni azt a fényes foltot
ajtajuk gomblyukán.
A körítés erre ad okot.

Tarkónkat simogatják,
miközben vályú nagyságú
tál fölé görnyedünk.
– mikor kopott meg ennyire
nőtte ki saját méreteit
S mintha szeplőtlen nyakunkra
súly nehezedne, amikor szünet gyanánt
levegőt akasztanánk le egy jámbor
olajfa leveléről, pitypang ernyőket
emelnénk útjukra vagy lótuszt
löknénk víznek tova akácszelídséggel.

Éhesek vagyunk még,
mély-barna hangon duruzsolják.
Ujjakon feszülő bőr.

A telefon

Felhívott azon az alapon, hogy ő is költő. Azon az alapon, hogy ő is a lakótelepen lakik.

De még hányan laknak a kaptárokban, és amilyen a balszerencse, többen költők ők is. Szidja eme távoli, de a közelemben lakó, ismerősöm a többit. Ő, aki annyi diplomát szerzett, azok meg semmit.

Legyünk őszinték ez a lakótelepi nő szerintem nem járt sehová, legfeljebb technikumba. Fekszik neki a posztmodern, nem kell költői eszközökkel bajlódni.

Versei ugyan belterjesek, valakibe kapaszkodik, a sorait beépíti, mintha a saját verssorai lennének és mindenütt ott van.

Mindenütt ott van, ez a legjellemzőbb tulajdonsága.

A másik, ami ezután következik, hogy rám féltékeny. Ja, persze, az irodalmi család, amelybe beházasodtam.

A férjem nem él már. Az övét, ha egyáltalán a férje volt, elmarta magától. Pedig lányuk is született. Nekem fiam van és özvegy lettem. A fiam külföldön dolgozik, haza sem jár, két éve nem láttam.

Neki van új barátja, nekem nincs.

Fabulátor, de ezt nem tudtam róla. Szép hosszú verseket ír, az benne a szép, hogy hosszú és van, ahol ma is a sorok száma alapján fizetnek. Megtalálja a kerület és támogatja. Szegény.

Nekem kevesebb a nyugdíjam és én is beteg vagyok, valódi beteg.

Felhívott, azon az alapon, hogy nő vagyok. Egy harmadik költő könyvbemutatóján botlottam belé, és nem megy le a nyakamról.

Valami gyógyszerből szeretne felíratni, de nem javasolják. Hogy minek a gyógyszer?

Persze elmeséli, itt következik – kissé megvágva – egy monológ. Nekem odaégett a rántásom, elzárom a gázt, járkálok az új mobilommal és majd leszakad a kezem, elzsibbad, de most kihangosítom.

Este kilenc elmúlt, az ágyra fekszem. Legfeljebb elalszom a duma közepén.

Nagy csalódás érte - hogy a tárgyra térjek. A barátja felment a lakásba, amikor ő nem volt otthon. A lánya hazament az iskolából, a pasas berakta az ebédet a mikróba.

Épp akkor ért haza költőnő, amikor a süldőlánya a pasas domborodó ölében ült.

Apuci gügyögte és csókolgatta, Persze a pasasom – mondja a kövérkés költőnő – az „Apuci" a nyakánál kezdte a visszapuszilást.

Most kidobjam? – kérdezte tőlem váratlanul, meg is indokolta, hogy én is nő vagyok és költő és ezért hívogat. A pszichiáter nem segít rajta.

Jó neked, hogy van barátod, nekem az sincs - gondoltam magamban, legfeljebb versben vagy novellában megírom az őszintét, de neki nem mondom, mármint a költő-asszonyságnak, de a pasasnak sem. Ebben a szakmában mindenki mindenkit ismer.

Az öreg író, aki mindezt már versben, novellában olvasta - most tőlem kapja, élőszóban. Kíváncsi, láthatóan nem unja. Agglegény, valami villant a szemében, valami fény, mint a ragadozók szemében éjszaka, amikor zsákmány után járnak.

Jó neki, hogy legalább van olyan barátja, még, ha kicsit csélcsap! – ezen a mondaton akadt fenn az öreg író.

Az öreg író szeme foszforeszkálni kezdett.

De én akkor nem vettem észre, költői vetélytársamról és zaklatómról meséltem tovább. Idéztem a verseiből. Szóval mondtam a magamét, amig meg nem csörrent a telefon. Így aztán az öreg írótól elnézést kértem.

Persze, hogy a költőnő volt a lakótelepről.

Az öreg író ivott egy pohár vizet. Aztán feltűrte az ingét és vakargatta az odaégett rántást.

Czine Árpád alkotása

netflix

egy bécsi melegbár mellékhelyiségében sírsz.
közben csak arra tudsz gondolni, hogy az
alkoholmentes koktélod drágább lesz,
mint a többiek bombay-tonik
kotyvaléka. ezt írod
le először.

és megint leírod azt is, hogy nem tudod, hogy
ez vers-e...de hagyjuk ezt a szálat. az viszont nem
lehet szó nélkül hagyni, hogy állandóan csak a hálátlan
hajléktalanokról keseregsz, most éppen erről az idős
hölgyről, aki megint csak egy mc'donalds-os poharat
tartott feléd, miután leszálltál a bécsi vonatról,
vagyis a prágairól, de te bécsben pattantál

fel rá, és mielőtt bementél volna a dohányboltba,
bedobtál neki egy százast, aminek nagyon örült,
de amikor kijöttél, és ismét pénzt kért tőled,
már meg sem ismert és már te sem nem adtál
neki semmit, ezért jól utánad is szólt, hogy
dögölj meg, mert egy igazi mocskos
patkány vagy.

egyébként ez a szöveg aznap született,
amikor megérkezett a temuról a teljes egészében
általad szerkesztett falinaptár kern andrás fiatalkori
fortepanos fotóival, ez nem tartozik ide, de azt reméled,
hogy hátha elvontabb lesz tőle a szöveg, ahogy attól is,
hogy az imént posztoltad charles forsman
új képregényét, az „ex utero"-t,

amitől el kellett gondolkodnod azon, hogy miért nem
lehetnek egyes képregények kötelező olvasmányok,
mert ez speciel most keményen felkent a falra,
annyira bejött. műmájer... nem csak te ismered
forsmant, netflixet meg mindenki néz,
esetleg csak letagadják, mint
régen a valóságshowkat
azokból az időkből,

amikor még példának okáért
tudtál egy hajléktalannal természetesen
viselkedni, és nem csak azért, mert
még gyerek voltál.

MARCZINKA CSABA

Elporoszkálunk?

Tarr Béla emlékének

megvert lovacskánk
nyomában torinói
utcán vagy talán
Viharsarokban avagy
esetleg Baranyában

elporoszkálunk
harci csörömpölésben
„lenyomó" zajban…
(mi marad rólunk „majdan",
ha egyszer „kitör" a béke?)

Orkesztika Nővér

V. Gabinak

Álmaidban te is ott vagy
száz év előtti avantgárd
mozgásszínház kis színpadán!
Csak egy „hellénes" lepel takar,
rejtélyes igéket suttogsz
ekszatikus táncod közben…
(később Vali[1] és Isadora [2]
ölelnek át a körtáncban)

(te vagy az új fölesküdött,
ifjú Orkesztika Nővér
– „újaszkéta" kutatólány
mozgásművész-varázslatban)

AI-terror?

ha „felfejlesztjük"
a gépünk 200 IQ-ra már...
– mi megmaradunk?

(vagy majd tenyésztünk
génmutáns cápát s tigrist,
hogy felzabálják?)

(vagy az AI „tenyészt"
helyünkre klónképeket?
az lesz „valóság"?)

1 Vali: Dienes Valéria, a hazai orkesztika mozgalom alapítója
2 Isadora: Isadora Duncan, énekes és táncosnő, a mozgalom inspirálója

LÉTAI ESZTER

Posztoperatív állapot

Altatás nélkül maradtál, mondtad,
miközben a fény túl közel hajolt,
és minden árnyék vallomást tett,
a szívem pedig nem dobogott, csak jegyzőkönyvezett,
mintha fontos lenne megőrizni,
milyen sorrendben romlott el bennem a hangod,
mert amikor azt mondtad,
csak egy apró beavatkozás lesz, nem sejtettem,
hogy közben átnevezed bennem a dolgokat,
hogy a szerelemből kockázati tényező lesz,
az emlékeimből fertőzött szövet,
és mire a fény végigcsúszott a falakon,
már nem tudtam eldönteni, ki fekszik az asztalon,
te, vagy én, mert a mellkasom nyitva maradt
egy gondolat erejéig, elég hosszú ideig ahhoz,
hogy meglássam, nem a szívem hibás,
és ahogy a kezed belém nyúlt, nem gyógyítani,
csak ellenőrizni, hogy még reagálok-e az érintésedre,
a mellkasomban lassan kialakult egy tér,
amit már nem lehetett varrattal lezárni, mert nem seb volt,
hanem hiány, egy pontosan kimért üresjárat,
ahol már csak az idő dolgozott tovább, szakszerűen,
még rá nem jöttem, hogy a műtét sikeres volt.

Infúzió

Az állvány árnyéka rám dől,
mint egy hosszú, türelmes kérdés,
és én aláírom a csenddel,
hogy ma is hajlandó vagyok
részt venni magamban.

A folyadék lassan tanul meg engem,
először idegen nyelven beszél,
de aztán megértem,
hogy a testem a fordítóprogram,
mely minden hibát szó nélkül javít.

A tű egyetlen pontos kijelentés,
amit nem lehet félreérteni:
itt maradsz, amíg eldől,
mi marad belőled.
És amikor kiürül az üveg,

nem érzem magam többnek,
csak kevésbé hiányosnak —
mintha egy vázlatból kitöröltek
volna néhány fölösleges sort,
de a cím maradt: ideiglenes változat.

MOLNÁR MÁRIA

„A vers számomra ünnep”

A 70 éves Bakos Pál köszöntése

„Egy gondokkal teli korban születtem, mégis gondtalanul. Kijártam az élet kötelező és önként vállalt iskoláit, tapasztalatot gyűjtöttem, végigjártam az élet rögös útjait, de most itt vagyok, és lassan a 70. életévemet töltöm” – nyilatkozta magáról Bakos Pál, akivel kocsordi otthonában beszélgettünk.

Bakos Pál 1956. szeptember 23-án született Kocsordon, Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegyében, ahol közel ötven esztendeig élt. Életútja később Nógrád vármegyébe, Nézsára vezette, majd Vácra költözött. Az évek során ezt a vidéket is mélyen a szívébe zárta, különösen a Dunakanyar varázslatos szépsége ragadta meg.

Vác és környéke nemcsak otthonává vált, hanem ihletforrásává is. A természet és a táj harmóniája számos gondolatát és írását gazdagította, amelyek a Váci Napló és a Váci Polgár hasábjain jelentek meg. A váci évek alatt is tartotta a kapcsolatot szülőföldjével: Pénzes Ottó mátészalkai tanár jóvoltából több műve látott napvilágot a Mécsvirág című újságban.

Kilenc év után ismét hazatért szülőföldjére, hogy beteg édesanyját ápolja. Az elmúlt években több barátját és pályatársát is elveszítette – köztük Kántor Zoltánt és Hatvani Dánielt –, édesanyja pedig 2021 decemberében hunyt el. Újabb verseit a Hegedűs Péter által szerkesztett Hírhozó közölte.

Bakos Pál a Kraszna című egykori folyóirat alapítója és szerkesztője, nevét a közéletből is jól ismerhetjük. 1975 óta több napi- és hetilap rendszeres tudósítójaként számolt be Szatmár, Bereg és a Dél-Nyírség kulturális és gazdasági eseményeiről. Irodalmi munkásságát 16 antológia őrzi, többek között a Távol és közel című kötet. Saját kötetei közül többet a Nap Alapítvány adott ki 2008 és 2012 között, néhai barátja, Maczó János közreműködésével. Verseit a Mária Rádióban Papp Anna szerkesztő több alkalommal, félórás műsorokban mutatta be.

A költészet mindig is meghatározó része volt életének. „A verset, illetve magát a költészetet egy magasabb rendű fogalmazásnak tekintem” – vallja. „Olyan különleges eseménynek, amely fényt ad az életünknek. A hétköznapokban munkaruhát öltünk, és végezzük a ránk bízott feladatokat. A vers számomra ünnep.”

Számára a vers a megállás, a tiszteletadás pillanata: amikor kalapot kell emelni, esetleg meghajolni. Hisz abban, hogy a szép szó akkor is fontos, amikor öröm ér bennünket, és akkor is, amikor fájdalmat hordozunk. A líra kapaszkodót ad, segít kimondani a kimondhatatlant.

Akár a történelem eseményeit idézi fel, akár tájat vagy emberi sorsokat örökít meg, verseiben mindig a szebb, nemesebb, magasztosabb pillanatot keresi és mutatja meg. Ezt az élményt szeretné átadni olvasóinak – mindazoknak, akik még hisznek az ünnep rangjában és a szó megtartó, vigasztaló erejében.

Az utóbbi években egészségi állapotának romlása miatt már kevesebb lehetősége nyílt az alkotásra, de korábbi művei – versei és írásai – megőrzésre kerültek családja körében.

A 70. születésnap alkalmából tisztelettel és szeretettel köszöntöm Bakos Pált. Kívánok számára jó egészséget, békés, derűs éveket, s hogy a szó ereje, amely egész életében kísérte, továbbra is erőt és vigaszt nyújtson.

Isten éltesse sokáig!

Czine Árpád alkotása

BAKOS PÁL

Emlékszem

Emlékszem...
fagyos, dermedt volt a reggel;
zúzmarát virágoztak a fák
az eresz könnycseppjei szoborrá nőttek, míg elvonultak az éjszakák.
Emlékszem..,
akkor még vártuk a találkozást.
Üres állomásokon bolyongtunk,
vonatok sem jártak, hallgattuk a hangtalan zakatolást.
Csak a dér fehérlett:
fényesen dideregtek az acélsínek, fogtam a kezed; az melegített:
pirosat jelzett a szemafor.

Marosi Ősz

Mosolygott rám a város.
A templom előtt István
és Gizella intett. Szép
volt az ősz, bárányfelhők
ültek a hegyeken. A
Dunán hajó ringott.., egy
sárgult gesztenyelevél
megsimogatta a kezem.
Féltettelek; a közelgő
éjszaka magányától,
a kőbe dermedt láva
haragjától, a széltől,
poros országutaktól,
ajándékba kapott hazug
szavaktól. Féltettelek.
Jegenyék őrzik az álmod,
völgyek illatát kiáltod,
míg válladon megpihen
a harang utolsó szava.

Most

Tisztelettel Dobai Jánosnak,
Vác város díszpolgárának
a Mátyás király kiállítás elkészítéséért

Böjti szelek kacérkodnak
keringőznek, simogatnak,
táncot járnak, patkót vernek,
igazi királyt ünnepelnek.
Most a rege újra éled,
száz kódexből száll az ének,
szép Budáról Kolozsvárra,
megy a király álruhában.
Országot jár, törvényt alkot,
aranyeső arany malmot
hajt a réten, zúg a patak,
szegény molnár dalra fakad:
Vajh ha Mátyás most is élne,
Visegrádra hazatérne,
holló ülne palotáján:
ezerarcú ezer márvány;
csillag mint szem sosem láthat,
terítsen rá tündérfátylat.

Utak

A semmibe futó,
a végtelen, szekér
taposta dülön baktatok.
Előttem síkban a nyár,
már a délután pora
öleli lábam, öleli
vállam. Jó lenne bírni,
hazáig vinni a szót is:
Himnuszt dúdolni a fáknak,
köszönni a pettyes
katicáknak, virágot
szedni a réten, füvek
illatát becéznem; harmattal
terítni ágyam, takarózni
puha éjszakában.

Utolsó ítélet

A kövek utolsó
koppanása, az éjszakák
csillogása, málló
vakolat a barna falon
kihűlt sárguló tavaszon.
Fénytelen égen szundikál
a Nap. Madarak dúdolják
lázas dalomat. Megáradt
folyók, vért habzó tengerek
szempillád a szélben gyöngén
megremeg. Száradó nyárfa
korhadó gyökér. Megsebzett
a május; havat hord a szél.

Szegény vagyok

Szegény vagyok; kitagadott
szürke napszámosa a földnek.
Harácsolók? Ingyenélők? -
arcomba röhögnek. Szekerem
is megrakva már minden földi
jóval. A kezemben tiltott
gyümölcs: perlek a kígyóval.
Lassan - lassan szomját oltom
a beomló kútnak; Vörös
hangyák, hőscincérek lábam
elé futnak. Szegénységem
hogyha kéred megosztanám
véled; S ajándékul adnám
hozzá felét a reménynek.

OROSZ MARGIT

Makacs hűséggel

Tollas Tibor költő-író emlékének, költészetének adózva

Tollas Tibor költőre, szellemi hagyatékára emlékezem, az összetartozásra, a ránk hagyott szellemi értékek mellett a tett erejére, a sorsfordító cselekedetre, s az emlékezet ébrentartására törekszem. A szó és a tett egységének tükrében értelmezem írásait. Ennek az egységnek a megnyilvánulását érhetjük tetten az alábbi Tollas-sorokban: „Nemcsak a szó, nemcsak a vers, / a tett, mi fennmarad…/ A tett az Időbe ereszt / mély, szívós gyökeret,"

Kecskési Tollas Tibor 1920. december 21-én született a Borsod megyei Nagybarcán. Apja, Kohlmann Tamás ezredes arra volt büszke, hogy nagyapjának testvére, Kohlmann József, császári tiszt, 1848-ban, mint táborkari honvéd-ezredes az osztrák és cári seregek ellen harcolt a magyar szabadságért. Anyja, Kecskéssy Jolán, aki édesanyjától, született Gelei Katona Zsuzsannától, a református zsoltárfordító leszármazottjától, nemcsak a szülői házat, de a haza szeretetét is örökölte, melyet négy gyermekének adott tovább. Az anyja családi nevét 14 éves korában vette föl a költő. Középiskoláit Kőszegen, majd egy év után hét évet a soproni Rákóczi Ferenc Honvéd Reáliskolai Intézetében végezte. Innen került Budapestre, a Ludovika Akadémiára, majd 1940-ben avatták hadnaggyá. Hadibeosztásban 1945 tavaszán mindkét keze súlyosan megsebesült. 1945-ben az úgynevezett demokratikus honvédség tisztjeként szolgált. 1947-ben hamis vádakkal letartóztatták. A kiszabott tíz év büntetésből kilenc évet letöltött, majd a politikai perek felülvizsgálata után, 1956 júliusában szabadult. A váci börtönben gyűjtötte egybe az első magyar szamizdat írásokat, a *Füveskertet*, összesen 12 kézzel írott füzetet, mely celláról cellára vándorolt, végül falba rejtve várta sorsát. Három példányt sikerült közülük nyugatra csempészni. Nagyrészt ezekből válogatva adták ki Bécsben a már említett versantológiát, a Füveskertet. Bármennyire is paradox, az összezártság fölszabadította a szellemet.

Az 56-os forradalomban a budapesti Nemzetőrség összekötő tisztjeként vett részt, majd a vereség után emigrált. 1956 decemberében Bécsből Nemzetőr címmel útjára indult az általa alapított egyik legnagyobb hatású emigráns irodalmi lap, amelynek negyven éven át volt a szerkesztője és a kiadója. Az újságban igyekezett életben tartani az 56-os forradalom eszméit. Tollas Tibornak köszönhető - Az 1956-os magyar szabadságharc visszhangja a nagyvilágban alcímmel megjelentetett – Gloria victis-antológia is. Az idegenben élő költőről, tevékenységéről így ír Medvigy Endre irodalomtörténész: „Az emigráció fennmaradását és a magyarság megmaradását szolgáló kovász-ember, aki gyújtóhatású szónok, szervező."

Család, otthon

1958-ban Bécsben megnősült. Magyar felesége, Kecskési Mária (Maja) etnológus, aki 1967-től a müncheni Néprajzi Múzeum tudományos munkatársaként tevékenykedett. Három gyermekük közül Tamás és Csilla Bécsben született, Krisztina lányuk már müncheni otthonukban látta meg a napvilágot.

Költővé válás útja

Tollas Tibor embert próbáló, mostoha körülmények között nőtt naggyá, érett költővé.

„Költészete a nyugati, sőt az egyetemes magyar irodalomban is egyedülálló jelenségnek számít. A hajdani katonatiszt előtt a börtönben világosodott meg történelmünk megannyi baljós mozzanata, személyiségét - parányi mécsem: a hitem – a „börtön-világosság" szabadította föl. Lírájának klasszikus darabja a *Bebádogoztak minden ablakot* mindennél világosabb protestálás a zsarnokság ellen. 1956 tavaszán ugyancsak a váci börtönben született Összeomlás című elbeszélő költeménye, amely a második világháború poklában szenvedő magyar hadsereg visszavonulását önéletrajzi elemeken keresztül idézi fel – megrázó erővel. Nyugatra menekülése után – a magyar forradalom igazságait éltetve – Tollas költészete tovább gazdagodott. Nem csupán társadalmi kérdések kerültek érdeklődése homlokterébe, hanem – lásd későbbi köteteit – a család, az otthon, a szerelem, a férfi és nő harca a személyiséget gazdagító boldogságért." (Szakolczy Lajos)

Bár a naiv hangú zsengék, a magyarnóta-szerű fájdalmas rigmusok is figyelmet érdemelnek (*Ezüst habokon; Virágzik a cseresznyesor;),* de úgy vélem, sokszor hallott, megírt élményeket ismételnek, amit a költő saját élményének érez, talán menekül a valóságtól. Ezt példázza *A dal* című verse is*: Álomhajó szívtengeren, / Lebegve harmatcseppeken / Vagy képzelet szőtt mennyei alak, / Igen, emlékszem, csak álmodtalak.*

Fiatalkori költészete, e zsenge hajtások után, a rabságban teljesedik ki. Így lett különleges pálya az övé, és nem kevésbé rendhagyó, hiszen, mint már korábban utaltam rá, a versíró fiatal személyiségét a börtön szabadította föl. A börtön jelentette számára, mint megannyi rabnak: Kárpáti Kamilnak, Béri Gézának, Szathmáry Györgynek, Gérecz Attilának, azt a helyet, a „szabadegyetemet", ahonnan a fény felé nyújtózkodhattak.

Az életből csak ennyi fény maradt:
Csillagos ég, tenyérnyi napsugár.
Ezt vártuk nap-nap, homályos falak
Üregéből esténkint-délután.
S elvették ezt is, a tenyérnyi napot,
Bebádogoztak minden ablakot.

Mindmáig aktuális, leghíresebb „történelmi" verse a *Bebádogoztak minden ablakot.* A tizenegy versszakra tagolt sodró lendületű költemény lázad a börtönlét, az egyetemes rabság ellen, fogcsikorgatva pöröl, gondolatait a történelmi háttér sodorja, a minden embert megillető lélegzés, az ember joga, a szabadság képi ereje.

„A rádiók csak üvöltsék rekedten
A szabadságot s az ember jogát."

„S Váctól Pekingig zúgják a rabok:
„- Ha nem vigyáztok, az egész világon
Bebádogoznak minden ablakot!"

Börtön a börtönben, ahol a *Húsz szem cseresznye* a szabadság jelképeként villan: „*S eggyé lettünk, mint eljegyzettek, / Krisztus testének sejtjei, / Kikben egy lélek fénye reszket, / de nem tudják kizengeni",* s az itt zengő karácsonyéj lesz a szabadító, a betlehemi fényben*: „Királyaid csillag vezette / S nem állta útjuk senki sem. / Engem hét falon át hozott hozzád / Parányi mécsem: a hitem." (Fekete karácsony)*

Személyiségében két véglet találkozik: az érzelmesség, a játékosság, s ennek ellentéteként az igazságot hirdető indulat. A nyugati világban, amikor Kodály zenéjét hallgatta az „otthonos otthontalanság" szólalt meg lelkében, született verssé, miként a Hiába című verse is példázza:

„Hiába harminckét torony, / München harangjai, / bennem kéttornyú otthonom / visszhangját hallani."

Lírája egyre bővült, gazdagodott. A Csak ennyi fény maradt (1959), a Járdaszigeten (1967), az Eszterlánc (1969), az Irgalmas fák (1975), megjelenését követően az ötödik verseskötet, az Évgyűrűk (1979), saját alkotások mellett angol, német, francia műfordításokat is tartalmaz. (Pl: Goethe, Heine, Paul Verne, Robert Burns műveit fordítja.)

A 70-es, 80-as években keletkezett költeményeiben, így a Forgószélben (1983), Varázskör (1988) és a Hazafelé Válogatott versekben (1991) nem csupán a társadalmi-nemzeti sorskérdések foglalkoztatták, hanem a hazai táj, a gyermekkori emlékképek, a szerelem, az anyanyelv, a szülőföld iránti szeretet, a család ismétlődő témái költészetének. A szerelem mélyülése, az apai érzés jövőt teremtő boldogsága meg-megcsillan verseiben: „*Most még , miénk vagy katicabogárka, / a tenyerünkön tartjuk sorsodat / s inkább nap-nap hiszünk a csodákba', / hogy nem röppensz el, minden így marad, / te csonka ágon nyíló csöpp szirom,/ Csilla virágom, csillagom." (Altatódal Csillának).* Több versének központi motívuma a fa, az élet-halál metaforája, konkrét, de érzelmeket megmozgató tárgyfelsorolás: „*Életfa, szemöldökfa, karfa, ajtófélfa,/ ….. , / lármafa, szolgafa, bitófa, fejfa, kopjafa, / koszorúfa, keresztfa." (Fából faragott litánia – részlet)*

Létösszegző, Istenbe vetett hitét bizonyító imádságok, fohászok is megszólalnak köteteiben. *(Könyörgés szép halálért)* Több versében felidézi a művésztársak, költő-rabtársak emlékét is. *(Több mint húsz éve eltemettünk / fiatal költő szép halott / arcodon börtön sápadtsága, / bíbor virág, rá vér fagyott."* – a *Beszélő* című költeménye Gérecz Attila emlékére íródott.

Hazafelé

A Hazafelé válogatott verseket tartalmazó kötetének egyik legszebb vallomása a kötet címadó verse, amelyben a hazatérés sokszor megálmodott pillanatait ragadja meg. Miért szép? Erre a kérdésre keresem a választ Tollas Tibor Hazafelé című versének tükrében.

Különös feladat magyarázni a „magyarázhatatlant", a költő érzés-és gondolatvilágát. A vers egy lelkiállapotnak, közérzetnek a kifejezése, amelynek megértése függ az olvasó érzelmi hőfokától, nyitottságától. A verselemzés tehát nemcsak értelmi magyarázat, hanem betekintés a költő lelkivilágába, ábrázolásmódjának jellegébe, így ad egyfajta esztétikai alapot, s egyben élményt az olvasó számára.

Tollas Tibor e versének megközelítése kihívás, tekintve a költemény születésének körülményeit: A mű 1954-ben íródott a váci börtönben. A rabságban megszületett költő honfoglalása, amikor fölfedezte és megértette létének lényegét: hiába a fogság, a lélek szabad, s a szülőföld, - a bükki táj, a Bánvölgye, a szülőfalu, Nagybarca – várja hű fiát. Ezt az érzés-és gondolatvilágot úgy tudja kifejezni, átélni, hogy azok számára is újat mond, akik születésük óta ebben a környezetben élnek.

A Hazafelé arról tesz tanúbizonyságot, hogy a költő olyan fundamentummal indult a világba, melyet a szülőfaluhoz, az édesanyához való feltétel nélküli ragaszkodás jellemez.

A költemény fő motívuma a szeretet, elsősorban az anya iránt érzett mély gyermeki szeretet, a szülő gyermek apoteózisa, amely a verset egységbe zárva jelenik meg az első és az utolsó versszakban.

Az első versszak metaforája egyértelműen kifejezi az anya utáni vágyat:

„*…mágnese a szeretet. / ……/ anyám annak sarkköve.*"

Hasonlata pedig a helyes útmutatást adó anyai szeretet, ha úgy tetszik útravaló megfogalmazása: „*Mint az iránytű úgy mutat / Mindig haza és jó utat.*"

A második versszaktól a természet mély jelentést hordozó képeivel bemutatja a bükki táj jellegzetességeit, szépségét, a metaforikus kép érzékelteti a hazatérő költő végtelen örömét, „*piros batyuját*".

A vadnai állomás után még csak fölsejlik a gyalogoló költő előtt a kicsiny falu, Nagybarca téli képe, ám annál diadalmasabban hirdeti metaforáival, táncos ritmusával a hazatérés diadalát: „*Szívem csengőit hallgatom.*" …… „*Betűzi:- Jön már a fiad -! / Kottái élő verebek / Kottázzák ki a nevemet.*"

A természet és a költő örömteli összefonódása, egymásra találása ez a vers. E találkozás reális, megfigyelt valósággá lesz a megszemélyesítések és hasonlatok által.: a híd megcsodálja a poétát, *"Gömör, mint szép lány, úgy könyököl,"* hívogatja a költőt, majd váratlanul tűzként gyúl ki a nyolcadik strófa rendkívül élénk, izzást idéző sora: „*Kigyúl az ég és meghasad, / Most öntik Ózdon a vasat. / A hegytetőkről üzenet, / A Bükk nyújt örömtüzeket.*"

Mintha csak ez az izzás azért lenne, hogy ennek ellentéteként visszatérjünk a szülőfalu tiszta, őszinte, nyugalmat árasztó szeretetéhez, mely érzést a megszemélyesítés,

jelzők halmozása és az alliteráció jelenít meg: *„Falum megismer, integet, A nénje / Pólyája puha, friss, fehér, / A nénje húzta rá, a tél.*"

Így érkeztünk meg az utolsó versszak már-már himnikus szárnyalásához, mely a fokozás eszközével élve kiragadja az élet örök szimbólumát, a gyermek-szülő szoros kapcsolatát: *„…anyám szeme vár, / Minden gyémántnál ékesebb, / Minden csillagnál fényesebb, / A menny sincs soha oly közel, / Mikor az anyám átölel.*"

Tollas Tibor Hazafelé című tájversében a hazatérés pillanatainak hatását, az öröm kiteljesedését ragadja meg. Harmonikus egységet teremt a külső világ ábrázolása és az ember legbensőbb érzéseinek kifejezése között. Ezt az összetartozást, természet és ember szoros kapcsolatát hivatottak hangsúlyozni a sorvégi összecsengések, a páros rímek is.

A mű középpontjában az ember áll, aki átéli a boldog hazatérés élményét. A látomás, a megjósolt hazatérés 1990-ben valósággá lett. Ekkor látta viszont hőn szeretett szülőfaluját, Nagybarcát. Ahogy álmaiban már annyiszor, a valóságban is Vadnától gyalogosan érkezett*: „Szánkó helyett hát talpamon / Szívem csengőit hallgatom.*". Így köszöntötte a fehérbe öltözött havas tájat, szülőhelyét, s az őt szeretettel váró embereket, régi barátokat, iskolatársakat, egykori szomszédokat. Ezt követően több alkalommal hazalátogatott. Különös iróniája a sorsnak, hogy a szabad világban megjelent versei – akár a börtönben írottak – sokáig csak „csempészáruként" jutottak haza. Azonban nagy elégtételt jelentett számára, hogy az 56 után felnőtt fiatal „búvópatak-nemzedék"-nél visszhangra találtak ezek a versek. A sors ajándékaként közel félévszázados hazai hallgatás után szabadon is eljutottak versei az otthoni olvasókhoz.

Szülőfaluja őrzi emlékezetét

Tollas Tibor 1997-ben hunyt el Münchenben. Végakarata szerint hazai földben nyugszik, szülőfalujában, Nagybarcán.

Emlékét mi, a Bánvölgyében, a nagybarcai emberek, és a környéken élők egyaránt őrzik. A Tollas Tibor Emlékház, a költő egykori szülőháza a település kulturális központja: közösségi találkozások, kulturális események színhelye. Helyet kapott benne a Tollas Tibor Emlékszoba, a Dr. Almássy Balogh Pál, Kossuth háziorvosának életét bemutató emlékszoba, a Kecskési Tollas Tibor Könyvtár, a helytörténeti szoba és a Falumúzeum. Az emlékház parkjában áll a Lakiteleki Népfőiskola által adományozott kopjafa, amely Tollas Tibor életútját jelképezi, és amelynek párja a Lakiteleki Népfőiskola parkjában található.

A költő születésének 100. évfordulója alkalmából a *Tollas Tibor Öröksége című pályázat* keretében többnapos rendezvénysorozat valósult meg. Az ünnepi megemlékezést a hagyományt követő 24. Nemzetközi Tollas Tibor Szavalóverseny nyitotta meg, ami idén 26. alkalommal szólította meg határon innen és túl az általános és középiskolásokat.

Örökség címmel versfilm készült Tollas Tibor verseiből a költő születésének 104. évfordulójára Belényesi Miklósnak köszönhetően, amit 2024. december 27-én mutattak be először.

Nagy megtiszteltetés számomra, hogy két előadó mellett a film versmondójaként 12 Tollas –vers gondolatait, érzéseit tolmácsolom, s a filmbeli szereplésem által is részt vettem a költő szellemi hagyatékának ébrentartásában.

A Tollas Tibor Emlékház falán immár emléktábla hirdeti, itt született és itt töltötte gyermekéveit a költő. Az emléktábla elhelyezését a Lakitelek Népfőiskola Alapítvány, a nagybarcai Kecskési Tollas Tibor Emlékére Alapítvány és a költő családja támogatta. Ünnepi beszédet Lezsák Sándor mondott. A műsorban Tollas Tibor versei mellett fölcsendültek a költő kedves népdalai gyermekei tolmácsolásában. A megemlékezésen részt vett a költő három gyermeke, Tamás, Csilla és Krisztina, két unokája: Péter és Attila, Borsod-Abaúj-Zemplén vármegyei Kormányhivatal, a környező önkormányzatok vezetői, Nagybarca küldöttei, valamint mindazok, akik emlékét őrzik.

A lélekemelő ünnepi együttléten a diadalmas új emberre, a költőre, a megtett életút állomásaira emlékeztünk. Arra az életútra, amely Nagybarcáról indult, és amit „makacs hűséggel" járt végig, hogy aztán végrendelete szerint ez az út Nagybarcán érjen véget.

A „varázskör" bezárult, 1997-ben Tollas Tibor végleg hazatért.

Emléktábláján kőbe vésve áll: *„Szülőfalum, ha el is hagytalak, /makacs hűséggel követsz te engem"*

Czine Árpád alkotása

SZILÁNKOK

SARUSI MIHÁLY

Írni, de minek[1]

Tiszán innen, Tiszán túl – Ördöghgel, Nagy Gáspárral, Alexával, Csurkával. Pörben-párban? Kezdvén kezdve – az időrendhez igazodva Ördögh Szilveszterrel. Hogy s mint. …esett a társalkodásunk. Ellen, mellett.

A Tisza (a Körös /meg a Maros/) táján.

Egészen pontosan a Tiszatáj mentében. 1986-ot követően.

Szóval hogy a szegedi folyóirat betiltása és hatósági újraindítása után valamivel.

Jó kis négyes. …nem mondom. ’87-ben Nagy Gazsi írja, miért adok az átvarázsolt – átírt? ‑ Tiszatájnak. Előtte valamivel Ördögh Szilveszter, hogy azért mégis, mi az, hogy nekem annyira ellenemre van a sztalinizmus. Ő épp a kommunisták magyarországi pártja Központi Bizottságának tagja készül lenni, én ekkor még, neki pláne, csak Zsugás Vilit és bandáját mertem nyíltan lebarmolni, Lénineket, a komenizmust még nem, csak magamban? Hogy Gazsival ellentétben örvendezzen Tiszatáj-beli kisregémnek. Majd év végén Alexa Karcsi, hogy azért, Miska, mégis… Majd ’89-ben gyüjjék Csurka Pista bátyánk fölkérése, dolgozzunk a Magyar Demokrata Fórum hetilapjába, a Magyar Fórumba. Lassan negyven magyar esztendővel ezelőtt. Hogy mik nem történtek velünk? Korábban valamiért „félretett” – eldugott? – levelek ezek. Kerestem, kerestem őket, sehol sem leltem. Hogy most előkerüljenek. Mindeddig a KGB-re fogtam e levelek eltűnését. Suttyomban eltulajdonították őkelméék, netán én rejtettem el őket előlük úgy, hogy aztán nyomuk vesszen. Szent Habakuk! Megkerültek. Hogy csodák csodájára a Karcsinak küldött hosszú válaszom gépelt piszkozata megmaradjon. Így ebben az esetben sem utólag igyekszem kitalálni, mi is lehetett a válaszom. Előre tudtam, hogy még hasznomra lehet? Nem utólag okoskodom úgy, ahogy. Ahogy megőriztem Ördöghnek küldött válaszleveleimet is.

KGB-szindróma? Amikor írtam 2015 táján INNEN A RÁCSON címmel Levelesládámból nevű sorozatom nyitó darabját, egyik sem került elő. Ezek kimaradtak. Mert az 1990-es „rendszerváltás” előtti években a rám nehezedő titkosrendőri szimat-szag illata akkora bűznek tűnt, hogy épp ezeket mélyen eldugtam… szekrény, láda, fiók (ki tudja, micsoda) aljába, sarkába, tetejére, zugába. Hogy aztán csak előkerüljenek. Előbb az egyik – Csurkáé ‑, majd ím, e három másik levelezőtárs küldeménye is. KGB-szindrómánk jeleként. Nagy baj lehetett. Mert nem a policáj lopta el (belopózva, vagy csak akkor csórta el valamelyik gyászvitézük, amikor nem figyeltem oda, netán fedett házkutatás alkalmával), hanem mi magunk dugtuk el (majdnem örökre elveszítve). Sokat persze nem veszítettünk volna. Ha. …ha.

1 Részlet a Levelesládámból című sorozat készülő újabb könyvéből.

Szilveszter az Új Írástól

Bajban a HANYATT-ÚSZÁS. Ördögh Szilveszter korábban eltűntnek hitt levelei 1987-ből valók. Az Új Írás levélpapírján küldi őket. Az én – másolatban megmaradt – válaszleveleim az övéihez hasonlóan igen terjedelmesek. 1983-tól volt Juhász Ferenc lapjának a prózaszerkesztője, 1988-ban már a Tekintetet alapítja. Leveleit a New York palotából küldi, s ezekben a Zrínyi Könyvkiadónál 1990-ben megjelenő HANYATT-ÚSZÁS írásaira utal, illetve azokról folyik köztünk az eszmecsere. Érvek ellene (ellenük), mellette (mellettük). Az első „félretett", így a 2017-ben INNEN A RÁCSON címen megjelent kötetben közölt Ördögh-levélesszémből kimaradt négy küldemény közül az első 1987. március 2-án került postára. „Juhász Ferinek küldted ugyan kéziratodat, de ne lepődj meg, mert én jelentkezem." Két évtizeddel korábban Juhász a Szépirodalmi Könyvkiadótól ijedten küldte vissza addigi költeményeim válogatottját tartalmazó vaskos kéziratomat – teljes joggal. „Elöljáróban: többen elolvastuk »elbeszéléseidet« (a műfajra még visszatérek), Juhász Ferenc is. Meghánytuk-vetettük, amit gondolunk felőlük. (Nota bene: én a Tiszatájban közölt írásodat is olvastam, aminek ugyan Hanyattúszás volt a címe – jelezvén, hogy a részlet, a történet egy nagyobb kompozícióból való…) Mivel az egészet – a teljes Hanyattúszást – nem ismerhetjük, kénytelenségből is a részletek teljességében kell gondolkodnunk. Apróbb-nagyobb (egybevágóan érzett) gondjaink vannak. 1/ Elbeszéléseknek jelzed az írásokat, pedig te tudod a legjobban, hogy nem azok, a szó igazi, műfaji értelemben. Az, hogy dolgoztál és sokat a szövegszerkesztéssel a beszéltetés-faggatás-lejegyzés után, nem kétséges, miként az sem, hogy a te művednek tekintendő egyedül a kézirat. Mégsem elbeszélések ezek, hanem szerkesztett dokumentumok. (A »kötözködés«< tartalmi-formai lényege talán ismeretes előtted Csalog Zsolt munkásságának visszhangjából… Hogy világos és egyértelmű legyen, amit erről mondani akarok-akarunk: Móricz regénye, A boldog ember szintén beszéltetés-lejegyzés eredménye, de meglehetősen nagy átformálással, általánosítással, elvonatkoztatással – a konkrétumok mellett. Emiatt lett Joó György Papp Mihályból… Mert Joó György élete ebben a megformálásban sokak, nagyon sokak élete – míg Papp Mihályé, minden hasonlatosság ellenére csak az övé lett volna. Tehát nem a *szerzőség* a kérdéses, hanem a műfajból törvényszerűen következő általános érvény. Az elbeszélés, a regény – korhoz kötődve is – elvben kortalan igazságú. A dokumentum pedig korföltáró, kormegvilágító. Gondolkodj ezen…" Lett volna min, ha lett volna min. Mert nem a műfajjal van baj, hanem hogy a szerző szerint nyilvánvalóan kortalan gazság a bolsevista elnyomás, hazánk szovjet megszállása, népünk náci vagy bolsi (meg mindenféle) megnyomorítása. Hogy lenne kortalan igazság az NKVD és a KGP Gestapóhoz hasonlítása… Valóban agyrém – bizonyos nézőpontból.

Igaz a történet, vagy mégsem. „…2/ Apróság: mottódban anonimizálod – előttünk ismeretlen okból – Dobos Ilonát." Ő írta le, hogy kutatóként nem találkozott a második világháborút idéző (népi elbeszélő műfajként jegyzett) igaz történettel. Meglehet, ezzel arra utaltam: ki hallott ilyet, ki nem. A magamfajtának nem kellett meséltetni az embereket, regélték maguktól is, mi történt velük a háborúban: a harctéren, a nyugati

vagy ruszki fogságban, a honi meg a szovjet kényszermunkatáborban, vagy épp már a háború után a proletárdiktatúrának állított kommunista rémuralomban. A náci haláltáborok túlélői meg valóban nekem sem regéltek az átéltekről – mert óvatosságból, együttérzésből, szeretetből nem kérdeztem közülük senkit, nem akarván fölzaklatni őket a borzalmak fölidéztetésével. Sajnos elmulasztottam, hogy apám legjobb barátainak egyikét, aki a feleségével élve jött haza ebből a pokolból, kikérdezzem. Az egyik túlélőt – jeles csabai könyvtárost – csak a történtek után fél évszázaddal hívtam segítségül: megkérdeztem tőle, melyik az a könyv, amelyik egymaga bemutatja pontosan, mi történt 1944-ben zsidó honfitársainkkal. Némi gondolkodás után a Sorstalanságot ajánlotta. S Kertész művénél jobbat nem tehetett a kezembe. „Más kérdés:" (D. I.) „igaz megjegyzése így, kiemelten, milyen hatást vált ki?" Netán kiderül, mi köze van értelmiségünk nem kis részének a köznéphez, mit ért abból, ami a magyarsággal történt, történik. „Ugyanis ebben a formában az okozatot sejteti oknak: t.i., hogy a '45 utáni helyzet miatt nem meséltek egyetlen világháborús történetet sem." Neki nem, nekünk dögivel. „S ezzel az ok elrejtetik: hogy ezek az emberek az országgal egyetemben hogyan és miért is keveredtek bele úgy, ahogyan a háborúba." Hogyne, mentünk mi magunktól, hívatlan? Nem a kényszerűségből három apró gyermekét odahaza hagyó, frontra hurcolt öregapámhoz hasonlók rikoltozták 1914-ben, hogy Éljen a háború! A második világháborúból meg apám három bátyja jött haza rokkantan – bármelyik tehetett volna arról, hogy lőnie kellett az oroszra? Lám, volt, aki elhitte (e bolsi dajkamesét). Voltak. Vannak?

Milyenek volnánk. „…3/ S itt érkezem el gondjaink lényegéhez." Szilveszter – illetve a folyóirat szerkesztősége együttesen? – kitűnő elemzést tesz elém a HANYATTÚSZÁSról. Leleplezve, fölmutatva, miről is szól. Főleg, hogy mire föl. A dokumentarizmus fogásai és az igaz történet nyújtotta lehetőségek használatáról. Ha az értékelőnek ellenére van is a megoldásunk. „A háttérben maradsz, nem szólsz bele, nem kommentálsz – beszéltetsz, kérdezel – ez egy-egy viszontjelzésből szövegesen is kiderül –, hagysz emlékezni. Nem fér kétség őszinteséghez, tényekhez. Nincs okunk kételkedni abban, hogy íme: ártatlan emberek (asszonyok), előtte-közben-utána belekényszerültek abba, amit nem is akartak." Nincs az a magasztaló műbírálat, amely vetekszik evvel a ledorongoló elemzéssel. „Tudjuk – az egész ország, az egész nép belekényszerült. Akarta-nem akarta." A nép biztos nem akarta. Szeretni, dolgozni, élni, enni, inni. Főleg élni. (Persze a rongy ember a másikat kifosztani. A még rongyabb pedig megölni. Amilyenek voltunk, vagyunk, leszünk. „De azt is tudjuk, hogy utólag mindenki okosabb és tisztességesebb zavaros és tisztázatlan ügyekben" (a háború s bármiféle önkény nem zavaros, nem tisztázatlan, nagyon is tiszta ügy), „ha szándéka ellenére keveredett bele. Van tehát valami alig leleplezhető elhallgatás. Az, hogy meghülyíthető és ellenállásra képtelenné idomítható volt a nép (is)." Honnan ez a néputálat? „Táncsics írta: az a nép, amely hagyja, hogy elnyomják – megérdemli. Ő írta, aki egész életében épp a népelnyomás ellen küzdött, a nép fölemeléséért." Vajon van a világon nép, amelynek a történetében nem fordul elő zsarnokság? Amelyet, eszerint megérdemelt mindegyik(ünk). Fájdalmában, elkeseredésében mond ilyet az ember – Táncsics is.

Ilyen, amolyan söpredék. „A napokban véletlenül láttam egy dokumentumfilmet, Látogatás volt a címe. Bruck Edit, Olaszországban élő írónő látogatott haza, szabolcsi szülőfalujába, ahonnét anno családostul – zsidó származása miatt – elhurcolták. A könnyes-szép újratalálkozásnak volt két árulkodó – és spontán! – pillanata: a bőséges ebédre-vacsorára betántorog félrészegen egy »Jani«, és a viszontlátás örömében azt gagyogja: »Editke, én csak azt sajnálom, hogy előbb nem a cigányokon kezdték, csak aztán rajtatok.« Negyven évvel a háború után!" Mond a tahója 80 évvel a háború után is effélét. Ahogy 1991-ben, amikor Moszkvában lázadás tört ki Jelcinék ellen, a honi nekikeseredett bolsevikok egyike – nyugalmazott rendőrtiszt (egykori ávós) - mit nem mondott tettestársának a csabai Sztalin úton, a magyarországi állapotokra utalva, amazon fölbátorodva: „Lesz még itt konszolidáció!" Nyilván mert jól emlékszik, milyen módon rendezték le '56 novemberétől a piszkos ellenforradalmárokat. Gazember itt, amott – nem? Ahány, annyiféle söpredék. De „A másik: az egyik néni – parasztasszony – az ünnepi vasárnapi istentiszteletre elküldeti (elhozni nem meri) azt a lábost, ami anno Bruckéké volt. Mert igenis sanyarúságában széthordta a zsidóság vagyonának jórészét az »ártatlan« nép." A B.csaba melletti Póstelek Széchenyi–Wenckheim kastélyát 1944-ben előbb a szovjet Vörös Hadsereg fosztotta ki, ami maradt, a környékbeliek hordták haza. A Corvin uccai szülőházunkkal szemben lakó szomszéd '44. nyarán még részt vett az elhurcolt tulajdonosoktól megszabadított sarki zsidóház és zsidóüzlet kifosztásában, októberban már a házuk előtti árok partján köszöntötte a fölszabadító közép-ázsiai katonákat, akik közül az egyik (nagy örömében és boldogságában, hogy itt lehet): leköpte. Szóval: levélíróm megfeledkezik arról, hogy nem csak Ábel, de biza Káin is ember. Sajnos, ilyenek vagyunk. „Talán sejted már, mire szeretnék kilyukadni: írásaidban – kiválasztott alanyaid történetében – az idő szerencsésen alakult múlása miatt is megértő-toleráns viszontvád jelenik meg (németekkel, oroszokkal szemben)" (amely nem jogos?), „de szinte sehol sem a fölismerés. Ha viszont ez így igaz, hogy 1987-re sem jutott el ez a nép lelkében a fölismeréshez, akkor ez leleplezés." Mit nem követtem el már megint. Miska, Miska, Kurta Miska. Nem, '87-ben s tán azóta sem változott: nem kell egyik sem. Mondhatni, tokorodó. (Valóban, micsoda nép az, amelyikkel a ruszki tankokra támaszkodó moszkovita hatalomnak bő negyven év alatt sem sikerült megszerettetnie a kommunistákat és a Szovjetuniót.) „Leleplezése annak, hogy még mindig »gyermeteg nép« vagyunk, ahogyan Veres Péter írta" (reméljük, nem erre), „öntudatra és önismeretre – személyes és társadalmi-történelmi szinten – nem vergődött nép." Arra a tud.szoc.-szintre valóban nem. „Csakhogy ez nem derül ki, pontosabban az emlékezésekből ez nem derül ki." Hogy derülne ki az, ami nem igaz? „Sokkal inkább az, hogy annyi év után végre valakinek kimondhatják magukból azt, ami kegyetlenül rossz volt." Ha egyszer végre került valaki, aki meghallgatja őket. „Azt nem gondolják végig, hogy másképp is »elsülhetett« volna. Mert tétován és kiszolgáltatva a muszáj-propagandának, kételkedve is hittek benne: újra Nagy-Magyarországban (a feltámadásban), a bolsevizmus legyőzésében, a nyugalmas saját gyarapodásban. Úgy tetszik előttem-előttünk, hogy ezek az emberek máig sem tudják sokkal különbül, hogy eszmeileg mit is jelent a bolsevizmus (rettenetes, külső-belső kényszerítésű gyakorlatával szemben és egyetemben), miként a nemzeti-emberi kötelesség (akár vallási)

kritériumaival sincsenek igazán tisztában. De ez nem derül ki" (hála Istennek), „mivel az író nem kérdez rá. Érthető, miért nem: legalább a megélt életét mondhassa el valaki. S mivel az olvasó »elvben« elbeszéléseket olvas – általánosíthat is." Jól teszi. „Hogy bizony így volt" (miért, nem így volt?), „és így volt igaz" (…) „Pedig csak valós volt – nem igaz." Ahogy a halál – ha valós, nem igaz? „És mi hasztalan tudhatjuk Arany János és József Attila óta, hogy a két fogalom nem keverendő: a valóság és az igazság. Igaz, nincs egyik a másik nélkül, de az is igaz – épp emiatt is -, hogy egyik sem helyettesítheti a másikat. Az igazi dráma – szerintem – vállalkozásodban épp az (lehetne), hogy önmaga ellenére is mennyire rabja maradhat az ember a körülményeinek, s mennyire képtelen elszegődni önként a kockázatos változtatáshoz. Mert az ember hajlamosabb önmagát igazolni visszamenőleg, mint önmagát elismerni." Csak hát ha mindenki ugyanazt mondja, az már a közösség és nem csak az egyén által megélt élet – az igazságtalan valóság. Ráadásul: ha az igaz(ság) nem a való(ság)ban gyökerezik, mi köze (van) az élethez? „És az ember hajlamosabb mást leleplezni, mint önmagát »csendestársnak« tekinteni. A félelem nagy úr mindig, de félelmetes lehet, ha nem marad bennünk töredelmesség, alázat." Például akkor is, amikor kiderül, amit hiszünk, nem egyéb rögeszménél, s úgy tévedés, ahogy van. „Akkor is, ha a parancsok" (pl. párthatározatok) „kiölték belőlünk. De akkor az derüljön ki, mint Ajtmatov az Évszázadnál is hosszabb ez a nap című regényében a mankurt-epizódban." A törököknél a mankurt mindent felejtő rabszolga.

Hanyatt, an blokk. Mint írja, láthatom, a HANYATTÚSZÁS föltételezett egészéről írt, nem csak arról a pár fejezetről, amit a lapjának küldtem. „Igaztalanul, mert az egészet nem ismerhetem. De eleget ahhoz – a fölvezetés sugalmazásában –, hogy az egészről írjak, mindannyiunk nevében. Kérésünket – az ügy érdekében – megfontolásodra bízzuk: írj az egész elé egy fél- vagy egész flekket, hogy mi is ez a vállalkozás. És töprengj: valóban igaz-e, hogy ezek elbeszélések?" Beszély, karcolat, /írói/ igaz történet, novella, elbeszélés… Ahogy tetszik. Egyre megy, hogy becézzük e dokumentarista beszélykéket, valóság-darabkákat, igazság-röppentyűket, kurta-beszélyeket. „Jelentéktelen és valóban stilárisan kötözködő apróság: túlságosan sokat oroszoznak ahhoz, amilyen keveset náciznak." Csoda, hogy az emberek alig emlékeznek a szerencsére csak egy évig tartó német megszállásra, hogy annál több minden megmaradjon bennünk a bő negyven esztendeje minket fojtogató szovjet megszállásról? „Pedig, ha mást nem, ezt ma már tudhatjuk: a nácik eleve veszedelmesebbek voltak, mint az oroszok." Miközben bennünk az az érzés alakult ki, hogy az egyik tizenkilenc, a másik egy híján húsz. „És az oroszok eleve mélyebb valóságból jöttek, mint a nácik." Nagy-nagy nyomorból, ez igaz. Azaz a valóság és az igazság ez esetben egy-ugyanaz. Miképpen: egyik kutya, másik eb. Ami de nagyon fáj… a szovjet megszállók odaadó híveinek. Mondhatni, kár értük. Kár érted. Értünk pláne. „Válaszodat – és az egy flekket várva – kézfogással…" Kézfogással. A Hanyattúszás beszélyeiből utóbb az egyik (A határvadász) megjelent Szilveszter új lapjában, a Tekintetben 1989-ben. Hogy melyek voltak azok, amelyek így kiakasztották a szerkesztőket… Kiakasztották szerkesztő barátomat. Ha barátnak nevezhetem. Mindenesetre. Megkíséreltük egymást megérteni. Könnyű nem volt. De legalább igyekez-

tünk. Látszat szerint? Tán mégsem. Hogy közelebb mégsem kerültünk. Egyikünk sem tehetett róla? Más malomban örültünk?

Módos, Gáll, Juhász füle hallatára. Az Új Írás föliratú kopertába tette New York-palotabéli irodájában a szerkesztőségi fejléccel ellátott, fölül 197….-es (befejezetlen) időjelzéssel fölszerelt keltezetlen levelét, amely nyolc sűrűn tele(gép)írt kéziratoldalt tett ki. Ami arra utalhat, hogy magam hasonlóan megterhelő mennyiségű betűhalmazzal szórakoztattam? Ki tudja már. Mivel nem akármilyen pillanatban íródott, másrészt válaszolni már nem tud, a teljes levelet közzéteszem, s nem csak több-kevesebb idézetet illesztek ide. S valamennyire tartózkodom a megjegyzésektől is. Emleget ő is eleget, hogy csak néha kelljen érthetőbbé tenni a közlendőit – meg az én (vele nyilván írásban rögzített) véleményemet. Már ha sikerül. Ő még hisz abban, amiben én egykor csak pár pillanatra, hogy rég annyira ellenemre legyen. Attól fogva, hogy valamivel leleplezte magát. Ami nem is volt olyan nehéz. Sőt. (Amikor nyolcadikosként a viharsarki Csaba Mozgó első fa padsorainak az egyikében ülve olyan vadul kezdtem el rázni az előttem lévő padsort, amiért a filmet megelőző híradóban Kluzsról rebegett a magyar idiótája Kolozsvár helyett, hogy majdnem meg kellett állítani a vetítést, számomra már rég világos volt. Mit érnek *ezek*. Ezek igen, de Szilveszter. Még hogy ők, mi.) Szóval. Hogy a tárgyra térjek. „Kedves Miska, ne kajánkodj, nem úszod meg: azon frissiben válaszolok hosszú leveledre. Azért, mert mindenképp érdemesnek gondolom, hogy, ha nem is élőszóban, vitatkozzunk" (mint a minap a szerkesztőségi irodájukban, Módos, Gáll, Juhász füle hallatára?) „olyasmi(k)ről, amely(ek) mindkettőnk számára ugyanolyan fontos(ak), s talán – valahol? – egyet is akarunk… Nem akarlak riasztani, de valószínűleg hosszú lesz ez a levél is. Talán elviseled, ha nem győzlek meg, akkor is. Leveled előttem van, az abban leírtak sorrendjében reagálok. (Talán vissza is idézem, mit írtál.) Írod: örülsz, hogy vitázom veled, és utálod, hogy válaszolnod kell. Én nem tudom, örülsz-e vagy utálkozol-e. Egy biztos, válaszodnak örültem – még ha helyenként vitára késztetett is (alább megtudod, miért), és épp emiatt kötelességemnek érzem a válaszolást – a viszontválasz igénye nélkül. (Mivel te utálsz minden vitát és vitatkozást.)" Fölös vitát, veszekedést különösen, ám beszélgetni más… Társalogni hogyne. Ha egyetértünk, ha nem. Már ha az 1x1-ben megegyezhetünk. Ami nem mindig egyszerű. „1/ Talán amnézia. Esküszöm neked, nem emlékszem, hogy perpatvarunk lett volna A CSABAI SZAJNÁN kapcsán az artézi-ártézi szóból. Pontosabban, hogy én ragaszkodtam volna az artézihez. Meglehet – sőt valószínű –, te emlékszel jól. Engem azért lepett meg most ez a példád, mert magam is ártézinek mondom az ártézit, és bizony így is írnám, ha leírnám. Nem artézinak – függetlenül a jogosítványozott helyesírástól. Bevallom, most nem is rémlik: hol íródott le ez a szó, s az sem, hogy én elutasítóan kifogást emeltem használata ellen. Ismétlem: nincs okom kételkedni abban, hogy jól emlékezel. De őszintén kételkedem magamban, hogy ilyesmit cselekedtem – épp egy artézi-ártézi kapcsán!!! –, már csak azért is, mert nekem is ártézi az ártézi." A könyv szerkesztése (1981) óta sok idő telt el, nem is fölöslegesen. Szilveszter hogy emlékezne erre az apróságra. Hogy engem viszont leterítsen egy-egy ilyen kis igazítás. Helyretétel. Rendreutasítás. Amit nem is biztos, hogy ő követett el. Nem tudom, nem volt-e a ki-

adónak a szerkesztő mellett korrektora, aki belekotnyeleskedhetett. Rám – ránk – szólt. Nem úgy! Amúgy. Mert ő tudja jobban. (Honnét tudta vóna.) (Aje hát, cso hát, no hát.)

Malmász, molnár, mónár az őrlőben. „…2/ Ebből a példából kiindulva jelzed, hogy más-más malomban őrlünk. Én ezt szívesebben írnám így: ki-ki a maga malmában őröl. De remélhetőleg: ki-ki a tőle telhető tisztességgel, becsületességgel. És a tőle telhető színvonallal. Vagyis: lisztet, amiből jó kenyér süthető. Ezzel nem kerülöm meg azt, amit te érzékeltetni akartál: a ki-ki malma egyben más-más malom is. Lett légyen »vízi, száraz, szél, gőz vagy villany« vagy akár »atomvillanytelep által hajtott is«. Mert bármennyire is hasonló vagy ugyanaz a cél: másképp kell őrölni vízimalommal és gőzmalommal, szélmalommal és villanymalommal. A liszt – jó technológia esetén – nemigen tudhatja végül, hogy előtte mit csináltak másként. Hogy ugyanolyan jó liszt lehessen. E malomhasonlatból azt vonod le, hogy a különbséget nem akarom észrevenni, sőt, rád akarom erőltetni a saját elképzelésemet, azt a stílt, amit képviselek, amit művelek. (Ez majdnem szó szerinti idézet volt tőled.) Meglehet: az írás ilyen-olyan gyakorlása és a szerkesztés gyakorlata nem épp összeillő »munka«. Meglehet: hol ez, hol az eluralkodik a másikon. Meglehet, hogy mindenkin magamat akarom számon kérni – és magam egyre kevésbé »másokat«. (Erre a következő bekezdések alapján visszatérek.) Oktondi és ostoba érvelés lenne ezek után felsorolnom, hogy ki mindenkit csorbítottam meg azzal, hogy ráerőltettem magamat, a stílemet, az elképzelésemet. Azért a szélsőségeket figyelembe véve néhány név a kábé kétszázból, akiket szerkesztettem: Beréményi Géza (Legendárium), Dobai Péter, Somlyó György, Fekete Gyula, Czakó Gábor, Asperján György, Nagy András, Mocsár Gábor, Tar Sándor (igen, én adtam eddig egyetlen könyve címét is!), Annus József, Bárczy János, Lengyel József, Berkovits György, Csörsz István, Győrffy László, Jávor Ottó, Kárász József, Kunszabó Ferenc, Kurucz Gyula, Mátyus Aliz, Munkácsy Miklós, Odze György, Sarusi Mihály (!), Simonffy András, Sumonyi Zoltán, Tóth Béla, Végh Antal… És Gáll Istvánt, és Gyertyán Ervint, és H. Barta Lajost… De hagyjuk ezt. Bizonyos, hogy szőröző és maximalista vagyok, és bizonyos, hogy tévedek is sokat. Azt azonban alig hiszem, hogy e fentebbi nevekre, bár némelyeknek több könyvét szerkesztettem hasonló aggályossággal, hasonmás-alakító hatást fejtettem volna ki." Hogy gyorsan iderójam: csabai beszélyfüzérem nála jobb szerkesztőt aligha kaphatott volna. Belenyúlt… nem a szövegbe, a könyv szerkezetébe. Amit javasolt – rám bízva, nem találok-e jobbat az eredetileg általam elképzeltnél… És – hála Istennek ‑ leltem! Az ő biztatására, némi eligazítására, egymás kóstolgatása közben… Pontosabban beszélgetésünk hatására. Hogy beugrott közben, ami aztán fölfűzi (egybeköti, csokrétába fogja) beszélyeimet: a kétnyelvű – Balassa Bálint-os – alcímszerű kétnyelvű nótáztatás. Telitalálat lett. Szilveszter nem ezt mondta, én találtam rá – hogy nem érezte igazán jónak az eredetileg elé tett szerkezetet. Hogy tökéletes legyen? Amihez képest az artézi torzítás… meg ne ártson. Ha az arzén nem okozott galibát. Például Szluka, a vízhordó – a róla szóló regében ‑ mentesített a hamisítatlan alföldi selymes ártézinkbeli arzéntól.

Vastag modor, vékony stíl. „…3/ Lényegesebb, amit ebből következtethetsz: hogy a fentebb stíl és a népi, plebejus irodalom közti »hadakozásban« te az utóbbihoz tartozol, míg én az előbbihez pártoltam. Ahogy írod: »Te, érdekes módon, első könyveddel inkább ugyanehhez – t.i. plebejussághoz – közelítettél, később – így sejtem – teljesen elfordultál a >vastagtól< és a >vékonyhoz< álltál. Azok közé, akik szerint >meg kell emelni< a szöveget és a történetet, ki kell emelni a disznószarszerű környezetből, ínycsiklandó permettel kell kezelni, ne érezzük a bűzt, a parasztszagot a beszélyen. Az előadáson, a modoron.« Mit mondjak – elevenembe vág. Egyfelől: ha én szerkesztettem Mocsárt, Tóth Bélát, Fekete Gyulát, Kunszabót, Végh Antalt, Tar Sándort, és én szerkesztettem Táncsicsot és Veres Pétert – meg azokat, akiket alább említek föl épp neked! –, akkor furcsa, hogy elfordultam, és a *vékonyhoz* álltam. Azt már nem is mondom, hogy – bár nem »szépirodalom« - tisztességgel írtam Veres Péter szinte egész életművéről, meg Darvaséról is – akit nem ildomos még mérlegelni sem mostanság, nemhogy becsülni. De…" Itt némiképp magam is eltévedtem kicsikét. Mivel ez időben megjelent FÖNN A JERUZSÁLEMHEGYEN című „szocialista karrierregényem" bizony beleesett abba a túlzásba, hogy a realista hang át-átcsúszott (szerencsére ritkán, bár időnként hangsúlyos helyen) a naturalizmusba. Ami miatt Géczi J. félpornónak minősítette elsőként írt (másodikként kiadott) regényemet. Másrészt pedig a szövegszerű szövegeket szövegelő, poszt-akármicsodának becézett nájmódi álirodalommal szögeztem szembe a paraszt nyersességhez nyúló előadásmódomat… Bosszantani őket, ellentmondani nekik. Mert földmíves hogy a csudába lött vóna a magamfajta tollforgató. S akkori gyanúm szerint Szilveszter – nemzedékem íróinak többségéhez hasonlóan, tanultságuknak is köszönhetően, nem akarván leragadni öregapjuknál – emelt egyet a szinten. Amihez nekem nem fűlött a fogam. Velük szemben meghatározva magam? Sokra mentem vele. „… ha már a közvetett munkálkodásomat emlegetem: hát én szerkesztettem – ami sokkal nagyobb misszió volt, igen, vállalom érte a szót, hogy misszió, mint rutinmunka – idős Váci Mihályné emlékiratát, Csizmadia Imre vásárhely-pusztai paraszt két kötetes emlékiratát, Dombi Kiss Imre I. világháborús baka emlékiratát, Repka János orosházi cseléd emlékiratát. És én állítottam össze az Új Írásban viszonylag vaskos anyagot a hátrányos helyzetű emlékekről, mindarról, ami parasztszagú, disznószar-szagú. De lássuk »közvetlen« munkálkodásomat is. Jézussal csakugyan – tematikában – elhagytam szüléimet, de ahogyan fölelevenïteni próbáltam ennek az embernek az utolsó napját, abban talán mégse. S talán elkerülte a figyelmedet egy vékonyka kötet, Változatok megváltásra címmel, amelyben odáig vetemedtem, hogy őző nyelvjárásban írtam valamit. És bizonyára nem volt a kezedben a Bizony nem haltok meg című gyűjteményem sem, miként a Lázár békéje és a Titkos értelmű rózsa című könyvek sem. (Előbbi még '82-ben a Kortársban, utóbbi '82-ben az Új Írásban jelent meg teljes terjedelemben, azóta mindkettő könyvalakban is.) Nos: ha ezek ismeretében úgy érzed, hogy én a vékonyhoz fordultam, hát elismerem, hogy nem tudom: mi a vastag és mi a vékony. Mert ha tudni vélem is: csak és csakis »előadást és modort« kell értenem vastagon és vékonyon. (És ezen az sem változtat, hogy Fekete Lázár parasztmelós helyenként »vastagon« beszél – általam.) Vagy: játszom, a gondolattal – Veres Péter elfordult, mert nagyon nem írt vastagon. És Móricz is elfordult – mert ő sem írt vastagon, bár vastagabban, mint Veres

Péter." Hogyne lenne Szilveszternek igaza, ha mindezt összevetjük az én említett regém nyelvi túlzásaival. Megidézett írásait pedig jobbára ismertem. Hogy a fentebb stíltől eleve óvakodjam.

Ki, hogy. „…3/ Lényegibb, amivel sommázol: hogy hátrányban vannak a »vastagok« a »vékonyakkal« szemben, vagyis »ma az irodalmi élet nagykapuinak 99 százalékát a fentebb stíl strázsái istrázsálják, s a plebejus irályú író így igencsak kívül reked«. Véleményem: bizony, nekem se tetszik, semmiképpen sem, hogy terrorizál a divat, és egyedülálló értéknek tünteti föl magát. Bizony, nekem se tetszik semmiképp sem, hogy a sokak jelenléte jószerivel visszhangot sem kap ebben az agresszivitásban. (Bár megjegyzem: legutóbbi könyvedről szépen és sokat írtak, még Balassa Péter is fölemlegetett a minap a rádióban. Mintha te is divatba kezdenél jönni. Nem tudom: a vékonyak mellett-e vagy ellenében, de rangosan forog a neved, és ennek én – függetlenül egyéb körülményektől – komolyan örülök.)" 1987-ben lát napvilágot a FÖNN A JERUZSÁLEMHEGYEN, erről szólhatott BP a hangládában – amit én nem hallottam. „Egyéb iránt csakugyan sokaknak kellemetlen a disznószarszag – már azért is, mert nem is szagolták soha. Én szagoltam, hánytam is eleget – meg is írom, de akkor se fogom kellemesnek tartani, ha ez renegátság. Mert akkor már inkább a lószar-szag. Az kellemesebb, mert kevésbé fojtó. A tehénszarnak meg mintha nem is lenne szaga – úgy elterül, hogy mire szétfolyik, meg is szárad. Ezért is szedték össze tüzelni. A fővárosiság és a vidékiség praktikus gondjai mindig is megvoltak, sajnos, most is megvannak. Tarnak egyébként egyik utóbbi – áprilisi ‑ számunkban hosszas noszogatásom után közöltünk egy rádiójátékát. Ennyit a kis- és nagykapuk 99/1 százalékos eleve-elrendelt arányáról. Meg az én elpártolásomról. 4/ Az előbbi gondolatot már történetileg is ideologizálod. Ugyan mocskos egy rendszer volt a Horthyé, mert degenerált és jobboldali is volt, de >hangot kapott a falusinak mondható irodalom. A lekezelt, lenézett, semmibe vett, a történelem alá kényszerített nép is. A saját hangján! Nem »másokén«! Mindez a sok szemét mellett. Egyetértek. Ameddig. Babérkoszorú a múlt rendszernek érte. Veres Péter, Sinka, Darvas és mások fölkarolásáért! És »piha!« Móricznak, mert ő a népet nem saját hangján szólaltatta meg, hanem a sajátján keresztül. De kedves Miska: Móricz hangja egy volt a nép hangjával! Móricz attól tudott beszélni és írni, hogy azt és úgy beszélte, amit a népétől hallott. Hogy meg is írta ezt irodalomnak? Hát – öreg hiba. Barbárostul, Rokonokostul, Erdélyestül – ott urakról van ugyan szó –, meg mindenestül. Hogy Nagy Lajost ide se citáljam. Én nem egyszerűsítenék így indulatomban sem." Hogy állítottam volna, hogy Móricz nem a nép hangján szólt volna… Ferdítünk, ferdítünk – valami bődületes marhaságra. Védve a kiemelést a megemeléssel szemben? „József Attilára hivatkozol: holott a sírt, hol nyugszik atyja, kellene megbotoznia. Igen: nem ő a hibás, hogy altiszt akar lenni – de az akar lenni. És ugyan mért kellene a szolga-ártatlannak megbotoznia atyja sírját? Talán azért, amit Táncsics kínjában-kétségbeesésében úgy fogalmazott: amelyik nép hagyja, hogy elnyomják, megérdemli?... Hogy is van ez?" Megérdemeljük, mert nem tudtunk ellenállni náciknak, bolsiknak, s most nehezen megy a glóbikkal szemben is?

Magyar, de mitől és kicsoda. „…5/ Kitérő: a nép ártatlanságáról – vagy szeplősségéről. Nem vitatkozunk. A nép ‑ »mint olyan« ‑ bűntelen és ártatlan. Belekényszerítve kényszerül bele ártatlansága elvesztésébe. De: azért ne nézzük hülyének se teljesen ezt a drága népet! Jó lenne végre szemtől-szembe állni vele, nem föntről nézni rá, paposan, lekezelve! (Népfiként is!) Egyfelől: e nép csodákat teremtett népművészetben. Szolgált, a jég hátán is megélt, csöndesen ügyeskedett, lesett, tanult, tanított. De nem maradt ostoba. De függőségben volt – és a függőség rettenetes úr, mert parancsol, nem pedig kér." Ma nem? „Az urak sem születtek bűnösebbnek vagy ártatlanabbnak, mint a nép bármely fia. De: tőlük függtek. Ki így, ki úgy élt (él vissza) ezzel. És a nép – évszázados, évezredes kemény megtipratás után hitte, hogy így jó neki" (aligha hitte, csak kénytelen volt elfogadni, ha túl akarta élni az elnyomást, megnyomorítást), „beletörődött" (tehetett mást?), „hogy neki más nem juthat, vagy megpróbált – lehetőségei nyílván – alkalmazkodni. És ma már nagyon tud alkalmazkodni! Túlságosan is – tapasztalatom szerint. Méltatlanul hozzá néha." Mongol-kézen, török markában, német kardja élén, muszka pikáján, Brüsszel karmaiban, jenkivel körbeijesztve, irigy szomszédoktól kerítve. „Farkaslakán 1973-ban mindenütt ki volt írva nagy betűkkel, hogy éljen drága hazánk, a Román Szocialista Köztársaság. Kérdeztük a papot – ugye, keserves dolog ez. Mire a pap nevetett: mért gondoljuk mi, hogy az itteniek különbek, mint a magyarországiak? Élni akarnak, érvényesülni, pénzt a gyerekük zsebébe, jövőt nekik – maguknak meg nyugodalmat. S ha úgy hiszik, hogy ezen az áron megszerezhetik, hát önként teszik!" Önként írják a házuk falára? Szilveszter, ezt hogy hiheted? „Olvastam sokféle népkarakterológiát. Veres Péterét is, többször is. Hogy a Tiszán túl élő parasztság a magyarság igazi magja. És érvelt. Én »csak« szegedi vagyok, se tiszántúli, se inneni. De nem is tiszai – mert parasztok voltunk. És a parasztnak – felénk – semmi köze nem volt a vízhez. Csak a földhöz. Hát én nem tudom ma már: melyik is az igazi népkarakterológia. Hogy ki a »mag«, hogy ki az igazán ártatlan, hogy ki a becstelen. Nem tudom leegyszerűsíteni. De – az alkalmazkodó tér megnövekedésével, a függőség enyhülésével (nem kevés »paraszt« ma már zsebre vág bármely értelmiségit pofával és pénzzel!) – mintha mód nyílna az önigazoló visszamenőleges karakterizálásra is. Ezért, és csak ezért említettem múltkor a Látogatás című filmet – nem azért, hogy »zsidó« is legyen a »buliban«. Mert ebben a filmben kiderítette magát a tény, hogy a rögzített-rögzült ostobaság és korlátoltság továbbél. Ez leleplezi a félnótásokat. De nem leplezi le az agyafúrtabbakat. Parasztok között – ezt neked tudnod kell! – a sokbeszédűnek nem volt nagy becsülete." Igaz; leszámítva az apámat – meg a hozzá hasonlókat ‑, aki nagy dumaláda volt. Iratosi, mácsai, kürtösi, aradi, konstancai, csabai fodrászlegényként, majd mesterként. Odahaza, szülőfalujában, paraszt testvérei közt óriási volt a tekintélye. Amit nem csak annak köszönhetett, hogy ezer embert foglalkoztató városi szövetkezet elnöke volt, hanem a hajnalig tartó történet- és viccmesélései miatt is. Nem a bugris szófosás volt rá a jellemző, hanem az okos és szellemes és életkedvtől kicsattanó előadásmód… Amivel bárhol, bármikor, bárkit le tudott nyűgözni (városban is). Azazhogy. „Gyanús volt kicsit." Ahogy öreg Kurtucz Misa – Kissarusi Borbála fia – mondogatta egykor: Okos ember hülyéskedik, hülye ember okoskodik. Ezen volt. Igaz, ő már nem paraszt, iparos. De abból a világból nőtt föl. Lett azzá. Merített belőle.

Maradt vele egy mindhalálig. „Elszórakoztak a beszédein, de legyintettek rá. Legyintettek a született tehetségű Tombácz János mesemondóra is Zombón, mert dumálni tud csak. (Lásd: Bálint Sándor: Tombácz János meséi.) Tehát: pusztán a megszólalás és elbeszélés ténye még nem garancia, épp ma. Mert mit nem beszélnek ki magukból és azt mért nem??? Én, amíg leszek, meg nem tagadom sem vékonyak, sem fentebb stíl érdekében azt a népet, amiből való vagyok – még ha ezt csak deklarációnak olvasod is. De benne-közte élve muszáj volt látnom, mennyi acsarkodás, hazugság, szorongás, elfojtás, ostobaság és vágyakozás keveredik a népben. Hát nem glóriát teszek a fejük fölé – hanem szeretnék végre velük kezet fogni. Egyre nehezebb. De akkor sem látok más esélyt." A kolhozállam által szétvert parasztsággal? Már nem megy. Lassan nincs kivel. (Kádár, Grósz, Horn világában.)

Sztalinizmus ide s tova. „…6/ A zsidó-ügyet félreértetted. Talán tisztáztam. És: áldozatban nem teszek különbséget, és nem méricskélek. Sem bukovinai menekült, sem erdélyiek keresztbe-körbe szabdalása, sem német kitelepítés, sem szlovák kitelepítés." Az utóbbiak esetében kitelepülés, nem kitelepítés. Mentek maguktól – persze nem kis pánszláv buzdításra. Be a Felföldről elűzött magyar gazda házába. „Áldozatban!" Áldozatban, bűnözésben. Népellenes bűntettek sorában. Emberiesség, emberség, emberiség elleni. „7/ A legsúlyosabb: »A sztalinista tömeggyilkosság, népámítás és elnyomás, az én szememben, szocialista szemében undorítóbb, veszélyesebb, mint a nácizmus.« Te mondád. Érved: »Mert a fasizmus ellen csak-csak összefog minden tisztességes ember, ám a sztalinizmus ellen majdnem tehetetlenek vagyunk.« Gondold végig, mit írtál." Megtettem. Baloldali nemzeti demokrata – aminek, akinek éreztem akkor magam ‑ számára veszélyesebb a sajátnak gondolt oldal szélsőségének a vadulása. „Tény: eleddig az emberiség történelmében a legtöbb ember halálát kívánta az a »csak-csak«, amíg összefogott »minden tisztességes ember«. (A tisztességeshez most nem illesztek semmiféle nagyhatalmi kacsintgatós érdeket – mondjuk az USA részéről, ami azért manapság evidencia.) A sztalinizmus a legelvetemültebbek szerint sem követelt annyi – töredéknyi – áldozatot." Mindkét aljavilág úgy száz-százmillió embert áldozott föl – állítják az oldalfüggőségtől mentesek. A vérbeli bal szerint a jobb, a valamirevaló jobb szerint a bal túlzói a veszélyesebbek. Magunkra maradtunk, amikor a magunk oldalának mocskát útáltuk ennyire? „De: mikor is dühöngött a sztálinizmus?" Magam sztalinizmust mondtam, mert 1987-ben még csak ennyire vetemedtem – miközben a kommunizmusra utaltam. A gulágvilágot, a tömeggyilkosságokat Lénin elvtársatok kezdte, kellete korán – Hitler előtt valamicskével. „Akkor, amikor kezdett dühöngeni a hitlerizmus." Nem akkor. „És: ez a sztálinizmus kezdett véget vetni neki." Nyilván a Molotov–Ribbentrop paktummal kezdte. „Nem egyedül ő, de ő kezdte." Lengyelország németekkel közös lerohanásával. „Egy olyan múltú Oroszországban, mint ami a cár atyuskáé volt, vajon lehetett volna másként is ellenerőt verbuválni? Nem tudom. Egy biztos: Allende meghalt, lelőtték – eviva" (éljen) „Pinochet. Ez nem Sztálin javára írandó – de az adott történelem része." Az adott – mindennapi ‑ (nagyhatalmi) banditizmusé. „És félek: ha Lenin túléli a halálát, ő is Sztálinná lett volna, ha másként is." Hogyne, rémuralmát egyébként hogy lehetett volna fönntartani.

PÉNTEK IMRE

Rajzolatok régi időkből

Beszélgetek. A kiállítás megnyitón. A helyszínt jó tíz év óta ismerem. Amikor említettem, hogy akiről a terem a nevét kapta, néprajzos, semmi köze a képzőművészethez, csak legyintettek rá. Megkérdezem B-től, a portástól: Még mindig nem te vagy az igazgató? B. mosolyog, én bíztatom: Eljön még a te időd. Az előtérből nyílik a kiállítóhelyiség, kicsit sivár a csupasz oszlopaival, de már régen nem zavar senkit. Így szokták meg, így szoktuk meg. Itt kísértett meg az ördög. (Legalábbis úgy éreztem.) A teremben: tájképek. Sokan úgy vélik, ma nincsen természetábrázolás. (Ha van, minek?) Ám itt patakok csorognak, fák magasodnak, az égen felhők kéklenek. Egy magángyűjtő házaspár kollekciójából kelt a válogatás. Csak elismerés illeti őket, amiért pénzt és energiát áldoznak a kortárs művekre.

Szóval: itt beszélgetek. Egyik pasassal, aki elárult. Idős már, népművelőnek is lehet mondani. De színházi múltja is van, az Operettszínházzal Japánban is járt. Világlátott férfiú. Haragudnom kéne rá, de nem megy. Megértem. Eszembe jutnak Szabó Lőrinc verssorai: „Ha mindig csak megértek, hol maradok én?" Már nem mondom el neki, mennyire örülök, hogy megszabadultam a Társaságtól. Tőle is. Szabad lettem. Újra kreatív. Visszatért az életkedvem. Már rájöttem, engem zsákmányoltak ki, miközben fordítva tűnt. Igaz, kényszerből kerültem ide, amikor az általam utált kurzus kilökött a Nagy Semmibe. Nyugalmat reméltem. Megkaptam, de milyen áron? Jobb ezt nem firtatni.

Partnerem, egykori jóakaróm pedig megkérdezi: Nagyon utálsz?

***

Szeretek a Várba járni. Többnyire busszal megyek az ismert cukrászdáig. Jobbra már feltárt romok, falmaradványok, balra épületek. A Táncszínház, a Köztársasági elnök hivatal, a Nemzeti Galéria. A Sikló javában működik. Ha kocsival mentem, mert mentem jó párszor, az alsó úton, a liftnél szoktam megállni, hogy a köteles példányokat sk. a Széchenyi Könyvtár megfelelő irodájába cipeljem. Sokszor áthaladtam a hollódíszítéses kovácsoltvas kapun, évek múltán jöttem rá: ez Kő Pál tervezése. Pontosan odaillő, ahol a Mátyás kút vize csobog, s a diadalmas vadász alakja magaslik. Jobb oldalt Szép Ilonka, félve bújó őzikéjével, bal oldalt Galeotto Marzio, a tudós tanár és memoáríró. Stróbl Alajos szobra ma is példaértékű, 1904-ből, amikor a vár díszítésére nem sajnálták a pénzt. S ma látjuk: mennyire megtérül egy ilyen „művészeti beruházás". De bentebb szinte megszólítanak, nagy posztereken Somogyi Győző hitelesen historizáló, de kissé ironikus huszárfigurái. Mindkét ember át tudta érezni: mi a történelem. Különös szerencsének tekintem, hogy közelről ismerem őket. Emlékszem a botrányra, amikor kiállításán Győző a magyar hadvezérek sorába fel merte venni Horthy Miklóst. Aki később is, kormányzói szerepében is sikerrel védte a magyar érdekeket. Láttam a 1932-es Pesti Napló hétvégi mellékletét, amelyben számos fotón feltűnik. Szinte véletlenül, a mindennapi élet részeként. Pl. egy kávébemutatón. A kadétok évnyitó bálján. Nem úgy tűnt, mint akit nem kedvelnek. És más bizonyítékok is

vannak erről. Emlékszem, Fehérváron a Csók István terem külső faláról lekaparták a nevét, csak a kultúrház maradt. És láttam a grandiózus koszorút a kenderesi temetőben: A hálás budapesti zsidóság- felirattal.

Erről jut eszembe – ami korábban, az „átkosban" nem érdekelt – a Vár, a kormányzó – a miénk. Megbecsülésük saját magunkról állít ki erkölcsi bizonyítványt.

***

Mostanában sokat gondolok Csontos Jánosra. Két nekrológot is írtam róla. (Pokolian nem készültem erre.) Az igazit elraktároztam magamban, a legbensőbb zugok egyikébe. De néhány dolgot mégis. Emlékszem, amikor a 80-as évek végén felkeresett Fehérváron, hogy interjút készítsen velem. Azaz a Kilencek egyikével. Húsz év után. Nem akartam hinni a szememnek. Persze, hogy örömmel álltam e fiatalember rendelkezésére, aki belünk írta szakdolgozatát. Görömbei Andráshoz. És megszületett az Együtt és külön című kötet. Rólunk. Nem lehetünk elég hálásak neki. De valahogy viszonyunk mégsem alakult harmonikusan. Lehetett volna jobb is. Neki beszélhettem a belső magról, amelyet nem engedtem sérteni. „Ez volt az én lelki fényűzésem egy nem autentikus világban."

Nagy újrakezdő volt, talán ez is összekötött bennünket. Lapalapító, szerkesztő, sokoldalú irodalmár. És 2009-ben megadta sors, hogy elinduljon a Nagyítás. Pár cikket írtam bele. S eltöltött a remény: lesz pandanja az Élet és Irodalomnak. Hisz nem másra, érdemi vitákra vágytunk. Ez neki is csak ritkán sikerült. Nem vették komolyan. Pedig az új lapkezdemény komoly hódítást is jelentett, a hiányzó, ütköztető polémiát. Ha valaki, ő ezt meg tudta szervezni. Ki tudja, miért nem lett folytatás? Sokszor találkoztunk az őt lebénító időben. Bár amikor kellett, a sajtó mindig megtalálta az élesen fogalmazó, felkészült zsurnalisztát. Ekkor csinálta a filmet Zala Györgyről, Késleltetett feltámadás címmel. Ebben én is részt vettem, mint „tanácsadó". Néha úgy láttam, a film volt az ő menedéke. E téren némi kárpótlást talált. A legutóbbi években sokat foglalkoztatta az Írókorzó, amely 21 író-költő portréjának sorozata. Megvallom, én nem vettem komolyan. Néha forgattunk, aztán egyszer csak szólt, hogy kész a „mű": bemutató októberben, az Írószövetségben. S velünk kezdik: Kontra Ferenccel és velem. Megvallom, meglepetésként ért a portréfilm. Engem mindképpen. De már nem tudtam gratulálni neki. Láttam, hogy a kezelésről jövet, nincs jól. Meg akartam köszönni a munkáját.

Mostanában a verseit olvasgatom. A második kötethez van némi közöm. Az 1990-es dunaújvárosi *Virrasztás* nyomán jött létre, szinte egy időben az elsővel, a *Menekült iratok*kal. A szerkesztőket bíztattam, jó nyomon járnak. A *Szabadulási mutatvány* utolsó versét hadd idézzem ide:

Búcsúlevél

Hosszú a lajstrom. Cirkalmas sorok
iramlanak folyvást jobb felé.
Szellőnyi résen kísértetkorok
térdepelnek a lábaink elé.

Hosszú a lajstrom. Sárgul a papír
s jobb felé sűrűs már a szürkület.
Nem tudni, mikor jön balról a pír,
s látsz-e még hajnalt. Hát Isten veled.

A „változás versei" írta ő is, s mindannyian értettük. A „kísértetkorok" lábaink elé térdelnek. Valami véget ért.

***

Amióta – 2003- óta – Z-re kerültünk, gyakran megfordulunk Németh János műtermes házában. A Páterdombi művészlakások a hetvenes évek terméke, többen is kihaltak belőle. Szomszédja, F. Gy. szobrász pár éve költözött ki, nem bírta fizetni a rezsiköltséget. Egy parasztházat vett a szomszéd faluban. Ott érte halál. Sz. P. – a másik épület lakója – szintén másutt vert tanyát. János egyedül maradt. Felesége halálával magánya még nehezebb lett. De tartja magát, nyolcvanhárom évesen még dolgozik. Ha letelepszünk a súlyos rönkből, szalukapával kialakított asztalához, alkotója, Orsós Jakab is eszembe jut. Írt, faragott, szervezett. Cigány meséket gyűjtött. Jó volt nézni, amint gombosszegi műhelyében éles szerszámaival formálta a fát. Öregasszony szobra maradt meg a számtalan, nekem ajándékozott műveiből. Távozását sokan fájlaltuk. Onnan, Gombosszegről került ide ez súlyos, masszív ülő alkalmatosság. S látom Tőke Imre népi faragó művész Öregasszony figuráját is, aztán azt a míves pásztorbotot, melynek mintái – János hívta fel erre a figyelmet – az azték indiánművészet motívumaira emlékeztetnek. A mázas tehén figura, a mester korai munkája, a kredencen áll, mellette nagybátyja szintén színes, karakteres szobra, a pályakezdés idejéből. S az előszobából lépcsőn jutunk le a műterembe, ahol bal oldalt műveinek színes kavalkádja fogad, jobb oldalt pedig az elektromos kemence, sok-sok munkájának végső állomása. S az ablaknál áll vagy forog a korong, mesterségének jelvénye is. Sok jó és kevésbé jó ember megfordult itt. Erről az Emlékkönyv tanúskodik. Egy alkalommal, amikor Aczél György volt a látogató, különös dolog történt. A politikus nem írt bele, ott, helyben semmit, hanem elkérte a könyvet. János vakarta a fejét, akkoriban, a Lenin szobor avatása után, a kollégákon valami marháskodás vett erőt, és az utolsó lapokon ennek nyomai, a vicces beírások következtek. Két hét múlva, szolgálati sofőr hozta vissza a könyvet, benne a szokványos baráti aláírás. Keresztury Dezső, aki ugyancsak Z-én született, gyakori vendég volt a műhelyben is. Tréfás rögtönzéseit, dedikációit több kötet őrzi. Sinkovits Imre is eljutott ide, Somogyi József és Borsos Miklós, vagy Koczogh Ákos, az ismert művészeti író. Olykor fényképek borítják be az asztalt, megannyi megemlékezés fonalát indítva el. Lánya Bázel mellett él, s négy unoka hancúrozik a házban, ha hazajönnek. Erről is készültek képek, vagy Amerigo Toth látogatásáról. Keresztury szinte pót-apaként viszonyult a művészhez.

Egyik utolsó, Németh Jánosnak című versében írta:

A tér a tiéd. De vele be ne érd!
Ne hagyd kővé dermedni ifjúságod!
Hogy növény lehetsz, ne add semmiért:

nevelj lombot, erősíts törzset, ágat;
hazai földben vesd meg gyökered,
s hagyd benned játszani a gyereket!

Igen, ez a játékosság ma is él. A reliefek vagy korsók készítésekor humora meg-megcsillan. S egyik legutóbbi munkája, a Szent György és a sárkány – mely hamarosan a megyei rendőrkapitányság bejáratát díszíti – is csupa elevenség, fölfokozott asszimetria, a jóság diadala. Németh János számára nincs kellemesebb hang, mint a hibátlanul kiégett agyag csengése. A korong és a kemence élteti. S az Isten is éltesse még nagyon sokáig. Valahányszor találkoztunk és elváltunk, ez a gondolat jutott eszembe. Nem gondoltam volna, hogy ott leszek temetésén, és a ravatalozó előtt – mely az ő munkája – a mesebeli életfa egyik levele már neki virgázik.

***

Egyik barátom a hatvanhoz közeledve abba hagyta az ívást. A szeszfogyasztást. Soha nem tartoztam a nagy ívók közé, de nem is vetettem el, hatvan után sem, a jó bor kortyolgatását. Mert sok rosszal is találkoztam. A „házi bor" – olyan, amilyen. Van, amelyiknek hordóbaja van, a másik túlkénezett, a harmadik agyon van cukrozva. S volt sértődés abból, hogy megmondtam: köszönöm, ebből nem kérek. Valamikor szüleimnek volt egy vegyes szőllejük, aminek felét a noha adta. Nem volt annyira rossz, de jó sem, s ott, a hegyen el lehetett iszogatni, de már a szállítást nem bírta. Egy idő már nem kísérleteztünk vele, maradjon ott, ahol van. Az agyagba vájt pincében, ahol egy hordó mindig csapra volt verve. Emlékszem, egyik alkalommal apámnak (és anyámnak, ő is kedvelte az italt) vettem valamilyen jó vörös és fehér bort. Egrit és badacsonyit. De nem volt sikerem velük. Megkóstolták, de hamarosan visszatértek a hazai „retteneteshez". Amikor visszakerültünk Z-ba, a l-i hegyen lévő szőlőnk is gazdátlan maradt. Ennek a darabnak a neve is jellegzetes és találó: Kövecshegy. Ennyi, de ebben minden benne van. Gyerekként külön kapát kellett készíttetni, hogy boldoguljunk a kemény talajban. A másik: a noha. Ha éretten hozzáértünk, lefolyt, egy szempillantás alatt. A szétpergő bogyókat aztán a földről szedegettük fel. Idővel eladtuk, illetve bérbe adtuk. Valaki – egy ki tudja, honnan szalasztott ingatlanos – árulta is, de nem kellett senkinek. A gaz egyre nőtt rajta, a fák megemberesedtek. A siklók paradicsoma lett ez a burjánzó helyi dzsungel. A szomszéd belekaszált a miénkbe, hogy a siklók átjárást megakassza.

Az épület lassan összedőlt, gerendái tűzre valóként sem kellettek senkinek.

Nos, itt tartottunk, amikor unokatestvérem elvitt K-ékhoz, valami kis társasági ivászatra. Emlékeztem erre a részre, ez volt a legmagasabb dombhát, itt emelkedett a harangláb. Később itt nyitottak egy artézi kutat, innen hordtuk a vizet, például a permetezéshez. Szerencsére ezen már rég túl szaladt az idő, bevezették a vizet a házakba. S a „hajlék"– ahova igyekeztünk – abban az időben még nem állt. (Mint ez utóbb ki is derült.) K-ék háza már a lejtőn lefelé kapaszkodott meg, s egyik bejárója egy gödörben nyílt. Ami egyúttal egy kellemes lugas is volt, tágas asztallal, padokkal és egy földbe tűzött, faliórához hasonló hőmérővel. A védettség maximális benyomását keltve. Itt

szaladozott, őrködött Betyár, a kuvasz. Én valamiért nem tartottam tőle, engem elfogadott, de voltak, akik messzire kerülték, és csak a gazdi védettségét kihasználva mertek a lakásba lépni. K. amolyan hegyi ember volt, aktív nyugdíjas, nyugodtan mondhatjuk: borász. A lenti konyhácskában a falon helyi, környékbeli borversenyek I. és II. díjas oklevelei, de még a szomszédos muravidéki vetélkedőkön szerzett, szlovén nyelvű elismerések is képviseltetik magukat. K. borásszá vált, testestől-lelkestül. Részben dolgozik is a szőlőben, de gyakran már vásárolta is az „alapanyagot". S ebből a vegyes szőlőből – a feldolgozás után – vált igazi vendégcsalogató ital. S persze, árulta is az olaszrizlinget, a királyleánykát vagy Chardonnay-t. Az újsütetű német tulajdonosok jó vásárlónak bizonyultak, előfordult, hogy a helyi fogyasztásra is mód nyílt a kis helyiségben, vagy nyáron a „gödörben". Lajos egy víg kedélyű ember, szereti megforgatni a szót. A valamikori sofőr élet megedzette, bárkivel szót tudott érteni. Velem is. S persze, ismerte a familiámat, néha elidőzünk az ismerősök, barátok sorsán, a Kertbarátok Egyesület eseményein, kirándulásain. A mackós, jó kedélyű, bor szerető ember tudja a mértéket. Akkor is, ha környékbeli haverok, vásárlók, ügyes-bajos dolgokért be-be nézők nem mehetnek el kínálás nélkül. S a gazda torka sem marad száraz. Nos, amikor pincéről álmodoztam, valami ilyesmi járt a fejemben. Ahogy Márainak is. „A bor férfidolog, csendesen kell beszélni róla. Leghelyesebben egy pohár bor mellett." Amikor a benti helyiségben kortyolgatjuk az esedékes nedűt, olykor belátni a pincébe. Már a hordó is ritka, fémtartályok váltották fel. Ha kedvünk tartja, benézünk, mi folyik ott benn, de a laikusok előtt nem tárul fel a varázslat titka. Az, ha van is, máskor zajlik le, más időben, s csak a gazdára tartozik. Jobb, ha az üvegkancsóba nézünk, a sárgás folyadék állagába, melynek peremén ott van, világlik a bor életvonala. S ha távozunk, K. nem mulasztja el a Szent János-áldást., az utolsó pohár elfogyasztását. Ez része a szertartásnak. Legalábbis a l-i hegyen.

***

Elveszett levelek. Erről is elgondolkodtam néha. Költözéseim során sok minden elveszett. Most, az utóbbi években „konszolidálódtam", néha sajnáltam, milyen lehetőségeket hagytam ki. A hatvanas években többször is láttam a Nemzetiben Peter Weiss Marat/Sade darabját, olvastam is. Ebben volt egy mondat, ami nagyon megragadott: „Ha egyszer eltűnök innen, szeretnék minden nyomot eltűntetni magam után". Lehet, hogy ez sem maradt hatástalan, de akárhogy is: nem élt bennem gyűjtőszenvedély. Mi több, az ilyen alkalmakat is elszalasztottam. Aztán – utólag – néha megbántam, milyen ostoba (és könnyelmű) módon szalasztottam el egy-egy lehetőséget. A nyolcvanas években jó barátom volt D. Erika. A „hollandiai mindenes". Költő, műfordító, kultúraszervező. Azt találtuk ki, hogy leveleket írtunk – szinte naponta – egymásnak. Tervünk szerint ezeket összegyűjtjük, és kiadjuk egy kötetben. Talán fél – egy évig bírtuk a tempót. Ebben az időben közeledtünk a választás felé. Talán '90 februárjában jártunk, amikor a szerkesztőségünk kapott egy másológépet. Arra gondoltam, hogy lefénymásolom a leveleket, Erikáét, mert addig az sem jutott eszembe, mi lett az én leveleimmel? Nos, a választás előtt betörtek a szerkesztőségünkbe, és az én szobámban is össze-vissza hánytak mindent. Akkor beültem a szobába és fecniről-fec-

nire átnéztem a papírokat. Ám a levelek nem kerültek elő. Akkor – már a választás után – megkerestem az egyik új belügyest, aki mondhatom, jó barátomnak számított, és kértem, segítsen, nézzen utána az ügynek, de nem tudott segíteni. Leveleink eltűntek, elvesztek. Erika közben egy utcai balesett következtében, nyolcvan elején, súlyon megsérült, mozgásképtelen lett. A Folyton valami másnak, első hazai kötetének, amely 1983-ban jelent meg a Magvetőnél, nem lett folytatása. Pedig megérdemel. Én is voltam Eötvös-kollégista. Legalábbis néhány évig. Aztán az a bizonyos átlag kevés volt, amit produkálni tudtam, átkerültem más kollégiumokba. Meg kell mondanom, barátaim, akik bent maradtak, ugyanolyan barátsággal viseltettek irántunk, mintha nem történt volna semmi. Meghívtak néhány ünnepségre, s mi szívesen mentünk, verset mondtunk, emlékeztünk…

Ez szintén mostanában jutott eszembe, mert bekerültem a hetvenes évekbeli végzősök baráti körébe, akik – meglepve láttam – mennyire összetartanak. Azt hiszem, mi – akik hatvan előtt végeztünk – nem tartottunk annyira a kapcsolatot, szétforgácsolódtunk.

Nekem két történet jut eszembe: valószínű 64 táján Robert Rozsgyesztvenszkij volt a kollégium vendége. Nos, összegyűltünk a társalgóban, hogy meghallgassuk a neves költőt. Ő elég hosszan beszélt utazásairól, hogy Odessza és Vlagyivosztok egyaránt elérhető számára, ha ott valami érdekes történik. Ekkor felszólalt Gy. László, költő-jelölt, aki a következőket mondta: Kedves Rozsgyesztvenszkíj. (Mintha az elvtársat nem tette volna hozzá.) Ámulva hallgattuk úti beszámolóját, valóban lenyűgözőek ezek a grandiózus távolságok. De minket ez cseppet sem érdekel. Minket az érdekel – s itt elkezdte keshedt mellét verni - , hogy itt bent mi van? Itt bent mi történik? Az edzett hallgatóságot is meglepte ez a kitörés, de kíváncsian vártuk a folytatást. Meglepetésünkre Rozsgyesztvnszkíj hangot váltott, és próbáltuk – a tolmács segítségével – megérteni egymást. Gy. Zsiga – ez volt a beceneve – becsülete nagyot nőtt. Talán ez a merészség röpítette később a Tiszta Szívvel szerkesztőségébe.

A Ménesi úti intézményben volt egy tornaterem is, ahova kezdő erőművészek jártak. Volt köztünk egy tatabányai bányászfiú, E. Tivadar, aki már abban az időben ismerte a testkultuszt, a body bildinget, és esténként szorgosan edzett a mázsás súlyzókkal. S mivel egy csoportban jártunk, néha engem is lecsábított az „alvilágba" ismerkedni a fémtárcsákkal. De bizonyos idő után ez az invitálás egyre intenzívebb lett, s mi több: valóságos edzőtervet készített nekem önkéntes trénerem. Amikor egyszer kilöktem a 70 valahány kilót, Tivadar felujjongott: Megvan az utánpótlás. Nem értettem. Tivadar elmagyarázta: a menzán segíteni kell az idős asszonyoknak a kondérok cipelésében. Az egyik fiú kiesett, s mivel én teljesítettem a szintet, beléphetek a helyére.

Némi hezitálás után – beléptem. Nem bántam meg. A menzajegyet el tudtam adni, s ingyen kaptuk az ebédet-vacsorát. S az esti edzés a Ménesi úti tornateremben ettől kezdve – szinte kötelezőnek számított.

Igen, talán én sem ismertem fel, milyen kivételes helyzetben voltunk akkoriban. Az ország egyik legkiválóbb könyvtára állt rendelkezésünkre. Ahol Sánta Ferenc kölcsönzőként adta kezünkbe a kért könyveket!

MIHÁLYI MOLNÁR LÁSZLÓ

Zsákutcában – avagy rossz szekéren a Parnasszus felé

(költészet-e az, ami nem az)

Feltehető és fel is teszik a kérdést, hogy van-e még értelme a költészetnek. Hiszen az eredendő költészet még egy olyan embert szólított meg, akiben a világ rendje egységes volt, akiről elmondható, hogy *„alattam a föld, fölöttem az ég, bennem a létra"*. Ez a világegész, ami az emberi tudás és hit alapján állt össze teljes világképpé, megszűnt. *„Minden Egész eltörött"*, darabokra hullt, és innentől már nem talál közönségre egy magasabban dimenzionált megfogalmazás (vagyis a vers) mindarról, ami jó, ami szép, ami helyes. A legújabb kori emberi tudás és ismeretrendszer a tudományosság látszatának felsőbbrendű köntösében mindent a mérőeszközökkel mérhető és kimutatható anyagi viszonylatokra vezet vissza: az örömhormon, a szerelem kémiája, a lélek génje, a boldogság illatanyaga, a szeretet íze és még ki tudja mi minden, amire akár már reklámkampányt is alapoznak.

Ezért a magukat költőként megfogalmazó egyének elvetették a költészet eredeti funkciójának vállalását, nem is keresve a harmóniát a világegésszel, hanem csupán a nyelv (beszéd, szóhasználat) és a nyelvi rendszer újrateremtését, újraszerkesztését próbálják költészetként eladni. Nem sok sikerrel.

Valljuk be őszintén, hogy ez nem a lélek virága, nem a „nemzet lelkében ható névvarázs", hanem csupán illúzió, mint egy áltudomány, amire most tömeges igény mutatkozik, mint az asztrológiára, ahogyan régen az alkímiára, amikor bármiből, akármiből aranyat akartak csinálni, de az eredmény kotyvalék vagy moslék lett. És most ezt dobják piacra. A közönség elfordul tőle, a sznob álközönség pedig a szokványos módon csámcsog rajta, látványos semmitmondó körmondatokkal körbeszőve emeli piedesztálra.

***

(lélektelen észszerűség)

A racionalizmus tudományosnak hirdetett térnyerése kiszorította a kulturális megalapozottság (a hagyomány) magatartási formákat meghatározó és közösségszabályozó erkölcsi rendszerét. Elhitetve, hogy az emberi ésszel megismerhető világ az ember által tökéletesen szabályozható és uralható. (bár ezt már Madách egyiptomi fáraója sem tudja teljesíteni, amikor millió embernek parancsol, de saját érzései fölött sem bír uralkodni, amikor szerelmes lesz…). Amikor elvetik a transzcendenst, az emberi lét ember fölötti körének meghatározó szerepét és anyagivá silányítják a lélek, a szellemiség nyilvánvaló csodáját, akkor ezzel a „szabadsággal" az ember a belső lényegét adja fel, és semlegesíti a kulturális identitását, jellegét, egyéniségét egy elidegenedett és eltárgyiasult világra váltva.

Aztán kiderül, hogy tudása nem tudományos, csupán félműveltség, sok ismerete nem egész, csupán töredéke, porszemnyi részlete a teljességnek.

Amit észszerűnek mondtak, az emberidegen, embertelen és torz világkép. Isten derűje helyett csak a sátán röhögő arcát látjuk… Ezt a csatát is megnyerte volna?

(szavakkal a csendet)

… nincs költészet, s amit annak neveznek, az már nem az, csak szöveg, kísérlet újra megtalálni a szöveg, a nyelv, a hangzás, a gondolat, érzés, a hangulat és az emberi lélek közti harmóniát, s mint sok kísérlet, próbálkozás elvetélt eredménye a kukába való lenne, nem a kirakatba. A darabjaira széthullt világkép eredeti szerkezetének tervrajzainak felkutatására talán csak a csend lenne alkalmas.

Miként is lehetne szavakkal kifejezni a csendet?!

***

(minden fordítva van)

Úgy hiszem, hogy a költészet akkor nevezhető annak ami, ha minden egyes megnyilvánulásában a világ teljességének megragadására vállalkozik, bár tudjuk, hogy ez lehetetlen, de ha valóban költészet, akkor az a kritériuma, hogy a műben ennek illúzióját mennyire sikerült megteremtenie. Mint cseppben a tenger, tükörcserépben ugyanaz, mint az egész tükörben is: mert nem a világot, hanem annak képét, érzését, hangulatát kellene visszaadni.

A szavak, szókapcsolatok, nyelvi eszközök képesek-e helyettesíteni (felidézni, újrateremteni) a világélményt. Bizarr jelenségnek tartom, amikor azzal dicsekednek, hogy a verseik megjelentek ilyen meg olyan nyelven. Aztán kiderül, hogy azok a versnek nevezett szövegek oly üresek, semmitmondóak és lélektelenek, hogy valószínűleg a szövegátültetés (a fordítónak sima bevétel) éppoly egyszerű feladat volt, mint a kórboncnoké az eleven pácienst műtő agysebészhez képest. Elhalt, élettelen szövet (szöveg) esetében kicsi a kártétel esélye, úgysem lehet már újraéleszteni.

***

(modernitás, progresszió és a romlottság egyéb jelei)

Igazi nagy kihívás nem az, hogy mennyit tudnak még a szövegen, a nyelven nyomorítani a modernitás nevében, hogy valami újnak, érdekesnek, szokatlannak látszódjék, és ráfoghassák, hogy vers. Nem ez a tét, hanem az, hogy a nyelv és a gondolat tisztaságát megőrizve vissza tudunk-e még térni a gyökerekhez! A felbomlás és a romlottság előtti harmóniához. Megtaláljuk-e még az azóta elfeledett, gyommal benőtt vagy hordalékkal fedett ösvényeket, amelyek a forráshoz vezetnek? Ha még az is be nem omlott…

Sokan a modernitás és progresszivitás vagy ki tudja mifene nevében azt hirdetik, hogy az a forrás nem is létezik, nem is volt benne víz. Hogy az csak egy mítosz, amit azért találtak ki, hogy a reménykedők vigasztalást nyerjenek.

***

(szervezett szellemi mélyszegénység)

Hogy mennyire volt tudatos bomlasztás eredménye vagy a haszonelvű materialista kapitalista társadalom járulékos következménye az egységes világkép széthullása, arról lehet vitatkozni. Ám kétségtelen, hogy a haszonelvű, erőszakkal terjeszkedő piaci és pénzügyi rendszerek egyik gátló tényezője az istenhit, amelynek közvetítője a vallás és az egyház. A másik akadály a hagyomány, amely a közös értékek (élmények, emlékek, történetek, jelek, jelrendszerek) alapján a nemzetben testesül meg, és legmarkánsabb közvetítő jelrendszere a nyelv.

Tehát a hitéhez és hagyományaihoz ragaszkodó egyének és közösségek értékrendjének megkérdőjelezése a nagytőke elsőrendű érdeke és célja. Hatalmas pénzekkel, eszközrendszerrel támogatják ezt a szellemi aknamunkát már legalább másfél évszázad óta. Hiszen már Madách is erre a következtetésre jutott. A szabadelvűség álruhájában küldték színpadra a liberalizmus szerepében, főleg a közvéleményt formáló sajtó felvásárlásával, majd a megvezetettekre alapozva pártokat és irányzatokat hoztak létre. Az értékrendi kutatások, mérések azt igazolják, hogy ez a bomlasztó tevékenység igen hatékony.

Kiürült templomok és hagyományaikat, őseiket, nyelvüket elhagyó vagy megtagadó fiatalok tömegei igazolják a diagnózist.

A következmények perspektívája azonban nagyon sötét. A szellemi függőségbe és rabszolgaságba süllyedő, lélektelen és jellegtelen társadalom az „új világrend" urai számára egyre irányíthatatlanabbá, kezelhetetlenebbé és kiszámíthatatlanabbá válik.

Egyre közelebb hozva a végső időket.

CZIRJÁK ÁRPÁD

Akháb? Naná!

Több mint egy éve nem publikáltam a Partiumban, igaz, másutt sem. Legutóbb 2024-ben a téli lapszámban jelent meg Ion Luca Caragiale Leonida nagyságos úr szemben a reakcióval című, 1880-ban Bukarestben írt 1 felvonásos, stilárisan realista, de az abszurd előfutárának is tekintett bohózata alapján a mai magyar fővárosra átírt Leó és a Reakció című adaptációm. Az azóta eltelt időszakban Hamvai Kornél, 2000-ben a színikritikusok legjobb új magyar dráma díjában részesült, Csehországban, Franciaországban és az Amerikai Egyesült Államokban is nagy sikernek örvendett Hóhérok havát fordítgattam román nyelvre. Évek óta foglalatoskodtam vele, de mára már egy olyan változatot sikerült véglegesítenem, ami az ilyen-olyan román színházi szakemberek által elolvasott visszajelzések alapján rendben lenne. Lenne, csakhogy színpadi bemutatására semmi esély, lett lévén, hogy 1989 óta Romániában az egyetlen kortárs magyar dráma, amit románul is színrevittek, az Egressy Zoltán 1998-as Portugálja volt - és azt is csak Bukarestben az Európai Színházi Únió egyik alapító színházában, a Bulandrában. Előadás, melynek rendezője a szintén Európai Színházi Únió-tag Miskolci Nemzeti Színház direktora, a marosvásárhelyi származású, tehát románul anyanyelvi szinten beszélő Béres Attila volt 2024-ben. (és 2016-ban Nagybányán Spiró György Prahja románul, Cătălin Mardale rendezésében) Ráadásul román nyelven több kortárs magyar dráma is olvasható, 2012-ben meg is jelent egy antológia, melyben Spiró György, Kiss Csaba, Háy János, Bereményi Géza és Kovács Krisztina drámái voltak román nyelven olvashatók. Mondjuk számomra ez utóbbi ismeretlen név, de talán majd bepótolom lemaradásomat...

S miközben teltek-múltak a napjaim, egyszer csak, az orosz-ukrán háború közepett, kidobja nekem a facebook egy magát baloldalinak tartó román író, Vasile Ernu május 31-i posztját Akhábról. Vasile Ernu, aki amúgy az ukrajnai Odesszában született, és oroszul anyanyelvi szinten beszél. 2006-ban debütált román nyelven, az azóta újra és újra kiadott, László Noémi által 2011-ben magyarra fordított, Született Szovjetúnióban című könyvével, melynek fordításai megjelentek Oroszországban, Spanyolországban, Olaszországban, Bulgáriában, Grúziában, Lengyelországban és Japánban is.

Annyira megtetszett nekem ez a facebook-poszt, hogy máris fölvettem vele a kapcsolatot, jelezvén, hogy nemrég a Partiumban én magam is írtam egy hasonló eszmefuttatást a Bibliában, az Ószövetségben, a Királyok I. könyve 18:21-40 alapján egy korábbi történetről, a Kármel-hegyi Istenítéletről, a Baál-kultuszról, ami ma is oly divatossá vált a pírszingek és tetkók, no meg a körülmetélkedés által – mindegyik rettenetesen káros az egészségre, a pírszinget leszámítva visszafordíthatatlanok, sőt egyenesen traumatikus beavatkozások. Vasile Ernu viszont a Királyok I. könyve utolsó, azaz a 22-ik fejezete alapján ír, Akháb haláláról, amikor egy Szíria ellen immár harmadszorra indított csatában 73 évesen megsebesül és meghal.

Akháb amúgy Izrael jelentős politikusa volt, 22 éven át uralkodott Kr. előtt 873-851 között. Uralkodása alatt nagyarányú építkezések folytak, az ország katonailag és kereskedelmileg is sokat fejlődött, s bár politikailag erőskezű uralkodó volt, vallási téren csődöt mondott: sajnos idegen (főniciai) felesége, Jézabel hatására eltűrte és sok esetben támogatta az Izraelben egyre jobban elterjedő Baál-kultuszt, és nem ragaszkodott a szigorú egyisten-hithez, amiért a biblia negatív színben tünteti föl.

De lássuk, mit is ír Vasile Ernu a Királyok I. könyvének 22 fejezetről!

Amikor 1 próféta 400 próféta ellen áll

A király, a próféták és a véletlenszerűen kilőtt nyíl, avagy miért nem lehet megállítani egy háborút

Ma reggel a lelkész a prédikációjában említette a „próféták csatáját": őszintén szólva el is felejtettem, pedig én nagyon jó ismerője vagyok az Ószövetség könyveinek.

A történet, amit a Királyok I. könyvének a 22 fejezetében találtok (remélem): a politika, ahogy ismerjük – a teológia szekularizációja. Szóval...

Akháb király, és van egy problémája. Háborút akar, és szüksége van Istenre a saját oldalán.

Nem azért, mert hívő. Hanem azért, mert tudja, hogy minden hatalomnak legitimációra van szüksége. Bármelyik királynak, bármelyik főtitkárnak, bármelyik demokratikusan megválasztott elnöknek – mindannyiuknak szüksége van valakire, aki azt mondja: Isten velünk van. A történelem velünk van. A nép velünk van. Változtasd meg a szavakat, a mechanizmus ugyanaz marad.

Akháb 400 prófétát gyűjt össze. Négyszázat. Az izraeli állam teljes szellemi apparátusát. Címmel, pozícióval rendelkező embereket, értelmiségieket és szakértőket, akiknek a fizetését a királyi kincstárból fizetik. A hivatásos próféták koruk szakértői, értelmiségiek és véleményformálói, de egyben az első társadalomkritikusok is. És mindannyian, egyhangúlag ugyanazt mondják: menj háborúba, győzni fogsz, Isten veled van.

Vezetőjüket Sedékiásnak hívják. Kezdeményező ember: a közvélemény ura. Vasszarvakat készít, lenget velük a király előtt, és azt kiáltja: ezekkel fogod ökleltetni az arámokat, amíg el nem pusztítod őket! Teljes látványosság. Garantált üzenet, nagyszerű PR-hatás. Taps.

Jósafát, Júda királya, akinek koalíciós partnernek kellett volna lennie, úgy érzi, hogy valami nincs rendben. A gyomrában érzi, ahogy az igazságot általában érezni lehet – nem a fejben, nem a vitákban, hanem valahol lennebb. Azt kérdezi: nincs még valaki más is? Túlságosan egyhangú minden.

Akháb sóhajt. Van egy. Mikeás, Jimla fia. De nem hívom, mondja, mert soha nem prófétál nekem jót. Mindig rossz hírekkel. Mindig ellenem. Lehetetlen vele együttműködni. Ő a szolgálatos kritikus. Ez az első jele annak, hogy egy vezető elvesztette a kapcsolatot a valósággal: amikor a hang, amely kimondja az igazságot, elviselhetetlenné válik.

Elhozom Mikeást. A kísérője diszkréten, kollegiálisan figyelmezteti: nézd mi a helyzet, mindenki igent mondott, tégy te is úgy, ne bonyolítsd az életedet. Mikeás

hallgat. És amikor belép a király elé, ő is azt mondja: igen – menj, győzni fogsz. Irónia. Tiszta szarkazmus. Akháb azonnal felismeri. Hány évnyi hivatalos hazugság késztet arra, hogy végre felismerd az igazságot, amikor meghallod?

Esküdj meg az igazságra, mondja neki. És Mikeás megszólal.

Látja Izraelt szétszórva a hegyeken, mint a pásztor nélküli juhokat. Látja a hazugság szellemét minden próféta szájában, amely Akhábot a veszte felé vezeti. Halottnak nevezi a királyt, mielőtt elindulna.

Sédékiás – a próféták seregének feje – nem bírja elviselni. Odalép Mikeáshoz, és arcon üti. A rendszer emberének klasszikus lépése, amikor elfogynak az érvei: a fizikai erőszak vagy annak intézményes megfelelője – kizárás, marginalizálás, bebörtönzés.

Majd feltesz egy költői, megvető kérdést: „Hová tűnt el tőlem az Úr Lelke, hogy szóljon hozzád?" Vagyis: ki vagy te? Én vagyok a hatalom, én vagyok a legitim, én képviselem 400 ember konszenzusát – te senki vagy.

Mikeás börtönbe kerül. Akháb álruhában megy háborúba, mert tudja, hogy veszélyben van – és egy véletlenszerűen, céltalanul kilőtt nyíl a páncélja egyetlen repedésében találja el. Estefelé a király meghal a harci szekerén. A vér a szekér alján folyik.

A 400 próféta hallgat. Az ország porrá lesz.

Mi a történet lényege? A 400 próféta idejében élünk.

Már nem prófétáknak nevezzük őket. Szakértőknek, elemzőknek, véleményformálóknak, kommunikációs tanácsadóknak, agytrösztöknek, közvélemény-kutató intézeteknek hívjuk őket. De a mechanizmus azonos: a hatalom megteremti a saját maga számára szükséges konszenzust, a legitimitás köntösébe öltözteti – tudomány, vallás, demokrácia, szabad piac – és igazságként mutatja be. Minden rengeteg pénzen van fenntartva.

Sedekiás nem hazug. Ezt elengedhetetlen megérteni. Ő hisz. Ő őszinte. De az ő őszintesége Akháb udvarában, Akháb levegőjéből, Akháb pénzéből formálódott. Amikor elég sok ideje vagy táplálva a hatalom által, akkor oda jutsz, hogy összekevered a hangját az Isten hangjával: a Hatalom hangjával. A történelem hangjával. A nép hangjával. Az önámítás mechanizmusa veszélyesebb, mint a tudatos hazugság, mert nem lehet elkapni.

És az a 400 nem korrupt a szó vulgáris értelmében. Olyan emberekről van szó, akik egész karriert építettek fel egy rendszeren belül, és akik egy bizonyos ponton már nem látnak túl rajta. A visszhangkamra valósággá válik. Az egyhangúság igazsággá válik.

Ha abból a pénzből élsz, ami a hatalmat és a háborút termeli, akkor nincs módod harcolni a jövedelem forrása ellen. A kommunizmus soha nem bukott volna meg, ha a washingtoni kremlinológusok akaratán múlott volna – ez volt a bevételi forrásuk és a legitimitásuk.

Mikeás a rendszer problémájává válik. Nem azért, mert igaza van – ez csak utólag derül ki. Hanem azért, mert zavarja az egyhangúságot. A hatalom képes elviselni az ellenzéket, amikor az marginális. Nem képes eltűrni azt a hangot, amely megtöri a gondosan fölépített konszenzust.

Ezért kerül börtönbe.

Kik a történet hősei?

Akháb az a király, aki oda jut, hogy elhiggye, hogy a hatalma egyben az igazsága is. Nem egy klasszikus zsarnok – valami veszélyesebb: egy ember, aki meg van győződve arról, hogy jót akar, addig, amíg a jó egybeesik azzal, amit ő akar.

Sedekiás az értelmiségi, a véleményformáló, a rendszerszakértő, aki olyan régen eladta a függetlenségét, hogy elfelejtette, hogy eladta. Meggyőződéssel csap le, nem félelemből – és ez teszi veszélyesebbé őt bármely külső ellenfélnél.

Mikeás az az ember, aki tudja, mi vár rá, és mégis megszólal. Nem romantikus hős – egyszerűen csak olyasvalaki, aki jobban fél a hazugságtól, mintsem a börtöntől.

Jósafát a legismertebb mind közül: a kínos szövetséges, aki érzi, hogy valami nincs rendben, feltesz egy jó kérdést – majd mégis háborúba megy Akhábbal. Mindannyian felismerjük. Gyakran mi vagyunk.

Manapság Mikeás nem kerül börtönbe minden demokráciában – némelykor. De eltávolítják a televízióból. Eltávolítják az egyetemekről. Elveszíti a finanszírozást. Szélsőségesként, alkalmatlanként, a helyzet összetettségét nem értő emberként delegitimálják. Sedékiás vasszarvai grafikonokká, statisztikákká, breaking news-é változtak. Az eszköz kifinomulttá vált. A funkció ugyanaz maradt.

A probléma nem az, hogy Sedékiás létezik. Sedékiás mindig létezni fog – ő minden hatalom strukturális terméke. A probléma az, hogy a fennmaradó társadalmak azok, amelyek fenntartják azokat a feltételeket, amelyek között Mikeás megszólalhat. Amelyben az egyetlen, kényelmetlen, kellemetlen hang hallható, még mielőtt a véletlenszerűen kilőtt nyíl megtalálná a páncél repedését.

A történelmet nem ez a 400 ítéli meg. Az ítéli meg, akit arcon vertek azért, mert kimondta az igazat.

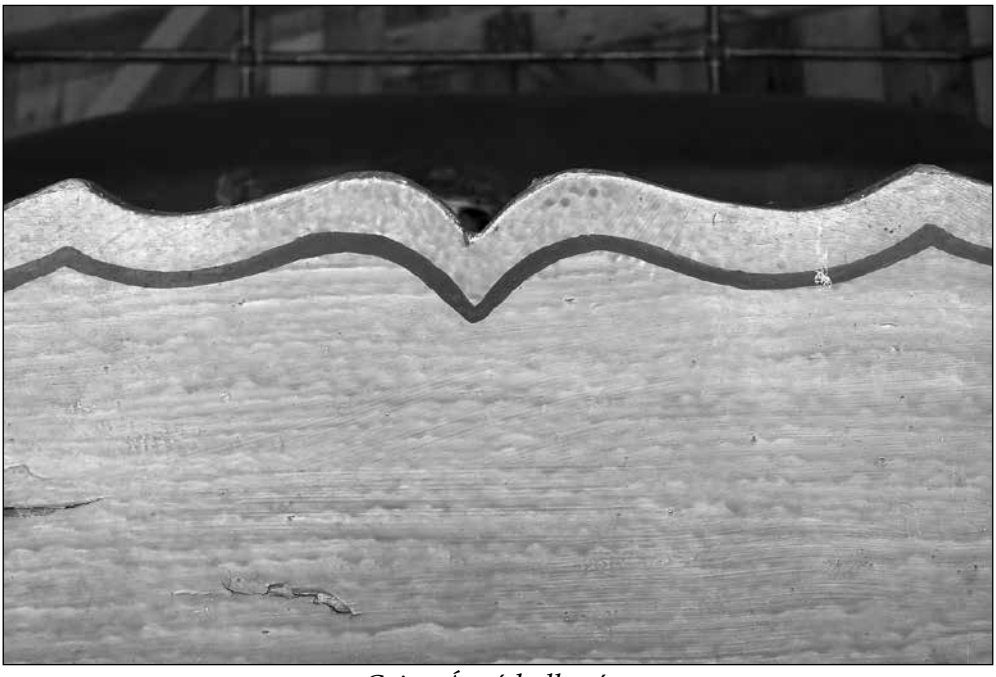
Korrektnek lenni és az igazat mondani egyre veszteségesebbé és egyre kockázatosabbá válik.

Eddig tehát Vasile Ernu gondolatmenete. Mesének tűnik, de nem az. Ez itt most nem Benedek Elek, hanem a Biblia. Múltban megtörtént valóság, mely jelenvalóságunk égető igazsága.

Nos, kedves uraim, önök kivel szimpatizálnak ebben az Akháb-sztoriban? Kivel tudnak azonosulni a leginkább? Kiben látják meg saját magukat? Akháb, amit a Biblia az Ószövetségben a Királyok I. könyvében ír, mégpedig a 22-ik fejezetbenben, az 1-től 40-ig terjedő versekben.

Sőt, maga Mircea Eliade is ír róla, külön fejezetet szentel az 1976 – 1983 között 3 kötetben megírt Vallási hiedelmek és eszmék történetében – a fejezet címe: A próféták kora. Még most is itt van a könyvespolcomon az 1995-ben az Osiris Könyvkiadónál a Saly Noémi által készített magyar fordítása, de oda nem adnám senkinek még most sem, semmi pénzért, még legjobb haveremnek sem, még kölcsön sem! Majdnem minden nap fellapozom, mert bizony még mindig jobb, mint bármely bibliai információ a neten... Sőt, Mircea Eliade A cigánylányoknál című, 1959-ben írt novellája máig kedvencem – régebb a román irodalom-tankönyvekben volt, ma már nem tudom, de le van fordítva magyarra is –, akit nagyon érdekel, bátran olvassa el, nem olyan rövid, sőt, kicsit hosszú, de megéri a fáradtságot!

Sajnos Akháb háborús pszihózisa egyáltalán nem egy ismert történet, még a biblikus emberek számára sem. Sokan elintézik a dolgot Jézus Hegyi beszédével, hogy hát: „Boldogok a békességre igyekezők.", vagy a Tízparancsolattal: „Ne ölj!" (mert ugye a Tízparancsolat a hadseregre, a háborúra sem tesz kivételt...) Mégis tökéletes tükre mai világunknak, amelyben élünk, NATO-nak, EU-nak, mely háborús pszihózis bűvöletében tartja a pórnépet (Urszula és a mögötte álló obskúrus fegyvergyárosok sötét érdekei által), s erőlteti a felfegyverkezést. Végtére is milyen felfegyverkezést, mikor Ukrajnában 500 dolláros drónokkal bombáznak le bármit, még egyszer írom: bármit, ;s úgy, hogy a drónokat jelenlegi tudásunk szerint semmilyen eszközzel nem lehet elkapni? Először a gdp 2%-át kérték felfegyverkezésre, most már ennek kétszerese sem elég, egyenesen 5%-ot kérnek, amit Lengyelország már teljesített is! Miközben Spanyolországnak már tök elege lett a NATO-ból, sőt magának az alapító USA-nak is, aki ki akar lépni belőle... S mire is költsenek? Vacak milliárdos vasakra, amiket seperc alatt egy-egy ilyen olcsó ötfilléres, már-már futószalagon gyártott drón lebombáz úgy, hogy senki sem állíthatja le? Kész röhej! Akháb? Naná!

Czine Árpád alkotása

BOBORY ZOLTÁN

„Mindig új élet lesz a vérből”

Nehéz idők jönnek!

Ezt halljuk nap-mint nap, olvassuk lépten-nyomon és persze, tudjuk. Sőt – reméljük –, értjük. Azaz, hogy – értjük? Mert mi az, hogy nehéz? És mi a válasz…?

Az éjszakai rémálmok? A rokonokkal, szeretteiddel teli kórház képe? Gyermekeid, unokáid rémült, kérdő tekintete? Tömegsír-vízió? Vagy a vállrándítás, a „mit tudom én”? A lesz, ami lesz… Beletörődés a változtathatatlanba?

És akkor történik valami. Újabb hajnali félálom. Meglátod magadat, amint megkeményednek arcvonásaid, összeszorítod ajkadat, elszánt lesz tekinteted: – Feladni? Azt nem.

Értük, akik életet adtak, értük, akiknek életet adtál, értük, akik virrasztanak veled és letörlik könnyeidet, és magadért, mert mindez a te életed, megnyugvásod, örömöd. A jövőd.

Hát persze, hogy nem félsz a reggeltől, hanem várod, mert erőt érzel és hitet, reményt. Hogy tehetsz. Sőt, tudod, tenned kell! Új nap jön – félre a nyavalygással!

Hitet ahhoz, hogy a karácsonyfád ágain nem „népek Krisztusa, Magyarország” lóg majd a fákon - aminek a testét verte, szidta a sok ember, szerte a világban és itthon, a százszor elárult hazában -, hanem a betlehemi csillag. Fényével unokáid szemében.

Akikkel összekapaszkodva, mosolyogva, vidáman körbeölelitek ezt a térképen különös alakú, sárgás-barnás színnel határolt gyönyörű zöld földdarabot, s érezni fogod, hogy Valaki keresztet rajzol a homlokodra.

Súgd meg neki: tudod, „Mindig új élet lesz a vérből”.

Szélmalomharc?

Fiatalok állnak a sorban az áruház pénztáránál. Közöttünk még három kocsi vagy kosár tartalma a szalagon. Lehetne morogni, reklamálni, hiszen két pénztár is üres, de türelemmel vár mindenki. S hallgat. Hallgatja a három fiatal szövegét. Nehéz is lenne nem hallgatni, hiszen erős, fiatal férfihangon, csöppet sem figyelve arra, hogy mások is hallják, nagy nevetések közepette beszélik meg s ki dolgaikat. Az elmúlt és a következő buli a téma. Minden mondatban három *kötőszó*. Mögöttük egy fiatalasszony, mellette 4-5 éves kislány. Az anyuka rezzenéstelen arccal bámul ki a kirakaton túlra, a kislány pedig néz értetlenül, kapkodva a tekintetét hol az édesanyjára, hol a fiatalokra…

A sor lassan, csendbe burkolózva halad, nekem régi emlék jut eszembe. Egy telefonbeszélgetés, aminek akaratlanul voltam tanúja – milyen érdekes – egyik nagyáruház bejáratánál:

– *Na, hellóci… dörmi szivi…ne má’…okés…nyomulok…na csá…putyi, putyi.*

És eszembe jut, hogy jónéhány évvel ezelőtt próbálkoztunk egy mozgalom elindításával. *Beszéljünk szépen, szép szóval szólj, kérlek, szépen szólj hozzám* – jelmondatokkal kíséreltük meg, ahogy, akik segíthettek volna, az illetékesek mondták: a *lehetetlent*.

Sűrű bólogatással értettek egyet az érveinkkel, azzal, hogy tenni kell valamit, mert az *uncsitesó, a bankolsz, az igazándiból, az almcsi, a buri,* s a hozzá hasonló, szaporodó nyelvi degeneráltság mellé már elviselhetetlenül belénk ivódott a közhasználatúvá vált kötőszó és sok más trágárság. Amikor a lányok olyasmivel ékeskednek mondataikban egymás között és mások hallatára is, ami nekik nincs is….

Persze, nem lett az egészből semmi. Néhány lelkes, egyetértő levélen kívül az elárvult, fiókba maradt kitűzők őrzik a jó szándékú ügy emlékét. Mert a *tehetősek* elengedték a fülük mellett az egészet. Hivatkozás, érvek, okok nélkül. Egyszerűen nem érdekelte azokat, akiknek semmi más teendőjük nem lett volna, mint a szavakon kívül s azok mellett, komolyan az ügy mellé állni, megértve, hogy a legutolsó menedékünkről, a nyelvünkről lévén szó, tenni kell valamit s áldozatot hozni. Nem kellett volna, s most sem kellene sokat.

Közben a pénztárhoz, a láthatóan fáradt, de mégis velem, a vevővel illően bánó pénztároshoz érek. A leolvasóhoz emelt cukros zacskó tartalmából néhány szem, elhanyagolhatóan kifolyik.

– *Bocsika* – mondja.

Köszönünk egymásnak, én zavartan indulok a kijárat felé. Ő dolgozik, tiszteletre méltóan tovább.

Czine Árpád alkotása

M. FEHÉRVÁRI JUDIT

Egy elpazarolt, de mégis maradandót hátra hagyó élet

Mocsár Gábor (1921. febr. 24.–1988. dec. 3.)

A József Attila-díjas író neve már-már a feledés homályába veszett, emlékezete, munkássága úgy tűnhet, nem élte túl a rendszerváltást. Pedig számtalan legenda vette körül alakját, s valójában az utókor ítélete hibás, hiszen a Pirostövű nád című könyvéből készült film ma is a Magyar Képzőművészeti Egyetem alkalmazott látványtervezői szakának tananyagát képezi. Gyanítom, inkább a képi anyagának megformálása miatt, de ez így is tény. A gúthi erdőben, saját bevallása szerint vákáncsos családban született. „A vákáncsos[1] debreceni erdőtelepítő, aki az általa beültetett erdőparcellát (a vákáncsot) a fák felnövekedéséig gondozta és a facsemeték között saját szükségletére kapás növényeket termesztett." Ez az állítás azonban nem valós, mert a családi ház a három fiúé (Gáboré Andrásé és Kálmáné), mindig ugyanaz maradt. Szeretett azzal is kérkedni, hogy felmenői között romák is voltak, de ezt is csak az irodalmi képzelet szülte. Egy technikumot és a Református Kollégium osztályait is elvégezte, így nem egészen a géplakatosságból jutott el az írásig, hiszen ennél sokkal több tudás birtokában volt. Házasságai nem sikerültek. Az első felesége, Diószegi Irén Jolán elméje 1956-ban érthető módon megzakkant, hiszen akkor egy ideig Pesten éltek abban a házban, amit három napon át lőttek az oroszok. Ekkor a férj nem tudott hazamenni, mert annyi híreket gyűjtött, amennyit csak tudott, miközben a három hónapos csecsemőjük, Mocsár Ágnes az édesanyja karjaiban elhunyt. Annyi bizonyos, hogy csak ebből a házasságból született élő gyermek, ifjabb Mocsár Gábor, akit az édesapja nevelt, miközben az első neje után élete végéig asszonytartást fizetett. A második nász egy volt ezredes özvegyével még ennél is cifrábbra sikerült. Az ugyanis rendszerellenesség miatt feljelentette, s a harmadik, a szegedi nő sem tette boldoggá. Ő is, a fiú is sérültek ezekben a kapcsolatokban, amelyek nem a várva várt boldogságot hozták el. Azt azonban nem szabad elfelejtenünk, hogy a munkások életét szociográfiai eszközökkel először ő térképezte fel, s azt sem, mekkora szerepe volt az 1956-os Tiszatáj botrányban, mikor szabadjára engedte Nagy Gáspár A fiú naplójából című szabadságot kérő, s a harminc esztendővel azelőtti eseményeket forradalomként definiáló versét. Ezután került vissza Debrecenbe, s a várostól nem fogadott el egy Piac utcai polgári lakást, inkább vásárolt magának egy lakótelepit a Csapó utcán. És orvosi értelemben is csodának számított, mert Magyarországon először rajta végeztek teljes művénacserét még Szegeden.

Ha Mocsár Gábor jelentőségét szeretnénk megtalálni, akkor azt kell megállapítanunk, hogy helytörténészként nagyszerű munkát végzett. Egyébként éppen olyan hirtelen haragú volt, akárcsak a fia. A Délibábjaim városa című könyvében írottak miatt perbe került a református egyházzal is. Hagyatékának azon része, ami a birtokomban volt, ma is méltatlanul a Debreceni Irodalmi Múzeum pincéjében hever

1 https://mek.oszk.hu/02100/02115/html/5-1116.html

azokkal az 1956-os újságokkal együtt, amelyeket az ország minden pontjáról összegyűjtött, mert pontosan tudta azt, hogy akkor forradalom történt, s ez a tény azonban nem közismert, miképpen az sem, hogyan tört meg egy meggyőződéses kommunista élete abban az esztendőben. Úgy hiszem, az sem mellékes, ahogyan a fiatal tehetségeket felkarolta, segítette. Ördögh Szilvesztert ő fedezte fel, s élete végéig legendásan jó kapcsolatuk volt. Az utókor Hajdúhadházon is emelt számára egy múzeumot, amelyet egy évtizeddel később felszámoltak, de a megnyitón Kiss Tamás debreceni költőn kívül az akkori magyar írótársadalom jelentős része megjelent, s üdvözölte a kezdeményezést. És az utókor adósa maradt az önéletírása harmadik kötetének kiadásával is, ami már a rendszerváltozás szükségességéről szól szinte a teljes, háromszáz oldalas terjedelmében. Ha még néhány esztendőt élt volna, felnőtt akkori önmagához, Taar Ferenchez hasonlóan sokkal elismertebbé vált volna. Nem mellesleg, Taar Ferenccel közösen írták a Tanyavilág-bomló világ című, szociográfiai témájú könyvet, s halála után a közösen megkezdett kutatásaikat is ő öntötte formába.

Czine Árpád alkotásai

BOGA JÚLIA

A pont végtelenje

Sarokba küldelek, ha rosszat csinálsz, mondják gyakran. Azok a kötelező órák, amikor nem szabad feleselni, kötekedni, s főleg szabadon cselekedni. Tanítani, nevelni akarnak, de hogyan, ha esélyt sem adnak hibázni? Egyszer elrontottad? Na, az öreganyám se bánja! Százszoros magyarázat, de csak a kötelesség miatt. Délutánra már azt is elfelejtjük, hogy valamire, valakire oda kellet volna figyelni. S ilyenkor estére ott marad az üres papír. Le kéne írni, hogy éppen mi az, ami nincs rendben, s ha mégis akkor lehet folytatni a gondolatmenetet. A papírból sosem lesz tolvaj, amit neki leírsz az ott is marad, s ha akarod újra gondolhatod, átírhatod, de nem fog elfelejtődni. Viszont a beszéd olykor futtában cselekszik, s elkapni sincs lehetőség, hiszen valahová messze szállt s ha megbánjuk már nem lehet bölcsen visszakapni, így csak a magyarázkodás marad, mindenféle keretbe csűrjük-csavarjuk azt, amit nem úgy akartunk mondani, s a végére már mi sem tudjuk mit is akartunk. A szavak árnyékában hűtjük gondolatainkat, s a távol maradás a szavaktól teszi érthetővé semmit érő tetteinket. Valaha éreztél olyat, hogy amit leírtál soha többet nem akarnád megváltoztatni? Én még soha, nem értek egyet egyik nap se magammal, sem azzal, amit egyik percről a másikra gondolok. S mégis fejlődni akarok s nem megy, de szavak segíthetnek, ha írok, mert nincs határ, hogy meddig írhatom le ugyanazt.

Az ember igazán akkor kezd fejlődni, kiteljesedni, megerősödni, mikor elvesztett valami értékeset az életéből. Egy érték elvesztése, olyan mélyre hatol az érzésekben, hogy az emberben ösztönösen elindul a túlélési vágy. A gondolatok egyre hevesebben rúg-kapálóznak, annak érdekében, hogy az elvesztett értéket újrateremtse. Fájdalommal, türelmetlenséggel és kíváncsisággal vagyunk tele. Mikor megérezzük az üresség érzését, minden érzékünket elvesztjük és csak zuhanást érzünk. Egyfajta zuhanás a semmiben. De nem vagyunk egyedül. Gyakran hisszük azt, hogy senki sem érti, hogy min megyünk át, de ez nincs így. Néha sokkal fontosabb, hogy egy kedves szót mondjunk társainknak. Nem kell azt hinni, hogy csak lelkesítő szavaknak kell ilyenkor létezniük, amelyet biztosan kimondunk hangosan, hiszen azok a gondolatok is ide tartoznak, amelyet elég magunkban mondani, s csak egyszer kimondani hangosan.

A szavak rengetegje a valóság ellencsapdái is, mikor segítenek, s mikor a bűntudat fokozója, de írni kell mert nincs határ, a kimondatlanság mindig megváltoztatható és újra gondolható, csak egy röpke pillanatnyi jelenlét a valóságban a pont végtelenje.

Szembe néző szemünk

Adódik pillanat, amikor a tükör nem csak visszanéz, nem a hajszál állásának rendetlenségét, nem a szem alatti karikák fáradt kontúrjait mutatja, hanem valami mást, valami régi és kiismerhetetlent. Egy idegen figyel a másik oldalról, aki nem köszön, nem magyaráz, csak mozdulatlanul néz, mint aki túl régóta várt ránk. A szem: egy belső ajtó, nem nyílik, ha kulccsal közelíted, nem tárul fel kérésre, a szem olykor saját

gazdáját is visszautasítja. A tekinteteddel találkozni olyan, mintha váratlanul kezet fognál a múltaddal, a pillanattal, amikor nemet mondtál, pedig igen volt benned, azzal a perccel, amikor továbbmentél, pedig tudtad, hogy ott kellett volna maradnod. A szem emlékezik, de nem a képekre, hanem súlyokra. Minden elhallgatott mondat, leplezett vágy, minden véletlenül kimondott igazság ott ül a pupilla peremén. A szemünk nem is rólunk árulkodik, hanem arról, amit nem tudtunk kivédeni, a szégyen, amit ránk olvastak, a haragot, amit nem mi gyújtottunk, de mi hordozunk, a félelemet, ami generációkon át kopogott a csontokban, míg végül a mi szemhéjunk mögött talált otthont. S mikor belenézünk a tükörbe, nem is magunkat látjuk, hanem a világ árnyékát, amely rajtunk keresztül alakot öltött. És mégis: a szem kérdez, mert nincs benne hang, nincs benne szándék csak várakozás, mert a legmélyebb kérdések nem szavakkal érkeznek, hanem tekintetekkel. Egy gyermek szemében ott a világ összes „miért"-je, egy öreg emberében pedig ott a kérdés, amit már nem mer feltenni. A szem nem hazudik, de nem is mond igazat, egyszerűen túl mély ahhoz, hogy csak egyféleképpen lehessen olvasni. Szembenéz velünk, és ha sokáig nézzük, elkezdődik a bontás, lassan válik le rólunk a szerep, a hanghordozás, a hétköznapi mozdulatok díszletei. És ami marad, az nem feltétlenül szép, de igaz. A szem egy belső tükör, nem a külvilágban keres visszajelzést, hanem bennünk nyit ajtókat. És ha egyszer beengeded azt a tekintetet, már nem vagy ugyanaz, mert megláttad magad, nem kívülről, nem történetként, hanem mint lüktető kérdést.

De mit kezd az ember azzal, amit meglát? Mit kezd a nyers, védtelen arcával, amelyet csak a saját szeme tükrében ismer fel, amelyet senki más nem lát vagy nem tud meglátni? Mert nem a szem nemcsak látja a világot, hanem a világ visszhangzik benne. Minden pillantás egy visszatérő üzenet, amit réges-rég küldtünk, még gyermekként, amikor tekintetünk még nem a túlélésre, hanem a kíváncsiságra volt élezve. A szem, mint egy szűk alagút: vezet valahová, de visszhangzik benne minden, amit már eltemettünk, a mosoly, amit nem éreztünk őszintének, mégis ránk dermedt, az ítélet, amit kimondatlanul is elhittünk, az éjjelek, mikor a plafonra meredve kerestük a válaszokat, amelyek nem jöttek. Ezek mind ott vannak, beépülve a retinába, a sötét pontok mögé, ahová a fény már nem ér el. A szem önmagunk koponyája, de nem a csontokból épült, hanem abból, amit nem mondtunk ki időben. S mikor belenézünk, nem látunk mást, csak az el nem kezdett mondatokat, túl hamar befejezett szerelmeket, félreértett ölelések árnyékát. A szem tehát nem tükröz, hanem kérdőjelez, nem enged napirendre térni, hanem visszatart. A tekintetben ott feszül minden, amit szerettünk volna elfelejteni, minden, amit titkon reméltünk, hogy valaki más majd észreveszi helyettünk. A legnagyobb fájdalom nem a látás hiánya, hanem az, amikor meglátjuk magunkban azt a gyermeket, aki még hitt a világ szelídségében, de rá kell jönnünk: elárultuk őt, nem hangosan, nem hirtelen csak fokozatosan. És most ő néz vissza ránk, a szemünk mögül, némán, vádolón. És ebben az ítéletben rejlik a megváltás lehetősége is. Mert ha van bátorságunk végig nézni azon, amivé lettünk, és ami maradt belőlünk, akkor talán újra kezdhetjük. Nem másként élni, hanem másként nézni a világot s magunkat, nem kívülről befelé, hanem belülről kifelé. Mert a látás nem csak érzékelés, de döntés is: mit vagyunk hajlandók meglátni a rajtunk kívül és magunkban.

BOGÁR GÁBOR

Mikor lesz már holnap?

(avagy a logika és a dialektika haszontalansága)

Ezt a kérdést egy kisfiú tette föl az édesapjának. Tudta, hogy közeledik a születésnapja, és már türelmetlenül várta. Egy kicsit már tudott számolni is; és az utolsó héten, amikor a számok egyre kisebbedtek, vagyis közelgett a nagy esemény - mindennap, sőt, néha már naponta többször is megkérdezte, hogy hányat kell még aludnia addig… Nos, igen, és ez itt a lényeg: addig, amíg majd megkapja azt a kisautót, amire annyira vágyott. Elérkezett az utolsó „még nem ma van a „szülinapod", amikor már csak egyet, csak egyetlenegyet kellett aludnia a kisautó érkezéséig. Aznap már óránként megkérdezte hogy hányat kell még aludnia, hiszen az egy, az nagyon kicsi szám, a legkisebb, annak hamar el kell múlnia, és emiatt idegszálai már pattanásig feszültek. Amikor aznap már hetedszer vagy nyolcadszor kérdezte, hogy „Mikor lesz a szülinapom?", édesapja nem a megszokott, értelmes módon válaszolt, hogy „Már csak egyet kell aludni", hanem egy kicsit ingerülten és felnőttesen azt mondta, hogy „Holnap!". De a kisfiú már egyáltalán nem akart többet várni, ezért sürgetően megkérdezte: „És mikor lesz holnap?"

Most pedig én kérdezem, pedig tudom, hogy a válasz becsapós is lehet, pedig tudom, hogy nincs kitől megkérdeznem, és ha lenne is, senki sem tudna rá válaszolni. Ráadásul felnőtt vagyok. De mégis: Mikor lesz már holnap?

Nem mondom, hogy csak úgy bámulok ki a fejemből, pedig csak úgy bámulok ki a fejemből. De nem mondom. Nem mondok semmit. Még azt sem mondom, hogy nem mondok semmit.

Minden elérhető lehetőséget megragadva beástam magam egy jó mély gödörbe, ahonnan nem látszom, és nem látok ki. Viszont reménykedem benne, hogy egyszer majd – talán holnap – kikerülök végre innen. Ezért várom annyira a holnapot, mert talán holnap mégis lesz erőm kimászni, vagy valaki segít. De mikor lesz már holnap? Szenvedésteli napjaim egybefolynak.

És tudjátok, mit mondok? A fentebb bemutatott kisfiú, Marcallka aggodalma teljesen jogos volt. Te pedig – aki ugyan nagyon távol vagy tőlem, mint mára már minden emberi lény; de mégis tisztán hallom a hangodat - azt feleled nekem: „Hogy mondhatsz ilyesmit keresztyén létedre?! Hát nem szégyelled magad? Vagy nem olvastad, hogy Jézus azt mondja: „Nézzétek az ég liliomait és a mező halait! Nem fonnak és nem gyűjtenek, de Isten mégis ruházza és eteti őket – mennyivel inkább titeket, kicsinyhitűek!"

Igen. Valóban olvastam és örültem neki, sőt teljes szívemből hiszek is benne.

Csakhogy az én esetem egészen más, mint a „kicsinyhitűeké", majdnem olyan nyomasztó, mint Marcallkáé.

Tíz éve, svájci frank hitelből komfortosítottam gyönyörű tanyámat. A jelzálogot a budapesti házamra terhelték, amit el akartam adni, hogy abból visszafizessem a kölcsönt, és gyönyörű, vízparti házamban éljek. De a munkanélküliség visszakényszerített Pestre, a városba, amit egyébként szívből gyűlölök. Itt kellett maradnom, a hitelből a bank uzsorakamatot kreált, és nekem már hitelt kell felvennem ahhoz, hogy a hitelt fizetni tudjam, és ne adják el a házamat a fejem felől. Azt pedig sehol sem mondja az Írás, hogy ne aggodalmaskodjatok a ti gomba módra szaporodó hiteleitek, és életveszélyben lévő otthonotok miatt. Vagy csak én nem vettem észre? Sőt még rosszabb a helyzet, mert nekem ily' módon két házam van, azt pedig világosan megmondja Jézus, amikor a tanítványait kiküldi, hogy „Ne legyen nektek két papucsotok!" Akkor vajon mit szól ahhoz, hogy nekem két házam van?! Jobb nem gondolni rá.

Úgyhogy szépen ásom magamat bele ebbe a gödörbe, mind mélyebbre és mélyebbre, testileg és lelkileg egyaránt. Megkérdezném az Urat, hogy mit tegyek, de – és ez a legnagyobb baj – olyan mélyen vagyok, hogy ide nem hallatszik le a hangja. Meg senkié se'. Már csak két dologban reménykedhetek. Az egyik, hogy végül annyira mély lesz a gödör, hogy átérek az óceánba, valahova Újzéland közelébe, és ott már nem ér utol a bank hatalmas, szőrös keze; sőt, akkor már a víz madarainak törvénye lesz irányadó velem kapcsolatban, egyszerűen kiúszom a szigetre, és nulláról – ami most megközelíthetetlenül magas szint számomra - újra kezdhetem az életemet, anélkül, hogy többet kelljen költenem, mint amennyit keresek. A másik, ami még ennél is valószínűtlenebb, hogy valaki meghallja odafenn a kiáltozásomat, és segít kimászni itt, Mártélyon.

Azért – biztos, ami biztos – ásás közben reggeltől estig kiáltozom, amíg be nem rekedek. „Hahó, hahó!"

Átolvastam, amit eddig lejegyeztem, és félek, hogy vannak, akiknek számára egy kicsit kuszának tűnhet. Bár azt nem tagadom, hogy valóban eléggé össze vagyok zavarodva, és magam sem értek mindent. (Például azt, hogy egyáltalán miért ások?)

Tegnap valaki idejött a gödröm széléhez, és meghallotta segélykiáltásaimat. Nagyon megörültem neki, hiszen már jó régen kiáltozom, és tegnap is már a berekedés határán voltam, amikor az illető lekiabált nekem. „Mi baj, tesó?!" – kérdezte. Először nem is értettem, mit kérdez. Hogy „mi a baj"? Talán nem nyilvánvaló? De nem értem rá töprengeni, igyekeznem kellett a válasszal, nehogy elmenjen. „Szeretnék kijutni innen!" – kiabáltam föl – amennyire még bírtam kiabálni. „Jól van, hozok létrát" – mondta. „Kérlek, siess! Már nem bírom sokáig." „Barátom, – válaszolta – tarts ki holnapig, mert ég a szomszédom garázsa, segítséget kell szereznem neki!" „Oké, előre is köszönöm! Várni foglak!" – kiáltottam neki.

Rendben. Tehát lehet, hogy holnap kiszabadulok innen. De nagyon hosszú ez az utolsó nap, főleg, hogy összefolyik az előzővel, meg a következővel. És ha valaki megkérdezné – ahogy nem teszi -, hogy egy nap hogy folyhat össze a következővel: a válaszom az, hogy könnyen.

Mint Marcallka a szülinapi kisautóját várva, én is egyre feszültebb leszek. Nagyon hosszú ez a nap, de most már legalább reménykedek. Holnap történni fog valami. Vagy becsapott a tűzoltásra igyekvő ember, és akkor még nyomorultabbul fogom

érezni magamat; vagy igazat mondott, és akkor van két további lehetőség. Az egyik az, hogy még ma este, vagy holnap reggel meghal, vagy más hasonló kellemetlenség éri, vagy (ha becsületes) tényleg jön, és megpróbál kijuttatni innen. Utóbbi esetben ismét két lehetőség marad: vagy képes leszek az ő segítségével kimászni ebből az irdatlan mély gödörből, vagy nem. Ha nem, akkor adódik további két lehetőség. Vagy bírom még tovább a rám mért szenvedést vagy nem. Ha nem, ha meg kell halnom, akkor is lesz még két lehetőség. Vagy a pokolba kerülök, vagy a mennyországba – de földi történetem mindenképp véget ér. Ha viszont képes leszek kimászni az ő segítségével, újabb két lehetőség adódik. Vagy visszaesek, és soha többé nem leszek képes kimászni, vagy nem esek vissza többé, hálásan megköszönöm a segítségét, és boldogan élek tovább, amíg meg nem halok – egyéb lehetőségeket most már az idő végtelensége miatt elhanyagolva. És én ebben, a legutolsóként felvázolt lehetőségben reménykedem, bár – mint láthatjuk, matematikai statisztika alapján ez a legvalószínűtlenebb. Sőt, ha így belegondolunk az esélyem tart a nullához.

„Nem – mondom magamnak (jé! Most már legalább szóbaállok magammal! Tök jó.). – Ez a negatív latolgatás csak a lelkemet viszi még mélyebbre; ehhez pedig elég maga a gödör is" Az előbb már egy kicsit örültem, de most újra elszomorodom, és csak hallgatok.

Lefeküdtem a gödröm egy szárazabb helyén, és aludtam egyet. Másnap visszajött a tegnapi emberem, valami Józsi, vagy Jósa – nem értettem pontosan a nevét bemutatkozáskor. Egy rövid kis létrával érkezett – majdnem agyvérzést kaptam dühömben, amikor megláttam. Ez az ember már biztos „nem szomjas" ma reggel – gondoltam. Köszönt nekem, rám nevetett, és elhajította a létráját. Aztán letérdelt a gödröm szélére, és lenyújtotta hozzám a kezét. Nem hittem a szememnek! Simán meg tudtam fogni. Jósa (, vagy Józsi) minden nagyobb erőlködés nélkül kihúzott. Miután könnyes szemekkel köszönetet mondtam neki, azt mondta, hogy „Van még egy kis dolgunk, ha nem sietsz". Természetesen úgy éreztem, hogy bármi is legyen az, kötelességem megtenni. Kíváncsian kérdeztem, hogy én miben tudok segíteni neki. „Be kell temetnünk ezt a gödröt, hogy soha többé, se' te, se' más ne essen bele".

Én nagyon szeretem a fizikai munkát, ezért örömmel mondtam igent, és két lapáttal, amelyek valahonnan a verem szélére kerültek, elkezdtük visszadobálni a földet. Búcsúzáskor Jósa (vagy Józsi?) így szólt hozzám: „Tudod, tesó, két dolgot nem értek, és jó lenne, ha megmagyaráznád" „Rendben" – feleltem. „Az egyik, hogy minek ástál?" No igen. Mint fentebb már említettem, ez a kérdés valahol mélyen engem is foglalkoztatott. Csak ennyit mondhattam: „Fogalmam sincs" „Oké, oké, semmi baj!" – mondta Jósa. „Biztos csak azért, hogy elfoglald magad valamivel. De megpróbálom máshogy feltenni a kérdésemet. Miért nem próbáltál kimászni?" „Próbáltam, de mindig visszacsúsztam. Ha elértem volna a gödör szélét a kezeimmel, ki tudtam volna húzódzkodni, de így mindig visszaestem" „Értem – mondta - és persze segítségért kiabáltál, amit nagyon helyesen tettél, hiszen végül is ennek köszönheted, hogy kint vagy. De valamit akkor sem értek. Volt nálad egy ásó. Ha azt lenyomtad volna a gödröd falánál a földbe, és ráállsz, akkor nemcsak a kezeid, de még a fejed is kint lettek

volna a gödörből. Tehát miért nem tetted?" „Mert azt hittem, hogy a gödör sokkal mélyebb, mint amilyen valójában" „Világos, világos" – válaszolta Jósa. De legközelebb azért próbáld meg!" „Feltétlenül" – válaszoltam. „És még egyszer: köszi szépen, hogy segítettél" „Szívesen. Hívj, ha bármi gond van. Na, csáó!"

Ja, és Marcallkára visszatérve, aki már alig várta, hogy „holnap" legyen, felvirradt a nagy nap, a szülinapja. Tényleg csak egyet kellett aludnia hozzá, ezt számolta is, mert nem hitt a felnőtteknek (még a szüleinek is csak fenntartásokkal). Meg aztán azért is könnyű volt számolnia, mert az utolsó éjszaka már alig aludt, inkább csak izgatottan számolt. Egyig. Mindig csak egyig. És megkapta a kisautóját, és addig játszott vele, ameddig végképp tönkre nem tette. De addigra már kapott újat.

SZÖLLŐSY TIBOR

56-os emlékeim

16 éves voltam, Técsőn, a Felső-Tisza vidék (mily gazdagok vagyunk, két azonos tájegység birtokosai) „fővárosában", egy valamikori raktárban, a város központjában laktam édesanyámmal, és az orosz tannyelvű középiskola végzős, azaz tizedikes tanulója voltam. Aznap, október 23-án a késő esti órákban egyre intenzívebb zajra: robajokra, csikorgásokra lettünk figyelmesek, amit nem értettünk s mivel nem akart szűnni, kilopództunk a sötétség leple alatt az udvarba torkolló bejárati boltív alá, ahonnan észleltük a zajok okozóit: a hatalmas acélszörnyeket, a T 34-es harckocsikat, melyek számtalanjai, egymást követve, rohantak a megye belterülete felé lánctalpaikkal felszántva és szerte szórva az utca borításának kockaköveit. Napok teltével tudtuk meg, hogy a városunktól húsz kilométerre, a Tisza jobb partján fekvő, sóbányászatáról híres Aknaszlatinán diszlokált harckocsik vonultak lóhalálban az anyaország irányába s azt is--tapadtunk a rádióhoz éjjel-nappal az elsötétített, kulcsra zárt szobánkban Budapestet és a Szabad Európa adókat hallgatva--, hogy álságos hazugság volt a szovjet vezetőség és vele egy sípot fújó Kádár-csőcselék hamuszórása, hogy az utóbbiak november első napjaiban kérték a szovjetek segítségét a forradalom és szabadságharc elfojtásához.

…Másnap és aztán is orosztanáraink rendszeresen provokáltak, kérdezettek: mi a véleményünk, mit gondolunk, mit mondanak szüleink, mit a szomszédok, barátok. Nem válaszoltunk, vagy *nem tudom*-mal reagáltunk, mert szüleink kérve kértek: hallgassunk, semmit ne mondjunk, mert azonnal Szibériába hurcolnak minket. De nem mindenki hallgatott: jóbarátom, a ma is Magyarországon élő Sz.Imre válaszolt: forradalom van Magyarországon, mert a magyarok már nem tűrik az orosz elnyomást! Egy hétig nem járt iskolába, ha rákérdeztünk osztályfőnökünknél, azt válaszolta: beteg.

Közben örömmel konstatáltuk, hogy a városban lakó oroszok készülődnek, pakolásznak, de csak rövid ideig... Sajnos.

Az orosz 1917-es forradalom emléknapját, november 7-én nem volt a szokásos ceremónia: beszédek, szózatok, zene, tánc, plakáterdők stb. nélkül, gyorsütemű felvonulással emlékeztek városunk főterén, de a mezőgazdasági rekord-termések bemutatóját a főutca mentén e napra összetákolt deszkaalkotmányokban, megtartották. Kora délelőtt, mikor mi is diákok, felsorakoztunk ezen szakaszán az utcának, kinyílt mellettünk az egyik kiállítási bodega ablaka: két darab méretes sütőtök csüngött alá rajtuk olvasható vésetekkel: Ruszkik haza! és Szabadságot a magyaroknak! Ilyen és hasonló felhívásokkal, nyomtatott betűkkel, több falra, kerítésre ragasztott plakát is megjelent a városban. Az illetékes hekusok hetekig keresték-kutatták a „szerzőket" napokig tartó „figyelmet szentelve", naponta zaklatva a magyar tannyelvű elemi iskola tanítóit, kiszolgáló személyzetét, első sorban diákjait, kikkel íráspróbákat végeztettek, a maguk módján „beszélgettek" velük – eredménytelenül. Mi, az orosz tannyelvű iskola tanulói,

megúsztuk ezt a tortúrát, a nyomozók figyelmét elkerülte – hála Istennek! – az a tény, hogy az iskolának vannak magyar anyanyelvű diákjai is!

1986-ban, a Csernobil-i katasztrófát követő egy hónapot az esemény területén orvosként dolgoztam ellátva az arra szorult helybelieket és egy építő szakemberekből verbuvált kárpátaljai likvidátor csapat tagjait. Egy napon felkeresett egy csapattag, nyugalmazott ezredes, aki aktív szolgálata évtizedeiben vegyifelderítőként szolgált. Miután elláttam, beszélgetés vette kezdetét, melynek során azt mondta, hogy „tiszteli a magyarokat mérhetetlen szabadságszeretetük miatt". Kérdező és meglepetésemet nem álcázó pillantásomra reagálva elmesélte, hogy 1956 őszén, fiatal hadnagyként parancsot kapott, mivel hadiállapot vette kezdetét a Szuezi csatorna környékén, azonnal, egy tankezred besoroltjaként, kezdje meg a bevonulást az esemény színhelyére. Egy napot vonult a végeláthatatlan hadoszlop hegyeken, dombokon át, majd síkföldön, míg harmadnap megálltak egy nagy folyó partján egy város előtt, ahol már hallani lehetett a fegyverropogásokat, itt-ott füstoszlopokat lehetett látni a város felett. Abban a tudatban voltak, hogy a Szuezi csatorna mellett vannak, ám beosztottjai észrevettek egy útmenti táblát, melyen az volt olvasható: Budapest. Érdeklődésére felettese azt válaszolta: taktikai fogás, figyelemelterelés. Rövidesen az események kellős közepébe találták magukat: ő arra lett figyelmes, kilesve a tankból, hogy civilek lőnek rájuk puskákból, gépfegyverekből, dobálnak Molotov koktélokat tankjaikra, s ami örök időkre megragadt emlékezetében: tizenéves fiatalok voltak az elkövetők és sajnos az elesettek is. Ő, az emlékező, sérülés nélkül megúszta az eseménysorozatot és megértette: nem fasiszták, nem külföldi beavatkozók, nem köztörvényesek ellen harcoltak, hanem igaz magyarok ellen, akik akár életük árán is vissza akarták nyerni szabadságukat, függetlenségüket.

Mindezt – fejezte be visszaemlékezését – soha senkinek nem mondhatta el, de most, már-már agg emberként és megtudva, hogy én, az orvos, magyar vagyok, megkönnyebbülve, őszintén megvallhatta.

A nyugalmazott szovjet ezredes, minő véletlen és szomorú esemény, az év októberében, 23-án hunyt el.

STANCSICS ERZSÉBET

A barna postakocsi

Azt mondják, ha az ember elkezd szörfözni a világhálón, nem tudja abbahagyni. Én még meg tudom állítani valahogy, de vannak olyan hírek, képek, amelyek nekem is beleragadnak a szemembe, a szívembe s nem tudok tőlük megszabadulni. Általában a régi felvételekkel vagyok így, s ezekből akad bőven a facebookon.

Nemrég a következő fotót tette fel valaki, amelynek az volt a címe: Az utolsó kézbesítő út 1968. A hajtó neve: Bartók Pál, a postaló neve: Csillag." A képen egy lóhúzta, hatalmas, barna szekrényszerűség volt látható, a bakon ült a fent nevezett postai alkalmazott. A barna alkalmatosság nyilván a levelek és csomagok számára készült, ami elég nagy forgalmat feltételezett. A hozzászólók között többen megemlítették, hogy különböző városokban, pl. Makón még ők is láttak ehhez hasonlót, csak ott zöld színű volt a jármű.

Elgondolkoztató ez a régi felvétel. Szinte hihetetlen, hogy a fővárosban és más helyeken még 1968-ban létezett ilyen kézbesítés! Nekem egyébként is fontos dátum volt ez az év: akkor született a nagyobbik lányom. Én 24 éves voltam, de akkor már motorral járt a postásunk, a nagyobb csomagot pedig egy zárt furgonnal hozták. És mennyi mindenről volt még nevezetes ez az esztendő! Nézzük csak, mi jut eszembe…

Akkor lett 100 éves a „Lipót", a hajdanán tébolydának épült csodálatosan szép épületegyüttes. Megvan az évfordulóra kiadott könyvük: nemzetközileg elismert, muzeális értékű, Európában első pszichiátriának készült, rangos építészeti remekmű. Ebben az évben, Fokvárosban Christian Barnard végezte a második szívátültetést, amely után a beteg életben is maradt. Világszenzáció volt!

Mi történt még 1968-ben? Ausztriában eltörölték a halálbüntetést. Memphisben merénylet áldozata lett Martin Luther King, akinek „volt egy álma", de már nem érhette meg. Hogy a szomszédban maradjunk: Josip Bros Tito államfő a diáklázadások miatt reformokat ígért. Erre az évre már kezdtük elhagyni „a láncos kutya" nevet, amelyet a nálunk regnáló hatalom ragasztott rá. Ja, hogy a mai fiatalok nem tudják, hol élt Tito? Nos, miattuk elárulom: Jugoszláviában. Ugyanebben az évben szovjet, magyar, lengyel, bolgár és NDK katonai bevonulás történt Csehszlovákiába. Nem IBUSZ utazás volt: inkább történelem. A TU 144-es szovjet repülőgép pedig átlépte a hangsebességet. És végül, csak úgy kiragadottan: már a közértekben is lehetett coca colát kapni! Ma remek duguláselhárító szer a konyhai lefolyókban is.

Néhány évtizede hallottam először, hogy 1968-ban élt „a nagy generáció". Hogy mitől voltunk nagyok? Koromnál fogva én is közéjük tartoztam, de fogalmam sincs, miért? Csak utólag kaptuk a kutató történészektől ezt a kitüntető címet, mert akkor is ugyanúgy a fejünk fölött döntöttek a politikusok, mint most. Talán az 1968-as, un. „új gazdasági mechanizmus" kezdete okozta, amely gyakorlati fordításban az árak rohamos növekedését jelentette. Akkor még volt pesti vicc, ami „gazdmeg"-nek rövidítette a gyorsabb megértés végett.

Hogy mi minden történt még, fel van jegyezve a történelem falára. Én csak egy postakocsiról akartam megemlékezni, ami nem is vörös volt, mint Krúdyé, hanem barna. A képen szomorúan lógatja fejét Csillag nevű postai beosztott, bár bizonyára csak a gazdája tudta, hogy ez volt az utolsó útjuk. Őt nyugdíjazzák, a lovából pedig valószínűleg virsli lett. Erről jut eszembe: 1968-ban még korlátlan mennyiségben, fillérekért lehetett lóhúst és abból gyártott, különböző készítményeket kapni. Még a verebekről is meg kell emlékezni: ott ugráltak az úton és várták a lovas kocsikat, hátha szerencséjük lesz elkapni nekik is egy kis lócitromot.

Az internetnek köszönhetően megmaradt az utolsó postakocsi 1968-ból. Mint egy lepukkant, külvárosi tündér imbolyog az időben: nemzeti történelmi zsákutcáinkban. Valami esztétikai szintet képvisel, ahogy a postás és lova udvarias, tapintatos tekintettel kókadoznak utolsó munkanapjukon. Nem szépek, mint Krúdy szürrealista postakocsija, de hasznosak, biztosak, pontosak voltak, mert még nem ismerték a vonalkódot, a regisztrációt, az érintésmentes érintkezést, az értelmetlen rohanást. Azt mondják: minőségi fejlődés, gazdasági változás...Lehet. Már egyre homályosabb az idő tekintete is. A postás ló 1968-ban még egyszer ivott a vödörből, gazdája pedig meghúzta az üveget. Csak ennyi volt közöttük a különbség: az ember felfelé, az állat lefelé hajol, ha iszik.

Hírt adtak egy Körúton túli világból, ahol munkájuk közben delelő nyarak légy zümmögése, verebek csiripelése vette körül őket, s körútjuk végén a lebukó nap narancssárgává érlelte a kopott, barna postakocsit. Úgy látni, mintha Krúdy Gyula is felkapaszkodott volna melléjük, amikor elindultak arra az utolsó útra, ahonnan már csak autók jöttek vissza folytatni a munkát…

CSOMA JÓZSEF

ÉLNI[1]

Augusztus 28.

Ezen a napon született egy különleges székely ember 1896-ban. Ifjúkori képe egy fiatal földműves arc, időskori portréja egy sokat megélt parasztembert juttat az eszünkbe. Ő *Márton Áron* püspök, az erdélyi katolikusok spirituális példaképe. Egész Kelet-Európában a püspökök élete akkoriban nem a kényelemről, a nyugalomról, az egyházi építőmunkáról szólt, hanem minden másról. Egy-két magyar példát már ismerünk, az erdélyi magyar nemzetiségű püspökök még nehezebb helyzetben voltak, magyarságuk miatt. Áron püspök élete soha nem a normális kerékvágásban haladt. Alig érettségizett le, már az I. világháború frontjain szolgált, például Doberdónál. Négyszer sebesült, hazatérve gazdálkodásba fogott, majd Brassóban vasesztergályos lett. Otthon, Csíkszentdomokoson vált világossá számára, hogy feladata Isten szolgálata. 28 évesen szentelték pappá. Hittanár, igazgatóhelyettes, majd plébános volt. 42 éves korában, 1938-ban kapta a gyulafehérvári püspöki kinevezést. 1938-ban a háború ellen emelte fel szavát, 1944-ben Kolozsvárott a zsidók deportálása ellen tiltakozott, levelet írt az akkori magyar miniszterelnöknek, *Sztójay Dömének* és a belügyminiszternek.

A szovjet és a román megszállás alatt és után is a helyén maradt, Gyulafehérváron, hívei körében. 1948-ban a román görögkatolikus egyház betiltása ellen tiltakozott a kommunista államvezetésnél, felszólította papjait, hogy adjanak helyet templomaikban a görögkatolikus testvérek hitéletének. 1949-ben letartóztatták, kampány indult személyének besározására, de éppen ellenkező hatást ért el. A hatóságok nem tudták, hogy *Márton Áron* személyiségének milyen ereje van a hívekre, mert azzal sem voltak tisztában, hogy Áron püspök éli is azt, amit hirdet.1954-ben házi őrizetbe került, egy év múlva szabadult. Visszatérve szolgálatába, újrakezdte feladatát. Minden látogatása egyházmegyéjében diadalúttá vált, ezért egy év múlva újra házi őrizetbe kényszerítették, ő „palotafogságnak" hívta, mert a püspöki palota lakója volt ugyan, de nem hagyhatta el. Azzal indokolták a hatóságok különös, új jogállását, hogy „*zavart keltett az emberek között*". 11 év után *Franz König* osztrák bíboros látogatása hozta el számára ismét a teljes szabadságot, aki kikötötte, hogy csak akkor látogat Bukarestbe, ha találkozhat Áron püspökkel. 1980-ban, 42 év szolgálat után halt meg.

AUTONÓM

Szeptember 28.

Azoknak a román politikusoknak, akik látták, hallották, vagy olvasták *Emmanuel Macron* francia köztársasági elnök legutóbbi - a korzikai Ajaccióban mondott - beszédét, valószínűleg kihagyott a szívverésük. Pedig az elnök szót sem ejtett Romániáról.

1 Részlet a szerző *Szeletek időben és térben* című kötetének székelyföldi vonatkozású jegyzeteiből

Csak annyit jelentett be, hogy Franciaország autonómiát fog adni a Magyarországhoz képest tizednyi nagyságú, bő háromszázezer lakosú Korzika szigetének. Ez a nagy kiterjedésű sziget, amely közelebb van az olasz partokhoz, mint Franciaországhoz, délre pedig Szardínia szigete 11 kilométerre található, különleges helyet vívott ki az európai és a francia történelemben. Kicsiben mutatja a kontinens 2500 éves históriáját. Először a görög telepesek jelentek meg itt, akik gyarmati kolóniákat létesítettek, maga a szó azonban az ő olvasatukban mást jelentett, mint utána. Aztán az etruszkok, karthágóiak, majd Róma. Az arab hódítók itt is többször partra szálltak, de *Nagy Károly* a Frank Birodalomhoz csatolta a szigetet. Utódai elvesztették az uralmat Korzikán, a következő ezer évben az itáliai köztársaságok gyakoroltak befolyást itt. Az 1760-as években szerezték meg a francia királyság csapatai az ellenőrzési jogot Korzika felett, amit a forradalmárok megerősítettek. Itt is – mint számtalan más helyen Európában, ebben az időszakban – az angolok is megvetették lábukat, de a történelem erői és urai a francia hegemónia mellett döntöttek.

Korzikát a korzikai nép lakja, amely nyelvében, kultúrájában, mentalitásában inkább rokon az olasz önazonossággal, mint a franciával. A korzikai nyelvet már nem mindenki beszéli, de ez, mint az írek példája mutatja, nem jelent eltávolodást a gyökerektől. Sok száz éve vívják a függetlenségért, de legalább az önállóságért kezdett harcukat – hol fegyverekkel, merényletekkel, máskor politikai eszközökkel, kulturálisan mindig – a nagy szomszéddal, akik jelenleg is uralják őket. Hogy mit tud és milyen jellem egy korzikai, arra *Napóleon* a legjobb példa. Öntudatos korzikai hazafi volt, franciául csak ifjúkorában tanult meg, a forradalom viszont – úgy látta – megoldást kínál Korzika problémáira is. A nagy francia felfordulás gyakorlata nem ezt igazolta. Először Franciaország nemzetiségi területein támadt felkelés a „szabadság, egyenlőség, testvériség" elvei és később fegyverei ellen. Amiket az „elvhű" forradalmárok irgalmatlan kegyetlenséggel vertek le.

A román politika irányítóinak *Macron* javaslata a székelyföldi autonómiát juttatta eszükbe, mint olyan keserű falatot, amit lenyelni nem mernek és akarnak, kiköpni nem tudnak. Ráadásul az ő kommunizmusuk legátkosabb korszakában jött létre az autonómia. Az autonóm területet 1952-ben szovjet utasításra kellett megszervezniük a román kommunistáknak, de 1960-ban már átalakították, erodálták, 1968-ban pedig *Nicolae Ceausescu* megyei átszervezés címszóval megszüntette. Romániában, a politikában mindenről eshet szó, még Erdélyről is. Egyetlen dolgot nem akar egyetlen román sem hallani, és nem ért egyet vele: hogy Erdély, vagy annak bármely része újra magyar legyen. Ezalatt a románok az autonómiát is értik. Az 1990 utáni összes ilyen javaslatot a bukaresti törvényhozás vita nélkül lesöpörte az asztalról. A székely autonómia emlegetése, napirenden tartása egy dologra jó lehet: kompromisszumként egy székely autonóm terület kialakítása talán mindkét szélsőség vitorlájából kifogná a szelet. Segíthet a székelyeken, ha *Macron* sikerrel jár Korzika ügyében, és azt se felejtsük el, hogy a francia politika hozta létre 1918 után a mai Romániát – és Csehszlovákiát, valamint Jugoszláviát is. E három országból kettő már nem létezik.

LENGYEL JÁNOS

A Mitracsek Pressz jelenti!

Gyerekkoromban, a Szovjetunió idejében alakult ki nálam az a gyakorlat, hogy az újságokat hátulról kezdem el olvasni. Ugyanis ott voltak a sporteredmények és egyéb színes hírek, miközben a lapok elején hosszú és unalmas cikkek szóltak a kommunizmus legújabb világraszóló eredményeiről. Bizony, sokszor írtak valótlanságokat, de legalábbis erősen elferdítették a tényeket. Amikor valamiről azt olvastam, hogy nívós, arról tudtam, hogy biztosan csapnivaló. Már gyerekkoromban elkezdtem írni. Először csak a magam, majd a pajtások szórakoztatására. Aztán jött az iskolai faliújság, majd a városi, a járási és végül a megyei lapok. Ekkor már én is találkoztam a média valóságával, miszerint az újságíró, ha jót akar magának, nem mindig írhatja meg a valóságot. Legalábbis nem úgy, ahogy azt ő szeretné.

Elkezdtem hát humoros cikkeket, beszámolókat, riportokat írni. Kezdetben csak rendszertelenül. 2000-ben alapítottam meg a Mitracsek Pressz nevű álhírgyártó vállalkozást, ezzel komoly konkurenciát állítottam a már meglévő magyar nyelvű sajtótermékeknek. Aztán jött a közösségi média, ami méltó teret biztosított a kezdeményezésemnek.

Három éve úgy döntöttem, hogy a legjobban sikerült M.P. írásokat összegyűjtöm és könyv formában megjelentetem. Sajnos ez még várat magára, de nem bánom, hiszen az anyag naponta bővül. Most egy szerényebb válogatással szeretném megkínálni a nagyérdemű olvasókat.

Színes hírek vegyesen:

Történelem: Vak Béla magyar király tisztán látta a jövőt!

Közlekedés: Virágba borult egy kamion Hegyeshalomnál!

Kultúra: Az áram én vagyok címmel jelent meg Lagzi Lajcsi memória kötete.

Magyarországnak minél hamarabb le kell válnia az orosz rulettről - jelentette ki az ismert ellenzéki influenzás.

Extrém sportok: Kiütéssel győzött egy férfi a bukaresti bőrgyógyászat házi versenyében.

Irodalom: Kukorica János már általános iskolás korában lemorzsolódott.

Külföld: Kitiltottak egy férfit egy párizsi vegán étteremből. A pincér szerint disznó-vicceket mesélt.

Pályakezdő iparos: Asztalt akartam faragni, de végül szék lett.

Színes hírek: Tejhatalomra törekszik Schrödinger macskája.

Közel-Kelet: Az utolsó keresztutat is felszámolták Szaúd-Arábiában.

Nagyvilág: Széljegyzeteket olvasó beduinokat fotózott le a híres fotóművész az Arab-sivatagban.

Átláthatósági mellényeket osztogat a NAV az Országgyűlésben.

Politika: Tökön szúrtak egy francia gazdát Brüsszelben. A kár jelentős, mivel az áldozat díjnyertes töke volt.

Bulvár: Nyári gumival közlekedett a híres pornó sztár Budapesten!

Sínbe tette egyik kollégája lábát egy vasutas.

A BBC szerint Magyarországon egyre magasabb a láz ára.

Tudomány: Székfoglalót tartottak az IKEA- ban!

Most érkezett a hír: Fényes nappal lelőttek egy poént a nyílt utcán Budapesten!

Üzlet: A bankok nem szeretik a hiteltelen ügyfeleket.

Sport: A győzelem után a Fradi tábor sugárzó arccal távozott Paksról!

Kultúra: Ünnepélyes keretek között adták át a felújított művelődési ház ablakait.

Brüsszel: Marhatermesztők válogatott sertésekkel támadták az EU épületét. A bárányok hallgatnak.

Állatvédelem: Lakossági bejelentésre 11 kutyaütőt vett őrizetbe a rendőrség Ferencvárosban.

Tudomány: Magas állami kitüntetést kapott az angol orvos, aki több vakbélnek adta vissza a látását.

Alaposan átfagyott egy nő a Bartók Béla úton, akit a Kék-szakállú herceg várat.

Hirdetés: Bármi is történjen a magyar közéletben, a tisztánlátás érdekében fenn kell tartani az állandó feszültséget! MVM

Bulvár: Zátonyra futott a híres hajóskapitány házassága.

Ma már egyre kevesebb az olyan orvos, akinek még fontos a hipochonderi eskű! Dr. Alban

Színes: Zoknik számára alapított párkereső oldalt egy angol nő.

Vélemény: Az ellenzék szerint Magyarországon olyan nagy a szegénység, hogy vannak, akik már levegőt sem tudnak venni.

Angol antropológus csoport érkezett Magyarországra, hogy természetes élőhelyén tanulmányozza az operatív törzset.

Zene: Fonográf tartalom miatt korlátozta az Illés zenekar oldalát a legnagyobb videó megosztó platform.

Moszkva: Csájkovszkijra magyarosította a nevét a Wagner!

Kormányzati intézkedés: A koleszterin szint emelésével indul az év.

Influenszer járvány tombol Magyarországon!

Toló-fájdalmakkal szállítottak be egy mozdonyt a MÁV Kórházba.

Párizsi fiatalok éltették a lecsókolbászt!

Új szénhidrát bányákat nyitottak Németországban.

Idézet: Mindenki ártatlanul születik a világra, csak később nevelnek belőlünk embert!

Sport: A szinkronúszással folytatódik a Tolmácsok Világjátéka Bukarestben.

Sport: Egy orosz kardnyelő miatt maradt el a kardvívás döntője Brüsszelben.

Heresérv miatt maradt le a rövidpályás VB-ről az esélyes amerikai úszónő!

Természettudomány: Brit tudósok eddig ismeretlen űrsiklót találtak egy svájci patakban.

Újra divat a kalapos gomba.

Munkácsy Mihály Színtéziseit Beemelték a NAT-ba.

Romániában az életszínvonalat voltban mérik.

Több nyugdíjas szervezet jelezte, hogy nem bírták utolérni a számukra rendezett vándorkiállítást.

Reklám: Cipőbolt nyílt Lábatlanban!

Romániában az EU támogatásával nyitnak meg zártosztályokat.

Bukarest: Anyajegyeket áruló üzéreket tartóztatott le a rendőrség egy szülészet előtt.

Felhívás: Keretlegényeket keres egy budapesti üveges.

Kékfény: Elfogták a mézesbödönt dézsmáló darazsat. A legyek köpték be.

Milánó: Sajnos elmarad a ma esti balett előadás, mert elszakadt a balerina.

Kézműveseket keres a lábbeliket gyártó vállalat.

Elhunyt a közismert író, nagy lektűrt hagyott maga után.

Szarkazmussal vádoltak meg egy magyarországi teológust.

Kertészeti Nobel-díjat kapott Krasznahorkai László.

SZEMLE

KAISER LÁSZLÓ

Könyv Baranyi Ferencről

Kortárs irodalmunk egyik legnagyobb alkotójáról, a Kossuth-díjas Baranyi Ferencről írt, illetve állított össze kötetet Udvarhelyi András újságíró, aki fél évszázada foglalkozik a költővel. Számos cikke jelent meg róla, interjút készített vele: irodalmi barátként követi a nagy ívű pályát. Azt a pályát, amely minőségileg és mennyiségileg is lenyűgöző, sokszínű és sokműfajú, középpontjában a könyörtelen őszinteség és szabadságvágy áll. Baranyi munkásságát és életét bemutató kötet a szerző szándéka szerint születésnapi ajándék, beszédes címe*: Egy jó ember tiszta szándékkal*. Az idén, januárban 89 éves korában is aktív költőnek 2022-ben jelent meg gyűjteményes verseskötete, amelynek címe: *Tiszta szándékkal*. Nem véletlenül vette át Udvarhelyi: a mélyen humánus Baranyi ars poeticája ez, tágabb értelemben a költészeten túl az emberre, az ember mindennapjaira is érvényes.

A jól szerkesztett kötet előszavát a költő barátja, Madarász Imre írta, s egyértelműen rögzíti: „Baranyi Ferenc a legrangosabb költőhagyományunk méltó utódja, elsősorban Petőfi és József Attila örököse, aki szabadság, szerelem szent kettőssége jegyében alkotta meg leghíresebb és legjobb társadalomkritikus és szerelmes verseit." Tegyük hozzá: Baranyi műfordítói munkássága is kiemelkedően jelentős, sőt prózai és irodalomszervező tevékenysége is, és akkor nem beszéltünk még televíziós, zenéhez kapcsolódó munkáiról. A lenyűgöző életmű mögött egy hiteles, szeretnivaló és őszinte, szeretetet adó ember áll; az utóbbit érzi meg az, aki találkozik a költővel s lesz híve, rajongója.

Udvarhelyi András az elmúlt öt évtizedben számos interjút készített Baranyival, ezek teszik ki a könyv nagy részét. A baráti csevegések közel hozzák a költőt a mindenkori olvasóhoz, ugyanakkor kordokumentumok is immár. A beszélgetések mellett ír a költőről, kapcsolatukról, mindez a kötet jó felét tartalmazza. Teljes pályakép rajzolódik ki a gyerekkortól az egyetemi éveken át a tévés korszakig, az ezt követő időszaktól a tegnapi máig. Az életet szerető és azt habzsoló Baranyi példás munkafegyelemmel dolgozott, a kettő nem hogy nem zárta ki, hanem erősítette egymást, gondoljunk csak a szerelmes versekre.

A kötet következő nagy egysége: kortárs költők Baranyihoz írott versei, nevesítsük őket: Gög János, Szepesi Zsuzsanna, Tornai Xénia, Török Nándor, Kaiser László. Később más szerzők: Madarász Imre, Stancsics Erzsébet prózában vallanak Baranyihoz fűződő kapcsolatukról.

A könyv olvasmányosan rajzolja meg egy nagy költő életét, rögzít hozzá fűződő élményeket, emlékeket. Irodalmároknak is tanulságos a kötet, ezt erősíti a teljes bibliográfia: Baranyi megjelent művei, műfordításai, díjai, elismerései. Külön érdekesség

Udvarhelyi András életrajza, munkássága, teljes portré az újságírói pályájáról. Hasznos és élvezetes a Raszter Könyvkiadó és Nyomda gondozásában 2026-ban megjelent *Egy jó ember tiszta szándékkal*, kikerülhetetlen a Baranyi-rajongók és kutatók számára.

(Udvarhelyi András: Egy jó ember tiszta szándékkal
/Raszter Könyvkiadó és Nyomda – Budapest, 2026/)

OLÁH ANDRÁS

„Ima elrontott időkben"[1]

Az emberi lét örökérvényű kérdései foglalkoztatják Finta Évát a teremtés pillanatától az elmúlásig – és azon túl is. Verseiben azonban nem kategorikus válaszokat próbál megfogalmazni, hanem a témát több irányból körbejárva, a saját tapasztalás és a megélt valóság alapján igyekszik látleletet nyújtani az olvasó számára.

A kötet címe (*A teremtő szeme*) is ezt a sokirányúságot sejtteti, hiszen a Teremtő mindent érzékel. De mi tudjuk-e a Teremtő szemével látni a világot? Finta Éva válasza erre az, hogy maga a Föld Isten szeme, s ebből az alapállásból kiindulva mi magunk lehetünk az érzékelő részecskéi, receptorai. Ám mivel csak picinyke mikro szemcsék vagyunk az univerzumban, így mindössze saját benyomásainkra támaszkodhatunk, s csupán töredékét tudjuk megtapasztalni mindannak, ami a minket körülvevő világban zajlik, hiszen sohasem lehet teljes rálátásunk a nagy egészre.

Az embernek mindig is a mindenség szellemi értelemben vett „meghódítása" volt a célja. A tudásra vágyott, hogy megismerje és megértse a világegyetem működését. A kötet első ciklusának (*Madarak voltunk*) látványos képversei is ehhez szolgáltatnak finom adalékokat. „Béke lettél Picasso tollhegyén, plakátokon / hírverés, hogy vége, vége, elmúlt az öldöklés / idelent, s Noé bárkája is kiköthet / végre" (*A galamb*). Finta Éva a fecskék, galambok, sirályokok, kolibrik, pávák, baglyok, varjak, sólymok szemével láttatva ábrázolja sorsunkat és végzetünket: „Madarak voltunk egykor, érzi szívünk, /…/ most már feledés az élet, / törve szárnyunk" (*Madarak voltunk*). E néhány remekbe szabott képvers roppant plasztikusan megfogalmazza, hogy honnan hová jutott az emberiség. Tekinthetjük akár felvezető összegzésnek is ezt a ciklust, amit követ a részletes kifejtés. A következő szakaszok költeményei ugyanis alapos és mélyreható rátekintést biztosítanak az emberi lét fundamentumaira.

A részletes kibontás a *Teremtés-ciklus* verseivel indul, amelyek a mindent elindító isteni művelet mellett a szabad emberi akarat érvényesülésére is ráirányítják a figyelmet. A gondviselés csak kaput nyitott, megadta az alaphangot, de „nem uniformizálta létünk, / nem mondta, hogy kallódni vétek, / hogy el-

1 A recenzió eredeti változata a Hitel folyóiratban jelent meg „Mély és magas között" címmel

rondítjuk az egészet, / ha önnön törvényünkben élünk" (*Teremtés*). A Dinnyés Józsefnek ajánlott „Hang szó dal" című vers az említett három kifejezés nélkülözhetetlenségét igazolja a szavak játékával, hiszen életünk rendezéséhez, az egymás megértéséhez, elképzeléseink, szándékaink közvetítéséhez elengedhetetlen és kulcsfontosságú, hogy pontosan ki tudjuk fejezni gondolatainkat. Hangsúlyt kap a költői szerepvállalás is: „Mind bátrak vagyunk, / akik verset írunk" – szögezi le a Finta Éva (*Meztelen angyalok*), hozzátéve, hogy „kinek az ég angyalsággal üzent / annak sorsa többnyire gallyra ment," és „a haladás mégis bizonytalan" (Éhenkórász költők balladája).

A következő szakasz (*A folytatás vermeiben*) a bizonytalanságokkal telített mindennapok problémáit vetíti elénk: „Nincs hova bújni – bemérnek. //…/ Békeidőben az élet / hangtalan kapja a szúrást" (*Lövedék békeidőben*). Önmagunk foglyaiként tengődünk a világban. Egymást és magunkat pusztítjuk. Magunknak köszönhetjük a következményeket is, hiszen már: „Szétrágott arccal néz ránk a jövendő" (*Ima elrontott időkben*). A költő feladata az lehet, hogy „lakhatóvá teszem a kiüresedett / lelkeket" – fogalmazza meg a kézenfekvő megoldást (Útban ismeretlen világok felé). De ehhez együttműködésre, egymás támogatására van szükség, mert „csak a viszonzott odaadásban élők nem romlanak meg" (*Megromlanak*).

A köznapok gondjai mellett történelmi traumáinkkal is meg kell birkóznunk. A magyarság múltbéli megpróbáltatásait veszik górcső alá a következő ciklus költeményei (*Megtöretve történelemmel*). Kárpátaljai kötődése okán számára különösen fájó a Trianon okozta seb, amit közvetlen érintettként kell ma is megélnie: „Határaimat szenvedem. / Szenvedte anyám és apám, / a nagyszülők és dédike, / kik túlnan lettek a hazán" (*Határaimat szenvedem*). Kálváriánknak ezt az örökösen sajgó pontját énekeli meg a *Törik* című versben is: „Törik a kenyér és a szív. / Kettéválnak az egyenletek. / Osztódik, ami egyszer egész."

De előkerülnek korábbi századok gyötrelmei is – Izabella királyné Erdélyből való kényszerű menekülésétől az aradi tizenhármak tragédiájáig. Ez utóbbi kapcsán önti versbe a Batthyány Antóniához kötődő legendát: „Mégiscsak révbe érkezett / Batthyány Antónia átka: / a Habsburg ágból odalett // tizenhárom ismert rokon, / s az egész ház boldogtalan, / Ferenc József felsőfokon. // Talán azt hitte, babonásak / a sámánvérű magyarok, / hogy kivégeztet tizenhármat" (*Tizenhárom*).

Dobai Péternek ajánlott versében (*Menetelnek*) a XX. századi nagy háborúknak állít emléket, ahol „a béke / nem talál menedékre", és „a század / fejet hajt a halálnak." De felbukkannak munkáiban a jelenkor problémái is, a migráció félelmetes hatása és a napjainkban dúló háborúk megrázkódtató következményei. „Ez volt Európa? / A lerágott almacsutka és a héj? / Az egérrágta, morzsalékos kenyérbél, sajtkukac, / a felgyújtott templomok üszke, korma?" – teszi fel a kérdést a szembesítés szándékával, tükröt tartva elénk (*Volt itt Európa*).

Mindez már a vég s az elmúlás felé mutat. Ezt a témát járja körbe a következő ciklus verseivel a költő. A Venczel Vera emlékére írott versben az elöregedés fázisát mutatja be fájdalmasan őszinteséggel: „…töppednek, mint őszi szőlőszemek, / összemennek a drága öregecskék" (Összemennek).

Finta Éva számos barát mellett közeli hozzátartozóitól is búcsúzni kényszerült. Férjére a „*Voltál finom szerkezet*” című verssel emlékezik, édesanyját pedig az alábbi sorokkal engedi utolsó útjára: „A fagy felszívta szívünk / a jeges éterig. / Anyám átadni, nincsen / hasonló fájdalom” (*Anyámat temetik*).

A kötet zárószakaszába sorolt műveiben túlmutat a halálon. Átlép az időtlenségbe, ahol minden együtt van Felragyognak a gyermekkor múlhatatlan emlékei („hogy tudtam feküdni gyermekként a fűben / teljes egyetértésben a földdel” [*Hogy tudtam…*]), a találkozások élménye, az élet végtelen körforgása, a folytonos változás és ismétlődás, a sokszori újraépítés kényszerűsége („és összedől / és épül újra / a ház a vers / a kert az utca” [És összedől]).

Izgalmas, sokfelé kitekintő lírai terméssel ajándékozta meg olvasóit Finta Éva. Alkotásaiban a klasszikus kötött formák és a szabadversek egyaránt megjelennek. Különleges színt adnak a kötetnek a nyitószakasz kitűnően szerkesztett képversei, ahol a gondolat szabad szárnyalását a szavakból összerakott ábra csak tovább fokozza.

A versekben minden együtt van: a találkozások és párhuzamok, érintkezések és összeütközések, öröm és fájdalom – mindaz, amit az ember megélhet „az égi karnagy” által vezényelt kórusban. A keresztutak, amelyek választást és döntést igénylenek. A feltámadó aggályok, az elbizonytalanodás, az egymásba kapaszkodás, a remény és a csalódás mind-mind része az életünknek. Naponta vívjuk harcunkat a kihívásokkal – és önmagunkkal. „Az ember osztatlan egység. / Kétségei megfelezték” – írja (*Pár-baj*). Ám mindennek ellenére a kötet záróverse a megbékélést, a hazatalálást vízionálja, s azt, „hogy látva lássuk mindenki másban / a ragyogást”.

Nem csupán egy személyes mikrovilág megidézett pillanataiba nyerünk betekintést, hanem – mint azt a kötet fülszövegében Jánosi Zoltán találóan megfogalmazza –, Finta Éva ezekben a verseiben „a magasból szertesugárzó Szem legfontosabb látómezőit tárja elénk, amikor műveibe keretezi őket”.

(Finta Éva: A teremtő szeme /Magyar Napló Kiadó – Budapest, 2025/)

GYERMEKHANGON

VÁNTUS ILDIKÓ

Álommanó és a valóra vált álmok

Kerekerdő közepén áll egy öreg, odvas fa. Hétköznapi erdőjáró azt hiheti, mókus, bagoly vagy fakopáncs lakik benne.

Amikor az égen az első csillag felébred, ragyogni kezd az odú bejárata is, és Álommanó lép ki, varázsporos zsákkal a hátán. Lecsúszik a csúszdáján, majd varázslattal az ajtó előtt terem. Bekopog.

– Hahó! Anyuka, Apuka! Nyissa már ki! Megérkeztem.

Egy mosolygós Anyuka tárja ki az ajtót.

– Gyere csak be, a gyerekek már ágyban vannak. Csak rád várnak!

Álommanó, hipp-hopp, felmászik a lány ágyára.

– Milyen színű álomport szeretnél? – dörmögi az orra alól.

– Halványkéket! – hangzik a válasz.

A manó már szórja is a gyönyörű port. A kislány azonban nem alszik el, hanem az ágya átalakul egy kastéllyá! A kislány egyre magasabbra és magasabbra emelkedik, végül a legmagasabb torony ablakából néz ki. A haja növekedni kezd, mígnem eléri a földet. Álommanó felkiabál a kislányhoz:

– Akkor most elaludtál?

– Nem, ébren vagyok! – válaszolja az ablakból kihajolva.

– Felmászhatok a hajadon, hogy felvigyem a jó álomport? – harsogja lentről.

– Gyere csak! – érkezik fentről.

Ekkor Álommanó nyögve, nyöszörögve elkezd felmászni. Mikor felér, a kislányra szórja az ígért álomport. Ezúttal sikerül a jót kiválasztania, mert a gyermek mosolyogva álomba szenderül. A haja és a vár is visszaalakul olyanná, amilyen volt.

Odafordul kérdőn a kisfiúhoz:

– Te milyen színű álomport szeretnél?

– Feketét.

És már lebben is a levegőben a könnyű por. A kisfiú mégsem alszik el! Felül, a kezében egy kormány jelenik meg, az ágy lábai pedig átalakulnak kerekekké. –Anyuka, nyissa ki az ajtót gyorsan! – rikkantja Álommanó.

A kisfiú ágya fekete versenyautóvá változott, és már ki is ugratott vele az utcára. Azonnal gyorsítani kezdett, egészen addig, míg elérte a leghiperszuperebb maximális sebeséget. Olyan gyors lett, hogy lángcsóvát vetett a kipufogója! Az utca végén akkorát farolt, hogy minden kutya ugatni kezdett a gumi csikorgásra. A visszaúton benyomta a turbót, mire láng szökött ki a kerekekből is. A varázslat azonban foszladozni kezdett. Először az autó alja tűnt el. A kisfiú lába így kilógott az autóból és futni kezdett. Köz-

ben a kezével fogta az autó kaszniját. Mire a gyerekszobába ért, a csodakocsi éppen visszaalakult ággyá. A fáradtságtól meg beledőlt a párnájába. PUFF!

– Közben megtaláltam a jó álomport! Szórom is! – mondja vigyorogva a manó.

A kisfiú mosolyogva alszik el.

Álommanó elköszön, és peckesen járva távozik. Felmászik a létráján és addig icereg-ficereg, amíg az ágyban a legkényelmesebb pózt megtalálja. Végre ő is aludhat.

ZÁMBORINÉ LASKAI ILDIKÓ

A beszélő kövek

Komor Mátyás, vagy ahogyan a faluban mindenki hívta Mátyás bácsi, már nagyon benne volt a korban. Olyan régen megöregedett, hogy minden szerette az örök végtelenbe költözött, ott vártak rá az időtlenség nyugalmával.

Mátyás bácsi élete zsémbes magányosságba merült. Kerülte az embereket, sőt még az utca ebeit is. A szomszédjával szinte minden nap összeveszett.

– Hallgattassa már el a kutyáját, mert ezt az állandó ugatást nem lehet kibírni!

– Magát nem lehet kibírni – válaszolta Erzsi néni a kutya gazdája – az én kutyám csak akkor ugat nagy ritkán, ha valami zavarja! Magát viszont minden idegesíti! Csodálkozik, hogy mindenki kerüli?

– Kerüljenek, nem bánom. Tudja kedves Erzsébet, engem már a beszélgetés is fáraszt, különösen magával – válaszolta Mátyás bácsi vigyázva a megfelelő modorra. Ezzel aztán aznapra Mátyás be is fejezte a diskurzust minden emberi lénnyel.

A feleségével meghitten, boldogan éltek hosszú évtizedekig. Amióta magára maradt, már a lélegzet is nehezére esik. Eleinte még sokat sétált a kertjében és a falu határában, de idővel már csak a szobája magányát kívánta. Ilyenkor emlékezett a szép, gondtalan napokra, a nevetésre, a meleg kalács illatára. Mostanában csak a gondozója szokta látogatni, Mátyás bácsi viszont inkább előle is elmenekült volna. Ha már elviselhetetlennek érezte a magány nyomását a mellkasában, szép lassan elsétált az egyetlen helyre, ahol megnyugvást találhatott. Ez a hely a település határában volt, az ő faluszéli házától nem messze. A domb tetején ősrégi vár romjai hevertek, már alig felismerhetően. Az emlékezet viszont megőrizte a vár édes, szomorú történetét. Valami rettenthetetlen régi várúrról és annak csodaszép, a vőlegényére hiába váró leányáról. A domb alján egy hatalmas, göcsörtös törzsű tölgyfa állt, amelyet még a vár fénykorában ültettek. Mátyás bácsi szeretett alatta pihenni. A dombra már rég nem bírt felmenni, de innen is mindent jól láthatott, és ábrándozhatott a fiatalságáról, a boldogságról. Eközben gyakran elbóbiskolt, és utána olyan kipihentnek érezte magát, mintha egész nap aludt volna. Sajnos az is nehezen ment, hogy leüljön a fa alá. Nem

volt ott semmilyen pad, vagy valami ülőalkalmatosság. Zsémbelt is emiatt éppen eleget a polgármesterrel, ha nagy ritkán meglátta a háza előtt gyalogolni, vagy inkább rohanni.

– Polgármester úr! Mikor tesznek már egy padot az öreg tölgy alá?

– Mátyás bácsi, nem akar ott senki sem üldögélni. Kinek van erre ideje?

– Nekem! – felelte, de nem folytatta a vitát, mert úgy érezte, a vérnyomása a magasba szökik, ezért csak azzal zárta a hiábavaló szócsatát:

– Hát nem látják, micsoda gyönyörűség van ott?

Nem látták. Kövek összevissza, meg egy vénséges tölgyfa, semmi más.

Mátyás bácsi a botjára támaszkodva elindult a várromhoz, amelyet talán azért is szeretett oly nagyon, mert ez volt az egyetlen hely, ahol minden a maga méltóságos változatlanságában összekötötte a múltat a jelennel. Annak idején a feleségével is gyakran jártak ide, különösen akkor, ha sok munka nyomta a vállukat. Itt aztán megszabadulhattak a hétköznapok terhétől. Néhány éve már bottal is csak nehézkesen közlekedett, de olyan jó volt itt emlékezni.

– Csak lenne egy kényelmes pad a fa alatt! – fohászkodott magában.

A földre nem tudott leülni, vagy ha mégis, felállni biztosan nem bírt volna. Így inkább csak a fa törzsének támaszkodott, és könnyes tekintettel gyönyörködött a tájban. Hamarosan hazaindult. Nagyon elfáradt. Aznap éjjel álmában egy kényelmes padon üldögélt az öreg tölgy alatt, és minden olyan könnyű volt, még a rossz lábai is. Az ébredés persze nem volt olyan könnyű. Nehezen kászálódott ki az ágyból, akkor is csak azért, hogy a gondozóját beengedje.

– Na, Matyi bácsi, hogy aludtunk?

– Azt nem tudom kedves, hogy maga hogyan aludt, de nekem szép álmom volt. Inkább még tovább álmodtam volna, ha fel nem zavar.

Az asszony meg sem hallotta, mert nem is érdekelte őt igazából Mátyás bácsi válasza, de valamiről mégiscsak beszélgetni kellett. Rendet rakott, majd bevásárolt. Az öreg megköszönte a segítséget, és alig várta, hogy magában lehessen. Olyan vontatottan telt a nap, hogy inkább elindult a kedves tölgyfájához. Odaérve nagyon meglepődött. Pad ugyan nem volt, viszont egy hatalmas kő a várrom kövei közül, éppen a tölgyfa alatt hevert.

– Hogyan kerülhetett ez ide? Biztosan ő is az öreg tölgy társaságára vágyott, csakúgy, mint én. Vagy megunta már azt az egyhangú mozdulatlanságot? Vagy árnyékot szeretne a nyári hőségben, és védelmet a téli hóesésben? – morfondírozott magában az öreg.

Mindegy is, hogy miért, nagyon örült neki. Szép lassan, a botjába kapaszkodva ráült, vagy inkább rázuttyant a kőre, és olyan kényelmesnek, megnyugtatónak érezte, hogy pillanatok alatt elaludt. Álmában mintha valaki megérintette volna, és halk morajlást, morgást hallott a domb tetején árválkodó romok felől.

– Mátyás, emlékszel még a gyermekkorodra? Mennyit szaladgáltál itt, és rugdostad az oldalunkat? Ahogyan cseperedtél, egyre inkább megbecsültél minket. Még azt a szép leányt is itt kérted feleségedül. Legalább teljesült a vágyatok ennyi évszázad után.

– Hogyan értitek ezt? Mi az, hogy ennyi évszázad után? Igaz, hogy megértem a vén kort, de hát az esküvőnk csak hatvan évvel ezelőtt volt.

– Most igen, de réges-rég ez a leány, a szép mátkád hiába várt rád. Megszakadt az ártatlan szíve.

– Én sohasem tettem volna ilyet!

– Nem is tőled függött. Az az ádáz csata tett mindent tönkre. Elvette az életet, elvette a boldogságot. De látod, semmi sem végleges. Minden összeolvad egy végtelen folytonosságban.

Mátyás bácsit annyira felzaklatták ezek a szavak, hogy hirtelen felriadt az álmából. Pedig olyan jó lett volna még tovább álmodni! Álmodni a kedveséről, aki annyira hiányzik neki, hogy minden nap belesajdul a szíve.

– Ez igaz lenne, vagy csak megtréfált egy szokatlan álom?

Az izgatottságtól nem bírt magával, így másnap is kiment a várromhoz, és leült a tölgyfa alatti kőre. A vár falának ez a hatalmas tartozéka bármennyire is kemény, az évszázadok időjárásától megviselt volt, mégis kényelmesnek érezte, pihentetőbbnek, mint a puha ágyát.

– Kérlek, adjatok álmot a szememre! Hadd lássam és halljam újra a múltat!

Hiába kérlelte az ősi köveket, nem ismétlődött meg a csoda. Mátyás bácsi csalódottan bandukolt haza, de igazából mégsem szomorkodott. A lelke mélyén tudta, a csoda angyalszárnyakon jön, nem lehet kérni, kikövetelni. Boldog volt, hogy neki legalább megadatott bepillantani a múló, és folytonosan megújuló idő szövetébe, megérezni – hacsak pár pillanatra is – a végtelent.

KOPOGTATÓ

VARGA LILI TÍMEA

Egocentrikus világkép

Én nem vagyok önző,
Csak egy kicsit
Előbb gondolok önmagamra,
Mint a nyolcmilliárd másik porontyra.
Az idő véges,
És én az időm perceit
Nem fogom holmi középosztályra
Fecsérelni.
Önmagam teljes,
Kifejlett valóját védem,
Mely még kifejletlen valóban is kifejletteb,
Mint egyes, állítólag kész példányok.
Kérem, az már bűnös vétek,
Mégis hogyan lehetséges,
Hogy egy egyetemi végzettségű ötcsillagos magyartanár
Nem tud integrálni?
Az átlagosnál esetenként
Kiemelkedőbb agyának tekervényeit
Miért kellett a postmodern
Intertextuális szubzsánerekbe fektetni,
Mikor az irodalom már úgyis halott?
Vagy legalábbis forog a sírjában,
Fel-fel nyögdécselve,
Kieresztve valami alamizsnát,
Mielőtt végső leheletével elhagyná ezt a földet.
Nem mintha sajnálná.
Legalábbis nem hiszem,
Bár hagyhatott volna valami jobbat az utókornak,
Mint valami székek háborúját,
Meg repkedő galacsint.
Engem is születetthetett volna hamarabb,
Úgy pár száz évvel,
Mert én feltaláltam volna a spanyol viaszt,
Még mielőtt a tűz égett.
Olyan irodalmista poéta lenne belőlem,

Mint még senki más,
Csak nem manapság, mert mostmár
Megcsináltak mindent,
Nekem meg nem marad
Csak pár régi kacat,
Meg egy billentyűzet, amire írhatom
A múlt évszázad legjobb verseit.

TÁNCZOS ESZTER

fejvesztett saláta

ki, be, ki, be
mély levegő.
én vagyok a tenger felett lágyan fújdogáló
szél, a magukat süttető virágok a mezőn.
a frissen felkent festék illata, a kiszárított
levendula.
az eső utáni aroma, a saját életed kalauza.
a doromboló kismacska, a most zöldülő
saláta.
te vagy a saláta, ki csak a köret
jobb esetben, a húsok mellett elrejtve.
szépnek szép, virágnak nem elég jó.
a vázába meg biztos nem való, mert
megesszük.
szeretjük, felvágjuk, öntözzük,
megunjuk, bezacskózzuk, ellöktük.
megrohadt egymagába, felette a penész.
nem jó már semmire. se köretnek
se másnak, csak így bűzlik a lakásban;
ki, be, ki, be
mély levegő.

HORVÁTH MÁTÉ

Magyarország Hauptbahnhof

Zárva volt a templom ajtaja, pedig én
nyáron akartam éjféli misét, a hívők
ne lássanak meg.

A főtéren egy padra ültem, sárga utcalámpák
világítottak át, lassú tűzön égettek,
nem akarok kiszáradni.

A parkban két macska gyilkolta egymást, visításuktól
a fülem is vérzett, pedig
nincs sehol nőstény.

Az állomáson éjjel is alig férünk el,
zárva a váróterem, nincsen menetrend, de
talán jön vonat.

HÍREK

A Partium nyári számának bemutatójára a könyvhéten került sor Nyíregyházán, a Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtárban.

***

Korpa Tamás kapta a 2026. évi Ratkó-díjat

Korpa Tamást költői és irodalomkritikusi tevékenységét Ratkó József-díjjal ismerték el. A kitüntetést Nyíregyházán adták át Zsigmond Megyei és Városi Könyvtárban, ahol a házigazdák nevében Babosi László, a Móricz igazgatóhelyettese köszöntötte a vendégeket. A kitüntetett munkásságát Jánosi Zoltán irodalomtörténész, az MMA művészetelméleti tagozatának vezetője méltatta.

A díjat Seszták Oszkár, a Szabolcs-Szatmár-Bereg Vármegyei Közgyűlés elnöke adta át Korpa Tamás költőnek, a Méliusz Juhász Péter Könyvtár munkatársának, akivel ezt követően dr. Karádi Zsolt főiskolai tanár beszélgetett.

A Ratkó-díj átadása (Dr. Karádi Zsolt, Korpa Tamás, Seszták Oszkár)